

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	77
1	Innledning	9			
2	Effektiv drift og forvaltning i utenriktjenesten	20		<i>Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet</i>	80
3	Oppfølging av anmodningsvedtak	24	Kap. 150	Humanitær bistand	88
4	Tabelloversikter for budsjett- forslaget	26	Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	94
5	Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder	29	Kap. 152	Menneskerettigheter	106
6	Oversikt ansatte	31	Kap. 159	Regionbevilgninger	111
Del II	Budsjettforslaget	33	Kap. 160	Helse	130
7	Budsjettforslaget	35	Kap. 161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	136
	Programområde 02		Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	145
	Utenriksforvaltning	35	Kap. 163	Klima, miljø og hav	155
	<i>Programkategori 02.00</i>		Kap. 164	Likestilling	160
	<i>Administrasjon av utenrikspolitikken</i>	35	Kap. 170	Sivilt samfunn	165
	Kap. 100 Utenriksdepartementet	38	Kap. 171	FNs utviklingsarbeid	168
	Kap. 3100 Utenriksdepartementet	40	Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	172
	Kap. 103 Regjeringens representasjon	41	Kap. 179	Flyktningtiltak i Norge	182
	Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	42	Del III	Spesielle tema	183
	<i>Programkategori 02.10 Utenriksformål</i>	43	8	Nordområdepolitikken	185
	Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon	44	9	EU-programmer 2021–2027...	189
	Kap. 116 Internasjonale organisasjoner	48	10	2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag	190
	Kap. 117 EØS-finansieringsordningene	51	11	Rapport om norsk utviklings- samarbeid 2019	206
	Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger	60	12	Sektorovergrepene miljø- og klimapolitikk	214
	Programområde 03		13	Kvinnens rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken	217
	Internasjonal bistand	72	14	Likestilling og ikke- diskriminering i utenriks- tjenesten	220
	<i>Programkategori 03.00</i>		15	Omtale av lederes ansettelses- vilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet	227
	<i>Forvaltning av utviklingssamarbeidet</i>	73	Forslag		229
	Kap. 140 Utenriksdepartementet	74			
	Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklings- hjelpen	76			
	Kap. 141 Direktoratet for utviklings- samarbeid (Norad)	76			

Vedlegg

1	Bilateral bistand i 2019	238	4	Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2019	244
2	Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2019	242	5	Største mottakerland av bilateral bistand i 2019	245
3	Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2019	243	6	Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2019	246
			7	Utviklingsbankene	247

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2020–2021)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2021

Utgiftskapitler: 100–179

Inntektskapitler: 3100

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 21. september 2020,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Innledning

Et virus som først ble oppdaget i en by sentralt i Kina, forandret verden i 2020. Samtlige land i verden ble rammet, og samtlige sektorer i samfunnet ble på en eller annen måte påvirket. Selv om Norge på mange måter har klart seg bra gjennom pandemien så langt, har konsekvensene også her vært svært store.

Pandemien viser tydelig behovet for mye av det vi jobber med i utenriks- og utviklingspolitikken – fra samarbeid med andre land for å møte felles utfordringer, til arbeidet med å styrke internasjonale organisasjoner.

Regjeringen har aktivt søkt internasjonale løsninger i krisehåndteringen, både regionalt og globalt. Covid-19-pandemien har vist hvor avhengig Norge er av samarbeidet med EU. Det nordiske samarbeidet har også vært viktig i denne krisen. Regjeringen har hatt tett kontakt, utvekslet nyttige erfaringer og de nordiske landene har bistått hverandre med råd.

Pandemien har tydeliggjort at verden trenger mer internasjonal solidaritet og multilateralt samarbeid, ikke mindre. Norge har vært tydelig på vår støtte til Verdens helseorganisasjon. Norge har også tatt initiativ til å opprette et nytt FN-flerpartnerfond for å bremse konsekvensene av krisen. Pandemien har rammet verdens fattigste og mest sårbare hardt. Vi prioriterer derfor tiltak som begrenser tap av liv og styrker samfunnets håndtering av pandemien. Norge er et av verdens mest velstående land og har derfor et særlig ansvar for å bidra til å bekjempe fattigdom globalt. Vårt bistandsbudsjett er blant de høyeste i verden, målt i pst. av BNI. Regjeringen foreslår å sette av 1 pst. av BNI til bistand. Siden 2013 har bistandsbudsjettet økt med om lag 5 mrd. kroner og det har blitt bevilget om lag 282 mrd. kroner i bistand i årene 2013–2020.

Etter å ha ført en valgkamp basert på vår samlede utenrikspolitikk, ble Norge i juni 2020 valgt til et av de ikke-permanente setene i FNs sikkerhetsråd. Vårt medlemskap, fra januar 2021 til desember 2022, vil bli arbeidskrevende, men vi ser fram til å forsvare våre interesser og de verdiene vi tror på. Det er i Norges interesse at trusler mot internasjonal fred og sikkerhet håndteres i

Sikkerhetsrådet, framfor direkte mellom stormaktene. Rådets legitimitet hviler ikke minst på de valgte medlemmenes bidrag.

Norges utenriks- og utviklingspolitikk er basert på respekt for demokrati, rettstat og menneskerettighetene. De 17 bærekraftsmålene gir en god ramme for arbeidet alle land må gjøre for å oppnå god utvikling. Mål nummer 1 – som også er det overordnede målet – er å utrydde alle former for fattigdom innen 2030. Målene er viktige føringer for alt arbeid med utvikling som Utenriksdepartementet og regjeringen som helhet gjør. Samtidig ser vi at konsekvensene av covid-19-pandemien allerede har satt arbeidet med å nå målene kraftig tilbake. Det er viktig å føre en samstemt politikk, slik at bredden i regjeringens arbeid bidrar best mulig til å nå bærekraftsmålene.

Norske interesser i utenrikspolitikken

Regjeringen svarer her på anmodningsvedtak nr. 326, 25. februar 2020: *«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en oppdatert definisjon av begrepet «norske interesser» i utenrikspolitikken.»*

Hovedmålet for Norges utenrikspolitikk er å ivareta og fremme sentrale norske interesser. Begrepet «norske interesser» viser her til forhold som er avgjørende for norske borgeres sikkerhet, velferd og økonomi, direkte eller indirekte, og som bygger på liberale verdier, som individuelle rettigheter og friheter, rettssikkerhet og demokrati.

Norske interesser omfatter både våre nasjonale egeninteresser og våre interesser i å sikre et regelstyrt og forutsigbart samkvem mellom stater. Det å ivareta Norges territoriale integritet og en sterk norsk økonomi, er eksempler på nasjonale egeninteresser. På samme måte er det en kjerneinteresse for Norge å styrke og utvikle havretten som grunnlag for ressursutnyttelse og havforvaltning.

Regjeringens bruk av begrepet «norske interesser» i utenrikspolitikken omfatter likevel mer enn kun våre direkte egeninteresser, og ivaretas ved å forplikte oss ut over en snever definisjon av egen-

interesse. Samarbeidet i NATO er et eksempel på dette. Det er i Norges interesse å bidra til å løse felles utfordringer som klimaendringene, underbygge folkeretten, bidra til statenes sikkerhet og suverenitet, sikre respekt for menneskerettighetene, fremme fred og forsoning og oppnå bærekraftsmålene. Det å arbeide for en friere verdenshandel og økonomisk vekst er også i Norges interesse.

Definisjonen av «norske interesser» i utenrikspolitikken må ivareta flere hensyn. En snever forståelse av begrepet underslår hvor tett sammenvevd verden er og hvordan vi påvirkes av forhold langt utenfor landets grenser. Meld. St. 27 (2018–2019) om Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid, understreket nettopp hvor avgjørende internasjonalt samarbeid er for Norges sikkerhet, økonomi og velferd.

Samtidig må begrepet «norske interesser» ikke favne så vidt at vi taper av syne behovet for alltid å kunne godtgjøre hvordan vår utenrikspolitikk tjener Norges og norske borgeres interesser. I en tid der den liberale verdensordenen er under stadig sterkere press, der bilateralisering er på frammarsj og der enkelte stiller spørsmål ved verdien av multilateralt samarbeid, er det viktigere enn noensinne å begrunne og forklare hvordan fremme av norske interesser i utenrikspolitikken tjener norske borgere direkte eller indirekte. Vårt utenrikspolitiske handlingsrom har alltid vært definert av vår evne til å skape gode allianser.

I mange sammenhenger er norske og globale interesser sammenfallende. Covid-19-pandemien har med all tydelighet vist en slik nær kobling. Ingen land kan løse krisen alene. Det hjelper lite om Norge fortsetter å ha god kontroll på virusspredningen om det kommer stadig nye bølger med smitte fra utlandet. Det er derfor en norsk interesse å samarbeide internasjonalt for å håndtere pandemien og dens konsekvenser.

Utviklingen av en vaksine mot covid-19 tjener som eksempel på dette. Alle land vil ønske å beskytte sine borgere. Inntil det foreligger stor produksjon av covid-19-vaksinen, vil etterspørselen langt overgå tilbudet. Regjeringens hovedansvar er å sikre vaksine til den norske befolkningen. I den sammenheng er tett samarbeid med de nordiske landene og EU særlig viktig. Samtidig arbeider regjeringen for en rettferdig global fordeling av vaksiner og at tilgang til vaksiner gis etter klare samfunnshelsefaglige kriterier. Det vil gi den mest effektive beskyttelsen globalt og for alle samfunn. Det er viktig både for høyinntektsland som Norge som ikke har egen vaksineproduksjon, og for lav- og mellominntektsland som verden har kjøpekraft eller vaksineproduksjon.

EØS-avtalen er vår viktigste internasjonale avtale, og et velfungerende samarbeid med EU er avgjørende for vår evne til å ivareta norske interesser. EØS-regelverket har dessuten vist seg å gi ekstra fleksibilitet i krisetider, ikke minst når det gjelder regelverket for offentlig støtte, noe som har stor betydning for norsk næringsliv og norske arbeidstakere. Tilsvarende er det både en norsk og global interesse å sikre at Verdens handelsorganisasjon (WTO) fortsetter å fungere som det grunnleggende avtaleverket for global handel. Den gjensidige avhengigheten – tilgang til markeder, innsatsvarer fra utlandet, sikring av god vareflyt og av verdikjeder som fungerer – er tydeligere enn noen gang. Norge er alltid tjent med åpne markeder og en regelstyrt verdensøkonomi, primært gjennom WTO og EØS. Samtidig må vi ha i mente at forutsetningen for økonomisk aktivitet, reisevirksomhet og offentlige ressurser, er et sterkt næringsliv og trygge arbeidsplasser. Uten forpliktende internasjonale avtaler og samarbeid hadde ikke Norge vært like velstående som i dag.

Det som kanskje oftest forbindes med ivaretagelse av norske borgeres interesser, er å gi konsuler bistand. Covid-19-pandemien har vist hvilken betydning internasjonalt samarbeid har for utenriktjenestens evne til å hjelpe nordmenn i utlandet. Gjennom nordisk og europeisk samarbeid fikk tusenvis av nordmenn plass på fly hjem til Norge da viruset spredte seg over hele verden.

Covid-19-pandemien er langt mer enn en helsekrise. Det er også en sosial og økonomisk krise som vil ramme de fattigste og mest sårbare landene hardest. FN er en sentral partner for berørte land i arbeidet med de store utfordringene som følger direkte eller indirekte av pandemien. Det er i Norges interesse at FNs svar på krisen er mest mulig samordnet og slagkraftig.

FNs sikkerhetsråd er det eneste internasjonale organet med mandat til å fatte folkerettslig bindende vedtak om konfliktløsning, fredsbevarende operasjoner, sanksjoner og maktbruk. Det er i Norges interesse at trusler mot internasjonal fred og sikkerhet håndteres i Sikkerhetsrådet, framfor direkte mellom stormaktene. Derfor må Norge selv med jevne mellomrom ta det ansvaret det er å være med i Sikkerhetsrådet. Vi kan ikke overlate forsvaret av norske interesser til andre.

I arbeidet for å trygge norsk sikkerhet, sikre norsk velferd og fremme normer og verdier, mobiliseres et helt nettverk av mellomstatlige organisasjoner også utenfor FN. Som tilfellet er for FN, har Norge heller ikke vært en passiv tilskuer til framveksten av disse, men i stedet vært med på å grunnlegge dem som del av en regelbasert ver-

densorden og det multilaterale systemet. Kjernen i dette systemet er at vi forplikter oss utover våre direkte egeninteresser. Å finne løsninger sammen med andre innebærer at også vi må akseptere kompromisser. Men det er nettopp det systemet som har tjent oss vel siden andre verdenskrig og vært avgjørende for utviklingen av Norges sikkerhet, økonomi og velferd.

Norges sikkerhet

Sikkerhetsgarantien i NATO og sterke transatlantiske forbindelser forblir bærebjelken i Norges sikkerhetspolitikk. USA har siden 1949 vært vår viktigste allierte. Samarbeidet har et langsiktig perspektiv, og regjeringen ønsker å videreutvikle og fordype Norges sikkerhetspolitiske samarbeid med USA, i NATO så vel som bilateralt.

NATO har de senere år styrket sin evne til kollektivt forsvar og avskrekking. Norge har tatt en lederrolle i utviklingen og tilpasningen av NATO. Et viktig satsingsområde framover blir å også styrke det politiske fellesskapet. Samhold blant allierte er viktig for troverdigheten i det militære samarbeidet, og regjeringen vil bidra aktivt til arbeidet som er satt i gang med å styrke det politiske samarbeidet i alliansen. NATOs styrke hviler imidlertid ikke bare på felles militær evne. Den hviler like tungt på felles verdier, og forpliktelsen til alliansen går derfor ut over egne sikkerhetsinteresser. Det er i norsk nasjonal interesse å bidra til en sterk allianse og transatlantisk samhold.

Samholdet i NATO ivaretas og bygges også gjennom tettere bilateral kontakt med prioriterte land. Norge pleier derfor et dypere forhold til sentrale allierte og til nordiske naboer. Regjeringen har siden 2014 videreutviklet det sikkerhetspolitiske samarbeidet med Storbritannia, Frankrike, Tyskland og Nederland. Dette arbeidet fortsetter.

Nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Vår utenrikspolitikk skal både bidra til å fremme fred og stabilitet i regionen, og til å sikre norsk innflytelse i et av verdens mest ressursrike områder gjennom tilstedeværelse og bærekraftig næringsutvikling. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke den innenrikspolitiske og økonomiske dimensjonen i nordområdepolitikken. Økt jobb- og verdiskaping i Nord-Norge er av stor strategisk viktighet for landet som helhet. Dette vil vektlegges i regjeringens kommende melding til Stortinget om nordområdepolitikken, som legges fram høsten 2020.

Arktis er fortsatt preget av stabilitet og samarbeid basert på folkeretten. Dette er ikke en utvikling som kommer av seg selv, men den er et resul-

tat av langsiktig og kontinuerlig arbeid med målrettede tiltak for å fremme norske interesser. Klimaendringene og issmeltingen i Arktis har resultert i økt internasjonal interesse for nordområdene med tiltagende fokus på vern av arktiske områder. Norge er opptatt av å stanse den globale oppvarmingen og redusere utslippene. Samtidig er bærekraftig bruk, basert på vitenskap og forskning, et sentralt premiss i norsk politikk, også i Arktis.

Situasjonen i våre nærområder er krevende. Russlands folkerettsstridige anneksjon av Krim og destabiliseringen av Øst-Ukraina utfordrer Europas stabilitet. Utviklingen internt i Russland er også bekymringsfull. Norge er samtidig tjent med at både det praktiske samarbeidet og den politiske kontakten med Russland opprettholdes for å ivareta egne nasjonale interesser. Vi vil følge utviklingen i Hviterussland tett, og sammen med nordiske og europeiske partnere bidra til tiltak som fremmer respekt for menneskerettigheter og demokratisering.

Store områder fra Sahel til Afghanistan forblir ustabile og vil fortsatt gi grobunn for trusler som også kan ramme Europa. Et tett og nært samarbeid med land i disse regionene er vesentlig for økt stabilitet og for å nå FNs bærekraftsmål.

Arbeid for å stabilisere konfliktområder må håndtere de underliggende årsakene til konfliktene. Derfor er freds- og forsoningsarbeidet en viktig del av norsk utenrikspolitikk. Norge er en etterspurt aktør i flere konflikter, og søker å legge til rette for dialog med mål om å skape varige politiske løsninger bl.a. i Afghanistan, Sør-Sudan, Venezuela og i konflikten mellom israelerne og palestinerne. Regjeringen legger til grunn en balansert holdning til Midtøsten-konflikten, og støtter aktivt målet om Israel og Palestina som to stater innenfor sikre og internasjonalt anerkjente grenser. Regjeringen støtter også opp under demokratisk utvikling i Midtøsten. Engasjementet for å sikre fredsavtalen i Colombia opprettholdes.

Den alvorlige sikkerhetssituasjonen i og rundt Europa de siste årene har ført til større forventninger og vilje blant EUs medlemsland til å styrke EUs evne til å ivareta indre og ytre sikkerhet. Regjeringen mener denne utviklingen kan styrke europeisk, og dermed norsk, sikkerhet. Det er i norsk interesse – både sikkerhetspolitisk og økonomisk – å samarbeide tett med EU og EUs medlemsland på dette området. Et forsterket europeisk sikkerhetssamarbeid vil også kunne underbygge de transatlantiske forbindelsene. En forutsetning er at slike initiativ og kapasiteter ikke dupliserer NATO.

Noen av våre største sikkerhetsutfordringer er av global karakter. Det gjelder f.eks. spredning av kjernevåpen, kjernefysisk materiale og andre masseødeleggelsesvåpen. Det globale nedrustnings- og ikke-spredningsregimet er under press. INF-avtalen har opphørt på grunn av Russlands manglende etterlevelse. Ny START-avtalen utløper i 2021, og Norge oppfordrer partene til å forlenge den. Ikke-spredningsavtalen har vært hjørnesteinen for nedrustningsarbeidet i 50 år. Regjeringen arbeider for å nå målet om en verden uten kjernevåpen gjennom full gjennomføring av avtalens forpliktelser. Regjeringen vil videreutvikle Norges internasjonale lederrolle innen verifikasjon av kjernevåpennedrustning for å legge grunnlaget for reell framtidig nedrustning. Regjeringen vil videreføre en restriktiv og tydelig eksportkontroll av strategiske varer, i tråd med Norges internasjonale forpliktelser og Stortingets forutsetninger. Både nasjonalt og internasjonalt samarbeid om eksportkontroll er viktig for å hindre uønsket spredning av sensitiv teknologi. En videreutvikling av det digitale eksportkontrollsystemet vil styrke dette arbeidet.

Globale sikkerhetsutfordringer som grenseoverskridende kriminalitet, internasjonal terrorisme, voldelig ekstremisme og digitale trusler, setter samfunnet under press. Avhengigheten av digitale løsninger har skutt fart under covid-19-pandemien. Dette gjør oss samtidig mer sårbare for digitale trusler. Regjeringen arbeider for å fremme ansvarlig adferd fra stater i det digitale rom, i tråd med den etablerte folkeretten. Norge deltar aktivt i multilateralt samarbeid for å styrke respekten for normer og regler, og vil bidra til å ansvarliggjøre aktører som opptre i strid med disse.

Den strategiske betydningen av det ytre rom øker og får større betydning som arena for utøvelse av sikkerhetspolitikk. For Norge som romnasjon og internasjonal aktør forblir det viktig å sikre vår handlefrihet innenfor folkerettens rammer. Regjeringen vil sørge for å ivareta våre allianseforpliktelser og utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser i det ytre rom og i romvirksomhet. Norge vil aktivt støtte opp om en FN-ledet rettsorden i verdensrommet som fremmer forutsigbare rammevilkår og fredelig sameksistens.

Norges sikkerhet påvirkes også av klimaendringene. Land som er preget av ressursmangel, sterk befolkningsvekst, svakt styresett og fattigdom rammes hardest, og situasjonen kan bli farlig der klimaendringene forsterker presset på eksisterende motsetninger mellom land og folkegrupper. Ustabilitet, konflikt og mennesker på

flukt kan også få betydning for Norge. Regjeringen har tatt initiativ til å styrke samarbeidet om klima og sikkerhet gjennom Norges arbeid i FN.

Engasjementet i Europa

Norsk utenrikspolitikk begynner i Europa. Vår sikkerhet, frihet og velferd avhenger av at Europa som helhet utvikler seg i en positiv retning, på en måte som gagnar framtidige generasjoner. Håndtering av covid-19-pandemien har vist hvor avhengig vi er av et tett samarbeid med EU og de nordiske landene, f.eks. repatriering av norske borgere, anskaffelse av smittevernutstyr og vaksiner. Vi er bl.a. helt avhengige av deltakelse i EUs fellesinnkjøp for å sikre den norske befolkningen tidlig tilgang til vaksiner i tilstrekkelig omfang.

EU er Norges desidert viktigste handelspartner og EØS-avtalen er vår mest omfattende og betydningsfulle handelsavtale. Det er i Norges grunnleggende interesse at avtalen ivaretas best mulig. EØS-avtalen øker norske virksomheters hjemmemarked fra fem til 500 millioner innbyggere. Avtalen sørger for at handelen i hele EØS-området, på de områdene den omfatter, foregår med et minimum av hindringer. Felles statsstøtte- og konkurranseregler, kombinert med felles standarder og lik håndheving av reglene, sikrer like konkurransevilkår og forutsigbarhet for næringslivet. Dette er avgjørende for norske økonomiske interesser, så vel som for norske forbrukere og arbeidstakere.

Regjeringen prioriterer tre områder i samarbeidet med EU for å fremme et økonomisk sterkt Europa: Åpen og regelbasert handel i det indre marked og globalt, et ordnet arbeidsliv, og et framtidsrettet næringsliv. Europas grønne giv er EUs nye vekststrategi og vil sette rammer for våre handels- og markedsmuligheter fremover. Norge skal være en aktiv og relevant partner til EU i arbeidet med den grønne giv (European Green Deal).

Et trygt Europa er nødvendig for å sikre et fritt Europa. Vi har felles verdier i Europa. Respekt for individets grunnleggende rettigheter og de demokratiske spillereglene er forutsetninger for varig fred og stabilitet. Utviklingen i flere europeiske land de siste årene viser at respekt for disse verdiene ikke kan tas for gitt. EØS-midlene skal bidra til sosial og økonomisk utvikling. Norge skal stille om lag 27 mrd. kroner til disposisjon i 15 mottakerland i Sentral- og Sør-Europa i perioden fram til 2025. Strategisk bruk av EØS-midlene er et viktig virkemiddel i en effektiv europapolitikk. Regjeringen prioriterer innsatsen for å styrke menneske-

rettigheter, demokratiske verdier, toleranse, det sivile samfunn og rettsstaten. EØS-midlene er svært viktige for sivil samfunn i mange av mottagerlandene. For giverne er det et grunnleggende prinsipp at midlene administreres av organisasjoner som er uavhengige av nasjonale myndigheter. Forhandlinger med Ungarn om EØS-midlene pågår fortsatt.

I et fritt Europa er statene styrt etter lover og regler, med likhet for loven og med et uavhengig rettsvesen, i tråd med Europarådets konvensjoner. Tillit til hverandres rettslige og politiske systemer er avgjørende forutsetninger for at det tette økonomiske samarbeidet skal fungere. Brudd på disse felles spillereglene i ett land berører alle negativt.

Storbritannias uttreden av EU og EØS endrer ikke Norges tilknytning til verken EU eller det indre marked. Derimot får den britiske uttreden konsekvenser for vårt forhold til Storbritannia fordi landet også går ut av EØS. EØS-avtalen regulerer i dag mye av samarbeidet med Storbritannia. 31. januar 2020 startet en overgangsperiode hvor Storbritannia for de fleste praktiske formål behandles som EU-medlem og part i EØS-avtalen. Denne overgangsperioden tar slutt 31. desember 2020, og Norges mål er å ha på plass ordninger som viderefører forholdet til Storbritannia fra 1. januar 2021. Dette inkluderer frihandel, men også andre områder hvor vi i dag samarbeider med Storbritannia gjennom EØS-avtalen og andre avtaler med EU, som helse- og trygdespørsmål, justis-samarbeid og fiskeriforvaltning.

Sikre økonomi og velferd

Handel og investeringer over landegrensene har helt avgjørende betydning for norsk økonomi og velstand. Utenrikspolitikken sentrale bidrag til norsk økonomi, og til næringslivet, er å bidra til like, stabile og rettferdige spilleregler innenfor rammene av en åpen, global økonomi.

Covid-19 har bidratt til en dramatisk reduksjon i verdenshandelen. Nedgangen i verdenshandelen i andre kvartal 2020 er av WTO anslått til 18,5 pst., det største fallet som noensinne er registrert. Det kommende året ventes ytterligere utfordringer i møte med mulige nye smittebølger, nye handelsbarrierer og lav økonomisk vekst.

Dette kommer på toppen av en utvikling de siste årene der ideen om åpen og regelbasert handel, og institusjonene som bidrar til dette, har blitt utfordret fra flere hold. Skiftet i amerikansk økonomisk politikk i retning av unilaterale løsninger og bilateralisering av problemstillinger, er urovek-

kende. Handelskonflikten mellom USA og Kina gir også grunn til bekymring.

Frihandel og det multilaterale handelssystemet har bidratt vesentlig til global økonomisk utvikling. Investeringer og økt handel har hatt avgjørende betydning for den store fattigdomsreduksjonen særlig i Asia de siste tiårene. Økt handel er også en forutsetning for at utviklingslandene skal kunne jobbe seg ut av fattigdom.

Å verne om og styrke det multilaterale handelssystemet som er bygget opp gjennom 70 år er Norges primære handelspolitiske interesse. I WTO har det lenge vært krevende å finne en gjensidig akseptabel fordeling av ansvar, rettigheter og plikter mellom tradisjonelle industriland og framvoksende økonomier i handelspolitikken. Dette har vanskeliggjort videreutviklingen av WTO. Organisasjonens medlemmer har i dag svekkede muligheter for regelbasert tvisteløsning, ved at ankeorganet i WTO er satt ut av spill grunnet manglende enighet om utnevnelser av nye og nødvendige ankeorgansmedlemmer. Norge har sammen med en rekke WTO-medlemmer sluttet seg til en midlertidig voldgiftsordning for ankebehandling («Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement», MPIA), hjemlet i WTOs tvisteløsningsavtale artikkel 25. Den etablerer ikke et alternativ til WTOs ankeorgan, men vil gi mulighet til å få prøvd en tvistesak i to instanser samt ha bindende og effektiv tvisteløsning i perioden som ankeorganet ikke er operativt. Norge bidrar aktivt i en gruppe med likesinnede land som ser på hvordan systemet best kan reformeres. Norge har fått et spesielt ansvar for å følge opp utviklingsdimensjonen i WTO i dette arbeidet. Norge vil bidra til at de globale handelspolitiske reglene reflekterer de økonomiske realiteter vi står overfor i det 21. århundre.

En helhetlig politikk for å sikre at alle får ta del i globaliseringen og gevinstene av internasjonal handel, er vesentlig. Samarbeidet i OECD gir viktige bidrag for å sikre dette.

Havnæringene – herunder fiskeri, oppdrett, skipsfart og energiproduksjon – er ryggraden i den norske økonomien. Mer enn to tredeler av norsk eksportverdi kommer fra hav- og kystbaserte aktiviteter, herunder olje og gassvirksomhet. Vi har over generasjoner lært at det er mulig å kombinere økonomisk aktivitet i havet med miljøhensyn. Norge skal fortsatt spille en ledende rolle i arbeidet for bærekraftig bruk av verdenshavene.

Regjeringen vil skape økt internasjonal forståelse for havets økonomiske betydning og vise hvordan bærekraftig bruk av havets ressurser

fører til økt verdiskaping. Statsministeren etablerte derfor i 2018 Høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi, bestående av stats- og regjeringsledere fra 14 kyststater. Havpanelet vil ved utgangen av 2020 legge fram sitt budskap og sine konklusjoner. Dette vil være retningsgivende for norsk oppfølging av bærekraftige hav internasjonalt og vil også spille en viktig rolle i vår nasjonale politikktutvikling framover.

Norge har sterke interesser og bred kompetanse om havet. Norsk næringsliv kan tilby verden både sunn mat, renere energiløsninger og klima-effektiv transport. Norsk kompetanse er etterspurt blant mange av våre samarbeidsland. Gjennom regjeringens brede havsatsing leverer vi viktige internasjonale bidrag til rene, sunne og produktive hav. Satsingen vil fortsette gjennom 2021.

Norges interesser som polarnasjon i sør fremmes gjennom arbeidet med Antarktistraktaten og Kommissjonen for bevaring av marine levende ressurser i Antarktis (CCAMLR). Norge bidrar til at det internasjonale samarbeidet er velfungerende. I Sørishavet er Norge en pådriver for vitenskapelig basert forvaltning og en betydelig krillfiskenasjon.

En av utenriktjenestens hovedoppgaver er å bistå norsk næringsliv internasjonalt, og bidra til å fremme norske næringsinteresser i utlandet. Regjeringen har de siste årene gjennomført et taktskifte i arbeidet med å fremme norske næringsinteresser internasjonalt, hvor også havnæringene utgjør en stor andel. Utenriksstasjonene er initiativtakere, døråpnere, problemløser og nettverksbyggere. De har førstehåndskunnskap om lokale forhold, oversikt over markedsmuligheter og tilgang til nettverk og myndigheter, også innenfor kultur og kreative næringer. Utenriksstasjonene har også, i samarbeid med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd, en viktig rolle med å bidra til å fremme Norge som vertsland for næringsliv og kunnskapsmiljøer. Høsten 2020 la regjeringen fram en handlingsplan for eksport. Dialogen mellom utenriktjenesten, virkemiddelaktørene og næringslivet skal styrkes. Målet er å bidra til høyest mulig verdiskaping innenfor bærekraftige rammer, ved å gjennomføre prioriterte og målrettede satsinger i tett og forpliktende samarbeid med næringslivet. Ansvarlig næringsliv er en forutsetning for bærekraftig og inkluderende økonomisk vekst. Regjeringen forventer at norske selskaper etterlever OECDs retningslinjer «OECD Due Dilligence Guidance on Responsible Business Conduct» og FN's «Guiding Principles on Business and Human Rights» i sitt

virke globalt. Utenriksdepartementet følger opp arbeidet med internasjonale standarder i fora som FN og OECD, og i nært samarbeid med andre departementer.

Bistå norske borgere i utlandet

Konsulær bistand til nordmenn i utlandet er en kjerneoppgave for utenriktjenesten. Det meste av den konsulære bistanden ytes direkte fra ambassadene, generalkonsulatene og honorære stasjoner. I tillegg gis det bistand fra departementet. Rammene for konsulær bistand gis i stortingsmeldingen om konsulær bistand (Meld. St. 12 (2010–2011) *Bistand til nordmenn i utlandet*).

Det konsulære saksfeltet øker både i omfang og kompleksitet. Det er høye forventninger til hva utenriktjenesten skal kunne bistå nordmenn med i utlandet. Nordmenn ønsker i mange tilfeller mer omfattende og juridisk krevende bistand enn det som er mulig innenfor gjeldende rammer. Hvilke konsulære tjenester som kan tilbys må vurderes ut fra bl.a. folkeretten og tilgjengelige ressurser. Utenriktjenestens mulighet til å yte bistand til norske borgere i utlandet begrenses også av lover og regler der vedkommende oppholder seg. Når norske borgere befinner seg i områder med en utfordrende sikkerhetssituasjon, er det konsulære handlingsrommet begrenset. Er området omfattet av reiseråd kan norske borgere ikke regne med konsulær bistand. Konsulære saker får ofte stor – og økende – oppmerksomhet i media og i opinionen.

Covid-19-pandemien førte til at svært mange nordmenn trengte bistand fra utenriktjenesten for å komme seg hjem til Norge. Utenriksdepartementet samarbeidet med Samferdselsdepartementet og fly- og reiseselskapene om «Fly Hjem»-ordningen. Staten stilte garanti slik at kansellerte, kommersielle flyvninger likevel kunne gjennomføres fra land med mange nordmenn på reise. Der det ikke var andre kommersielle muligheter satte Norge opp egne særskilte fly for norske, nordiske og europeiske borgere. Norge satte opp fly fra bl.a. Argentina, Brasil, Nigeria, Pakistan og Tyrkia. Utenriksdepartementet samarbeidet tett med de nordiske landene og med EU om å legge til rette for hjemreise. Gjennom EUs mekanisme for sivil beredskap (UCPM) fikk nordmenn også mulighet til å reise hjem på flyvninger arrangert av andre europeiske land. Ambassadene og departementet sendte fortløpende ut informasjon om hjemreisemuligheter til de som hadde registrert seg på reiseregistrering.no. Utenriktjenesten yter også bistand til nordmenn i utlandet på vegne

av andre norske offentlige etater. Samarbeid og informasjonsutveksling mellom etatene er avgjørende for de tjenestene som tilbys. Utenriksdepartementet vil derfor videreutvikle det nære samarbeidet og dialogen med andre fagdepartement, etater og organisasjoner for å sikre gode konsulerne tjenester på riktig nivå til norske borgere i utlandet.

Humanitær innsats

Norges internasjonale humanitære engasjement er betydelig. Det er de humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene som ligger til grunn for vår humanitære innsats. Regjeringen er pådriver for rask og effektiv respons, der humanitære organisasjoner har trygg og uhindret tilgang til nødlidende, der kjønnsperspektivet er integrert, og der befolkningen som er rammet av kriser selv får påvirkning innsatsen og stille organisasjonene til ansvar.

Regjeringens humanitære politikk og innsats er forankret i *Strategi for norsk humanitær politikk 2019-2023*. Som følge av covid-19-pandemien har flere mennesker behov for humanitær hjelp. Mange av de over 70 millioner menneskene i verden som er internt fordrevne eller flyktninger er særlig utsatt for smitte. Som en betydelig humanitær aktør vil regjeringen derfor arbeide internasjonalt for en koordinert og effektiv internasjonal respons på pandemien.

I tråd med prioriteringene i strategien, vil regjeringen særlig legge vekt på beskyttelse, inkludert beskyttelse av barn og unge, beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne og beskyttelse av sivile mot miner og andre eksplosiver. Beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV), inkludert tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester, er en viktig del av strategien. Regjeringen vil legge vekt på oppfølging av resultatene fra den internasjonale konferansen om SGBV i humanitære kriser, som Norge arrangerte i 2019.

Regjeringen går også foran internasjonalt, for å fremme nyskaping og effektivisering innenfor den humanitære bistanden. Kontanter har lenge vært brukt i den humanitære innsatsen og økt bruk av kontanter er en målsetting i *Strategi for norsk humanitær politikk*. Kontanter bidrar til å bygge bro mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling.

Norge vil arbeide for å bryte de negative spiralene som gjør at langvarige komplekse kriser har blitt det normale. For å lykkes i den humanitære responsen og samtidig forebygge framtidige

humanitære behov, vil Norge jobbe for en helhetlig tilnærming med bedre samspill mellom humanitær innsats, utviklingssamarbeid og arbeidet for fredsbygging. Helhetlig innsats står sentralt i den humanitære strategien.

Menneskerettigheter

Respekt for menneskerettigheter og demokratiske grunnprinsipper er en bærebjelke i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Mye av det normative arbeidet Norge gjør internasjonalt handler nå i stor grad om å verne om det som er oppnådd, og hindre tilbakeskritt på sentrale områder, snarere enn å arbeide for store, nye framskritt. Dette er en konsekvens av politiske strømninger og press mot menneskerettigheter og demokratiske verdier, som fortsetter å vinne oppslutning i flere deler av verden.

Covid-19-pandemien har forsterket presset mot, og behovet for, internasjonale menneskerettigheter. Regjeringen støtter FNs generalsekretærs oppfordring om å sette menneskerettighetene i kjernen av all covid-19-respons.

Ytringsfrihet og tilgang til informasjon er forutsetninger for at folk skal kunne kreve sine rettigheter. Regjeringen vil fortsette innsatsen for menneskerettighetsforsvarere og fremme av ytringsfrihet, uavhengige medier og journalisters sikkerhet. Regjeringen legger også stor vekt på arbeidet for tros- og livssynsfrihet og LHBTI-personers rettigheter.

Sterke institusjoner er også avgjørende for å kunne forsvare og styrke menneskerettighetene. Regjeringen gir langsiktig finansiell støtte til FNs høykommissær for menneskerettigheter, som bidrar til å forebygge brudd på menneskers grunnleggende rettigheter.

Likestilling og like rettigheter for kvinner og menn er et mål med egenverdi og en forutsetning for økonomisk utvikling og stabile samfunn. Covid-19-pandemien forsterker allerede eksisterende diskriminering og marginalisering av kvinner. Respons og oppbygging etter pandemien må ha et tydelig kjønnsperspektiv og den må bygge på menneskerettighetene og bærekraftsmålene. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er et prioritert rettighetsområde som fortsatt opplever sterke angrep og må forsvares med kraft og tyngde. Den pågående pandemien påvirker kvinners rett til å bestemme over egen reproduktive helse negativt. FN har anslått at 47 millioner kvinner i lav- og mellominntektsland risikerer å miste tilgang til prevensjon, som følge av forsy-

ningsutfordringer. Dette kan føre til syv millioner nye uønskede graviditeter.

Arbeidet for kvinners rettigheter og likestilling skal reflekteres i bredden av utenriktjenestens arbeid og bevilgninger. Regjeringen har som mål at 50 pst. av bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål.

Økt fattigdom

De siste tiår har verden gjort solide framskritt mot bærekraftsmål nummer 1, å utrydde alle former for fattigdom. Over en milliard mennesker har arbeidet seg ut av ekstrem fattigdom. Nå opplever mange av disse menneskene at covid-19-pandemien truer den tryggheten de hadde fått. Sårbare barn får ikke lengre skolemat når skolen er stengt. Slektninger som bor i rikere land sender ikke lengre penger hjem når de selv har mistet jobben. Gateselgere mister all inntekt når samfunnet stenger ned. Rapporter publisert av Verdensbanken og Andrew Sumner ved King's College London advarer om at antallet mennesker som lever for mindre enn 1,9 dollar om dagen kan øke med mellom 40 og 420 millioner, avhengig av hvor dyp den økonomiske krisen blir. Disse ekstremt fattige bor i land som i møte med krisen ikke har mulighet til å strekke ut det sikkerhetsnettet som Norge og andre land kunne sette opp for sine innbyggere da pandemien rammet.

For mange fattige land, særlig i Afrika sør for Sahara, er covid-19-pandemien ikke den mest alvorlige helsekrisen de står ovenfor. Andre infeksjoner og smittsomme sykdommer, som for eksempel malaria og diaré, tar flere liv enn det nye viruset. De har også en yngre befolkning enn rikere land, og det er mulig at dette vil bety at flere opplever mildere sykdomsforløp. Men tapet av det ene sikre måltidet som ble servert på skolen, eller av ti dollar fra en slektning i utlandet, eller av en inntekt på noen dollar om dagen, gjør at mange familier på grunn av pandemien opplever en sosial og økonomisk krise.

Krisen for fattige land rammer også bedrifter og økonomien på makronivå. Når verdenshandelen bremser opp, går investeringer i fattige land ned. Land med svake systemer for testing eller mulighet for isolering, kan oppleve å bli låst ute fra resten av verden på grunn av reiserestriksjoner. Inntekter fra turisme faller også bort. FN forventer et fall i direkteinvesteringer i Afrika på mellom 25 og 40 pst. Svært mange utviklingsland og framvoksende økonomier har over natten fått sine økonomiske utsikter stilt på hodet, fra en forventning om god vekst, til en markant nedgang.

Sivilsamfunnsorganisasjonene er til vanlig sentrale partnere i arbeidet med fattigdomsbekjempelse og for å støtte sårbare og usatte grupper i samfunnet. Under covid-19-pandemien spiller de en ekstra viktig rolle. De har vært i stand til å prioritere tiltak for å hindre smitte og gi økt beskyttelse. Det gjelder vann-, sanitet- og hygieneprosjekter, samt informasjonsvirksomhet om pandemien. Gjennom samarbeid med lokale partnere og med lokalt ansatte i mange land, har organisasjonene opprettholdt virksomheten i en situasjon med stengte grenser og reiserestriksjoner.

Innovasjon for å beskytte de spesielt sårbare

Nedgang i investeringer og andre overføringer gjør at internasjonal bistand blir relativt sett viktigere, spesielt for de fattigste landene og de mest sårbare gruppene. Bistand kan ikke bøte på hele den økonomiske krisen, men dersom den brukes strategisk og innovativt, kan den bidra til å skape et sosialt sikkerhetsnett for de mest marginaliserte. Som del av dette vil regjeringen øke bruken av kontantoverføringer og prioritere tiltak som sikrer utsatte barn tilgang til skolemat gjennom krisen.

Sosiale sikkerhetsnett er ikke bare et tiltak som dekker akutte humanitære behov, det har også mer langsiktige utviklingsmessige begrunnelser. Forskning fra både FN og Verdensbanken viser at små kontantoverføringer reduserer sult og fattigdom, og i tillegg øker skoledeltakelse og bruken av helsetjenester. For svært fattige kan effekten av kontantoverføringer være at yrkesdeltakelsen øker, som følge av bedre helse og ernæring. Tiltaket kan sikre at menneskers produktive evne ikke går tapt, og dermed være med på å stimulere lokal økonomi.

Mange av våre partnerland og utviklingspartnere som Unicef og Verdensbanken har lang erfaring med målrettede direkte kontantoverføringer til sårbare grupper som barn, ammende mødre, personer med nedsatt funksjonsevne og eldre. Mulighetene i ny teknologi, inkludert mobiltelefoner, gjør kontantoverføringer enklere og kan være med på å effektivisere bistanden. I en situasjon der sosial kontakt innebærer smittefare, er kontantoverføringer også med på å redusere risiko.

Skolemat er en viktig del av det sosiale sikkerhetsnettet for mange barn i de fattigste landene. For noen er skolematen dagens eneste sikre eller ernæringsrike måltid. Ifølge tall fra Unicef går 368 millioner barn glipp av skolemat under pandemien. Regjeringen vil prioritere tiltak som sikrer at tilgang til mat opprettholdes for denne gruppen.

Økt innsats for sosiale sikkerhetsnett kan være forskjellen på om individer igjen faller under grensen for ekstrem fattigdom, eller om de klarer å gi en relativ trygghet og verdighet for sine familier gjennom krisen skapt av covid-19.

Helse

Covid-19-pandemien viser med all mulig tydelighet hvordan hele verden er avhengig av hverandre for å oppnå bærekraftsmål nummer tre, om god helse. Så lenge det finnes smitte i ett land, er vi alle utsatt. Ingen er trygge før alle er trygge. Derfor foreslår regjeringen å øke den internasjonale helseinnsatsen i budsjettet for 2021. I arbeidet med å utvikle en ny vaksine har Vaksinekoalisjonen CEPI fått fram lovende resultater. Norge var en av initiativtakerne til CEPI, og har etter at pandemien rammet, gjort en stor innsats for å mobilisere andre givere. Norge er også en av de tre største bidragsyterne til Vaksinealliansen Gavi, som kjøper vaksiner og bidrar til å styrke vaksinasjonsprogrammer og helsesystemer i lavinntektsland.

ACT-A ble lansert våren 2020 og er et omfattende globalt samarbeid for rettferdig tilgang til vaksiner, legemidler og diagnostisk utstyr til covid-19. Norge og Sør-Afrika har påtatt seg lederskapet for dette samarbeidet, for å bidra til økt global innsats og solidaritet i håndteringen av covid-19. Den 18. september 2020 bekreftet Norge at vi deltar i COVAX-samarbeidet (vaksinepilaren av ACT-A) sammen med EU og Island for å sikre global tilgang til covid-19-vaksiner. Bidrag fra Norge og Island gir oss opsjoner på vaksinedoser. I tillegg støtter Norge innkjøp av vaksinedoser til lavinntektsland. Samarbeidet vil bidra til en koordinert utrulling og en rettferdig fordeling av vaksiner.

I mangel på en vaksine handler de viktigste tiltakene mot pandemien om smittevern i lokalsammenheng, testing, sporing og isolering. Slike tiltak har enorme sosiale, økonomiske og helsemessige konsekvenser, spesielt for kvinner, barn og de fattigste. Det er vanskelig å sikre god håndhygiene i karantene for familier som mangler innlagt vann. Vaksinealliansen Gavi og Unicef rapporterer at minst 80 millioner barn står i fare for å gå glipp av livsviktige vaksiner, på grunn av tiltak mot covid-19. Trolig vil den største dødeligheten i Afrika sør for Sahara ikke være på grunn av selve viruset, men skyldes økt fattigdom og redusert tjenestetilbud når det gjelder andre sykdommer. Det vil være ekstra behov i årene framover for å ta igjen tapt tid og forsinkede programmer.

Selv om bekjempelse av smittsomme sykdommer er det som er mest framtrædende nå, fortset-

ter ikke-smittsomme sykdommer å forårsake de fleste dødsfallene i verden. Over 70 pst. av dødsfallene i verden skyldes sykdommer som hjerte- og karsykdommer, kreft, enkelte luftveissykdommer, diabetes og psykiske lidelser. Denne typen sykdommer er en vesentlig årsak til kronisk fattigdom. Mennesker som lider av ikke-smittsomme sykdommer er også særlig sårbare for en del smittsomme sykdommer, som covid-19. Norge var i 2019 første land i verden som lanserte en strategi for å bekjempe ikke-smittsomme sykdommer i utviklingsland. Regjeringen vil fortsette denne innsatsen.

Norges satsing på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter har gitt flere kvinner tilgang til prevensjon og bidratt til at færre kvinner dør i forbindelse med fødsler og utrygge aborter. Tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester er imidlertid fortsatt for dårlig, særlig i områder rammet av krise og konflikt. Covid-19 har ført til svekket tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter i mange land. Regjeringen vil fortsette å prioritere dette området.

Klimatilpasning, hav og bekjempelse av sult

Klimaendringer og miljøproblemer utgjør en trussel mot all utvikling. Det undergraver muligheten til å nå bærekraftsmålene. Flere titalls millioner mennesker fordrives fra sine hjem og skyves ut i ekstrem fattigdom hvert år som følge av klimaendringer. Omfanget av sult øker som følge av klimaendringer og konflikt, og covid-19 har forsterket dette.

Beregninger fra FNs utviklingsprogram UNDP viser at hver investerte krone i forebygging av naturkatastrofer og konflikt medfører syv kroner spart i humanitær bistand. Tilpasning til klimaendringer går også til kjernen av en av de store utfordringene vi står overfor som utviklingsaktører; forholdet mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. Forebygging, beredskap og klimatilpasning er en prioritet i regjeringens *Strategi for norsk humanitær politikk*. God forebygging kan redusere omfanget av kriser.

Satsingen på tilpasning er i tråd med Parisavtalens ambisjoner om balanse mellom utslippsreduksjoner og tilpasning i den internasjonale klimafinansieringen. Samtidig vil regjeringen fortsette den betydelige innsatsen for å redusere utslipp av klimagasser, bl.a. ved finansiering av Det grønne klimafondet og ved investeringer i fornybar energi. Havsatsingen gir også viktige bidrag til innsatsen for klima og jobbskaping og for bekjempelse av fattigdom og sult. Covid-19

har gjort dette enda mer aktuelt. På grunn av pandemien har viktige havnæringer som maritim transport, kystturisme og fiskerier noen steder nærmest stoppet helt opp. Anslagsvis tre milliarder mennesker er avhengig av mat fra havet, og dermed utgjør dette en stor risiko for matusikkerhet og sult. Skal verden lykkes med å sikre tilstrekkelig mattilgang for en sterkt voksende befolkning, vil også de marine økosystemene være avgjørende. Hav, og i særdeleshet bærekraftig havforvaltning, er derfor en viktig prioritering i regjeringens utviklingspolitikk. Dette vil gi klimagevinster, samtidig som det bidrar til den langsiktige innsatsen mot fattigdom og sult, og det vil bidra til jobbskaping i levedyktige havnæringer.

Sårbare grupper

Et sentralt prinsipp for bærekraftsmålene er at ingen skal utelates. Gjennom en forsterket innsats for marginaliserte grupper vil regjeringen styrke muligheten til å nå de mest sårbare menneskene. Dette arbeidet vil ha tre hovedinnretninger: Moderne slaveri, skadelige skikker og personer med funksjonsnedsettelse.

Kampen mot moderne slaveri omfatter bl.a. bekjempelse av menneskehandel, tvangsarbeid, tvangsekteskap og grovt barnearbeid. Moderne slaveri er en av verdens raskest voksende menneskerettighetsutfordringer. Regjeringen etablerte i 2020 et nytt bistandsprogram rettet mot bekjempelse av moderne slaveri. En overordnet strategi som skal veilede det videre arbeidet, skal ferdigstilles.

Innsatsen mot skadelige skikker omfatter bekjempelse av kjønnslemlestelse, barneekteskap og såkalt «preferanse for sønner». En strategi for arbeidet ble lansert i 2019.

FN har dokumentert at personer med funksjonsnedsettelse havner nederst på alle utviklingsparametere. En styrket innsats for denne gruppen gjøres i samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner, og gjennom multilateralt og normativt arbeid på globalt nivå. En strategi for arbeidet med mennesker med funksjonsnedsettelse skal utarbeides.

Utdanning, jobbskaping og nasjonal ressursmobilisering

2020 skulle være starten på et handlingens tiår. Med en ekstra innsats skulle verden sikre at også de siste i rekken fikk oppnådd bærekraftsmål nummer fire, om god skolegang for alle. Så kom pandemien. I løpet av noen få uker gikk verden fra

å ha ni av ti barn i skolen til at ni av ti barn var ute av skolen. For de aller fleste betyr stengte skoler tapt læring.

Mens mange høyinntektsland kan ta i bruk nettbaserte løsninger i perioden med stengte skoler, er ikke dette et alternativ i de fattigste og mest sårbare landene. Mange av Norges partnere, som UNESCO, Education Cannot Wait og Unicef, jobber med å finne andre måter å nå fram med undervisning til barn i disse landene. Det er bl.a. satt i gang ordninger for å levere ut opplæringsmaterieell i hjemmene der barna er, og det er gitt støtte for at myndighetene kan drive fjernundervisning via radio og tv. Oppgradering av vann- og sanitæranlegg i skolene er et annet område som støttes av Norge. Dette er viktig for å sikre at skolene kan åpne på en trygg måte så raskt som mulig.

Norge har også støttet utvikling av digitale læringsressurser som er gratis for alle. Det globale digitale bibliotek har digitale lesebøker for barn på 45 språk, og Norge har bidratt til en oversettelsesdugnad som skal sørge for at bøkene blir tilgjengelige på enda flere språk.

Norge har lenge vært en sentral pådriver for utdanning i krisesituasjoner. Stengte skoler gjør at mange elever faller ut og aldri vender tilbake til klasserommet. Dette gjelder særlig jenter. Å være på skolen kan gi beskyttelse. Når skolen stenger på grunn av pandemi eller andre kriser, blir jenter mer utsatt for seksuell utnyttelse og vold, tidlig graviditet og tidlig ekteskap. Å bli gravid i tenårerne kan gjøre det vanskelig å vende tilbake til skolen. Regjeringen er bekymret for at pandemien skal reversere 20 år med framskritt innen utdanning for jenter og vil prioritere å støtte tiltak for å reintegrere barn i skolene når de igjen åpner. Pandemien øker risikoen for å bli et offer for moderne slaveri. Når barn ikke får gå på skolen er de mer utsatt for vold og barneekteskap, og faren øker også for at de havner i andre tvangssituasjoner som grovt barnearbeid. Regjeringens innsats for utdanning er viktig for å hindre moderne slaveri.

Bærekraftige samfunn bygger bl.a. på en lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til arbeidsplasser, lønnsinntekter til den enkelte og skatteinntekter til samfunnet. Partnerskap med privat sektor er viktig for å lykkes med dette. Næringsutvikling skaper arbeidsplasser som igjen baner vei ut av fattigdom for den enkelte og danner grunnlag for skatteinntekter som kan finansiere viktig infrastruktur og offentlige tjenester. En høyere grad av digitalisering i utviklingsland kan bidra til et mer effektivt næringsliv, tilgang til nye markeder, innovasjon og skalering. Gjennom innsats for å forbedre lokale rammevilkår i utviklings-

land og for å redusere risiko for investorer skal Norge særlig bidra til å skape arbeidsplasser i de minst utviklede landene i Afrika.

Norge bidrar også med kompetanseoverføring slik at utviklingslandene kan gjennomføre reformer, utvikle lovverk, bygge institusjoner og kapasitet i privat sektor. Like viktig er det å videreføre vår betydelige innsats for å bygge gode, forutsigbare og rettferdige skattesystemer i utviklingsland. Dette, sammen med vår innsats mot korrupsjon og ulovlig kapitalflyt, er viktige bidrag til arbeidet med å styrke den nasjonale ressursmobiliseringen.

FACTI-panelet som ble lansert under Norges presidentskap i FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC) er viktig i arbeidet mot ulovlig kapitalflyt. Dette høynivåpanelet for finansiell ansvarlighet, åpenhet og integritet drøftet både skattemessige/kommersielle, korrupte og andre kriminelle kilder til ulovlig kapitalflyt.

Ifølge Verdensbanken vil Afrika sør for Sahara alene trenge 20 millioner nye jobber årlig for å

holde tritt med befolkningsveksten. Som følge av covid-19 er dette tallet ventet å bli enda høyere. Mange av de nye jobbene som trengs kan skapes i landbrukssektoren og på havområdet. Dette vil også møte behovene for mattrygghet, som kommer som følge av covid-19-pandemien. Landbruk og hav er derfor en prioritert sektor i regjeringens innsats for næringsutvikling og jobbskaping i utviklingsland. Ny teknologi, innovasjon og samarbeid mellom offentlige og private aktører gir store muligheter for å tenke nytt og annerledes om hvordan Norge bidrar til å nå bærekraftsmålene framover. Selv om de aller fleste konsekvensene av covid-19-pandemien har vært svært negative, så har det også satt fart i arbeidet med digital transformasjon. Meld. St. 11 (2019–2020) *Digital transformasjon og utviklingspolitikk* slår fast at digitalisering er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel som skal bidra til å fornye og effektivisere norsk innsats mot global fattigdom.

2 Effektiv drift og forvaltning i utenriktjenesten

Utenriksdepartementet har gjennom egne virksomhetsstrategier (Strategi 2017 og Strategi 2021) systematisk, over tid og med konkret oppfølging, gjennomført tiltak for samhandling, modernisering og effektivisering av utenriktjenesten.

Reform 2019

I tråd med Granavolden-plattformen har Utenriksdepartementet gjennomført en reform av organiseringen av arbeidet med utviklingspolitikk og tilskuddsforvaltning. Reform 2019 trådte i kraft 1. februar 2020.

Viktige tiltak har vært å tydeliggjøre arbeidsdelingen mellom departementet og Norad, ved å flytte mer av tilskuddsforvaltningen til Norad og å konsentrere kompetansen på politikk- og strategikutvikling i departementet. Reformen skal gi bedre kvalitet og mer effektivitet i bistandsforvaltningen, og styrket etatsstyring av Norad og Norec.

Endringer i budsjettstruktur

I 2019-budsjettet ble det gjort betydelige endringer i budsjettstrukturen under begge programområder (02 *Utenriksforvaltning* og 03 *Internasjonal bistand*). For utfyllende informasjon om endringene, se tabell 3.1 i Prop. 1 S (2018–2019).

I 2020-budsjettet ble det gjort enkelte justeringer i disse flyttingene, fordi det under utviklingsministerens poster i 2019 var tiltak i geografiske områder som falt inn under utenriksministerens ansvarsområde i regjeringens arbeidsdeling. For informasjon om endringene, se tabell 2.1 i Prop. 1 S (2019–2020).

I 2021-budsjettet foreslås kapitler og poster i hovedsak videreført. Det foreslås imidlertid noen justeringer i form av flytting av midler mellom poster, for å ivareta endringene i Reform 2019. Hovedprinsippet for de foreslåtte flyttingene er at budsjettet skal gjenspeile at Norad etter Reform 2019 får delegert ansvaret for å forvalte større deler av bistandsbudsjettet som utviklingsministeren har ansvaret for, jf. del I, kapittel 6 Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder. Unntaket er midler som forvaltes av Norfund, Norec og utenriksstasjonene.

Med de foreslåtte endringene vil de midlene som utviklingsministeren har ansvar for, og som skal forvaltes av Norad, i hovedsak ligge på egne poster. Tilsvarende midler som skal forvaltes av utenriksstasjonene foreslås flyttet til utviklingsministerens poster under kap. 159 *Regionbevilgninger*.

Tabell 2.1 Flyttinger som foreslås i 2021

			(i 1000 kr)	
Kap.	Post		Saldert budsjett 2020	Flytting 2021
<i>Flyttes fra:</i>				
140	01	Driftsutgifter	1 640 558	5 500
160	70	Helse, <i>kan overføres</i>	3 410 686	229 500
161	70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	2 570 150	496 200
162	70	Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	461 200	28 500
162	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 191 966	507 000
162	72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	867 000	355 000
163	70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 392 542	85 000

Tabell 2.1 Flyttinger som foreslås i 2021

			(i 1000 kr)	
Kap.	Post		Saldert budsjett 2020	Flytting 2021
163	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	517 967	100 000
164	70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	324 019	107 000
171	72	(Nytt navn) FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	167 700	59 099
<i>Flyttes til:</i>				
141	01	Driftsutgifter	284 425	5 500
159	75	Afrika, <i>kan overføres</i>	1 090 584	1 378 782
159	76	Asia, <i>kan overføres</i>	80 328	416 592
159	77	Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	103 350	112 826
171	73 (ny)	Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, <i>kan overføres</i>	NY	59 099

Videre foreslås det justeringer mellom driftsbevilgningene til Utenriksdepartementet og Norad fordi ansvaret for utvikling og drift av forvaltningsverktøyene Tilskuddsportalen og det elektroniske verktøyet PTA (Plan – Tilskudd – Avtale), er lagt til Norad. Det er også foreslått noen justeringer under kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*.

For nærmere redegjørelse av endringene under den enkelte post vises det til den aktuelle postomtalen i del II Budsjettforslaget.

Målstruktur

Målene for bevilgningene er basert på føringene gitt i del I, kapittel 1 Innledning.

Målene er i hovedsak fastsatt på postnivå, men for driftspostene er mål lagt under hhv. programkategori 02.00 og 03.00. Postenes mål er målet bevilgningen skal bidra til å nå, og som det skal rapporteres på. Der Norge gir kjernebidrag til FN eller multilaterale utviklingsbanker, er det organisasjonenes egne mål som gjelder, og Norges bidrag går til å støtte organisasjonenes arbeid for å nå disse. Her kan målene være flerårige, og det er da henvist til hvilken periode målene gjelder for.

Utenriksdepartementet har innført et helhetlig målhierarki basert på bærekraftsmålene for alle bevilgninger i budsjettet for 2021. På hver post er det vist til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen støtter opp under, og i omtalen av hhv. programkategori 02.10 *Utenriksformål* og 03.10 *Utviklings-*

samarbeidet er det lagt inn tabeller som viser hvilke bærekraftsmål hver post særlig støtter opp under.

Førnye, forenkle, forbedre

Det arbeides systematisk med effektivisering og modernisering av utenriksstjenesten på flere områder.

I 2019 ble utenriksstasjonen i Baku besluttet nedlagt, og det ble opprettet to nye stasjoner i henholdsvis Bamako og Tbilisi. I tillegg er det besluttet å opprette en fullverdig ambassade i Kinshasa i 2020. Utenriksdepartementet har redusert antall statsansatte i tjenesten gjennom naturlig avgang de siste årene, og effektivisert administrative oppgaver som utføres på utenriksstasjonene. Forbedrede teknologiske løsninger har gjort det mulig å flytte administrative oppgaver fra utenriksstasjonene til Oslo, fortrinnsvis innenfor arkiv, IKT og regnskap. Flere oppgaver er også overført til lokalt ansatte medarbeidere.

Utenriksstjenesten arbeider videre med å identifisere nye og mer effektive nærværformer. De nordiske landene fortsetter å gjennomføre tettere samarbeid og flere modeller for integrasjon, f.eks. gjennom samlokalisering. Flere samlokaliseringer med nordiske land er under planlegging, bl.a. i London og Islamabad. I tillegg er det foretatt en samlokalisering med Nederland i Juba og Accra.

Det arbeides kontinuerlig med effektiviserings tiltak tilknyttet eiendomsmassen for å finne kostnads- og arealeffektive løsninger for eiendomsporteføljen i utlandet. Det er utarbeidet en eiendomsstrategi, retningslinjer for arbeidsplasskonsept er innført, samt nye retningslinjer for identifisering av egnede eiendomsobjekter for kanselli og embetsboliger. I 2019 ble det innført et spesialutviklet, nettbasert program for effektiv oppfølging av eiendomsporteføljen i utlandet. Hensikten er å legge til rette for god strategisk styring og gjøre nødvendige styringsdata lettere tilgjengelig i forbindelse med prioritering og gjennomføring av eiendomsprosjekter i utlandet.

Betydningen av gode digitale løsninger ble satt på dagsorden i forbindelse med covid-19-pandemien. Den ekstraordinære situasjonen gjorde det umulig å reise, og førte til avlyste konferanser og møter. Utenriktjenesten har gjennomgått en hurtig omstilling med utstrakt bruk av hjemmekontor og digitale løsninger.

Utenriktjenesten er en operativ virksomhet som er helt avhengig av stabile og sikre tjenester for kommunikasjon, hele døgnet og over hele verden. Utenriktjenesten skal utnytte teknologi og data effektivt for å levere best mulig på departementets samfunnsoppdrag. Dette er en sentral del av reform og modernisering av utenriktjenesten. Utenriksdepartementet vil høste effektiviseringsgevinster og samtidig produsere bedre gjennom å utnytte teknologi og data bedre i departementets arbeidsprosesser. Nye verktøy og ny teknologi skal bidra til å styrke samhandlingen med andre offentlige institusjoner, internasjonale organisasjoner og privat sektor. Det pågår bl.a. et omfattende effektiviseringsprosjekt i departementsfellesskapet for utvikling av administrative og IKT-rettete fellestjenester, og Forsvarsdepartementet arbeider med en felles digital plattform for departementsfellesskapet.

Utlendingsfeltet

Utenriktjenesten har siden 2017 gjennomført en omorganisering av utlendingsfeltet etter knutepunktprinsippet, med sikte på å etablere sterke fagmiljøer og samtidig sikre effektiv ressursutnyttelse. I perioden 2018–2020 er antallet utenriksstasjoner med oppgaver på fagfeltet redusert fra 63 til 22.

For alle utlendingssaker fremmet utenfor Norge er utenriksstasjonene saksforberedende instans. Utenriksstasjonene fatter førsteinstansvedtak i nær alle visumsaker. I de sakene de ikke

selv fatter vedtak, forbereder stasjonene saker for vedtak i Utlendingsdirektoratet ved å innhente og verifisere opplysninger, intervju søkere og gjennomføre DNA-tester. I et normalår tar utenriksstasjonene imot rundt 220 000 søknader om visum og oppholdstillatelser. I 2020 vil utenriksstasjonene ventelig håndtere i underkant av 80 000 søknader ifølge Utlendingsdirektoratets anslag fra juni 2020. Det forventede lavere volumet skyldes covid-19-pandemien.

Utenriktjenesten har som mål å være en effektiv og serviceorientert førstelinje for utlendingsforvaltningen. Tjenesten skal tilrettelegge for ønsket besøk og innvandring til Norge, særlig for turister, forretningsreisende og kvalifiserte arbeidstakere. Samtidig vil utenriktjenesten videreføre det særskilte fokuset på ID-kontroll i visum- og oppholdssaker ved utenriksstasjonene.

Utenriksdepartementet har satt ut de administrative oppgavene med mottak av visum- og oppholdssøknader til en ekstern tjenesteyter der dette er hensiktsmessig av hensyn til økonomi, sikkerhet eller tilgjengelighet. Hoveddelen av arbeidet med å samle saksbehandlingen av utlendingssaker til knutepunktstasjoner vil være gjennomført i løpet av 2020. Dette vil gi effektiviseringsgevinster og bidra til styrket kompetanse og høyere kvalitet i arbeidet på de stasjonene som behandler visum- og oppholdssaker.

Effektiv og kompetent forvaltning av tilskuddsmidler

Utenriksdepartementet har et felles system for tilskuddsforvaltning som gjelder for departementet, Norad og utenriksstasjonene, og som dekker begge programområder (02 og 03). Systemet skal sørge for at Stortingets bevilgningssvedtak iverksettes som forutsatt, at tilskuddsmidler forvaltes i henhold til relevant regelverk og gjeldende føringer, at vi har en ensartet forvaltningspraksis og at tiltakene gir resultater. Hensiktsmessig forvaltning innebærer at avtalene med de ulike tilskuddsmottakerne tilpasses tiltakets risiko og gir tilstrekkelig kvalitetssikring, kontroll og nødvendig fleksibilitet. Det jobbes kontinuerlig med styrking og effektivisering av forvaltningen.

Regjeringen har gjort et betydelig arbeid med å redusere antall avtaler i bistanden fra 7 000 i 2013 til om lag 3 000 i 2020. Bistandsbudsjettet har i samme periode økt betydelig. Reduksjonen er et resultat av målrettet innsats over flere år, som har lagt grunnlaget for bedre kvalitet, styring og resultatoppnåelse. Dette arbeidet skal nå konsolideres.

Det har også vært gjort et betydelig arbeid for å redusere antall land som mottar norsk bistand. Regjeringen utarbeider en årlig oversikt over hvilke land som har mottatt norsk bistand jf. tabell 11.6 Bistand til enkeltland i 2019, del III, kapittel 11. I 2019 ga Norge bilateral bistand til 88 land. Regjeringen vil fortsette å redusere antall land som mottar norsk bilateral bistand.

Regjeringen vil lansere den nye resultatportalen høsten 2020. Portalen vil gi informasjon om kvaliteten på tiltak som får norsk støtte.

Nulltoleranse for økonomiske misligheter

Utenriksdepartementet har nulltoleranse for økonomiske misligheter og annet misbruk av fellesskapets midler.

Norsk bistand til utviklingsformål og andre tilskuddsordninger er eksponert for risiko, særlig i omgivelser preget av korrupsjon, svakt styresett, ekstrem fattigdom og i noen tilfeller også krig og konflikt. Utenriksdepartementet tilstreber å redusere risikoen gjennom gode forvaltningssystemer, kvalitetssikring og systematisk oppfølging og kontroll av midlene.

Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet fører kontroll med virksomheten hjemme og ute, herunder oppfølging av mislighetssaker i tilskuddsforvaltningen. Dette arbeidet legges til grunn for viktige forbedringstiltak. Nulltoleranse gjelder for alle midler, også de som forvaltes av Norad, Norec og Norfund, og for de midler som er delegert til andre departementer og virksomheter. Tilskuddsmottakere har selv ansvar for å undersøke avvik i forvaltningen av midler. Sentral kontrollenhet og Norad kan bistå i slike undersøkelser og kan selv beslutte granskning. Alle avvik skal følges opp på en betryggende og forholdsmessig måte.

Retningslinjene for nulltoleranse åpner for at midler som er kommet på avveier kan betales tilbake til prosjektet i stedet for til departementet eller Norad. På den måten oppmuntres samarbeidspartnere til å sørge for gode rutiner for risikohåndtering og til selv å avdekke og rapportere avvik og misligheter.

Også ved norsk støtte gjennom multilaterale organisasjoner forventes nulltoleranse for økonomiske misligheter. Vi forventer at organisasjonene har gode rutiner for risikohåndtering, internkontroll og rapportering. Ansvar for å forebygge, avdekke og håndtere økonomiske misligheter ligger hos de multilaterale organisasjo-

nene selv. Gjennom deltakelse i styrende organer og på andre måter arbeider Norge for å styrke multilaterale organisasjoners arbeid for nulltoleranse.

Tiltak mot seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering

Utenriktjenesten har i en årrekke hatt nulltoleranse for mobbing og annen utilbørlig atferd. #metoo-kampanjen satte seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering på agendaen generelt, i egen organisasjon, hos tilskuddsmottakere og for Utenriksdepartementet i internasjonalt utviklingssamarbeid spesielt. Både i utenriktjenesten og hos departementets samarbeidspartnere skal det være kultur for å varsle om og følge opp saker om trakassering, misbruk eller utnyttelse. Sentral kontrollenhet er kontaktpunkt for slike saker i utviklingssamarbeidet. Utenriksdepartementet forventer at samarbeidspartnere har etiske retningslinjer og gode systemer for å forebygge, varsle og håndtere disse sakene. Dette budskapet ble delt med organisasjoner som mottar tilskuddsmidler fra Norge i et åpent brev fra utenriksministeren og utviklingsministeren i februar 2018. Utenriktjenesten har retningslinjer for håndtering av konflikter, trakassering og annen utilbørlig atferd og gir ansatte opplæring i disse. Organisasjonene som mottar tilskuddsmidler skal varsle Sentral kontrollenhet når det er mistanke om seksuell utnyttelse, misbruk og trakassering i utviklingssamarbeidet enten direkte eller via ekstern varslingskanal, også anonymt. Saker som gjelder seksuell utnyttelse og misbruk blir vurdert på samme måte som varsler om økonomiske misligheter.

UD 2025

Utenriksdepartementet er engasjert i flere reformløp med sikte på mer effektiv og enhetlig fremme av norske interesser i møte med en mer krevende internasjonal situasjon. Reformene skjer både i UDs egen og i fellesdepartemental regi. Reformene spenner fra mer effektiv drift av utenriksstasjonene, til innføring av flere fellesdepartementale tjenester og tilpasning av utenriktjenesten for bedre å understøtte hele sentralforvaltningen fram mot innflytting i nytt regjeringsskval. For å sikre at reformene gjennomføres på en god og samstemt måte, er de samlet under overbygningen UD 2025.

3 Oppfølging av anmodningsvedtak

Nedenfor gis en oversikt over oppfølging av anmodningsvedtak under Utenriksdepartementet. Oversikten inkluderer alle vedtak fra stortings-sesjonen 2019–2020 og alle vedtak fra tidligere stortings-sesjoner hvor rapportering ikke ble varslet avsluttet i Prop. 1 S (2019–2020), samt de vedtakene kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 373 S (2019–2020) mente ikke var utkvitert. I enkelte tilfeller kan oppfølgingen av vedtakene være mer omfattende beskrevet under det aktuelle programområdet i proposisjonen. Det vil i disse tilfellene være en henvisning til hvor denne teksten finnes.

I kolonne 4 i tabell 3.1 angis det hvorvidt departementet planlegger at rapporteringen knyttes til anmodningsvedtaket nå avsluttes eller om departementet vil rapportere konkret på vedtaket

også i neste års budsjettproposisjon. Rapporteringen på vedtak som innebærer at departementet skal legge frem en konkret sak for Stortinget, f.eks. proposisjon, stortingsmelding, utredning el., vil normalt avsluttes først når saken er lagt fram for Stortinget.

Selv om det i tabellen angis at rapporteringen avsluttes, vil det i en del tilfeller kunne være slik at oppfølging av alle sider av vedtaket ikke er endelig avsluttet. Dette kan f.eks. gjelde vedtak med anmodning til regjeringen om å ivareta særlige hensyn i politikktutforming på et område, der oppfølgingen vil kunne gå over mange år. Stortinget vil i disse tilfellene holdes orientert om den videre oppfølgingen på ordinær måte, gjennom omtale av det relevante politikkområdet i budsjettproposisjoner og andre dokumenter.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodnings- og utredningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avsluttes (Ja/Nei)
2019–2020	3	Barn i Syria	Ja
2019–2020	362	Definisjon av «norske interesser» i utenrikspolitikken	Ja
2019–2020	621	Bekjempe utnyttelse av kvinner i den internasjonale surrogatiindustrien	Nei

Stortingssesjon 2019–2020

Barn i Syria

Vedtak nr. 3, 4. oktober 2019

«Stortinget ber regjeringen så raskt som mulig og på egnet måte redegjøre om hvordan man kan sikre at barn som har norske foreldre og som befinner seg i Syria kommer raskest mulig hjem, samt situasjonen knyttet til nordmenn som har tilsluttet seg eller virket med IS, om status for arbeidet med et rettsoppgjør i regionen og grunnlaget for pågrepelse og straffeforfølgelse av disse om de kommer til norsk territorium.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med trontaledebatten 4. oktober 2019 og ble besvart 11. oktober 2019 av utenriksministeren i en lukket redegjørelse i Den utvidete utenriks- og forsvarskomiteen. I inneværende stortings-sesjon er det videre besvart seks skriftlige spørsmål om sakskomplekset og det er også tatt opp i muntlig spørretime. Norske myndigheter hentet i juni 2019 fem foreldreløse norske barn som hadde vært i leiren Al Hol i Syria. I januar 2020 la norske myndigheter til rette for at et norsk barn sammen med sin mor og et søsken fikk forlate leiren og reise til Norge. De gjenværende norske kvinnene som er i leire i Syria, har ikke bedt norske myndigheter om bistand til å returnere til Norge.

Straffeforfølgning av fremmedkrigere bør i utgangspunktet gjennomføres der forbrytelsene har funnet sted. Norske borgere som har begått forbrytelser i Syria eller Irak, må påregne å bli straffeforfulgt der. Norge deltar i internasjonale diskusjoner vedrørende bl.a. rettsoppgjør i regionen, og støtter opp om internasjonale mekanismer for innhenting av bevis. Fremmedkrigere som kommer til Norge, vil bli pågrepet og straffeforfulgt her. Norsk straffelovgivning gir et godt rammeverk for straffeforfølgning av personer som enten har støttet IS eller vært delaktige i overgrepene som har funnet sted i Syria og Irak.

Definisjon av «norske interesser» i utenrikspolitikken
Vedtak nr. 326, 25. februar 2020

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en oppdatert definisjon av begrepet «norske interesser» i utenrikspolitikken.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid*, jf. Innst. 145 S (2019–2020).

Vedtaket er fulgt opp gjennom omtale av norske interesser i utenrikspolitikken i del I, kapittel 1 Innledning.

Bekjempe utnyttelse av kvinner i den internasjonale surrogatiindustrien

Vedtak nr. 621, 26. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen sikre at Norge arbeider aktivt i internasjonale sammenhenger for å bekjempe utnyttelse av kvinner i den internasjonale surrogatiindustrien.»

Vedtaket ble fattet i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. 296 L (2019–2020) *Endringer i bioteknologiloven*.

En forverret økonomisk situasjon i kjølvannet av covid-19 vil kunne gi økt press på kvinner til å bidra til familiens inntekt ved surrogati. Regjeringen vil derfor se bekjempelse av tvungen surrogati i sammenheng med andre tiltak for å styrke kvinners muligheter.

Moderne slaveri er en paraplybetegnelse som viser til ulike situasjoner hvor personer utsettes for grov utnyttelse. Mange lever under tvang, ofte med trusler om eller reell bruk av vold, og er ikke frie til å forlate situasjonen.

Regjeringen har styrket innsatsen mot moderne slaveri. Utenriksdepartementet utarbeider en strategi for bekjempelse av moderne slaveri, og vil bl.a. vurdere hvilke tiltak som vil kunne bidra til å motarbeide at særlig kvinner og barn havner i ulike tvangssituasjoner, som tvungen surrogati. Utenriksdepartementet vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når strategien er ferdig.

4 Tabelloversikter for budsjettforslaget

Det vises til kapittel 2 Effektiv drift og forvaltning i utenriksstjenesten, og omtale av flyttinger mellom kapitler og poster som følge av Reform 2019.

I saldert budsjett for 2020 ble det vedtatt å gi et kortsiktig overgangslån til Somalia på 3,1 mrd. kroner som umiddelbart ville bli tilbakebetalt til Norge. I Prop. 41 S (2019–2020) ble bevilgning og overskridelsesfullmakt for kap. 116, post 91 *Kortsiktig overgangslån til Somalia* og kap.

3100, post 91 *Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia* erstattet av en garantifullmakt i amerikanske dollar, jf. Innst. 160 S (2019–2020). Norges kortsiktige overgangslån for å klare Somalias gjeld til Verdensbanken (IDA) ble gjennomført 5. mars 2020, med tilbakebetaling av lånet samme dag. Dette medvirker til den store nedgangen for samlede utgifter og inntekter under programområde 02 fra 2020 til 2021.

Programområder under departementet

Betegnelse	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Programområde 02 Utenriksforvaltning	6 223 410	12 219 034	10 504 614	-14,0
Programområde 03 Internasjonal bistand	34 505 824	35 762 209	34 818 452	-2,6
<i>Sum Utgift</i>	<i>40 729 234</i>	<i>47 981 243</i>	<i>45 323 066</i>	<i>-5,5</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	300 278	3 407 574	213 686	-93,7
Programområde 03 Internasjonal bistand	18 114			0,0
<i>Sum Inntekt</i>	<i>318 392</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>	<i>-93,7</i>

Utgifter fordelt på programkategorier

		(i 1 000 kr)		
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	2 497 518	2 429 908	2 594 774
02.10	Utenriksformål	3 725 892	9 789 126	7 909 840
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>6 223 410</i>	<i>12 219 034</i>	<i>10 504 614</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	2 253 436	2 338 359	2 395 551
03.10	Utviklingssamarbeidet	32 252 388	33 423 850	32 422 901
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>34 505 824</i>	<i>35 762 209</i>	<i>34 818 452</i>

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Administrasjon av utenriks- politikken					
100	Utenriksdepartementet	2 433 058	2 372 340	2 517 078	6,1
103	Regjeringens representasjon	51 656	47 428	67 355	42,0
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	12 804	10 140	10 341	2,0
<i>Sum kategori 02.00</i>		<i>2 497 518</i>	<i>2 429 908</i>	<i>2 594 774</i>	<i>6,8</i>
Utenriksformål					
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	59 743	48 527	50 014	3,1
116	Internasjonale organisasjoner	1 706 032	4 822 132	1 418 050	-70,6
117	EØS-finansieringsordningene	1 436 792	4 457 000	5 989 000	34,4
118	Utenrikspolitiske satsinger	523 325	461 467	452 776	-1,9
<i>Sum kategori 02.10</i>		<i>3 725 892</i>	<i>9 789 126</i>	<i>7 909 840</i>	<i>-19,2</i>
<i>Sum programområde 02</i>		<i>6 223 410</i>	<i>12 219 034</i>	<i>10 504 614</i>	<i>-14,0</i>
Forvaltning av utviklings- samarbeidet					
140	Utenriksdepartementet	1 757 296	1 830 388	1 886 260	3,1
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	305 878	307 696	314 160	2,1
144	Norsk senter for utvekslings- samarbeid (Norec)	190 262	200 275	195 131	-2,6
<i>Sum kategori 03.00</i>		<i>2 253 436</i>	<i>2 338 359</i>	<i>2 395 551</i>	<i>2,4</i>
Utviklingssamarbeidet					
150	Humanitær bistand	5 429 856	5 511 700	5 483 354	-0,5
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2 054 677	2 175 194	1 995 977	-8,2
152	Menneskerettigheter	700 002	825 277	798 817	-3,2
159	Regionbevilgninger	2 929 395	3 316 843	5 032 921	51,7
160	Helse	3 969 303	3 696 186	3 961 686	7,2
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	3 767 942	3 667 710	2 848 810	-22,3
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	4 781 765	4 525 166	3 359 854	-25,8
163	Klima, miljø og hav	1 457 216	1 925 509	1 510 185	-21,6
164	Likestilling	1 036 548	1 420 019	1 319 219	-7,1

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
170	Sivilt samfunn	2 149 082	2 028 471	2 028 471	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	1 311 976	1 192 700	1 154 099	-3,2
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 101 964	2 420 500	2 378 700	-1,7
179	Flyktningtiltak i Norge	562 663	718 575	550 808	-23,3
	<i>Sum kategori 03.10</i>	<i>32 252 388</i>	<i>33 423 850</i>	<i>32 422 901</i>	<i>-3,0</i>
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>34 505 824</i>	<i>35 762 209</i>	<i>34 818 452</i>	<i>-2,6</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>40 729 234</i>	<i>47 981 243</i>	<i>45 323 066</i>	<i>-5,5</i>

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)

Kat.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2021
02.00	Administrasjon av utenrikspolitikken	300 278	3 407 574	3 407 574	213 686
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>300 278</i>	<i>3 407 574</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>
03.00	Forvaltning av utviklingssamarbeidet	18 114			
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>18 114</i>			

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
	Administrasjon av utenriks- politikken				
3100	Utenriksdepartementet	300 278	3 407 574	213 686	-93,7
	<i>Sum kategori 02.00</i>	<i>300 278</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>	<i>-93,7</i>
	<i>Sum programområde 02</i>	<i>300 278</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>	<i>-93,7</i>
	Forvaltning av utviklings- samarbeidet				
3140	Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen	18 114			0,0
	<i>Sum kategori 03.00</i>	<i>18 114</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum programområde 03</i>	<i>18 114</i>			<i>0,0</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>318 392</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>	<i>-93,7</i>

5 Utenriksministerens og utviklingsministerens ansvarsområder

Utenriksministeren har det administrative ansvaret for Utenriksdepartementet og utenriksstjernen, herunder ansvaret for lønns- og driftsbudsjettet for hele departementet og styringen av utenriksstasjonene.

Utenriksministeren har i tillegg ansvaret for tilrettelegging, samordning og iverksettelse av norsk utenrikspolitikk, herunder samordning av

EØS-saker og forholdet til EU, samt internasjonale forhandlinger, prosesser og globale samarbeidsstrukturer, herunder norsk FN-politikk.

Utenriksministeren har også ansvaret for utviklingssamarbeidet i OSSE-området, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan, arbeidet for sikkerhet, fred, forsoning og menneskerettigheter, også på landnivå, samt humanitær bistand.

Tabell 5.1 Utenriksministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 02 Utenriksforvaltning	
Kap. 100	Utenriksdepartementet
Kap. 103	Regjeringens fellesbevilgning for representasjon
Kap. 104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet
Kap. 115	Næringsfremme, kultur og informasjon
Kap. 116	Internasjonale organisasjoner
Kap. 117	EØS-finansieringsordningene
Kap. 118	Utenrikspolitiske satsinger
Programområde 03 Internasjonal bistand	
Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 01 og 45
Kap. 150	Humanitær bistand
Kap. 151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid
Kap. 152	Menneskerettigheter
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, post 71 Europa og Sentral-Asia og post 72 Afghanistan

Utviklingsministeren har ansvaret for utviklingssamarbeidet (utenfor OSSE-området, Midtøsten, Nord-Afrika og Afghanistan), utviklingssamarbei-

det med FN-systemet, Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og øvrige globale fond og programmer, Norad, Norec og Norfund.

Tabell 5.2 Utviklingsministeren har ansvar for følgende kapitler og poster på Utenriksdepartementets budsjett:

Programområde 03 Internasjonal bistand	
Kap. 140	Utenriksdepartementet, post 21
Kap. 141	Direktoratet for utviklingssamarbeidet (Norad)
Kap. 144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)
Kap. 159	Regionbevilgninger, post 75 Afrika, post 76 Asia og post 77 Latin-Amerika og Karibia
Kap. 160	Helse
Kap. 161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid
Kap. 162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi
Kap. 163	Klima, miljø og hav
Kap. 164	Likestilling
Kap. 170	Sivilt samfunn
Kap. 171	FNs utviklingssamarbeid
Kap. 172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette
Kap. 179	Flyktingtiltak i Norge

6 Oversikt ansatte

Tabell 6.1 Oversikt ansatte

	Arbeidsforhold 2019	Årsverk 2019
Utenriksdepartementet (Oslo)	828	812
Utenriksdepartementet (utsendte ved utenriksstasjonene)	619	618
Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	265	255
Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	38	38

Kilde: SSB Tabell 12623: *Ansatte i staten – tall fra 2019*. Lokalt ansatte ved utenriksstasjonene og ansatte i Norfund er ikke med i oversikten.

Del II
Budsjettforslaget

7 Budsjettforslaget

Programområde 02 Utenriksforvaltning

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Programområde 02 Utenriksforvaltning	6 223 410	12 219 034	10 504 614	-14,0
<i>Sum Utgift</i>	<i>6 223 410</i>	<i>12 219 034</i>	<i>10 504 614</i>	<i>-14,0</i>
Programområde 02 Utenriksforvaltning	300 278	3 407 574	213 686	-93,7
<i>Sum Inntekt</i>	<i>300 278</i>	<i>3 407 574</i>	<i>213 686</i>	<i>-93,7</i>

Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken

Utgifter under programkategori 02.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
100	Utenriksdepartementet	2 433 058	2 372 340	2 517 078	6,1
103	Regjeringens representasjon	51 656	47 428	67 355	42,0
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet	12 804	10 140	10 341	2,0
	Sum kategori 02.00	2 497 518	2 429 908	2 594 774	6,8

Utenrikspolitikkenes hovedoppgave er å få gjennomslag for, og ivareta, norske interesser internasjonalt og å yte service overfor norske borgere og norsk næringsliv i utlandet. Utenriktjenesten er navet i det samlede arbeidet for å fremme norske interesser globalt, i nært samarbeid med forsvarsmyndighetene og en rekke øvrige fagdepartementer og etater. En stor del av utenriksstasjonenes arbeid utføres for andre offentlige virksomheter og privat sektor. En økende andel av de utsendte ved utenriksstasjonene er spesialutsendinger fra andre departementer og etater.

Utenriktjenesten opplever stor pågang fra norske borgere som ønsker bistand, og håndterer disse lokalt ved utenriksstasjonene og i Norge. Utenriksdepartementet håndterer også kriser i utlandet som berører norske borgere. Departementets kriseorganisasjon kan mobiliseres i kriser som berører et stort antall norske borgere i utlandet.

Utenriktjenesten tar videre imot et stort antall søknader om visum og oppholdstillatelser fra utenlandske borgere som ønsker å reise eller flytte til Norge, og legger med dette til rette for ønsket innvandring til Norge.

Mål 2021

Bevilgningene under kap. 100 skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner
- Arbeidet med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket
- Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet
- Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter
- Behandlingen av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig

Prioriteringer 2021

Utenriktjenestens strategi for perioden 2018–2021 vektlegger samarbeid, effektivitet og fleksibel bruk av ressurser for å skape gjennomslag for norske politiske prioriteringer.

Utenriksdepartementet er engasjert i flere reformløp med sikte på mer effektiv og enhetlig fremme av norske interesser i møte med en mer krevende internasjonal situasjon. Reformene spenner fra mer effektiv drift av utenriksstasjonene, via innføring av flere fellesdepartementale tjenester til tilpasning av utenriktjenesten for bedre å understøtte hele sentralforvaltningen fram mot innflytting i det nye regjeringskvartalet.

Det vil også i 2021 bli gjort nødvendige omprioriteringer hjemme og ute slik at ressursene settes inn der behovet er størst. Norge ble valgt inn i FNs sikkerhetsråd 17. juni 2020. Den toårige medlemskapsfasen starter 1. januar 2021 og varer ut 2022. Medlemskapet i FNs sikkerhetsråd vil være et stort løft for hele utenriktjenesten og vil involvere de fleste avdelinger i departementet, samt en rekke utenriksstasjoner og øvrige departementer.

Utenriksdepartementet skal fortsette å yte god service til både norske borgere og norske bedrifter. Arbeidet med å videreutvikle samarbeidet mellom de nordiske utenriktjenestene videreføres. Prioriterte administrative områder er samlokalisering av utenriksstasjoner, innplassering av tjenestemenn på annen nordisk ambassade, samarbeid innen krise- og sikkerhetshåndtering og felles honorære konsulater. Videre vil utenriktjenesten fortsette å jobbe for effektiv forvaltning og høy kvalitet i oppgaveløsningen på utlendingsfeltet.

Utenriktjenesten arbeider aktivt for å rekruttere flere medarbeidere med minoritetsbakgrunn,

herunder nordmenn med innvandrerbakgrunn. Det legges også vekt på å sikre god kjønnsfordeling både i departementet og ved utenriksstasjonene.

Arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsmiljø gis høy prioritet. Departementet vil også i 2021 vektlegge HMS-arbeidet samt videreutvikling av arbeidsmiljørettede tiltak.

Rapport 2019

Norske interesser er ivaretatt gjennom bilaterale forbindelser og medlemskap i multilaterale organisasjoner

FNs sikkerhetsråd har mandat til å fatte bindende vedtak for alle FNs medlemsland for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet. Medlemskap i rådet gir mulighet for påvirkning og synlighet. Norge har nasjonal interesse i å forsvare og styrke FN og folkeretten. Regjeringen lanserte kampanjen for det norske kandidaturet til Sikkerhetsrådet i juni 2018, som varte fram til valget 17. juni 2020 da Norge ble valgt inn i Sikkerhetsrådet. Den diplomatiske og politiske innsatsen ble intensivert gjennom kampanjeperioden, noe som medførte økte kostnader relatert til bl.a. reiser, faglig forbedelse, representasjon, personell, kursing, kampanjemateriell og profilering.

Norsk næringsliv og norske borgere i utlandet har tilgang til tjenester av høy kvalitet

Utenriktjenesten bisto norsk næringsliv i en rekke enkeltsaker i 2019, inkludert myndighetsdialog, konsulære tjenester, informasjon om lokale regelverk, kobling mot potensielle samarbeidspartnere, m.m. I 2019 utarbeidet Utenriksdepartementet en revidert veileder for utenriktjenestens arbeid med norsk næringsliv og næringsfremme, som tydeliggjør ansvaret utenriktjenesten har ovenfor norsk næringsliv.

Utenriktjenesten håndterte et stort antall konsulære saker i 2019. Sakenes omfang og kompleksitet var tiltagende. Dette skyldtes delvis at nordmenn i økende grad har tilknytning til utlandet. Oppmerksomheten rundt konsulære enkeltsaker var også i 2019 stor. I 2019–2020 håndterte departementet to ekstraordinære enkeltsaker, som var svært ressurskrevende for utenriktjenesten.

Forvaltningen er effektiv og av høy kvalitet

I tråd med Granavolden-plattformen har Utenriksdepartementet gjennomført en reform av organi-

seringen av arbeidet med utviklingspolitikk og tilskuddsforvaltning. Prosjektgruppen for Reform 2019 leverte sine rapporter til utenriksministeren og utviklingsministeren i 2019, som fattet beslutning om framtidig organisering av bistandsforvaltning høsten 2019. Reformen trådte i kraft 1. februar 2020, jf. omtale i del 1, kapittel 2 Effektiv drift og forvaltning i utenriktjenesten.

Utenriksdepartementet har gjennomført prosjekter som har styrket deling og gjenfinning av informasjon i utenriktjenesten. Det er videre utviklet et system for konsulær saksbehandling som bidrar til det kontinuerlige arbeidet med å gi effektive og profesjonelle tjenester til norske borgere i utlandet.

I 2019 fortsatte departementet arbeidet med å effektivisere eiendomsmassen. Arbeidet førte til innsparinger som følge av bl.a. reforhandling av leiekontrakter i utlandet.

Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter

I 2019 registrerte Utenriksdepartementets sentrale kontrollenhet 90 nye saker hvor det var mistanke om økonomiske misligheter. Av disse ble 54 avsluttet med reaksjon, alle innenfor programområde 03 *Internasjonal bistand*. Det ble tilbakebetalt 9,2 mill. kroner. Tallene omfatter også saker under Norads og Norecs ansvarsområder.

Behandling av saker på utlendingsfeltet er effektiv og forsvarlig

Utenriksdepartementet gjennomførte i 2019 andre fase i knutepunktorganiseringen av utlendingsfeltet i utenriktjenesten. Antall stasjoner som arbeider med utlendingssaker ble i perioden 2018 til 2019 redusert fra 63 til 27. Omorganiseringen har medført etablering av sterkere fagmiljøer, og en reduksjon i antall lokale stillinger på fagfeltet.

Det vises for øvrig til omtale av Utenriksdepartementets arbeid med å effektivisere driften, sørge for høy kvalitet i forvaltningen, samt ivareta

krav om nulltoleranse for økonomiske misligheter i del I, kapittel 2 Effektiv drift og forvaltning i utenriktjenesten.

Arbeid med sikkerhet, beredskap og krisehåndtering ute og hjemme er videreført og styrket

Lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) trådte i kraft 1. januar 2019, og alle sektorer arbeider med å implementere loven. Formålet med loven er å trygge de nasjonale sikkerhetsinteressene og å forebygge, avdekke og motvirke sikkerhetstruende virksomhet. De nasjonale sikkerhetsinteressene blir beskyttet ved at departementene identifiserer grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF) innenfor sine ansvarsområder, virksomheter av avgjørende betydning for GNF underlegges sikkerhetsloven, og nødvendige sikringstiltak for skjermingsverdige verdier gjennomføres. For å ivareta lovens formål, vil GNF-prosessen være en kontinuerlig prosess. Denne prosessen kan føre til endringer når det gjelder identifiserte funksjoner og skjermingsverdige verdier, hvilke virksomheter som er av vesentlig og avgjørende betydning, og i hvilken grad en virksomhet er avhengig av eksterne ressurser (andre virksomheter). Hva som kreves for å oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå, kan også bli endret.

Utenriksdepartementet har identifisert følgende grunnleggende nasjonale funksjoner i egen sektor: «UD GNF 1: Norsk utenriktjeneste» omfatter departementets rolle i å ivareta og fremme Norges interesser overfor andre stater og internasjonale organisasjoner slik at Norges suverenitet, territorielle integritet, demokratiske styreform og andre nasjonale sikkerhetsinteresser trygges. «UD GNF 2: Utenriksdepartementets virksomhet, handlefrihet og beslutningsdyktighet» omfatter departementets rolle i å opprettholde ministrenes virksomhet og handlefrihet samt opprettholde beredskap og kriseledelse. Utenriksdepartementet har meldt inn nødvendige oversikter til sikkerhetsmyndigheten.

Kap. 100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	2 364 105	2 334 217	2 451 214
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	21 443	13 595	38 630
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	43 298	22 858	25 522
70	Erstatning av skader på utenlandske ambassader	107	1 120	1 156
71	Hjelp til norske borgere i utlandet	1 820	190	196
89	Valutatap (disagio)	2 246		
90	Lån til norske borgere i utlandet	39	360	360
	Sum kap. 0100	2 433 058	2 372 340	2 517 078

Utenriksdepartementet forvalter to programområder, programområde 02 *Utenriksforvaltning* og programområde 03 *Internasjonal bistand*. Hvert av disse programområdene har egne driftsbudsjetter. I Utenriksdepartementet jobber om lag 60 pst. av utenriksstjenestens ansatte under programområde 02, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 100 *Utenriksdepartementet* og kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*, mens om lag 40 pst. av de ansatte jobber under programområde 03, der lønns- og driftsutgiftene bevilges under kap. 140 *Utenriksdepartementet*.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker den delen av utenriksstjenestens lønns- og driftsutgifter, hjemme og ute, som gjelder arbeidet med utenriksforvaltningen og arbeidet med å gjennomføre regjeringens mål og prioriteringer i utenrikspolitikken. Om lag 60 pst. av bevilgningen gjelder lønn og særavtale, 19 pst. av bevilgningen gjelder husleie og 21 pst. av bevilgningen gjelder andre driftsutgifter som IKT, drift og vedlikehold av utenriksstasjoner, vakt og sikring, reise og representasjon, opplæring mv.

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for 2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjetttrammer. Oppgjøret startet tirsdag 1. september.

Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 2 451,2 mill. kroner i 2021. Dette er en samlet økning på 117 mill. kroner fra saldert budsjett for 2020. Økningen skyldes hovedsakelig pris- og valutakursutvikling og Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd i 2021. Norge er valgt inn i Sikkerhetsrådet i 2021 og 2022. For at Norge skal kunne forsvare og fremme norske interesser som medlem av rådet under medlemskapsperioden kreves en personellmessig oppgradering av FN-delegasjonen i New York. Utenriksdepartementet foreslår derfor å øke bevilgningen med 10 mill. kroner til dette i 2021.

Posten foreslås bl.a. redusert med 11,7 mill. kroner som følge av ABE-reformen og med 15 mill. kroner ved å redusere antall ansatte i Utenriksdepartementet og grunnet lavere husleie ved embetsboligen i London.

Fra Justis- og beredskapsdepartementets kap. 451 *Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap*, post 01 foreslås det rammeoverført om lag 3,9 mill. kroner til Utenriksdepartementet for å opprette en stilling som spesialutsending for samfunnssikkerhetssaker ved ambassaden i Washington D.C.

Det vises også til vedtak under romertall II om fullmakt til overskridelse av bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3100, post 05.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker bl.a. midler til utredninger, opplæring og kompetansebygging, diverse EØS- og internasjonale tiltak, herunder oversettelse av EØS-rettsakter mv. Den kan også omfatte utgifter til internasjonal tvisteløsning hvor Norge er part.

Et latvisk rederi og dets direktør har fremmet en internasjonal voldgiftssak mot Norge basert på den bilaterale investeringsbeskyttelsesavtalen med Latvia. Saken ble registrert hos International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID) i april 2020 og gjelder fangst av snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel. Internasjonale investeringstvister er svært ressurskrevende å føre, og kostnadene antas å bli betydelige i de kommende år. Som saksøkt i et svært viktig spørsmål om marin ressursforvaltning må Norge forsvare sine interesser.

Videre omfatter posten utgifter til Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv. Alle OECD-land er forpliktet til å ha et nasjonalt kontaktpunkt for å fremme, og gi veiledning om, OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper og ta imot henvendelser i enkeltsaker som gjelder selskapers manglende etterlevelse av retningslinjene. Kontaktpunktet tilbyr også dialog og meklings, og holder kurs og seminarer for bedrifter og relevante aktører i ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger. Kontaktpunktet er også klageorgan for ILOs erklæring om flernasjonale selskapers sosiale ansvar.

Bevilgningen dekker også midler til ordinært skjøtselarbeid på grensen mot Sverige og Finland, samt til grenseoppgang av riksgrensene med Russland og Sverige.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 38,6 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 25 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Økningen skyldes i hovedsak utgifter til ekstern bistand i saken om snøkrabbe og midler til den tverrsektorielle beredskapsordningen med helseteam (Emergency Medical Team) til bruk internasjonalt (NOR-EMT). Drifts- og utviklingsutgifter til NOR-EMT utgjør en økning på 4,7 mill. kroner. Ordningen inngår i EUs sivile beredskap for helsekriser, i samarbeid med Verdens helseorganisasjon (WHO). NOR-EMT er etablert for å sende helseteam ved større alvorlige hendelser i Norden, Europa og tredjeland. NOR-EMT er en prøveordning inntil ekstern evaluering og beslutning

om permanent ordning foreligger 1. januar 2023. Tiltaket samfinansieres av Utenriksdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikeholdsarbeider i departementet og ved utenriksstasjonene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 25,5 mill. kroner for 2021.

Post 70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader

Bevilgningen dekker erstatning av eventuelt skadeverk på utenlandske representasjoner i Norge. Erstatning gis i henhold til Norges folkerettslige forpliktelser på området.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1,2 mill. kroner for 2021.

Post 71 Hjelp til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker uforutsette utgifter i forbindelse med bistand til nordmenn i utlandet. I 2019 ble utgiftene for å hente hjem fem foreldreløse norske barn fra Syria ført under denne posten, jf. Prop. 17 S (2019–2020) og Innst. 119 S (2019–2020).

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 196 000 kroner for 2021.

Post 89 Valutatap

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om videreføring av samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt kurstap på kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*. Eventuell kursgevinst foreslås ført på kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Lån til norske borgere i utlandet

Bevilgningen dekker lån til nordmenn i utlandet forutsatt at kriteriene for nødlidenslån er til stede. Tilbakebetaling av nødlån føres under kap. 3100, post 90 *Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet*.

Budsjet 2021

Det foreslås bevilget 360 000 kroner for 2021.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall III, pkt. 1 om fullmakt til å overskride bevilgningen ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land.

Kap. 3100 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	10 681	27 368	36 656
02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	211 833	199 348	131 400
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	75 778	45 540	45 312
89	Valutagevinst (agio)	1 929		
90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	57	318	318
91	Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia		3 135 000	
	Sum kap. 3100	300 278	3 407 574	213 686

I Prop. 41 S (2019–2020) ble bevilgning og overskridelsesfullmakt for kap. 116, post 91 *Kortsiktig overgangslån til Somalia* og kap. 3100, post 91 *Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia* erstattet av en garantifullmakt i amerikanske dollar, jf. Innst. 160 S (2019–2020). Norges kortsiktige overgangslån for å klarere Somalias gjeld til Verdensbanken (IDA) ble gjennomført 5. mars 2020, med tilbakebetaling av lånet samme dag.

Post 01 Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter i hovedsak gebyrer for konsulære tjenester i utlandet. Prisen for utstedelse av ordinære pass for voksne ved utenriksstasjonene økes fra 570 kroner til 1 290 kroner for å reflektere kostnadene ved å utstede pass til norske borgere i utlandet. Prisen for ordinære pass til barn settes til 770 kroner, som er 60 pst. av prisen for voksne slik det også er i Norge. Prisen for nødpass økes til 1 690 kroner. Bevilgningen omfatter også bl.a. gebyrer for gjennerverv av statsborgerskap og brukerbetaling for tjenester som utenriksstasjonene utfører for næringslivet.

Budsjet 2021

Det foreslås bevilget 36,7 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 9,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Økningen skyldes i hovedsak økt pris for pass utstedt ved utenriksstasjonene.

Post 02 Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene

Inntektsforslaget omfatter visumgebyrer og behandlingsgebyrer for oppholds- og arbeidstillatelser, og fornyelse av slike tillatelser. I 2021 forventes det at utenriksstasjonene vil motta færre utlendingssaker enn normalt som følge av covid-19-pandemien. Utlendingsdirektoratet anslår at det vil komme nesten 130 000 færre søknader til utenriksstasjonene i 2021 sammenlignet med 2019, der den største nedgangen gjelder søknader om turistvisum. Dette vil utgjøre en reduksjon i antall saker på om lag 60 pst., og innebærer en kraftig nedgang i gebyrinntekter sammenliknet med tidligere år.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 131,4 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 67,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Reduksjonen skyldes i hovedsak en forventet nedgang i antall søknader pga. covid-19-pandemien.

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til dekning av utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 100, post 01.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 100 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 45,3 mill. kroner for 2021.

Kap. 103 Regjeringens representasjon

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	51 656	47 428	67 355
	Sum kap. 0103	51 656	47 428	67 355

Bevilgningen dekker regjeringens fellesrepresentasjon for offisielle besøk på stats-, regjeringssjefs- og utenriksministernivå, og forvaltningen skjer på grunnlag av beslutninger fattet i regjeringens representasjonsutvalg. Hoveddelen av bevilgningen dekker drift av statsministerboligen og regjeringens representasjonsanlegg i Oslo. Fra 2020 belastes også betaling for VIP-tjenester ved Oslo Lufthavn for offisielle besøk fra utenlandske gjester over denne posten. Utenriksdepartementet har ansvaret for planleggingen og gjennomføringen av offisielle besøk til Norge, og har budsjettansvar for regjeringens fellesrepresentasjon. Dette gjelder også de delene av utgiftene ved statsbesøk som ikke dekkes av Det kongelige hoff.

Post 89 Valutagevinst

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuell kursgevinst under kap. 3100, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Post 90 Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet

Posten omfatter tilbakebetaling av nødlån gitt til nordmenn i utlandet, jf. ordning omtalt under kap. 100, post 90 ovenfor.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 318 000 kroner for 2021.

Rapport 2019

I 2019 var det statsbesøk fra Republikken Korea og Republikken Slovenia.

Det var offisielle besøk av prinsesse Astrid av Belgia og prins Mired av Jordan, Senegals og De palestinske selvstyremyndighetenes presidenter, Nigerias og Seychellenes visepresidenter og statsministrene fra Ukraina og Vietnam. Det var også 18 utenriksministerbesøk og flere andre ministerbesøk. 75-årsdagen for frigjøringen av Øst-Finnmark ble markert i Kirkenes med deltakelse av H.M. Kongen, statsministeren og utenriksministeren. Russland var representert ved sin utenriksminister.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 67,4 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 19,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Hovedårsaken er at det foreslås 16 mill. kroner til en nasjonal minnemarkering for 10-årsdagen for 22. juli i 2021. Utenriksdepartementet vil ha prosjektlederansvaret for arrangementet i samarbeid

med berørte departementer, og i tett dialog med bl.a. Nasjonal støttegruppe etter 22. juli og AUF.

I tillegg foreslås det 3 mill. kroner til økte kostnader til husleie og drift av regjeringens representasjonsanlegg, innføring av betaling for VIP-tjenester på Gardermoen og utsettelse av de aller fleste besøk fra 2020 til 2021 som følge av covid-19. Disse besøkene vil kunne komme i tillegg til nye besøk i 2021.

Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	12 804	10 140	10 341
	Sum kap. 0104	12 804	10 140	10 341

Utenriksdepartementet har ansvar for budsjett, planlegging og gjennomføring av kongehusets offisielle reiser i utlandet. Forvaltningen skjer på bakgrunn av vedtak i Samordningsutvalget, som består av hoffsjefen, regjeringsråden, utenriksråden, og med protokollsjeften i Utenriksdepartementet som sekretær.

Bevilgningen dekker utgifter til kongefamiliens offisielle reiser og oppdrag i utlandet. De siste årene har både kongeparet og kronprinsparet hatt et omfattende reiseprogram. Det har bl.a. vært flere besøk til fjerntliggende land og reisene går ofte over mange dager. Det forventes et høyt aktivitetsnivå både for kongeparet og kronprinsparet når covid-19-tiltakene reduseres. Særlig vil næringslivets økte behov etter covid-19 legges til grunn for planlegging og gjennomføring av kongelige besøk i 2021 og framover.

Rapport 2019

I 2019 var kongeparet på statsbesøk til Chile. Kronprinsparet gjennomførte et offisielt besøk til Tyskland i anledning Norges gjestelandstatus på bokmessen i Frankfurt. Hver for seg har kongehusets medlemmer gjennomført en rekke andre offisielle besøk hvor norske interesser er profilert. I 2019 gikk disse besøkene til Fiji, Frankrike, Samoa, Tonga, Tyskland og Qatar.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 10,3 mill. kroner for 2021.

Programkategori 02.10 Utenriksformål

Utgifter under programkategori 02.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
115	Næringsfremme, kultur og informasjon	59 743	48 527	50 014	3,1
116	Internasjonale organisasjoner	1 706 032	4 822 132	1 418 050	-70,6
117	EØS-finansieringsordningene	1 436 792	4 457 000	5 989 000	34,4
118	Utenrikspolitiske satsinger	523 325	461 467	452 776	-1,9
	Sum kategori 02.10	3 725 892	9 789 126	7 909 840	-19,2

Programkategorien omfatter kultur- og informasjonsformål, næringsfremme, pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, samt EØS-finansieringsordningene. Den omfatter også andre utenrikspolitiske satsinger som nordområdetiltak, globale sikkerhetsspørsmål, nedrustning og ikke-spredning, klima og miljøtiltak, forskning, dialog- og menneskerettighetstiltak.

Målstruktur

I budsjettet for 2021 innfører Utenriksdepartementet et målhierarki for postene under program-

kategori 02.10 *Utenriksformål*. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene.

Hver post henviser derfor både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen på posten støtter særlig opp under, i tillegg til postens mål for 2021. Postens mål er målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Mange av postene kan støtte flere bærekraftsmål. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra mottakernes egne resultatrapporter, og fra organisasjonenes årsrapporter, gjennomgang og evalueringer.

Tabell 7.1 Bærekraftsmålene for postene under 02.10 Utenriksformål

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
115		Næringsfremme, kultur og informasjon	
	70	Kultur- og informasjonsformål	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
	71	Næringsfremme	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst
116		Internasjonale organisasjoner	
	70	Pliktige bidrag	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	90	Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)	
117		EØS-finansieringsordningene	
	77 og 78	EØS-finansieringsordningen 2014–2021 Den norske finansieringsordningen 2014–2021	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Mindre ulikhet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
118		Utenrikspolitiske satsinger	
	70	Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet	16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå målene
	71	Globale sikkerhetsspørsmål	16 – Fred og rettferdighet
	72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv.	16 – Fred og rettferdighet 4 – God utdanning
	73	Klima, miljøtiltak og hav mv.	13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 15 – Liv på land
	74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Kap. 115 Næringsfremme, kultur og informasjon

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71	12 959	12 847	13 192
70	Kultur- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 21	40 371	27 860	28 752
71	Næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 21	6 413	7 820	8 070
	Sum kap. 0115	59 743	48 527	50 014

Fremme av norsk nærings- og kulturliv, norske synspunkter og samfunnsinteresser er en inte-

grert del av utenrikspolitikken og blant utenrikstjenestens viktigste oppgaver.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til Utenriksdepartementets virksomhet i inn- og utland for kultur- og næringsfremme. Dette omfatter driftsutgifter som påløper når andre departementer, etater eller fagmiljøer forvalter tilskuddsmidler eller utfører oppgaver på vegne av Utenriksdepartementet. Videre dekker bevilgningen utgifter til profilering av satsinger og arrangementer der Norge er vertskap. Den dekker også andre tiltak som bidrar til kultur- og næringsfremme, herunder analyser, møter, konferanser og andre arrangementer.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 13,2 mill. kroner for 2021.

Post 70 Kultur- og informasjonsformål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å fremme norsk kultur internasjonalt og informere om norske forhold. Støtten vil tilpasses det som er mulig og effektivt i lys av situasjonen rundt covid-19-pandemien i 2021.

Regjeringens arbeid for internasjonalt kultur- og næringsfremme bygger på nær kontakt mellom norsk kulturliv, herunder gjennom organisasjonene i nettverket Norwegian Arts Abroad (NAA), Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene, og Kulturdepartementet. NAA består av Danse- og Teater-sentrum (DTS), Design og arkitektur Norge (DOGA), Music Norway, Norsk Filminstitutt, Norwegian Crafts, Norwegian Literature Abroad (NORLA) og Office for Contemporary Art Norway (OCA). Utenriksstasjonen skal være en aktiv, målrettet og relevant samarbeidspartner for kulturlivet og kulturnæringene. Regjeringen prioriterer land som er de viktigste arenaene og markedene for norsk kulturliv, og land av særlig utenrikspolitisk betydning for Norge.

På vegne av Utenriksdepartementet administrerer organisasjonene i NAA søknadsbaserte reisestøtteordninger for kunstneres profesjonelle oppdrag i utlandet. Organisasjonene tildeles også prosjektmidler for internasjonale aktiviteter med mål om å bidra til norsk kultureksport og norsk kulturlivs internasjonale muligheter.

Utenriksstasjonene forvalter tilskudd til presse- og ekspertreiser til norske festivaler, utstillinger, begivenheter og arrangementer som belyser norsk politikk og norske samfunnsforhold, og til nett-

verksbygging og andre tiltak i regi av lokale aktører. Tilskudd gis på grunnlag av etterspørsel og kulturlivets og bransjenes prioriteringer. Presse- og ekspertreiser er et viktig verktøy for å bygge nettverk og kunnskap, og styrke forbindelser. Reisene kan øke norsk kulturlivs synlighet og muligheter gjennom omtale av norsk kunst og kultur i internasjonale media, profilere sentrale politikkområder og synliggjøre norske samfunnsforhold. Utenriksstasjonene samarbeider tett med lokale partnere og norske fagmiljøer og bransjer for å sikre forankring i Norge og vertslandet.

Kulturdimensjonen er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing, jf. kommende melding til Stortinget om nordområdepolitikken. Det grenseoverskridende kultursamarbeidet synliggjør Norge som en viktig aktør på kulturområdet og kulturens bidrag til utvikling i nord. Kulturtiltak bidrar til gode og åpne relasjoner mellom folkene i Barentsregionen. Det norsk-russiske samarbeidet er hjørnesteinen. Norge opplever økt interesse for kulturscenene i nord, og det er et mål å stimulere til denne interessen. Sentralt i satsingen står også urfolksprosjekter.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate
- Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og norske forhold

Prioriteringer 2021

Regjeringen vil prioritere tilskudd til søknadsbaserte ordninger og prosjektmidler forvaltet av organisasjonene i NAA-nettverket. Tilskudd til presse- og ekspertreiser, nettverksbygging og samarbeid med lokale partnere forvaltet av utenriksstasjonene vil også prioriteres for å legge til rette for økt kultureksport og kulturtiltak i nordområdene. Regjeringen vil prioritere oppfølgingen av den kommende internasjonale strategien for kulturpolitikken, som ble varslet i Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft: Kulturpolitikk for fremtida*. Strategien, som utarbeides av Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet, planlegges ferdigstilt i løpet av 2021. Oppfølgingen vil

bidra til at ressurser og kompetanse utnyttes på best mulig måte, og opprettholde langsiktighet og strategiske mål i et helhetlig og samordnet virkemiddelapparat. Det vil arbeides for bevilgningens mål innenfor det som er mulig og effektivt i lys av covid-19-pandemien.

Rapport 2019

Norsk kulturliv har fått flere internasjonale muligheter og bredere internasjonal kontaktflate

De ulike virkemidlene og tiltakene for kultur fremme bidro til økt etterspørsel etter norske kulturuttrykk på velrenommerte internasjonale visnings- og spillesteder i 2019. Kunstnere og andre kulturaktører fikk mulighet til å gjennomføre oppdrag internasjonalt, i tråd med målene for regjeringens innsats. Arbeidet bidro til flere tusen enkeltoppdrag innenfor alle kunstformer, mange oppslag i internasjonal dagspresse, sosiale medier og fagpresse, og økende oppmerksomhet om norsk kultur.

Det høyest prioriterte prosjektet i 2019 var Norge som gjesteland på verdens viktigste bokmesse, i Frankfurt. Økt eksport av norsk litteratur var et hovedmål for gjestelandsprosjektet, som var regjeringens største kulturelle utenriksinnsats noensinne. Det langsiktige arbeidet til Norwegian Literature Abroad (NORLA), i samarbeid med bokbransjen, kultursektoren, offentlige og private aktører og utenriksstasjonen førte til rekordstor interesse for norsk litteratur i det tyskspråklige markedet, og ny internasjonal interesse for norsk litteratur. 510 titler fra og om Norge ble gitt ut i Tyskland. 80 norske forfattere ble oversatt til tysk for første gang, og det ble utviklet et strategisk samarbeid med tyske bokhandlere. Den norske bokbransjen og kultur- og samfunnslivet fikk fornyet og knyttet nye kontakter i Tyskland og internasjonalt.

Litterære og kulturelle arrangementer knyttet til Norge som gjesteland ble gjennomført på 100 steder i Tyskland gjennom hele året, og det ble avholdt i alt 1 120 arrangementer med norsk deltakelse i det tyskspråklige området. Deltakelsen dekket et bredt og mangfoldig kulturuttrykk innenfor norsk og samisk litteratur, visuell kunst, musikk, scenekunst, film, arkitektur, design og kunsthåndverk. Herunder gjennom Norges status som fokusland på det europeiske filmmarkedet under Berlin internasjonale filmfestival og som partnerland under Jazzahead! i Bremen.

Den langsiktige satsingen på litteratur fra ambassaden i Beijing og generalkonsulatene i Shanghai og Guangzhou i samarbeid med NORLA

og Shanghai Translation Publishing House resulterte i lansering av ti oversatte bøker med norsk samtidslitteratur i Kina høsten 2019. En ekspertreise finansiert av utenriksstasjonene og samarbeidet mellom NORLA og en kinesisk partner var avgjørende.

Utenriksdepartementet videreførte sitt langsiktige samarbeid med Design og arkitektur Norge (DOGA) om presentasjon av møbel- og interiørprodukter på utstillingen Norwegian Presence under designuken i Milano. Ambassaden i London støttet pressereiser til Oslo Arkitekturtriennale og Urban Future Global Conference som resulterte i god pressedekning. Generalkonsulatet i New York videreførte sitt samarbeid med Innovasjon Norge om støtte til Norsk Industris deltakelse på design- og møbelmessene ICFF. Flere selskaper har startet salg i USA etter messen, og andre har utvidet sitt nettverk og økt salget. Generalkonsulatets langsiktige samarbeid med Danse- og teatersentrum og en amerikansk samarbeidspartner for å markedsføre norske scenekunstproduksjoner og kunstnere til USA-baserte kuratorer og programmerere resulterte også i 2019 i at norske kompanier fikk oppdrag i USA.

Relevante målgrupper har fått mer kunnskap om Norge, norske synspunkter og norske forhold

Gjennom et mangfold av diskusjoner og debatter og kulturelle uttrykk i Tyskland ble norske perspektiver på ytringsfrihet, kulturelle rettigheter og demokrati fremmet for et internasjonalt publikum. Det gode samarbeidet med Tyskland ble videreutviklet. 100 000 personer besøkte den norske gjestelandpaviljongen i Frankfurt. Norge fikk stor oppmerksomhet i tyske medier hele året, og ble omtalt nær 15 000 ganger bare i oktober. Den estimerte annonseverdien var på 800 mill. kroner ifølge NORLAs sluttrapport. Utenriksstasjonene organiserte også pressereiser til Norge innenfor prioriterte politikkområder som nordområdene, energi og klima.

Kulturdimensjonen i nordområdesatsingen

Arbeidet for utviklingen av kulturnettverk og folk-til-folk-kontaktene i Barentsregionen ble videreført. Festivalen Barents Spektakel og Barentsdagene ble i 2019 videreutviklet som møteplasser der kultursamarbeidet utfyller den samfunnsmessige og politiske dialogen i regionen. Riddu Riddu festivalens «Årets nordlige folk»-prosjekt styrket internasjonale nettverk mellom urfolkskunstnere og skapte økt internasjonal interesse for samiske

artister. Støtte til pressereiser under Tromsø Internasjonale Filmfestival, Arctic Frontiers og Nordlysfestivalen bidro til å synliggjøre flere sider av nordområdesatsingen og ga bred omtale i internasjonale medier og fagpresse.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 28,8 mill. kroner for 2021.

Forsikring av norske kunstutstillinger i utlandet

I forbindelse med større utstillinger i utlandet kan Kongen i statsråd inngå avtaler om forsikringsansvar innenfor en totalramme som fastsettes av Stortinget. Ordningen gir norske museer mulighet til å låne ut kunstverk og gjenstander til utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet. Statlig forsikring for slikt utlån fra Norge gis kun hvis det ikke finnes tilsvarende forsikring for innlån til visningsstedet i mottakerlandet. Norsk kulturråd administrerer ordningen på vegne av Utenriksdepartementet. Ordningen er søknadsbasert og totalrammen vil variere fra år til år. Ordningen vil avvikles fra 2023. Det foreslås at Kongen i statsråd i 2021 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en totalramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VII. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, visning og lagring i visningsperioden.

Post 71 Næringsfremme, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som fremmer norske næringsinteresser og kunnskapsmiljøer i utlandet. Bevilgningen skal bidra til å nå regjeringens overordnede mål med næringspolitikken om størst mulig verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer. Arbeidet med næringsfremme bygger på regjeringens strategi for eksport og internasjonalisering, *Verda som marknad*, fra 2017, og regjeringens nye eksport-handlingsplan fremlagt høsten 2020.

De globale rammebetingelsene danner grunnlaget for vilkårene som norsk næringsliv opererer under. Handelspolitiske utfordringer og økende grad av proteksjonistiske strømninger internasjonalt, gjør at norsk næringsliv oftere møter handels- og investeringshindre ved eksport eller etablering i utlandet. Covid-19-pandemien og påfølgende smittereduserende tiltak har ført til at den

globale etterspørselen etter varer og tjenester har falt dramatisk. De negative effektene av pandemien har forsterket en allerede utfordrende situasjon i verdenshandelen og for norsk eksport og norske selskapers virksomhet i utlandet. Situasjonen har også illustrert sårbarheten i leverandørkjeder som norske bedrifter er avhengige av. Krisen gir imidlertid også nye muligheter. Enkelte næringer opplever økt etterspørsel, og det er sannsynlig at krisen kan bidra til å framskynde et grønt og digitalt skifte både i Norge og i andre land.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt
- Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer er attraktive samarbeidspartnere, og Norge er et attraktivt land å handle med og investere i

Prioriteringer 2021

Støtten vil hovedsakelig gå til prosjekter som er forankret i Team Norway-samarbeidet, som er et nettverksbasert samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som jobber for norskbasert næringsliv internasjonalt. Nettverket ledes av utenriksstasjonene. Virkemiddelaktører som Innovasjon Norge, Sjømatrådet og Norges forskningsråd inngår i Team Norway, sammen med bedriftssammenslutninger som handelsskamre og NORWEP (Norwegian Energy Partners). Formålet med samarbeidet er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom koordinert innsats. Samarbeidsprosjekter i markeder som er særlig interessante for norsk næringsliv og sektorer hvor Norge har særlige fortrinn, skal vektlegges. Arbeidet med å fremme hav og blå økonomi, norske, grønne løsninger og tiltak der innovasjon står sentralt, skal prioriteres.

Gitt det nye situasjonsbildet som covid-19-pandemien har skapt, vil myndighetskontakt og problemløsning stå svært sentralt i arbeidet med næringsfremme. Profilerings- og etableringsprosjekter av norsk næringsliv og etablering av nettverksmuligheter vil bli særlig viktig.

Oppfølging og implementering av regjeringens eksport-handlingsplan vil være førende.

Rapport 2019

Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer har fått større muligheter til å lykkes internasjonalt

Bevilgningen bidro til å skape møteplasser hvor norsk næringsliv og kunnskapsmiljøer kunne presentere norske løsninger, med særlig vekt på grønne løsninger, havrelatert kompetanse, teknologi og innovasjon. Eksempelvis ble Norway Asia Business Summit arrangert i Shanghai av Norway Business Association i samarbeid med utenriksstasjonene i Kina og Innovasjon Norge, med over 900 påmeldte.

Norske bedrifter og kunnskapsmiljøer er attraktive samarbeidspartnere, og Norge er et attraktivt land å handle med og investere i

Generalkonsulatet i San Fransisco lanserte seminarrekken «Norway Talks Future – Today» for å

fremme norsk kompetanse og teknologi i verdens episentere for forskning og utvikling, innovasjon og entreprenørskap. Tiltakene bidro også til å presentere norske aktører og norsk kompetanse som samarbeidspartnere for lokale aktører og til å bygge relevante nettverk i aktuelle land. Alle tiltak ble gjennomført med bidrag fra flere aktører. Det ble lagt vekt på at bedrifter og kunnskapsmiljøer som nyter godt av tiltakene også selv bidro til gjennomføringen. Tiltakene som ble støttet ble gjennomført i samarbeid med Team Norway. Mesteparten av midlene ble kanalisert gjennom utenriksstasjonene i Brasil, India, Japan, Kina, Sverige, Tyskland og USA.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 8,1 mill. kroner for 2021.

Kap. 116 Internasjonale organisasjoner

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Pliktige bidrag	1 519 279	1 497 132	1 418 050
90	Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)	186 753	190 000	
91	Kortsiktig overgangslån til Somalia		3 135 000	
	Sum kap. 0116	1 706 032	4 822 132	1 418 050

I Prop. 41 S (2019–2020) ble bevilgning og over-skridelsesfullmakt for kap. 116, post 91 *Kortsiktig overgangslån til Somalia* og kap. 3100, post 91 *Tilbakebetaling av kortsiktig overgangslån til Somalia* erstattet av en garantifullmakt i amerikanske dol-

lar, jf. Innst. 160 S (2019–2020). Norges kortsiktige overgangslån for å klarere Somalias gjeld til Verdensbanken (IDA) ble gjennomført 5. mars 2020, med tilbakebetaling av lånet samme dag.

Post 70 Pliktige bidrag

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
Nordisk ministerråd	342 402	353 000	362 715
EFTA-sekretariatet, EFTA-domstolen og ESA	286 889	296 500	339 720
FNs fredsbevarende operasjoner	494 647	425 700	325 000
FN – regulært bidrag ¹	146 523	165 639	169 450
NATO – Atlanterhavspaktens organisasjon	43 078	40 445	53 565
Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	37 997	38 287	41 495
Europarådet (regulært bidrag, Europarådets utviklingsbank og Venezia-konvensjonen)	31 447	40 255	34 315
Internasjonalt energisamarbeid (IAEA, IEA, IRENA, NEA og ECT)	26 281	26 801	27 045
FNs særorganisasjoner (FAO, ILO, WHO)	36 536	36 002	26 200
Den internasjonale straffedomstolen	20 730	21 500	24 000
Internasjonale nedrustningsorganisasjoner (CTBTO, OPCW, JSG, OSCC, BTWC og NPT-avtalen)	15 161	13 782	15 780
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	11 110	12 000	15 500
Verdens handelsorganisasjon (WTO)	12 178	12 360	13 400
Arktisk råd			6 320
FNs internasjonale straffedomstoler	5 663	6 000	5 920
Det internasjonale Barentssekretariatet	2 695	2 771	3 870
Østersjørådet	1 929	1 950	2 135
Ymse organisasjoner	488	505	1 435
Kommisjonen for bevaring av marine levende ressurser	1 235	1 285	1 385
Arktisk råds urfolkssekretariat			1 340
Havrettsdomstolen	1 123	1 150	1 120
FNs havbunnsmyndighet	643	670	765
Sekretariatet for Antarktistraktaten	524	530	575
Sum post 70	1 519 279	1 497 132	1 418 050

¹ Det vil bli en økning av ODA-andelen for FNs regulære bidrag i 2021. Dette ble ikke avklart i tide til å justere budsjettforslaget for 2021. Endringen vil derfor bli innarbeidet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for Norges sikkerhet, økonomi og velferd. Det er i Norges interesse å bidra til å løse felles utfordringer som klimaendringene, underbygge folkeretten, statenes sikkerhet og suverenitet, sikre respekt for menneskerettighetene, fremme fred og forso-

ning og oppnå bærekraftsmålene. Det å arbeide for en friere verdenshandel og økonomisk vekst er også i Norges interesse. Bevilgningen dekker pliktige bidrag og kontingenter til internasjonale organisasjoner som Norge er medlem av, jf. tabellen over.

Dette inkluderer Norges pliktige bidrag til FN og FNs særorganisasjoner, inkludert Norges bidrag til FNs fredsbevarende operasjoner. Bevilgningen dekker også Norges bidrag til viktige europeiske og nordiske organisasjoner som Europarådet, EFTA og Nordisk ministerråd. Fordelingsnøkkelen for NATOs fellesbudsjetter ble endret i desember 2019. Målet er å bidra til en bedre transatlantisk byrdefordeling i NATO, og gir Norge og de fleste andre allierte en økning i de pliktige bidragene.

Pliktige bidrag til internasjonale nedrustningsforhandlinger, internasjonalt energisamarbeid, og multilaterale eksportkontrollfora er også dekket over denne posten. Bevilgningen dekker møter og forhandlinger om global og regional nedrustning, ikke-spredning og rustningskontroll. Dette gjelder støtte til det internasjonale atomenergibyrådet (IAEA), møter innenfor Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC), Biologivåpenkonvensjonen (BWC), Prøvestansavtalen (CTBT) samt konvensjonell rustningskontroll i OSSE-regi. I tillegg dekkes det norske bidraget til en rekke andre organisasjoner under denne posten, jf. tabellen.

For 2021 foreslås det også å flytte pliktige bidrag til internasjonale organisasjoner til kap. 116, post 70 som i dag ligger under kap. 118. Dette gjelder bl.a. Arktisk råd og Arktisk råds urfolkssekretariat.

I henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) klassifiseres en andel av de pliktige bidragene til enkelte av de ovennevnte organisasjonene som offisiell utviklingshjelp (ODA). Disse bidragene foreslås bevilget under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 74 *Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.*, under programområde 03. Andelen gjelder deler av Norges regulære bidrag til FN, FNs fredsbevarende operasjoner, Europarådet, FAO, IAEA, ILO, OSSE og WHO.

Det vises til omtale av organisasjonene under andre poster.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke mekanismene for implementering av målene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert

Rapport 2019

De pliktige bidragene for 2019 er utbetalt, jf. tabellen. Norges bidrag til de internasjonale organisasjonene bidro til å videreutvikle det multilaterale systemet. Målet om at det multilaterale systemet skal være effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert ble også ivaretatt gjennom departementets deltakelse i styrever og arbeidsgrupper. For mer detaljert rapportering for organisasjonene Norge er medlem av, vises det til omtale under relevante budsjettposter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 418,1 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 79,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 som i hovedsak skyldes at bidraget til FNs fredsbevarende operasjoner reduseres med om lag 100 mill. kroner. Bidraget til FNs fredsbevarende operasjoner er basert på FNs betalingskrav for 2021 og foreslås redusert bl.a. fordi det forventes at FN/AUs fellesoperasjon i Darfur vil bli avsluttet i løpet av 2020. Bidragsskalaen for de fredsbevarende operasjonene skal også forhandles i desember 2021. Det fører til at FNs krav for 2021 er lavere i påvente av resultatet av forhandlingene, og at Norges bidrag antas å øke igjen i 2022. Samtidig øker bidragene til flere av de andre organisasjonene i 2021 grunnet utvikling i valutakurser. Foreløpige anslag for de pliktige bidragene i 2021 vises i tabellen.

I tillegg foreslås det å flytte pliktige bidrag til internasjonale organisasjoner til kap. 116, post 70 som i dag ligger under kap. 118, post 70 og 73.

Post 90 Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Innbetalingen av Norges kapitalinnskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) på til sammen USD 110,1 mill., fordelt over fem år, ble fullført i 2020. Det foreslås derfor ingen bevilgning i 2021. AIIB er ikke en tradisjonell utviklingsbank, men en investeringsbank som gjennom finansiering av infrastrukturutbygging i form av lån, garantier og egenkapitalinvesteringer bidrar til utvikling og fattigdomsreduksjon. Banken forutsettes å gi avkastning, og overenskomsten åpner for uttak av utbytte fra eiernes side.

Det vises til kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 71 *Regionale banker og fond*, for omtale av mål og prioriteringer i 2021.

Rapport 2019

Norge innbetalte USD 22 mill. til banken i 2019, som var det fjerde av i alt fem kapitalinnskudd.

AIIB godkjente prosjekter til en verdi av USD 4,5 mrd. i 2019, sammenliknet med USD 2,3 mrd. i 2018, og økte antall godkjente prosjekter fra 12 i 2018 til 28 i 2019. Bankens totale portefølje siden oppstarten i 2016 er med det på 63 prosjekter, til en samlet verdi av USD 12 mrd. Av dette er USD 2,89 mrd. utbetalt. 30 av prosjektene er samfinansiering med bl.a. Verdensbanken og Den asiatiske utviklingsbanken.

Energi er den største sektoren med 19 prosjekter, etterfulgt av finanssektoren med 15 og transportsektoren med 13 prosjekter. Arbeidet med sektorstrategier innenfor vann og digital infrastruktur startet opp i 2019. Når disse er på plass vil det strategiske rammeverket for investere-

ringer være klart. Rammeverket består, i tillegg til ovennevnte, av strategier for energi, egenkapitalinvesteringer, transport, investeringer i ikke-regionale medlemsland, og mobilisering av privat kapital til infrastruktur. Bankens eget klageorgan for mennesker som mener de er negativt påvirket av prosjektene ble etablert i 2019. AIIB utvidet lånetilbudet i 2019 fra utelukkende lån i USD til lån også i fem lokale valutaer: indiske rupee, indonesiske rupiah, russiske rubler, thailandske bhat og tyrkiske lira. Det er i første rekke privat sektor som etterspør slike lån. Tilbudet ble også utvidet med lån i euro og sveitsiske franc.

Antall medlemsland i AIIB økte til 102. Av dette er 52 land utenfor Asia. Dette er en økning fra 57 medlemsland ved etableringen i 2016. Antall ansatte økte fra 186 i 2018 til 279 i 2019. Kvinneandelen økte fra 32 til 39 pst. Antall nasjonaliteter representert i staben økte fra 44 til 50.

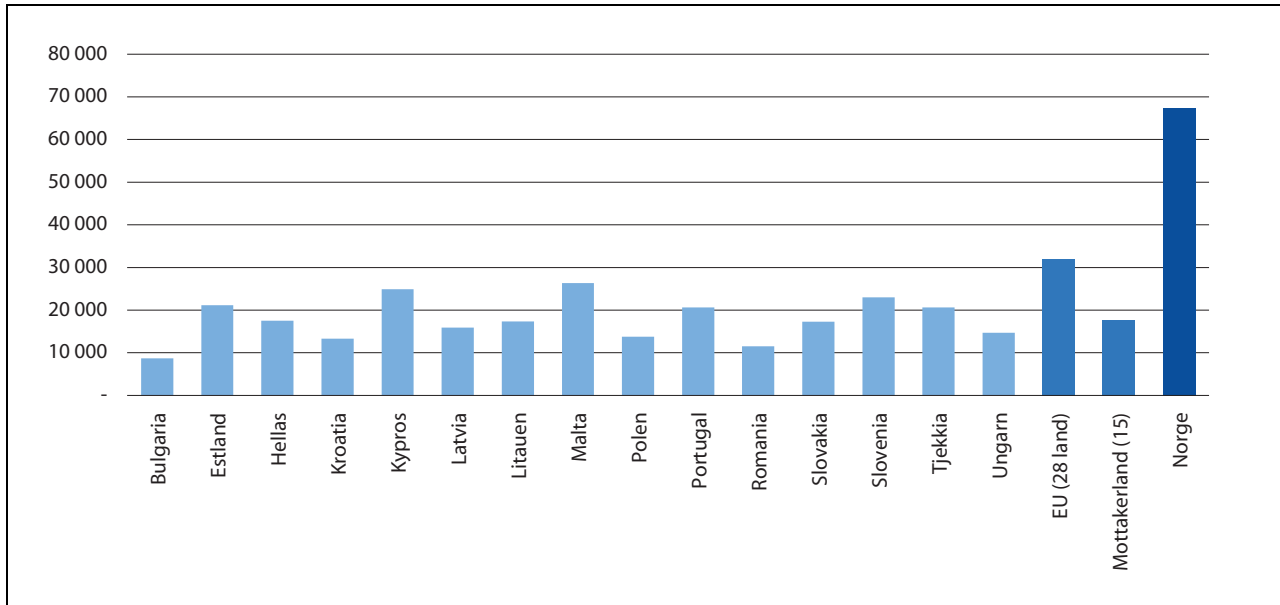
Kap. 117 EØS-finansieringsordningene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
75	EØS-finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	7 812		
76	Den norske finansieringsordningen 2009–2014, <i>kan overføres</i>	8 924		
77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	957 659	2 526 000	3 311 000
78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	462 397	1 931 000	2 678 000
	Sum kap. 0117	1 436 792	4 457 000	5 989 000

Bevilgningen dekker EØS-finansieringsordningene, som er Norges bidrag til sosial og økonomisk utjevning i Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet (EØS). Støtten skal også styrke forbindelsene og samarbeidet mellom Norge og mottakerlandene. Norge har bidratt til å redusere sosiale og økonomiske ulikheter i Europa siden 1994, og fra 2004 er støtten samlet i to ordninger som til sammen utgjør EØS-midlene. Den ene ordningen er finansiert av Norge alene (Norway Grants), mens den andre ordningen (EEA Grants) også inkluderer bidrag fra Island (om lag 3 pst.) og Liechtenstein (om lag 1 pst.).

Forslagene til bevilgning er anslag for utbetalinger i 2021 som oppfølging av Norges forpliktelser i henhold til avtalen mellom EU og giverlandene Norge, Island og Liechtenstein, undertegnet i Brussel 3. mai 2016. I avtalen er det en samlet forpliktelse for de tre giverlandene på 2,8 mrd. euro for perioden 2014–2021.

Størrelsen på bidragene, både totalsummen og de landvise tildelingene, er besluttet i forhandlinger mellom giverne og EU. Hvilke land som mottar EØS-midler bestemmes ut fra EUs fordelingsnøkkel for samhørighetspolitikken. Land med BNP per innbygger under 90 pst. av EU-gjennomsnittet, mottar EØS-midler.

Figur 7.1 Bruttonasjonalprodukt per innbygger i 2019 i euro for de 15 mottakerlandene og Norge

Kilde: Eurostat 2019

Covid-19 og økonomiske implikasjoner for mottakerlandene

Mottakerlandene av EØS-midler er blant EUs mest sårbare økonomier og er hardt rammet av covid-19-pandemien.

BNP i mottakerlandene av EØS-midler i 2020 forventes å bli redusert i snitt med 7,6 pst., ifølge EU-kommisjonens prognoser fra 12. august 2020. Til sammenligning forventes det at BNP i Norge reduseres med 3,1 pst. i 2020, jf. tabell 7.2.

Tabell 7.2 viser prosentvis endring i bruttonasjonalprodukt per innbygger i mottakerlandene under EØS-midlene.

For mottakerlandene av EØS-midler er dette en større reduksjon enn under den globale finanskrisen i 2009 og viser hvor hardt denne krisen rammer fra før sårbare økonomier. Inntil 2019 økte bruttonasjonalproduktet mer enn gjennomsnittet i EU i alle mottakerland, med unntak av Malta. Innhentingene i forhold til de andre EU-landene har fått et tilbakeslag og det er spesielt mottakerland med en økonomi som er sterkt avhengig av turisme, som er hardest rammet av pandemien. Dette gjelder bl.a. Kroatia, Hellas, Bulgaria og Portugal. I 2021 antas arbeidsledigheten i disse landene å være høy. Det er stor usikkerhet om hvordan covid-19-pandemien vil slå ut i mottakerlandene.

Tabell 7.2 Bruttonasjonalprodukt per innbygger. Prosentvis endring fra foregående år og prognoser for 2020 og 2021. Gjennomsnittlig for EU, for Norge og for hvert EØS-mottakerland

Land	2019	2020	2021
Bulgaria	3,9	-7,1	5,3
Estland	3,9	-7,7	6,2
Hellas	2,1	-9	6
Kroatia	3,5	-10,8	7,5
Kypros	2	-7,7	5,3
Latvia	2,9	-7	6,4
Litauen	4,2	-7,1	6,7
Malta	1,1	-6	6,3
Polen	4,2	-4,6	4,3
Portugal	2,2	-9,8	6
Romania	4,4	-6	4
Slovakia	2,1	-9	7,4
Slovenia	1,6	-7	6,1
Tsjekkia	2,2	-7,8	4,5
Ungarn	5	-7	6
EU	1,3	-8,3	5,8
Norge ¹	2,7	-3,1	4,4

¹ Volumvekst for fastlands-BNP i Norge fra Nasjonalbudsjettet 2021

Kilde: Eurostat 12. august 2020

EØS-finansieringsordningene 2009–2014

Avsluttende bevilgninger under kap. 117, post 75 og post 76 ble gitt i 2017, jf. Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 8 S (2016–2017), og de fleste støtteberettigede prosjektaktiviteter ble avsluttet i løpet av 2017. Ordningene er nå i siste fase rapportering til giverne. Det forventes at EØS-finansieringsordningene 2009–2014 formelt vil avsluttes i 2021. Endelig absorberingsrate (prosent regnskapsført i forhold til budsjetterte midler for hvert land) for perioden vil sannsynligvis foreligge i 2021.

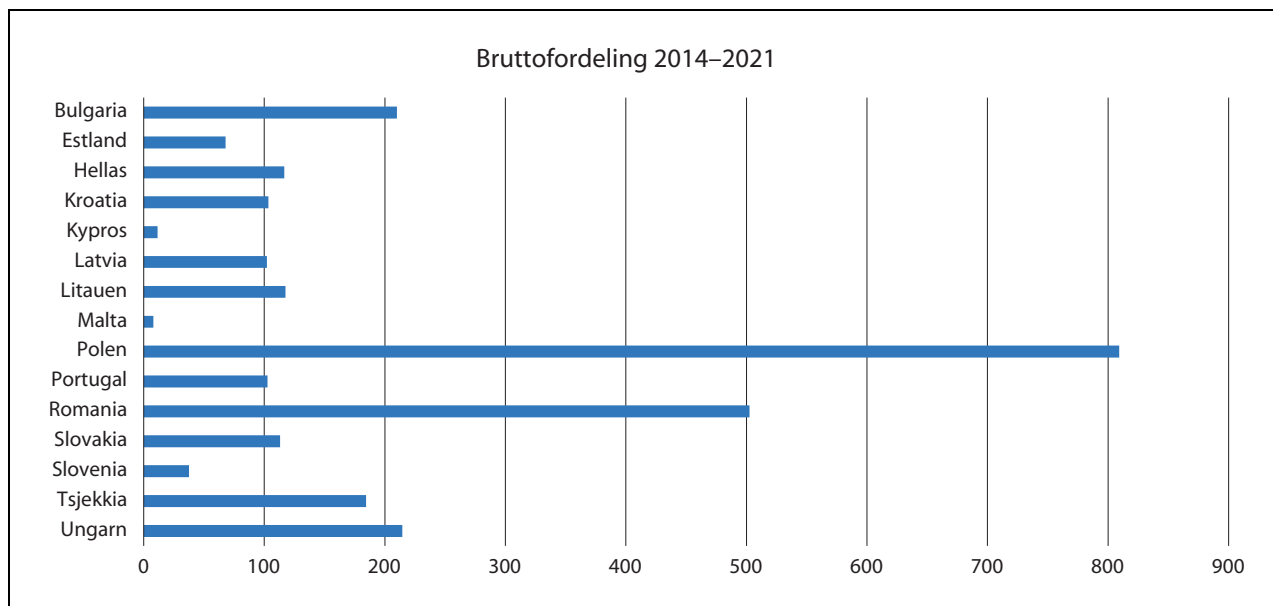
EØS-finansieringsordningene 2014–2021

Forhandlingene for finansieringsordningene for perioden 1. mai 2014 til 30. april 2021 ble slutført i juli 2015. Avtalen mellom EU og giverlandene Norge, Island og Liechtenstein ble undertegnet i Brussel 3. mai 2016. Proposisjon om samtykke til ratifikasjon av avtalen ble forelagt Stortinget 11. mai 2016, jf. Prop. 119 S (2015–2016), Innst. 354 S (2015–2016). Stortinget vedtok innstillingen 8. juni 2016.

EØS-finansieringsordningene 2014–2021 er i implementeringsfasen og størstedelen av programmene er igangsatt i mottakerlandene, med unntak av i Ungarn. Første utbetaling fant sted i 2016, og siste bevilgningsår vil være 2025. Det pågår fremdeles, per september 2020, krevende forhandlinger med Ungarn.

Fordelingen av midler innenfor den enkelte mottakerstat er basert på fremforhandlede, flerårige rammeavtaler. Per september 2020 er det undertegnet slike avtaler med 14 av 15 mottakerland: Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia og Tsjekkia.

Det antas at det samlet vil bli i underkant av 105 programmer totalt for samtlige 15 mottakerland. Per august 2020 var 92 av 95 programmer godkjent av giverne. Da er Ungarn ikke medregnet. I løpet av 2020 forventes det at alle programmene vil bli godkjent av giverne, med unntak av programmene i Ungarn. Beløpet for Ungarn er avsatt, men rammeavtalene er foreløpig ikke inngått.

Figur 7.2 Fordeling av midler per mottakerland for 2014–2021-ordningene. Fordeling i millioner euro.

Post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

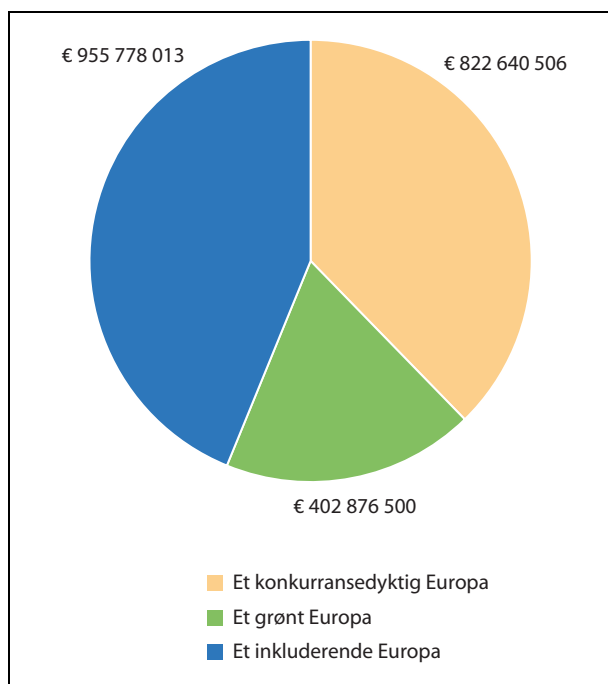
Post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, kan overføres

De to EØS-finansieringsordningene for perioden 2014–2021 omtales nedenfor under ett på grunn av store likheter mellom de to ordningene. Ulikheter er presisert i teksten.

Prioriteringene under finansieringsordningene 2014–2021 er basert på de fem hovedsektorene regjeringen har valgt for bruk av EØS-midlene:

1. Innovasjon, forskning, utdanning og konkurranseevne
2. Sosial inkludering, fattigdomsbekjempelse og sysselsetting for ungdom
3. Miljø, energi, klima og lav-karbonsamfunnet
4. Kultur, sivilt samfunn, godt styresett og grunnleggende rettigheter
5. Justis- og innenrikssaker

Sektorene er valgt både ut fra at de er sentrale for utviklingen i mottakerlandene, men også fordi det eksisterer potensiale og interesse for samarbeid med Norge. Hovedvekten er lagt på sektor 1, 3 og 5. Dette innebærer at EØS-midlene 2014–2021 i hovedsak støtter opp om utvikling av et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa gjennom perioden. Figur 7.3 viser EØS-midlene fordelt på de tre områdene.

Figur 7.3 Fordeling av midler delt inn i et grønt, et konkurransedyktig og et inkluderende Europa

De 15 mottakerlandene av EØS-midlene arbeider i sine land med å oppfylle FN's 17 bærekraftsmål. I bærekraftsmålene er det tett sammenheng mellom miljø, økonomi og sosial utvikling. Disse tre pilarene er i stor grad overlappende med regjeringens prioriteringer for finansieringsordningene 2014–2021: et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa. EØS-midlene støtter dermed godt opp om bærekraftsmålene i inneværende

periode. Følgende bærekraftsmål er mest relevante:

- Bærekraftsmål 1 – Utrydde fattigdom
- Bærekraftsmål 3 – God helse
- Bærekraftsmål 4 – God utdanning
- Bærekraftsmål 7 – Ren energi
- Bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle
- Bærekraftsmål 9 – Innovasjon og infrastruktur
- Bærekraftsmål 10 – Redusert ulikhet i og mellom land
- Bærekraftsmål 11 – Bærekraftige byer og samfunn
- Bærekraftsmål 13 – Stoppe klimaendringene
- Bærekraftsmål 14 – Liv under vann
- Bærekraftsmål 16 – Fred og rettferdighet
- Bærekraftsmål 17 – Samarbeid for å nå målene

Nedenfor er de tre pilarene omtalt i mer detalj for EØS-finansieringsordningen 2014–2021. Målhierarkiet som er utarbeidet for denne programperioden gjelder for perioden som helhet.

Et konkurransedyktig Europa

Programmene under «Et konkurransedyktig Europa» bidrar til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier. Tiltakene handler om å investere i mennesker, herunder kunnskap, forskning, innovasjon, sysselsetting, og støtte opp om de komparative fortrinnene til mottakerlandene. EØS-midlene bidrar til et konkurransedyktig arbeidsmarked og støtter opp om videre utvikling av kunnskapsøkonomien i mottakerlandene. Det er viktig å bidra til å skape et sosialt, inkluderende arbeidsliv gjennom å bekjempe ungdomsledighet, legge til rette for kvinners deltakelse og fremme sosial dialog. EØS-midlene gir en merverdi på dette området på grunn av mulighetene for pilotprosjekter og testing av nye innovative tilnærminger.

Alle mottakerlandene, med unntak av Ungarn, hadde i 2019 programmer som bidro til målene for et konkurransedyktig Europa. I alt 36 programmer støttet opp om målene og om lag 823 mill. euro (om lag 30 pst.) er øremerket et konkurransedyktig Europa under EØS-finansieringsordningene 2014–2021.

I løpet av programperioden forventes om lag 781 små og mellomstore bedrifter å delta i ulike prosjekter. Om lag 300 nye produkter planlegges å bli utviklet, og om lag 370 nye produksjonsprosesser eller systemer forventes å bli oppgradert til mer miljøriktige og konkurransekraftige standar-

der. Det planlegges en reduksjon på om lag 330 000 tonn i CO₂-utslipp som følge av utbedringene av fabrikker etc. Det forventes å bli gjenbrukt om lag 100 000 tonn avfall fra produksjon. Over 4 000 nye arbeidsplasser planlegges å bli skapt og om lag 500 lærlinger forventes å gjennomføre et utdanningsløp som avsluttes med svennebrev. Om lag 450 vitenskapelige publikasjoner planlegges å bli publisert og over 1 800 personer vil delta i ulike utvekslings- og mobilitetsaktiviteter mellom landene.

Tre av seks programområder i justissektoren faller også inn under målsettingen om «Et konkurransedyktig Europa». Disse programområdene bidrar til å opprettholde tilliten til rettsstaten. Dette er kritisk for å sikre gode nærings- og investeringsbetingelser, og opprettholde tilliten til justisvesenet hos folk flest. Denne sektoren har også støttet forbedring av kriseberedskap, som gir økonomiske fordeler ved å hindre tap, bidratt til jobbskaping og sikret bærekraft i offentlig og privat økonomi.

Et inkluderende Europa

Programmene under «Et inkluderende Europa» fremmer velfungerende samfunn ved å støtte sosial inkludering og myndiggjøring av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helse-tjenester, og utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. Dette bidrar til å oppnå bærekraftig, inkluderende vekst og velstand, og styrker balansen mellom økonomisk vekst og sosial utvikling. EØS-midlene gir en merverdi ved at innsatsen brukes på langsiktig forebygging, endring av samfunnsstrukturer og ved å oppmuntre til testing av pilotprosjekter.

Alle mottakerlandene, med unntak av Ungarn, har programmer som bidrar til målene for et inkluderende Europa. I alt 51 programmer støtter opp om målsettingen, og 956 mill. euro (34 pst.) av midlene er øremerket dette formålet.

Det er forventet at mer enn 17 millioner mennesker vil ta del i ulike holdningskampanjer for sosial inkludering. Om lag 3 800 sivilsamfunnsorganisasjoner vil motta støtte. Mer enn 210 000 mennesker vil delta direkte i ulike prosjekter. Om lag 3 000 fengselsplasser forventes opprettet eller oppgradert til europeiske standarder på området. Mer enn 45 000 personer vil få opplæring i sosial inkludering. Over 11 000 studenter vil få opplæring i menneskerettigheter og demokrati. Det forventes at 209 politikk- og lovområder vil bli påvirket. Mer enn 40 000 sårbare individer, inkludert fra minoritetsgruppen rom, omfattes av ulike støttetiltak.

Programmene innen kultur, sivil samfunn, godt styresett og grunnleggende rettigheter støtter også opp om «Et inkluderende Europa» ved å styrke grunnleggende rettigheter og demokrati. Tre av seks programmer innenfor justissektoren støtter også opp om «Et inkluderende Europa» fordi de har styrket arbeidet i mottakerlandene med å sikre like rettigheter, likebehandling og rett til beskyttelse. Dette er kritiske rettigheter for å bidra til at europeiske borgere har tillit til sine styresmakter, og for å gi bærekraftig og inkluderende vekst.

EØS-midlene bidrar til et tettere justispolitisk samarbeid mellom Norge og mottakerlandene. Samarbeidet om soningsoverføring har vært særlig viktig. EØS-midlene støtter tiltak for å forbedre forholdene i fengsler, bekjempe organisert kriminalitet og for å øke effektiviteten i rettsvesenet. Bekjempelse av vold i nære relasjoner blir også prioritert. Justis- og beredskapsdepartementet, Domstolsadministrasjonen og Kriminalomsorgen er blant de norske partnerinstitusjonene som bidrar aktivt til utvikling, planlegging og gjennomføring av programmer. Om lag 142 mill. euro er avsatt til programmer innenfor justissektoren.

Respekt for rettsstaten, demokrati og grunnleggende rettigheter er tverrgående mål for EØS-midlene. Dette har et særlig fokus i fondene til sivil samfunn (Active Citizens Fund) som etableres i alle mottakerlandene. Disse grunnsteinene i velfungerende demokratier er under press også i enkelte mottakerland. Det har gjort det krevende å få på plass rammeavtaler med enkelte av landene, særlig å bli enige om prosessen for å velge fondsoperatør til fondet til sivil samfunn. Givernes ufravikelige krav har hele tiden vært og er at fondsoperatøren skal være uavhengig av mottakerlandets myndigheter. I tillegg har utviklingen gjort det nødvendig å justere innretningen på enkelte programmer innenfor justis og lokal utvikling, for å si tydelig ifra om at verdiene skal respekteres. Utviklingen når det gjelder rettsstat og grunnleggende rettigheter i mottakerlandene vil fortsatt følges tett, og virkemidler blir fortløpende vurdert i de tilfeller hvor det kan være risiko for at forutsetninger og overordnede mål for ordningene ikke kan nås. Stortinget vil også framover holdes løpende orientert, bl.a. gjennom Stortingets europautvalg.

Et grønt Europa

Programmene under «Et grønt Europa» fremmer god miljøforvaltning, tilpasning til klimaendringer

og økt bruk av fornybar energi. Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, energisikkerhet, redusert sårbarhet for klimaendringer og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktig for økonomisk og sosial utjevning i Europa.

12 av de 15 mottakerlandene (med unntak av Kypros, Malta og Ungarn) har programmer som støtter opp om et grønt Europa. I alt er det 14 programmer, med en samlet tildeling på om lag 403 mill. euro (14 pst.) av øremerkede midler.

Forventede resultater er at det årlig skal produseres over 8 000 000 MWh/år av fornybar energi. CO₂-utslippet i landene forventes å bli redusert med om lag 1 000 000 tonn. Det er forventet at tiltak innen energieffektivisering vil gi et redusert energiforbruk på om lag 850 000 MWh årlig i de tolv landene. Det vil tilrettelegges for produksjon av fornybar energi i størrelsesorden 20 MWh årlig. Om lag 1,2 millioner mennesker vil omfattes av ulike informasjonskampanjer for å ta i bruk fornybar energi. Over 150 000 husstander eller samvirker forventes å få bedret energiforsyning. Estimert 4 500 individer kommer til å delta på ulike opplæringstiltak.

«Et grønt Europa» er delvis overlappende med «Et konkurransedyktig Europa» med om lag 50 pst. av programmene. Dette gjelder programmer som bidrar til tiltak for klimatilpasninger, kutt i klimagasser og til å sikre ren energi. Programmene har også bidratt til et mer stabilt og velfungerende energimarked.

Det er også mulig å sortere programmene inn i andre sammenhenger slik at programmer som for eksempel støtter opp om de havbaserte næringene kan isoleres og rapporteres på separat, slik det er sammenfattet i boks 7.1.

Mål 2021

Bevilgningen skal primært støtte opp under bærekraftsmål 8 – fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, i tillegg til bærekraftsmål 10 – redusert ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål 17 – styrke mekanismene for implementering og målene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til mange av de andre bærekraftsmålene.

- Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:
- Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert
 - Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

Boks 7.1 Blå vekst fra EØS-midlene 2014–2021

Verdiskaping i de havbaserte næringene (blå vekst) og hav inngår i flere programmer under finansieringsordningene 2014–2021:

- programområdet næringsutvikling og innovasjon for små og mellomstore bedrifter, programområdet forskning
- programområdet utdanning, stipend, lærlingeordninger og ungt entreprenørskap programområdet miljøvern og økosystemer

Programmene er utarbeidet i samarbeid med det enkelte mottakerland.

Potensialet for midler til blå vekst og blå prosjekter under EØS-finansieringsordningen i denne perioden er anslått til om lag 90 mill. euro,

hvorav nesten halvparten til programmer i Portugal. Ti av mottakerlandene har programmer på området. Dette er Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Latvia, Litauen, Polen, Portugal, Romania og Tsjekkia. Finansieringen blir gjort tilgjengelig gjennom åpne utlysninger, små tilskuddsordninger og forhåndsdefinerte prosjekter, der også norske aktører deltar.

Et av de pågående prosjektene er et samarbeid mellom Havforskningsinstituttet i Bergen og deres søsterorganisasjon Portugal IPMA (Portuguese Sea and Atmosphere Institute). Samarbeidet om forskningsskipet Mar Portugal vil bidra til framtidrettet havforskning og bedre forvaltning av havressursene.

Prioriteringer 2021

Gjennomføring og igangsetting av programmer og prosjekter er hovedprioriteringen for arbeidet i 2021 med nåværende ordning for EØS-midlene. Muligheten for en rammeavtale med Ungarn vil måtte bli endelig avklart i løpet av 2021.

Siden mesteparten av programmene er kommet til implementeringsfasen, blir risikostyring, herunder forebygging, avdekking og oppfølging av eventuelt misbruk av finansieringsordningene, viktig også i 2021. Risikohåndtering er en hovedoppgave for Norges sekretariat i Brussel for arbeidet med EØS-midlene (Financial Mechanism Office, FMO), og det er etablert et grundig system for oppfølging både av FMO og i mottakerlandene.

Videre tas det sikte på å fullføre arbeidet med mulige omfordelinger mellom programmer og fordeling av reserven av midlene i mottakerlandene i 2021. Reservene i mottakerlandene utgjør inntil fem pst. av mottakerlandenes EØS-midler, og den resterende reserven utgjør totalt om lag 55 mill. euro. Hvordan midlene skal benyttes besluttet av giverne og det enkelte mottakerland.

Det forventes i løpet av 2021 kontakt med EU om en mulig ny periode med EØS-midler, som i så fall vil bli den sjette perioden.

Covid-19-pandemien har store økonomiske konsekvenser for mottakerlandene under EØS-midlene. Dette vil kunne påvirke innretningen på bruken av reservemidlene og kan ha negativ innvirkning på gjennomføringen av finansieringsordningene. I denne situasjonen er det viktig at både

giverne og mottakerlandene er fleksible mht. bruk av midlene innenfor de rammer som regelverket setter. Det er sendt ut brev til de nasjonale kontaktpunktene (NFP) i mottakerlandene om hvilke tiltak NFP eller programoperatørene kan iverksette under EØS-midlene gitt covid-19-situasjonen. Tiltak som reduserer negative effekter av covid-19 på midlene vil være en viktig prioritet i 2021, og ytterligere tiltak vil kunne bli vurdert dersom det skulle vise seg nødvendig.

Rapport 2019*Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert*

En av de to overordnede målsettingene for EØS-finansieringsordningene er at sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert. Det er vanskelig å kunne isolere effekten EØS-midlene har hatt alene på for eksempel på BNP-nivå, men det er et faktum at mottakerlandene i hovedsak har hatt en positiv BNP-utvikling over den siste 20-årsperiode.

EØS-finansieringsordningene 2014–2021 var i 2019 fortsatt i oppstartsfasen, noe rapporteringen også bærer preg av. I rapporteringen for 2019 brukes akkumulerte tall som er mottatt fra EØS-midlenes sekretariat i Brussel (FMO). For å illustrere hva som skjedde i 2019 er Romania brukt som eksempel i boks 1.2 nedenfor. Den videre rapporteringen for 2019 omtales i tre deler, som samsvarer med regjeringens prioriteringer for finansieringsordningene 2014–2021: et grønt, konkurransegyldig og inkluderende Europa.

Et konkurransedyktig Europa

I 2019 ble om lag 75 mill. euro utbetalt, som utgjør 9 pst. av totalt planlagt beløp under ordningene. Dette inkluderer 66 utlysninger med 265 igangsatte prosjekter, hvorav 87 prosjekter med norske partnere.

Et inkluderende Europa

I 2019 ble det utbetalt om lag 100 mill. euro som utgjør 10 pst. av totalt planlagt beløp under ordningene. Videre ble det igangsatt 75 utlysninger

og 225 prosjekter, hvorav 58 av disse med norske partnere. I 2019 ble 10 programavtaler signert med fondsoperatører for fondene til sivil samfunn (Active Citizens Fund). Totalt skal det inngås 16 slike programavtaler. Videre ble det lansert 38 utlysninger etter prosjekter under fondene i 2019.

Et grønt Europa

I 2019 ble det utbetalt 17 mill. euro som utgjør 4 pst. av planlagt totalbeløp under ordningene. Det ble igangsatt 21 utlysninger og ni prosjekter, hvorav ett med norsk partner.

Boks 7.2 Romania er godt i gang med implementeringen

Landene har kommet ulikt i gang med implementering av programmene. Først ute til å få signert rammeavtale med giverne var det nest største mottakerlandet, Romania, som fikk godkjent alle programmer fra giverne i 2019. Prioriterte områder i Romania under finansieringsordningene 2014–2021 er:

- fattigdomsbekjempelse og sosial inkludering, spesielt av rombefolkningen
- næringsliv og innovasjon med fokus på grønn industri, blå vekst og IKT
- styrking av kriminalomsorgen og rettssikkerheten
- økt produksjon av fornybar energi og reduksjon i utslipp av CO₂
- støtte til sivil samfunn

15 norske fagetater deltar som partnerinstitusjoner (*Donor Program Partners* (DPP)) i ti programmer i Romania. I tillegg er Innovasjon Norge fondsoperatør for næringslivsprogrammet, energiprogrammet og programmet for anstendig arbeid. Det er satt av 191 mill. euro til «Et konkurransedyktig Europa», 83 mill. euro til «Et grønt Europa» og 35 mill. euro til «Et inkluderende Europa» i Romania over programperioden.

I 2019 ble det lansert 44 utlysninger under programmene i Romania. Det ble skrevet kontrakter for 139 prosjekter, hvorav 41 med norske partnere i 2019. Til sammen 13 pst. av midlene (65,75 mill. euro) ble utbetalt i 2019.

Et eksempel på igangsatte programmer er helseprogrammet i Romania. Det ble startet opp med Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet som strategiske rådgivere i 2019. Samarbeidet inkluderer bl.a. et forhåndsdefinert samarbeidsprosjekt om barnekreft. Helsedirektoratet koordinerer den norske delen av prosjektet. Store deler av barnekreftmiljøene ved Oslo Universitetssykehus og Akershus Universitetssykehus deltar i prosjektet. I løpet av prosjektet skal 25 rumenske kreftleger hospitere i fem dager hver ved norske sykehus for å få innblikk i hvordan de norske retningslinjene for kreftbehandling fungerer i praksis. Hospiteringen foregår bl.a. på Rikshospitalet og Radiumhospitalet. De får også innsikt i hvordan et avansert hjemmesykehus for barn fungerer.

Fondet for å motvirke ungdomsledighet under EØS-midlene

Det regionale fondet for å motvirke ungdomsledighet under EØS-midlene 2014–2021 er etablert for alle mottakerlandene av midlene, samt Irland, Italia og Spania. Målet er å støtte nyskapende samarbeidsprosjekter for å få unge i arbeid. Målgruppen er unge mellom 15 og 29 år, spesielt langtidsledige og sårbare grupper. Partnere fra Norge,

Island og enkelte EU-land, bidrar i de fleste prosjektene. Det er gjennomført én utlysning i 2017 under fondet. Flere enn 300 søknader ble mottatt, og 27 prosjekter ble valgt ut. 26 prosjekter var i gang i 2019. Totalt er 60,6 mill. euro tilgjengelig for prosjekter i fondet. 46,2 mill. euro er fordelt til de utvalgte prosjektene i den første utlysningen. Det gjenstår dermed 14,3 mill. euro, som vil fordeles/utlyses på et senere tidspunkt i inneværende periode av EØS-midlene.

Fondet for regionalt samarbeid under EØS-midlene

Fondet for regionalt samarbeid under EØS-midlene 2014–2021 skal støtte samarbeidsprosjekter innenfor de fem prioriteringsområdene til midlene. Målet er å styrke regional og flernasjonalt kapasitetsbygging og erfaringsutveksling innenfor EØS-midlene. Fondet er etablert for aktører fra alle mottakerland av EØS-midlene. I tillegg kan aktører fra tredjeland med fysisk grense til mottakerlandene delta i prosjektene. Partnere fra Norge, Island og Liechtenstein og EU-land kan bidra i samarbeidet. Totalt er 31,8 mill. euro tilgjengelig for prosjekter. Det er satt av 29,1 mill. euro til 20 utvalgte prosjektene fra utlysningen som er gjennomført. Endelig totalsum vil bli avgjort i løpet av kontraktsfasen.

Fondet for anstendig arbeid

Det er stor interesse i mange av mottakerlandene for å lære av den norske/nordiske modellen for anstendig arbeid og trepartssamarbeid. Partene i arbeidslivet i Norge har bidratt aktivt til å etablere et fond og gjennomføre tiltak for å styrke den sosiale dialogen og trepartssamarbeidet i mottakerlandene. Om lag 120 mill. kroner er satt av til dette tiltaket under den norske ordningen (Norway Grants). Så langt er det tildelt støtte til 45 prosjekter i 11 land, hvorav 29 prosjekter med norske partnere. Programmet er svært godt mottatt og bygger på programmet fra tidligere periode.

Bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket

Alle programmene som finansieres av EØS-midlene har som mål å styrke bilateralt samarbeid mellom giverlandene og mottakerlandene. For å støtte arbeidet med å styrke bilaterale relasjoner mellom Norge og mottakerlandene, har EØS-midlene 18 norske partnerinstitusjoner. Disse bidrar til å nå målet gjennom aktiv deltakelse i utviklingen, planleggingen og gjennomføringen av programmene. De norske partnerne var i 2019 avgjørende for å utvikle gode programmer i mottakerlandene for å nå målene under EØS-finansieringsordningene.

De norske partnerinstitusjonene er:

- Folkehelseinstituttet
- Barentssekretariatet
- Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning

- Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap
- Domstolsadministrasjonen
- Helsedirektoratet
- Innovasjon Norge
- Justis- og beredskapsdepartementet
- Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon
- Kriminalomsorgen
- Kulturrådet
- Ligestillings- og diskrimineringsombudet
- Miljødirektoratet
- Norges forskningsråd
- Norges vassdrags- og energidirektorat
- Politidirektoratet
- Riksantikvaren
- Utlendingsdirektoratet

Partnerinstitusjonene har mandater innenfor de respektive programområdene de støtter opp under, og utgiftene dekkes under EØS-midlene. Innovasjon Norge er f.eks. norsk partner i næringsutvikling og innovasjonsprogrammene, mens Forskningsrådet er norsk partner i forskningsprogrammene. De norske partnerinstitusjonene bidrar med faglig ekspertise inn i programutviklingen for å kvalitetssikre programmene. I tillegg mobiliserer og støtter de andre norske aktører som vil engasjere seg som partnere i prosjekter under de samme programmene. De norske partnerinstitusjonene etablerer eller viderefører bilaterale relasjoner med de programansvarlige institusjonene i mottakerlandene. De samarbeider tett om programmene og gjennomfører faglige erfaringsutvekslinger, og karakteriserer samarbeidsklimaet som godt.

Financial Mechanism Office (FMO), som er sekretariat for giverne, er i gang med å utvikle en prosjektdatabase, der informasjon om samtlige prosjekter finansiert under nåværende finansieringsordninger vil bli gjort tilgjengelig for offentligheten. En lignende database er tilgjengelig med oversikt over samtlige prosjekter under 2009–2014-ordningene.

Siden partnerinstitusjonene i all hovedsak er fagetater under ulike departementer, legger programsamarbeidet også til rette for relevante møteplasser på politisk nivå. Det er for eksempel mulig for politikere i berørte norske fagdepartementer å delta på lanseringer og større arrangementer under programmene der mottakerlandets minister skal delta. Dette bidrar til å styrke den bilaterale politiske kontakten med mottakerlandene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 3 311 mill. kroner under post 77 *EØS-finansieringsordningen 2014–2021* og 2 678 mill. kroner under post 78 *Den norske finansieringsordningen 2014–2021* for 2021.

Dette er økning på 1 532 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, og har sammenheng med at de fleste land, med unntak av Ungarn, er i gjennomføringsfasen av programmene/prosjektene. Dette medfører forventede og naturlige økninger i utbetalingene.

Det er fortsatt stor usikkerhet vedrørende utbetaling til EØS-finansieringsordningene i 2021, bl.a. som følge av valutakurssvingninger og usikker framdrift i programmene, spesielt med tanke på effekten av covid-19. For å ta høyde for usikker-

heten innenfor budsjettåret, vedtok Stortinget i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2019 en fullmakt til å overskride bevilgningene til EØS-finansieringsordningene, dersom det er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser i henhold til inngåtte avtaler, jf. Prop. 114 S (2018–2019), Innst. 391 S (2018–2019).

Under henvisning til ovennevnte foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 117 *EØS-finansieringsordningene* post 77 og 78, jf. forslag til romertallsvedtak III, pkt. 2, med en samlet øvre ramme på 600 mill. kroner under begge postene.

I tillegg foreslås det to tilsagnsfullmakter, jf. forslag til romertallsvedtak VI Tilsagnsfullmakter, pkt. 1, på 2 803 mill. kroner under post 77 og 3 403 mill. kroner under post 78.

Kap. 118 Utenrikspolitiske satsinger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	110 544	77 942	95 038
70	Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	315 236	259 734	255 081
71	Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	8 520	12 974	11 889
72	Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	13 198	29 928	14 886
73	Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	32 435	27 434	22 392
74	Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	43 392	53 455	53 490
Sum kap. 0118		523 325	461 467	452 776

Under dette kapitlet dekkes øvrige utenrikspolitiske satsinger under programområde 02.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73

Bevilgningen dekker spesielle driftsutgifter til satsingsområdene under kapitlet. Dette kan omfatte utgifter til profilering av satsinger, større internasjonale arrangementer der Norge er vertskap, kvalitetssikring og evaluering av tilskudds-

midler, hospiteringer og sekonderinger, samt andre tiltak som styrker norsk kompetanse og innsats. Videre dekker bevilgningen analyser, utredninger og arrangementer i samarbeid med andre aktører.

Størstedelen av bevilgningen går til andre departementers og statlige etaters internasjonale oppdrag på vegne av Utenriksdepartementet, samt driftsutgifter som påløper for andre departementer eller etater som forvalter tilskuddsordninger på vegne av Utenriksdepartementet. Det planlegges bl.a. følgende tiltak i 2021:

- Norges internasjonale forpliktelser under Prøvestansavtalen, som overholdes gjennom en oppdragsavtale med NORSAR
- Arbeidet med atomsikkerhet, som utføres av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA). Dette inkluderer forvaltning av tilskuddsordningen på fagfeltet, rådgivning, deltakelse i internasjonale fora og internasjonalt samarbeid, inkludert myndighetssamarbeid om tilsyn, atomberedskap og varsling, norsk-russisk miljøovervåkning mv.
- Det bilaterale miljøsam arbeidet med Russland, som utføres av Klima- og miljødepartementet, herunder gjennomføring av det bilaterale arbeidsprogrammet og oppgaver knyttet til Barentssamarbeidet og NIBIO Svanhøvd
- Helse- og sosialsamarbeidet med Russland, under Den nordlige dimensjon og Barentssamarbeidet, som utføres av Helse- og omsorgsdepartementet
- Barentssekretariatets drift, herunder administrasjon av tilskuddsmidler til folk til folk-samarbeidet.

Norge ratifiserte Prøvestansavtalen i 1999 og stiftelsen NORSAR ble utpekt til å utføre avtaleforpliktelsene. NORSAR står i dag for driften av noen av verdens mest avanserte seismiske nettverk som kan oppdage prøvesprengninger. Det er viktig å verne om eksisterende normer og multilaterale avtaler, og et ledd i dette arbeidet er å oppfylle Norges egne forpliktelser. Midlene til NORSAR har vært tilnærmet uendret over lang tid, og regjeringen foreslår derfor å øke bevilgningen til NORSAR i 2021.

Utenriksdepartementet har inngått en egen avtale med Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) for faglig støtte i forbindelse med Norges medlemskap i eksekutivrådet til Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW) i 2020–2022.

Under denne posten dekkes utgifter til et nytt digitalt system for eksportkontroll. Utenriksdepartementet har ansvaret for gjennomføring av kontrollen med eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer fra Norge, samt for utstedelse av eksportlisenser, iht. Norges sikkerhets- og forsvarspolitik. Dette er lovpålagte oppgaver som departementet utfører på vegne av hele statsforvaltningen. Regjeringen legger stor vekt på kontrollen med eksport av forsvars- og flerbruksvarer, i tråd med Stortingets forutsetninger og Norges internasjonale forpliktelser. Et økende antall eksportsøknader, mer komplekse saker, nye kontrolloppgaver og styrking av brukervennlighet, nødvendiggjør videreutvikling av E-lisens-

systemet. Utenriksdepartementet vil prioritere dette arbeidet i 2021, jf. Meld. St. 25 (2019–2020) *Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2019, eksportkontroll og internasjonalt ikke-sprednings-samarbeid*. Et nytt digitalt system vil styrke kontrollarbeidet og sikre etterlevelse av Norges internasjonale forpliktelser. På lengre sikt er målet at et slikt system vil øke tilliten hos industrien og gi besparelser for næringslivet og på samfunnsnivå.

Bevilgningen dekker også drift av Norsk internasjonalt pressesenter (NIPS), som er Utenriksdepartementets servicesenter for utenlandske korrespondenter i Norge.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 95 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 17,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Økningen skyldes i hovedsak at bevilgningen til NORSAR foreslås økt med 10 mill. kroner, bl.a. til nødvendig oppdatering av programvare og en generell styrking av organisasjonen for å løse oppdraget om å overholde Norges forpliktelser under Prøvestansavtalen. Videre foreslås det å flytte 16 mill. kroner til NORSAR fra kap. 118, post 72 *Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet*, jf. omtale under post 72.

I tillegg foreslås det å flytte 3 mill. kroner til posten fra kap. 118, post 70 og post 74 til finansieringen av et nytt digitalt system for eksportkontroll.

Samtidig foreslås det å redusere bevilgningen med 13,9 mill. kroner fordi midler fra andre departementer til arbeidet med Det internasjonale havpanelet i 2020 i tråd med planen skal tilbakeføres til de respektive departementene. Rammeoverføringen var departementenes del av finansieringen av havpanelets sekretariat (WRI) i 2020. Det foreslås videre at deler av midlene fra Klima- og miljødepartementet, 1,5 mill. kroner, videreføres til dette formålet i 2021 over Utenriksdepartementets budsjett.

Post 70 Nordområdene, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker følgende tilskuddsordninger:

- Nordområdene/Arktis 2030-ordningen og samarbeid i Antarktis
- Prosjektsamarbeid med Russland
- Regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø

Myndighetssamarbeid er viktig for å oppnå målene for posten, og forvaltningen av tilskuddsordningene er i betydelig grad delegert til statlige og noen ikke-statlige aktører. Utenriksdepartementet har ansvaret for å forvalte det bilaterale forholdet til Russland og for Arktis 2030, men for å oppnå målene for posten på en effektiv måte, delegeres forvaltningen av en stor andel av bevilgningen til andre deler av statsforvaltningen og andre aktører som har særlig fagkompetanse på, eller ansvar for, relevante fagområder under de tre ordningene.

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* er et sentralt virkemiddel i norsk nordområdepolitikk. Som følge av regionreformen er midlene og forvaltningen av ordningen fra 1. januar 2020 delt mellom Utenriksdepartementet og fylkeskommunen Troms og Finnmark i samarbeid med Nordland. Mål og prioriterte områder for hele ordningen forblir de samme. Prosjekter innenfor den delen av ordningen som er overført skal besluttes av fylkeskommunene og primært ha et regionalt tilslag. Utenriksdepartementets del av ordningen skal fremme og styrke utenrikspolitisk prioriterte tiltak og satsinger som følger av Norges internasjonale engasjement som polarnasjon. Ordningen skal bidra til å ivareta norske interesser i Arktis og Antarktis, utnytte kompetansen Norge har i begge polområdene, understøtte norsk suverenitet og norske interesser, og bidra til styrket samarbeid med arktiske stater og aktører med interesser i Arktis. Det vises til del III kapittel 8 Nordområdepolitikken for bredere omtale av regjeringens nordområdepolitikk.

Rundt halvparten av Utenriksdepartementets midler i Arktis 2030-ordningen er søkbare og lyses ut. De øvrige av Utenriksdepartementets midler er bundet opp som følge av departementets sektoransvar og politiske forpliktelser i multilaterale og regionale organisasjoner i Arktis og Antarktis. Klima- og miljødepartementet og Kystverket forvalter delegerte midler til samarbeidsprosjekter i Arktisk råds arbeidsgrupper, utenom arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling, som forvaltes av Utenriksdepartementet. Norges forskningsråd forvalter forskningsprogrammet UTENRIKS med profil Nordområdene og Arktis. Norsk Polarinstitutt mottar midler for bidrag til og deltakelse i internasjonale prosesser vedrørende polarområdene samt faglig oppfølging av norske interesser under Antarktistraktatsamarbeidet. Havforskningsinstituttet mottar midler for faglig oppfølging av norske prioriterte områder under Kommissjonen for bevaring av marine levende res-

surser i Antarktis (CCAMLR), og fremme av norske interesser som havnasjon i sør.

Tilskuddsordningen *Prosjektsamarbeid med Russland* bidrar til å støtte opp om viktig samarbeid med Russland på områder av felles interesse, bl.a. innenfor miljø, helse og utdanning, særlig i nord. Prosjektsamarbeidet bidrar til substans og stabilitet i det bilaterale forholdet og til forutsigbarhet og konsistens i Norges politikk overfor Russland. Det er i Norges interesse at både det praktiske samarbeidet og den politiske kontakten med Russland opprettholdes i en periode der den sikkerhetspolitiske situasjonen i våre nærrområder er krevende og den politiske utviklingen i Russland vekker bekymring. Investering i godt, praktisk samarbeid med Russland bidrar til bedre norsk beredskap og evne til å løse grenseoverskridende trusler og utfordringer innenfor samarbeidsområdene. Ordningen dekker myndighets-samarbeid og tilskudd til frivillige organisasjoner, næringsliv mv.

Tilskuddordningen for *Norges innsats på atom-sikkerhetsområdet* bidrar til gjennomføringen av regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø for perioden 2018–2022. Ordningen omfatter hovedsakelig prosjekter i Russland og Ukraina, men øvrige land i Øst-Europa og Sentral-Asia kan også være aktuelle. Atomhendelser kan raskt få konsekvenser ut over nasjonale grenser. Det er viktig å videreføre et tett og langsiktig atomsikkerhetsarbeid med de relevante landene så lenge det finnes atomaktiviteter og forurensningskilder som kan ramme norske og globale interesser, samt helse og miljø. Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet har ansvaret for å følge opp regjeringens handlingsplan for atomsikkerhet og miljø, og forvalter midlene under denne tilskuddsordningen på vegne av Utenriksdepartementet.

Mål 2021

Bevilgningen skal primært støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel-fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal også støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke mekanismene for implementering av målene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norges rolle og posisjon i Arktis og Antarktis er ytterligere styrket

- Norges naboforhold til Russland er godt og konstruktivt
- Norge har bidratt til å styrke og videreutvikle det internasjonale samarbeidet i Arktis og Antarktis, og mekanismene som danner rammen om dette samarbeidet
- Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert i regionen
- Risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert
- Norsk og regional atomberedskap er styrket

Prioriteringer 2021

Regjeringens kommende stortingsmelding om nordområdene vil legge rammer for prioriteringen av utenrikspolitiske tiltak under *Arktis 2030*. Tilskuddsordningen vil fortsatt være et viktig bidrag til det bilaterale og regionale samarbeidet i nord, og et sentralt virkemiddel i det langsiktige arbeidet for å bidra til at Arktis forblir en fredelig og stabil region preget av internasjonalt samarbeid. Utenriksdepartementets del av Arktis 2030-ordningen vil i 2021 prioritere aktiviteter som følger av norske forpliktelser og prioriteringer i multilaterale, regionale organisasjoner i Arktis og Antarktis, samt myndighetssamarbeid med sentrale arktiske stater og aktører med interesser i Arktis.

Aktiviteter som følger av norsk formannskap i Barentsrådet 2019–2021 vil prioriteres, samt støtte til forskning og andre tiltak som understøtter norsk rolle og posisjon som polarnasjon.

Under *Prosjektsamarbeid med Russland* videreføres norsk-russisk myndighetssamarbeid og folk-til-folk-samarbeid på områder av felles interesse, særlig innenfor miljø, ressursforvaltning, helse, næringsliv, kultur, forskning og utdanning. Dette omfatter bl.a. følgende:

- Tilskudd til prosjekter som bidrar til det bilaterale miljøsam arbeidet med Russland, (forvaltes av Klima- og miljødepartementet). Miljøvernsamarbeidet med Russland skjer innenfor rammen av den norsk-russiske miljøvernkommissjonen og arbeidsprogrammet for 2019–2021. Samarbeidet om prosjektene er underlagt de fire arbeidsgruppene under miljøvernkommissjonen: havmiljø, undersøkelser av radioaktiv forurensning, biodiversitet og reduksjon av forurensning. Det norsk-russiske prosjektet om marin forsøpling, samt styrking av miljøsam arbeidet ved Svanhøvd miljøsenter, er også lagt inn under dette samarbeidet.
- Tilskudd til helse- og sosialsamarbeidet med Russland, Den nordlige dimensjon og Barents-

- samarbeidet (forvaltes av Helse- og omsorgsdepartementet). Helsesamarbeidet foregår i rammen av Barents helse- og sosialsamarbeidsprogram 2020–2023, der forebygging og kontroll av smittsomme sykdommer, bedre helse og økt tilgang på helsetjenester i tynt befolkede områder, bedre miljø for barn og unges vekst og utvikling og forebygging og kontroll av ikke-smittsomme sykdommer er målene.
- Forskningsprogrammet UTENRIKS med profil *Russlandsforskning* (forvaltes av Norges forskningsråd)
- Utdannings- og forskningssamarbeid i regi av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høgare utdanning (DIKU)
- Tilskudd til folk til folk-samarbeidet (forvaltes av Barentssekretariatet)
- Tilskudd til Norsk-russisk handelskammer

Videre prioriteres det å fortsatt støtte innsats som hegner om de internasjonale menneskerettighetsforpliktelsene og et styrket sivilt samfunn i Nord-Kaukasus og Russland for øvrig. Dette omfatter bl.a. støtte til dokumentasjon om og rettsforfølgelse av brudd på menneskerettighetene.

Atomsikkerhetssamarbeidet med Russland, Ukraina og land i Øst-Europa og Sentral-Asia videreføres i tråd med atomhandlingsplanen for 2018–2022. Håndtering av brukt kjernebrensel og radioaktivt avfall, sikkerhet ved kjernekraftverk, sikring og ikke-spredning og myndighetssamarbeid, herunder miljøovervåking og beredskapssamarbeid, er temaene som vektlegges. Tilskuddene forvaltes av DSA.

Rapport 2019

Norges rolle og posisjon i Arktis og Antarktis er ytterligere styrket

Tilskuddsordningen *Arktis 2030* bidro til å fremme norske interesser og styrke Norges rolle som ansvarlig og sentral polarnasjon gjennom satsing på næringsutvikling, miljøvern, sikkerhet og beredskap, kunnskapsbasert forvaltning og internasjonalt samarbeid i Arktis og Antarktis. Miljø- og ressursforvaltning og beredskap ble styrket gjennom betydelig støtte til internasjonale samarbeidsprosjekter i regi av Arktisk råd, samt til øvelser og testing av bruk av droner til søk og redning og miljøovervåking til havs. Realistiske beredskapsøvelser utenfor Svalbard har bidratt med ny kunnskap, som har kommet til nytte både i Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO) og i norske myndigheters arbeid med å styrke søk- og redningsberedskapen i Arktis.

Norges naboforhold til Russland er godt og konstruktivt

Tilskuddsordningen *Prosjektsamarbeid med Russland* har som mål å bidra til et godt og konstruktivt naboforhold til Russland. Myndighetssamarbeid om miljø, helse og kriminalomsorg bidro i 2019 til dette. Utdanningssamarbeid, næringsfremmeordninger, utvekslingsprogrammer og folk-til-folk-samarbeid bidro til tillitsbygging og bred kontakt over grensen. Ordningen bidro til å fremme menneskerettigheter og styrke det sivile samfunn, bl.a. gjennom samarbeid mellom frivillige organisasjoner på tvers av grensen. Støtten til forskning bidro til å styrke norske forskningsmiljøer og ga et bedre kunnskapsgrunnlag for norsk media og forvaltning.

Rammer for bærekraftig samfunnsutvikling i nordområdene er forbedret

Målrettede forskningsprosjekter innenfor bærekraftig samfunnsutvikling som Business Index North og programmer forvaltet av Forskningsrådet, har gitt ny innsikt og kunnskap i og om nordområdene. DIKU sitt Nordområdeprogram har bidratt til å finne felles løsninger på arktiske problemstillinger gjennom å produsere og dele nordområde relevant forskning og kunnskap i et internasjonalt nettverk av kunnskapsmiljøer. Støtte til tverrsektorielt og bredt samarbeid mellom offentlige, private, sivile, militære, nasjonale og internasjonale aktører har bidratt til god måloppnåelse og styrket internasjonalisering, utvikling og vekst innenfor ordningens fokusområder. Aktiviteter som følger av politisk prioritert arbeid i Antarktis har understøttet norske interesser som polarnasjon i sør.

Risiko for alvorlige atomulykker og radioaktiv forurensning er redusert, risiko for at nukleært og annet radioaktivt materiale kommer på avveier er redusert og norsk og regional atomberedskap er styrket

Den norske innsatsen for *atomsikkerhet* med hovedfokus på Russland og Ukraina, var i 2019 konsentrert om å redusere risikoen for ulykker og forurensning, hindre at radioaktivt og spaltbart materiale kommer på avveier og styrke samarbeidslandenes forvaltnings- og tilsynsmyndigheter. Norge har fått økt kunnskap om miljøsituasjonen i Norskehavet ved å gjennomføre tokt til den sunkne russiske atomubåten Komsomolets, i samarbeid med russiske eksperter. Toktet dokumenterte radioaktiv lekkasje fra vraket, men dette

ble fortynnet raskt og utgjorde ikke fare for helse eller miljø. Varslings- og beredskapssamarbeidet ble tatt opp i dialog med russiske myndigheter etter hendelser ved forsvarsrelaterte anlegg i Russland. Norge fortsatte å vurdere internasjonale anbefalinger og regelverk for flytende kjernekraftverk, og var i dialog med russisk side under befaringsom bord i et flytende kjernekraftverk i Murmansk. For første gang bidro Norge finansielt til uttak av brukt kjernebrensel fra Andrejevbukta, og det er et konkret bidrag til å redusere risikoen for ulykker og forurensning i Norges nærrområder. Norges samarbeid med Ukraina ble styrket under det første møtet i Kyiv i den norsk-ukrainske arbeidsgruppen for å koordinere atomsikkerhets-samarbeidet. Norge bistod Ukraina med tiltak for å sikre kjernekraftverk i Ukraina og for styrket grensekontroll og dermed redusert risiko for at radioaktivt materiale kommer på avveier. Det var et omfattende samarbeid mellom strålevernmyndighetene i Norge og samarbeidslandene for økt atomsikkerhet.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 255,1 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på om lag 4,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Bevilgningen foreslås økt med 10 mill. kroner til tiltak som støtter opp om sentrale prioriteringer i regjeringens kommende stortingsmelding om nordområdene. Den økte bevilgningen skal bidra i arbeidet med å styrke internasjonalt samarbeid, fremme næringsliv og kompetanse, og støtte opp om bolyst. Dette vil være øremerkede midler til konkrete tiltak som går utenom de tre tilskuddsordningene på posten.

Det foreslås samtidig å redusere bevilgningen bl.a. ved at Norges vertslandsbidrag og pliktige bidrag til Arktisk råd og til Arktisk råds urfolkssekretariat foreslås flyttet til kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag*, jf. omtale under denne posten. I tillegg vil en andel av arbeidet med atomsikkerhet i Ukraina fra 2021 dekkes under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 71 *Europa og Sentral-Asia*.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til tiltak som styrker den norske kompetansen om, og innsatsen mot, globale sikkerhetsutfordringer, samt tiltak for transatlantisk samarbeid. Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspoli-*

tikken – Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom (GSU-meldingen) ser sikkerhet og utvikling i sammenheng, og danner basis for mål og prioriteringer i 2021.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket
- Det er fremmet politikk i NATO som sikrer alliansens politiske og militære relevans
- Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser, herunder konvensjonelle, ikke-konvensjonelle, digitale og hybride trusler er økt
- Kompetanse om årsakene til og effektiv bekjempelse av radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er økt
- Kompetanse om internasjonal organisert kriminalitet er økt, og kunnskap om hvordan bekjempe kriminaliteten er styrket

Prioriteringer 2021

Norges sikkerhetspolitiske omgivelser er i endring og er betydelig mer krevende enn for få år siden. Kombinasjonen av tiltagende stormaktsrivalisering, terrorisme, grenseoverskridende internasjonal kriminalitet, piratvirksomhet og trusler i det digitale rom skaper et mer uforutsigbart og komplekst bilde. Sikkerhetsutfordringene er dynamiske og påvirker norske interesser på måter som stiller store krav til Norges sikkerhetspolitiske virkemidler. Dette stiller krav til målrettet innsats og økt samarbeid både nasjonalt og internasjonalt.

Bevilgningen skal brukes til å styrke kunnskap, koordinering og kapasitetsbygging for å møte truslene fra internasjonal terrorisme, voldelig ekstremisme og organisert kriminalitet. Norge vil fortsette å være en pådriver for å få forebygging av voldelig ekstremisme høyere på FNs dagsorden. Samarbeidet med internasjonale organisasjoner som arbeider med slik forebygging, vil fortsette.

Sikkerhet i det digitale rom vil vektlegges. Det er nødvendig å styrke kunnskap, koordinering og kapasitetsbygging for å møte truslene i det digitale rom, og håndtere utfordringene og mulighetene nye teknologier gir. Kunnskap om hvordan disse påvirker Norges utenrikspolitiske interesser, forsvar og sikkerhet er nødvendig, og støtte til forskning er et viktig virkemiddel i dette arbeidet.

Det er en prioritet å videreutvikle samarbeidet med norske og internasjonale institusjoner som har kunnskap om transatlantisk samarbeid og sikkerhet.

Rapport 2019

Faren for radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert

Tiltakene som fikk tilskudd under posten støttet opp under regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme fra 2014 gjennom forsknings- og informasjonsarbeid. En viktig partner i 2019 var Global Center on Cooperative Security. Gjennom sitt forsknings- og formidlingsarbeid bidro de bl.a. til økt kunnskap om drivkreftene bak rekruttering til ekstremistiske organisasjoner, og jobbet tett opp mot det multilaterale systemet. Støtten til Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) sitt TERRA-prosjekt førte til økt forståelse om islamistisk terrorisme og bedret beslutningsgrunnlag.

Kompetanse om aktuelle sikkerhetspolitiske spørsmål og konsekvenser for norske interesser, herunder konvensjonelle, ikke-konvensjonelle og hybride trusler og utfordringer er økt, og transatlantisk samarbeid og dialog om sikkerhetspolitiske spørsmål er styrket

Støtten til Atlantic Council og Carnegie Endowment for International Peace bidro til å belyse sentrale sikkerhetspolitiske utviklingstrekk, og styrket Norges profil i viktige amerikanske forskningsmiljøer. Støtten til Multinational Force and Observers bidro til at fredsavtalen mellom Egypt og Israel overholdes, og dermed til regional stabilitet. Støtten til Det europeiske hybridsenteret i Helsinki har særlig bidratt til analyse av hybride trusler.

I 2019 hadde denne posten også mål om å redusere omfanget av organisert kriminalitet og ulovlig handel, øke maritim sikkerhet og sikre et åpent, robust og fritt internett. Det ble likevel ikke identifisert relevante tiltak å støtte under disse målene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 11,9 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 1,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Post 72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker tiltak for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen og for kjernefysisk sikkerhet. Bevilgningen skal støtte opp om det internasjonale nedrustnings- og ikke-spredningsarbeidet, og tiltak for å ivareta norske forpliktelser under Traktat om totalforbud mot kjernefysiske prøvesprengninger (Prøvestansavtalen). Det multilaterale arbeidet med aktiviteter i det ytre rom dekkes også over ordningen. Verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er et satsingsområde for Norge, og dette arbeidet fremmes også i FN. Bevilgningen støtter også kompetanseutvikling innenfor kjernefysisk nedrustning nasjonalt og internasjonalt.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdige og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonal enighet om å arbeide for nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, og på sikt en verden uten slike våpen
- Forpliktelser under Ikke-spredningsavtalen (NPT), Prøvestansavtalen (CTBT), Kjemi-våpenkonvensjonen (CWC) og Biologivåpenkonvensjonen (BWC) er overholdt
- Arbeidet for kjernefysisk og radiologisk sikkerhet er bedret
- Arbeidet for sikkerhet mot kjemisk og biologisk krigføring og terrorisme er styrket
- Styrket internasjonalt samarbeid om normer og regler i det ytre rom

Prioriteringer 2021

Innsatsen i firepartssamarbeidet om verifikasjon med Storbritannia, Sverige og USA (Quad Nuclear Verification Partnership) og engasjementet i Det

internasjonale partnerskapet for verifikasjon av nedrustning (IPNDV) vil videreføres. NorNed-samarbeidet bidrar med teknisk kunnskap og faglig støtte. NorNed består av Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), Institutt for energiteknikk (IFE) og stiftelsen NORSAR. DSA bidrar også med beslutningsstøtte i forbindelse med Norges styreverv i Det internasjonale atomenergibyrået (IAEA) i perioden 2019–2021. Kjernefysisk sikkerhet er ett av regjeringens prioriterte områder.

Innsatsen for verifikasjon av nedrustning av kjernevåpen vil være en særlig prioritet. Norge har tatt internasjonalt lederskap på feltet. Regjeringen vil fortsette å fremme dette arbeidet i FN, og da særlig gjennom FNs nye mellomstatlige ekspertgruppe, som vil starte opp i 2021. Norge vil stille seg til rådighet for å lede gruppen. Gruppens arbeid vil bygge på den foregående ekspertgruppen (2018–19) som Norge ledet, og resolusjonen om nedrustningsverifikasjon Norge framforhandlet på vegne av en gruppe land til FNs generalforsamling høsten 2019. Dette må også ses i sammenheng med prioriteringer under kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 71 *Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning*.

Norge vektlegger arbeidet i Organisasjonen for forbud mot kjemiske våpen (OPCW). Som rådsmedlem i OPCWs eksekutivråd (2020–22) vil Norge være en aktiv og pålitelig støttespiller for OPCW og bidra til å hegne om organisasjonens mandat. Covid-19 aktualiserer arbeidet mot biologiske hendelser og for global koordinering av beredskap og tiltak.

Kunnskaps- og kapasitetsbygging innenfor nedrustning, spesielt av kjernevåpen, er viktig for å utdanne en ny generasjon rustningskontroll eksperter. Støtten til Oslo Nuclear Project ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo videreføres. Prosjektet bygger norsk og internasjonal kompetanse om kjernevåpen, global nedrustning og ikke-spredning.

Den søknadsbaserte ordningen til arbeid for nedrustning av kjernevåpen og andre masseødeleggelsesvåpen foreslås videreført.

Rapport 2019

Det er internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning av masseødeleggelsesvåpen, kompetanse på og gjennomføring av verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er økt, og kjernefysisk og radiologisk sikkerhet er bedret

Arbeidet med verifikasjon av kjernefysisk nedrustning, bl.a. gjennom NorNed, ble styrket i

2019. Aktiv deltakelse i Quad og IPNDV sto sentralt. Norge ledet den mellomstatlige ekspertgruppen i FN om verifikasjon av nedrustning. Gruppen hadde bred geografisk spredning og besto av syv kjernevåpenstater og land som støtter et forbud mot kjernevåpen. Sluttrapporten understreket at verifikasjon er avgjørende for å nå målet om en verden uten kjernevåpen, at en troverdig verifikasjonsmekanisme er nødvendig for å opprettholde en verden uten kjernevåpen, og at man bør vurdere videre arbeid om temaet.

Høsten 2019 bidro Norge til å forhandle fram en ny resolusjon i FNs generalforsamling om verifikasjon av nedrustning. Resolusjonen støttet opp om arbeidet i ekspertgruppen, og pekte på behovet for kapasitetsbygging og videre multilateralt arbeid om temaet. En ny ekspertgruppe vil videreføre arbeidet. Den skal særskilt vurdere muligheten for et teknisk-vitenskapelig arbeid innen FN-rammen om verifikasjon av nedrustning.

NorNed-samarbeidet har gjennom sin tekniske kompetanse en sentral rolle i arbeidet med å skape internasjonal enighet om nedrustning og ikke-spredning. Dette mangeårige samarbeidet ble videreført i 2019. Gjennom utvikling av tekniske løsninger bidro NorNed til å framheve betydningen av ikke-kjernevåpenstaters deltakelse i verifikasjon av nedrustning. Det ble gitt støtte til konferanser i sammenheng med verifikasjonsarbeidet.

Forpliktelser som følger av Prøvestansavtalen er overholdt

Forpliktelsene under Prøvestansavtalen ble overholdt gjennom et oppdrag utført av NORSAR. NORSAR drifter seks målestasjoner i Norge og overvåker seismiske hendelser.

Kompetanse på nedrustnings- og ikke-spredningsfeltet er økt

I tråd med Granavolden-plattformen ble det i 2019 opprettet en søknadsbasert ordning for organisasjoner som arbeider for kjernefysisk nedrustning. To norske organisasjoner som ikke hadde øremerkede midler (Nei til Atomvåpen og Norsk Folkehjelp) fikk innvilget støtte. I tillegg mottok organisasjonene ICAN, Norske leger mot atomvåpen og Norges fredsråd øremerket støtte.

I 2019 hadde denne posten også som mål å styrke arbeidet for sikkerhet mot kjemisk og biologisk krigføring. Det ble likevel ikke identifisert relevante tiltak å støtte under disse målene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 14,9 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 15 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Reduksjonen skyldes i hovedsak forslaget om å flytte bevilgningen til NORSAR fra posten og til kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 21 *Spesielle driftsutgifter*. NORSAR har tidligere mottatt tilskudd for arbeidet med å overholde Norges forpliktelser av Prøvestansavtalen. Dette har blitt endret til en oppdragsavtale og midlene foreslås derfor flyttet til en driftspost, jf. omtale i Prop. 117 S (2019–2020).

Post 73 Klima, miljøtiltak og hav mv., kan overføres, kan nyttes under post 21

Bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser som ikke kun inkluderer utviklingsland, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen og styrket kunnskap om internasjonale klima- og miljøutfordringer. Denne posten kan ses i sammenheng med bevilgningene under kap. 163 *Klima, miljø og hav* under programområde 03 *Internasjonal bistand*.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen om klima- og miljøutfordringer er økt
- Oppslutning om internasjonale klima- og miljøavtaler er styrket

Prioriteringer 2021

Bevilgningen skal i hovedsak finansiere globale klima- og miljøinnsatser innenfor klima, hav og marin forsøpling, luftforurensning, utfasing og reform av subsidier til fossile brensler, samt arbeid med klima og sikkerhet. Støtten kan også bidra til kapasitetsbygging, kunnskap- og kompetanseutvikling, og teknologisamarbeid. I tillegg vil støtte til internasjonalt miljøsamarbeid med vekt på implementering av klima- og miljøavtaler, og

styrking av internasjonale rammeverk prioriteres. Videre vil bevilgningen finansiere styrket kompetanse og kapasitet til å fremme norsk utenrikspolitikk på disse områdene.

Rapport 2019

Styrket kapasitet og kompetanse for gjennomføring av Parisavtalen og andre prioriterte klima- og miljøinnsatser

I 2019 ble det utbetalt om lag 32,4 mill. kroner til internasjonale klima- og miljøtiltak under denne posten. Det ble lagt stor vekt på støtte til de multilaterale prosessene under FNs klimakonvensjon, herunder Parisavtalen og Kyotoprotokollen. Det ble gitt 15 mill. kroner til FNs klimakonvensjon for oppfølging og gjennomføring av avtaleverket. Midlene gikk til Klimakonvensjonens arbeid med rapportering og kontroll av lands gjennomføring av forpliktelser under Parisavtalen. Midlene gikk også til gjennomføring av den 26. partskonferansen til Klimakonvensjonen i Madrid. Der fikk man på plass flere elementer i regelverket for gjennomføring av Parisavtalen.

Økt kunnskap om klima- og miljøutfordringer

Øvrige bidrag gikk bl.a. til ulike tiltak for å øke kunnskap på miljø- og klimaområdet, herunder forskning på klimafinansiering i regi av CICERO. CICERO har etablert et internasjonalt senter for klimafinansiering som involverer både forskning, næringsliv, finanssektoren og myndighetene i arbeidet.

Støtte til klima- og miljøprosesser regionalt og globalt

Oslo Pax, en internasjonal konferanse om klima og sikkerhet arrangert av Nobel Fredssenter, fikk støtte i 2019. Sluttklæringen fra konferansen ble formidlet til FNs generalsekretær sitt klimatoppmøte høsten 2019.

Norsk Folkehjelp fikk støtte til et samarbeid med Conflict and Environment Observatory (CEOBS) for arbeid med beskyttelse av miljø i forbindelse med væpnet konflikt. I 2019 bidro dette bl.a. til utvikling av overvåkingsmetoder og informasjonsarbeid om miljøeffekter av konflikter.

Regjeringen vedtok i 2014 Norges strategi for internasjonalt samarbeid for reform av fossile subsidier og økte bidragene til reformer både under programområde 03 *Internasjonal bistand* gjennom henholdsvis Verdensbanken (ESMAP) og Global Subsidies Initiative under International Institute for Sustainable Development (IISD) til 100 mill. kroner i en flerårig satsing som nå er oppfylt. Innsatsen støttet lands arbeid med å reformere fossile subsidier.

Norge støttet også i 2019 et globalt partnerskap for å redusere fakling og utslipp av gass knyttet til oljeboring. Partnerskapet Global Gas Flaring Reduction (GGFR) har medlemmer fra oljeproduserende land og nasjonale og internasjonale oljeselskap. Partnerskapet arbeider for å redusere utslipp av klimagasser, og for å bruke gassressursene bedre, bl.a. til energitilgang. Landene som er med i initiativet kan gjennomgående vise til reduksjon av fakling. Ny teknologi gjennom satellittovervåking gir større kontrollmuligheter enn tidligere. I 2015 ble initiativet «Zero Routine Flaring by 2030» lansert av Verdensbanken, med støtte fra Norge. Etter lanseringen har 83 land, oljeselskaper og utviklingsbanker kommet med i initiativet. Disse binder seg til å arbeide aktivt mot fakling gjennom lovgivning og andre tiltak.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 22,4 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Endringen skyldes i hovedsak en reduksjon i den årlige frivillige støtten til FNs klimakonvensjon og flytting av pliktige bidrag til kap. 116, post 70 *Pliktige bidrag*.

Post 74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.

Tabell 7.3 Anslagsvis fordeling for 2021

Betegnelse	(i 1 000 kr)	
	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
Informasjon om europeisk og nordisk samarbeid	5 750	5 750
Fremme av transatlantisk samarbeid, Nordmanns-Forbundet	900	500
Europapolitisk forskning	16 358	16 700
Forskningsprosjektet «Asia i endring»	4 750	5 000
EU-opplysning	5 000	5 000
Oslo Freedom Forum	2 000	2 000
Tros- og livssynsfrihet. Støtte til parlamentarikernettverket IPPFoRB gjennom Helsingforskomiteen	3 000	3 000
Arbeid mot antisemittisme. Bidrag til International Holocaust Remembrance Alliance og oppfølging i samarbeid med HL-senteret og Falstadsenteret	1 000	1 000
Drift av Institutt for fredsforsknings senter på Kypros og dets forsoningsarbeid	3 800	3 800
Europarådet – støtte til Den europeiske menneskerettsdomstolen	8 107	8 300
Fulbright – stipendordning	1 200	1 200
Voksenåsen – kulturvirksomhet	750	750
Willy Brandt-stiftelsen	600	250
Voluntary Principles Initiative (VPI)	240	240
Sum post 74	53 455	53 490

Bevilgningen dekker tilskudd til ulike formål, herunder økt kunnskap, styrket dialog og informasjonsutveksling om europeiske og internasjonale forhold. Bevilgningen er særlig rettet mot norske og internasjonale ikke-statlige aktører.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke mekanismene for implementering av målene, og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kunnskapen, nettverksbyggingen og samfunnsdebatten om sentrale europapolitiske, nordiske og internasjonale spørsmål med relevans for Norge er økt

- Forskningsbasert kunnskap om europeiske og asiatiske forhold av relevans for norske interesser er produsert og tatt i bruk
- Kunnskapen om menneskerettigheter er økt
- Nettverk for menneskerettighetsforsvarere og deres arbeid er videreutviklet
- Parlamentarikernettverk for tros- og livssynsfrihet er videreutviklet
- Internasjonalt samarbeid mot antisemittisme er styrket
- Europarådet er reformert og medlemsstatene etterlever i større grad sine forpliktelser
- Posisjonen til Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) er styrket
- Kapasiteten i EMD til å behandle etterslepet av saker er økt
- Kontakt og forståelse mellom den gresk-kypriotiske og tyrkisk-kypriotiske befolkningen på Kypros er økt

Prioriteringer 2021

Regjeringen vektlegger kunnskapsbasert debatt og dialog om sentrale europeiske og internasjonale spørsmål. Norge har et betydelig internasjonalt engasjement for demokrati, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling. Vern om menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet, tros- og livssynsfrihet, likestilling og menneskerettighetene til LHBTI-personer er en grunnleggende del av dette. Viktige virkemidler inkluderer mer forskning, støtte til deltakelse i sentrale fora og informasjonstiltak.

Tilskudd til Europarådet skal fremme stabilisering og respekt for det europeiske verdifelleskapet, inkludert Europarådets konvensjoner som medlemslandene er bundet av. Norge vil støtte opp om menneskerettsdomstolens (EMDs) arbeid for å bidra til at antall saker som ligger til behandling kan reduseres. Det kan også gis støtte til reformprosessen med mål om en mer strømlinjeformet og effektiv organisasjon.

Bevilgningen vil gi tilskudd til norske aktører for utrednings- og informasjonsprosjekter om nordisk og europeisk samarbeid. Tilskuddet til europapolitisk forskning økes. Regjeringen og samfunnet for øvrig trenger forskningsbasert kunnskap for å forstå Europas politiske, økonomiske, institusjonelle og rettslige utvikling og for å fatte gode politiske beslutninger. Når utfordringene i Europa øker må Norge også øke kapasiteten til å analysere utviklingstrekkene. Forskningsprosjektet «Asia i endring» skal styrke Forskningsrådets program UTENRIKS og bidra til å realisere forskningsprosjekter som øker kunnskapen om prioriterte asiatiske forhold som påvirker norske interesser. Den globale maktforskyvningen mot øst og det geopolitiske konfliktpotensialet i den forbindelse blir stadig viktigere for norsk politikk, økonomi og sikkerhet. Derfor økes tilskuddet i 2021. Tilskuddet til Institutt for fredsforskning (PRIO), sitt senter på Kypros bidrar til produksjon og distribusjon av tematiske rapporter, samt en faktabasert debatt om konflikten på Kypros. Det gis også tilskudd til EU-opplysning til Europabevegelsen og Nei til EU. Tilskuddet til arbeidet mot antisemittisme dekker Norges bidrag til International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), oppfølging av alliansen i samarbeid med Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) og Faldstadsenteret, samt utgifter til gjennomføring av den internasjonale Holocaustdagen i Oslo som HL-senteret har påtatt seg ansvaret for.

Fulbright-programmet ble etablert for å øke forståelsen mellom folk i USA og andre land

gjennom utveksling av personer, ideer og kunnskaper. Tilskudd til stipender er et bidrag til å fremme det bilaterale forholdet mellom Norge og USA.

Voksenåsen er Norges nasjonalgave til Sverige som takk for svensk bistand til krigsrammede under 2. verdenskrig og er heleid av den svenske staten. Norges støtte til Voksenåsens drift er en kompensasjon for bortfallet av et tidligere moms-fritak.

Rapport 2019

Ordningene Informasjon om europeisk samarbeid, tilskudd til EU-opplysning, tilskudd til europapolitisk forskning, tilskudd til europapolitisk dialog og nordisk samarbeid bidro i 2019 til å øke kunnskap, kompetanse, nettverksbygging og samfunnsdebatt om sentrale europapolitiske og nordiske spørsmål.

Norges støtte bidro til å redusere det store etterslepet av saker i EMD. Norske jurister fikk verdifull erfaring fra EMD og Europarådet, som vil være nyttig også i norsk rettsvesen.

International Holocaust Remembrance Alliance videreførte i 2019 en reformprosess med sikte på å tilpasse seg den raske veksten i antallet medlemmer og effektivisering av alliansens arbeid. Norge har bidratt aktivt til reformarbeidet. Med deltakelse fra norske fagmiljø er det utviklet et opplæringsverktøy for undervisning og læreropplæring om Holocaust som også oversettes til norsk. En rekke nye tilfeller av vold motivert med antisemittisme viser at IHRAs arbeid blir stadig viktigere, men at alliansen fortsatt må tilpasses gjennom nye arbeidsmåter.

Det årlige Oslo Freedom Forum samlet i 2019 menneskerettighetsforsvarere fra mer enn 100 land. Forumet bidro til kunnskap og debatt om aktuelle menneskerettighetsutfordringer. Et særlig søkelys ble rettet mot behovet for beskyttelse av miljøforsvarere. Gjennom medieoppslag, inkludert sosiale media, nådde forumet ut til et globalt publikum.

Det internasjonale parlamentarikernettverket for tros- og livssynsfrihet (IPPFoRB) er blitt en viktig del av det internasjonale arbeidet for tros- og livssynsfrihet. I 2019 var det en betydelig økning i antallet parlamentarikere som deltok. Det ble arbeidet systematisk for kompetansebygging og erfaringsutveksling.

Institutt for fredsforskning senter på Kypros bidro til en faktabasert debatt gjennom forsknings-, dialog- og informasjonsinitiativ om konflikten mellom nord og sør på Kypros, samt

til utvikling av kontakt og forståelse mellom den gresk- og tyrkisk-kypriotiske befolkningen.

Nordmanns-Forbundets arbeid og Fulbright-stipendene har bidratt til videreføring og fornyelse av kontaktene og forståelsen mellom Norge og USA på mellomfolkelig nivå.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 53,5 mill. kroner for 2021. Deler av finansieringen av et nytt digitalt system for eksportkontroll omtalt under post 21 *Spesielle driftsutgifter*, foreslås flyttet fra denne posten.

Programområde 03 Internasjonal bistand

Programområder under departementet

Betegnelse	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
Programområde 03 Internasjonal bistand	34 505 824	35 762 209	34 818 452	-2,6
<i>Sum Utgift</i>	<i>34 505 824</i>	<i>35 762 209</i>	<i>34 818 452</i>	<i>-2,6</i>
Programområde 03 Internasjonal bistand	18 114			0,0
<i>Sum Inntekt</i>	<i>18 114</i>			<i>0,0</i>

Norsk bistand er basert på OECDs regelverk for offisiell utviklingsbistand (Official Development Assistance, ODA), som forvaltes av OECDs utviklingskomité (DAC). Offisiell utviklingsbistand (ODA) er OECDs betegnelse på offentlig bistand (lån, gaver og faglig bistand) som fremmer og er særskilt rettet inn mot økonomisk vekst og velferd i utviklingsland. Hvilke land som skal regnes som utviklingsland, defineres av DAC. DACs regelverk ligger til grunn for norsk bistand.

Forslaget til bistandsramme 2021 utgjør i alt 38,1 mrd. kroner, fordelt med:

- 34,8 mrd. kroner på Utenriksdepartementets budsjett, under programområde 03 *Internasjonal bistand*. Det er i bevilgningsforslaget tatt høyde for at ODA-andelen av Vaksinekoalisjonen CEPIs virksomhet for 2021 blir vurdert av OECD, og at deler av støtten vil kunne vurderes å falle utenfor ODA-formålet, gitt organisasjonens engasjement for global pandemibekjempelse.

- 3 180,6 mill. kroner på Klima og miljødepartementets budsjett til klima- og skogsatsingen
- 88,3 mill. kroner på Finansdepartementets budsjett (49,2 mill. kroner til nettoordning for merverdiavgift og 38,9 mill. kroner til bistandsprosjekter under Riksrevisjonen, samt en mindre rammeoverføring til Statens innkjøpssenter).
- 16,2 mill. kroner på Kunnskapsdepartementets budsjett (ODA-andel forskning).

Forslaget til bistandsramme tilsvarer 1 pst. av BNI-anslaget for 2021 og utgjør en nominell reduksjon på 1,1 mrd. kroner (2,8 pst.) fra saldert budsjett for 2020.

ODA-godkjente flyktningutgifter i Norge er anslått til 550,8 mill. kroner i 2021.

Rapport om norsk bistand i 2019 er nærmere omtalt i eget avsnitt i del III, kapittel 11 Rapport om norsk utviklingssamarbeid 2019, samt vedlegg 1–6.

Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet

Utgifter under programkategori 03.00 fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
140	Utenriksdepartementet	1 757 296	1 830 388	1 886 260	3,1
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)	305 878	307 696	314 160	2,1
144	Norsk senter for utvekslingssamar- beid (Norec)	190 262	200 275	195 131	-2,6
	Sum kategori 03.00	2 253 436	2 338 359	2 395 551	2,4

Programkategori 03.00 *Forvaltning av utviklingssamarbeidet* omfatter bevilgninger til administrasjon av offisiell utviklingsbistand (ODA).

Tilskuddsordningene under programområde 03 *Internasjonal bistand* forvaltes av Utenriksdepartementet (herunder utenriksstasjonene), Norad og Norec. Norfund forvalter noe tilskuddsmidler i tillegg til bevilgningene under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 75 *Norfund – tapsavsetning* og post 95 *Norfund – grunnfondskapital av investeringer i utviklingsland*. Utover dette delegeres forvaltningen av enkelte tilskuddsordninger til andre statlige aktører.

Utenriksdepartementets mål, oppgaver og administrative ansvar generelt er nærmere omtalt under programkategori 02.00 *Administrasjon av utenrikspolitikken*. Bevilgningene under programkategori 03.00 skal bidra til å nå følgende mål:

- Bistandsforvaltningen er effektiv og av høy kvalitet
- Det er nulltoleranse for økonomiske misligheter
- Bistandsforvaltningen har brukt digitale verktøy mer strategisk
- Bistanden er samordnet og resultatorientert

Det rapporteres på målene for 2019 under programkategori 02.00, *Administrasjon av utenrikspolitikken* da disse i stor grad overlapper med hverandre. Utenriksdepartementets arbeid med å effektivisere drift og forvaltning, herunder endringene i forvaltning av tilskuddsordningene under programområde 03 *Internasjonal bistand* som ble innført i 2020, er nærmere beskrevet i del I, kap. 2 Effektiv drift og forvaltning i utenriks-tjenesten.

Kap. 140 Utenriksdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	1 613 156	1 640 558	1 708 482
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	115 660	156 020	140 208
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 033	33 810	37 570
89	Valutatap (disagio)	3 447		
	Sum kap. 0140	1 757 296	1 830 388	1 886 260

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til administrasjon av utviklingssamarbeidet i Utenriksdepartementet og ved utenriksstasjonene. Om lag 40 pst. av utenriksstasjonens ansatte jobber med forvaltning av utviklingssamarbeidet. Dette er utgifter som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp i henhold til OECDs utviklingskomité (DAC) regelverk.

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for 2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjetttrammer. Oppgjøret startet tirsdag 1. september. Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 708,5 mill. kroner for 2021. Dette er en samlet økning på 67,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, hovedsakelig grunnet pris- og valutakursutvikling. Posten foreslås redusert med 8,2 mill. kroner som følge av ABE-reformen og det foreslås en rammeoverføring av 136 000 kroner til Finansdepartementets kap. 1605 *Direktoratet for forvaltning og økonomistyring*, post 01 *Driftsutgifter* til Statens innkjøpssenter.

Det foreslås videre å redusere denne posten med 5,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning under kap. 141 *Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)*, post 01 *Driftsutgifter* for drift av systemene for tilskuddsforvaltning. Dette følger opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdeparte-

mentet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall II om fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3140 *Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen*, post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker bl.a. kjøp av eksterne faglige tjenester for å gjennomføre evalueringer, studier, utredninger, program- og prosjektvurderinger og bistand til forvaltningsfaglige tjenester. Formålet er å styrke kvaliteten på bistandsforvaltningen og dermed bidra til bedre resultater. Bevilgningen dekker også kjøp av tjenester i forbindelse med saker der det er mistanke om økonomiske misligheter, f.eks. revisjonstjenester.

Kostnader til språkkursutgifter og pensjoner/forsikringer for juniorekspertene dekkes under denne posten. Det er også planlagt en rekrutteringskonferanse med «jobb i FN» som tema høsten 2021. Øvrige utgifter for rekruttering av nordmenn til internasjonale organisasjoner dekkes under kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 73 *Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN*.

Evalueringsavdelingen i Norad finansieres under posten, og skal dokumentere i hvilken grad norsk bistand er effektiv, relevant og oppnår resultater som forutsatt. Evalueringsavdelingen har ansvar for å initiere og gjennomføre uavhengige evalueringer av utviklingssamarbeidet. Avdelingen rapporterer direkte til utenriksråden i Utenriksdepartementet og departementsråden i Klima- og miljødepartementet, som har

ansvar for å følge opp rapportene. I evalueringsarbeidet legges det vekt på kontrollsystemer og læring, og å få fram resultatet av utviklingsinnsatsen. Norge deltar i flere internasjonale nettverk for evaluering og kvalitetssikring av bistand.

Posten dekker også utgifter til Multilateral Organization Performance Assessment Network (MOPAN). MOPAN er et felles givernetverk som foretar gjennomgang av multilaterale organisasjoner og banker, og vurderer deres effektivitet og resultatoppgjør.

Posten finansierer kostnader til Norges freds- og forsoningsengasjement, herunder konsulentmidler for kapasitetsbygging og særskilte driftsutgifter. Videre dekker posten gjennomføring av konferanser med utviklingspolitisk og bistandsfaglig innhold. Norge organiserer årlig fredsmeglerkonferansen Oslo Forum, og vil i 2021 bl.a. være vertskap for det andre internasjonale toppmøtet om mennesker med funksjonsnedsettelse og utvikling.

Bevilgningen dekker utgifter til digitalisering av bistandsforvaltningen. Andre kostnader til reform, effektivitet og resultatorientering i bistandsforvaltningen kan også dekket under bevilgningen. I 2021 vil regjeringens havsatsing bli prioritert, herunder arbeidet med Det internasjonale høynivåpanelet for bærekraftig havøkonomi.

Rapport 2019

Bevilgningen ble brukt til innkjøp av faglige råd og tjenester til utviklings- og forvaltningsfaglige oppdrag innen hele det utviklingspolitiske feltet. Bruk av spesialrevisjoner og granskinger har vært viktig for Utenriksdepartementet ved oppfølging av mistanke om økonomiske misligheter. Slike tiltak bidro også til å øke kunnskapen i departementet, andre berørte departementer og frivillige organisasjoner, for slik å unngå nye mislighetssaker.

Bevilgningen ble videre brukt til utviklingsfaglig arbeid med menneskerettigheter, kvinner, fred og sikkerhet, FN, humanitær nedrustning og internasjonal humanitærrett. På utenriksstasjonene ble posten benyttet til vurderinger av prosjektforslag, og til midtveisgjennomgang av samarbeidsprosjekter. Innkjøp av faglig bistand har bidratt til å øke kvaliteten og effektiviteten i bistanden og forvaltningen av denne. Bevilgningen ble også brukt til gjennomføringen av konferanser om utviklingspolitiske spørsmål.

Bevilgningen ble brukt til arbeid i Evalueringsavdelingen i Norad. Evalueringsvirksomheten har i 2019 fremmet læring, debatt og bruk av kunnskap fra evalueringer som gjennomføres. I 2019 ble det igangsatt seks nye evalueringer og sju studier, og det ble ferdigstilt én evaluering og én studie. Evalueringen som ble ferdigstilt i 2019 omhandlet norsk deltakelse gjennom multilaterale fond. I tillegg ble det arrangert fem åpne og godt besøkte seminar, og utarbeidet sju nyhetsbrev (EvalNews) til mottakere over hele verden.

For å kunne dra nytte av erfaringer fra det internasjonale evalueringsmiljøet har Evalueringsavdelingen samarbeidet med evalueringsavdelingene i UNESCO, Unicef, Verdensbanken, Verdens matvareprogram (WFP) og fondet Education Cannot Wait i utarbeidelsen av en syntesestudie av utdanningsbistand.

Evalueringsavdelingen publiserer en årlig rapport som oppsummerer kunnskapen og noen sentrale lærdommer fra evalueringene av norsk utviklingssamarbeid som er tilgjengelig på Norads nettsider.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 140,2 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 15,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til større anskaffelser og ombygginger i departementet og ved utenriksstasjonene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 37,6 mill. kroner for 2021.

Post 89 Valutatap (disagio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuelt valutatap på kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 89 *Valutatap*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 3140 Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
05	Refusjon spesialutsendinger mv.	15 380		
89	Valutagevinst (agio)	2 734		
	Sum kap. 3140	18 114		

Post 05 Refusjon spesialutsendinger mv.

På denne posten føres eventuelle refusjoner Utenriksdepartementet mottar fra andre departementer til utgifter for spesialutsendinger ved utenriksstasjonene som kan klassifiseres som offisiell utviklingshjelp. Lønns- og driftsutgifter for disse spesialutsendingene belastes kap. 140, post 01.

Det foreslås fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter*, mot tilsvarende merinntekt under post 05 *Refusjon spesialutsendinger mv.*, jf. forslag til vedtak under romertall II.

Post 89 Valutagevinst (agio)

Utenriksstasjonenes regnskap blir ført i ulike lokale valutaer. Ved årets slutt blir beholdningene ved hver enkelt utenriksstasjon justert i samsvar med Norges Banks kurser per 31. desember. På grunn av kursdifferansene vil det oppstå enten kurstap eller kursgevinst.

Utenriksdepartementet ber om samtykke fra Stortinget til å føre eventuell valutagevinst på kap. 3140 *Utenriksdepartementets administrasjon av utviklingshjelpen*, post 89 *Valutagevinst*, jf. forslag til vedtak under romertall IV.

Kap. 141 Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	285 647	284 425	290 264
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	20 231	23 271	23 896
	Sum kap. 0141	305 878	307 696	314 160

Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) skal sikre at norske bistandsmidler blir brukt så effektivt som mulig for å oppnå prioriterte mål i utviklingspolitikken og FNs bærekraftsmål.

Norad forvalter tilskudd på utviklingsfeltet og arbeider for kvalitet i norsk bistandsforvaltning. Norad gir bistandsfaglige og forvaltningsfaglige råd til Utenriksdepartementet, utenriksstasjonene og til Klima- og miljødepartementet i saker som gjelder klima- og skogsatsingen. Videre rapporterer og kommuniserer Norad om resultatene av norsk bistand, og initierer og gjennomfører uavhengige evalueringer av bistandsprosjekter.

Ny instruks for Norad ble fastsatt 1. februar 2020 som følge av den avsluttede reformen for

bistandsforvaltningen og endret oppgavefordeling mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale under del I, kapittel 2. Reformen har bl.a. medført at Norad skal forvalte en større andel av bistandsmidlene enn før og skal utvikle og drifte systemene for tilskuddsforvaltning. Samtidig har oppgaver innen politikkutforming på utviklingsområdet blitt overført til Utenriksdepartementet.

Norad holder til i Oslo og disponerte 255 årsverk i 2019.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker administrasjonsutgiftene for Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad). Driftsbudsjettet blir i hovedsak benyttet til lønn,

faste utgifter som husleie, drift- og forvaltning av IKT-løsninger, mv.

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for 2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjetttrammer. Oppgjøret startet tirsdag 1. september. Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 290,3 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 5,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Økningen skyldes i hovedsak forslag om flytting av 5,5 mill. kroner til posten for drift av systemene for tilskuddsforvaltning, mot en tilsvarende reduksjon under kap. 140 *Utenriksdepartementet*, post 01 *Driftsutgifter* for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til gjennomføring av Norads informasjons- og kommunikasjonsvirksomhet, herunder formidling av resultater av bistanden.

Bevilgningen skal bidra til å øke kunnskapen og engasjementet om norsk utviklingspolitikk og FNs bærekraftsmål i befolkningen. Et viktig virke-

middel i dette arbeidet er utgivelsen av fagbladet *Bistandsaktuelt*.

Rapport 2019

Norad gjennomfører en flerårig kampanjesatsing om bærekraftsmålene. Målet med kampanjen er at kunnskap og informasjon om bærekraftsmålene skal løftes ut fra lukkede toppmøter og ut til befolkningen. Viktige virkemidler har vært filmer, presserigger, bærekraftsmåldager, nattevandringer flere steder i landet og bidrag inn i arrangementer om bærekraftsmålene på bl.a. «Our Ocean» og Arendalsuka.

Nettutgaven til *Bistandsaktuelt* nådde målet om mer enn 1 million sidevisninger også i 2019. Et samarbeid med ABC Nyheter om spredning av fagbladets artikler resulterte i ytterligere 400–500 000 sidevisninger. Det ble gitt ut fem papirutgaver, med samme opplag som i 2018, 19 400 eksemplarer.

Gjennom arrangementer, Statistikkportalen, Resultatportalen, fagsider, rapporter og landsider på *norad.no* bidro Norad med resultatformidling og informasjon om norsk utviklingssamarbeid.

Norad arrangerte selv, eller var medarrangør på, en rekke arrangementer gjennom året. Noradkonferansen fant sted 11. desember 2019 hvor temaet var digitalisering og utvikling.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 23,9 mill. kroner for 2021. Dette er på om lag samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Kap. 144 Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
01	Driftsutgifter	55 240	54 464	54 654
70	Uttekslingsordninger , <i>kan overføres</i>	135 022	145 811	140 477
	Sum kap. 0144	190 262	200 275	195 131

Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec) bidrar gjennom internasjonale partnerskap til gjensidig utveksling og faglig samarbeid mellom Norge og samarbeidsland, og mellom ulike samarbeidsland. Utvekslingsvirksomheten legger til rette for erfaringsspredning og læring for delta-

kerne, og for tilbakeføring av kunnskap til eget samfunn. Utvekslingen skal bidra til nettverksbygging og utvikling av ung lederskap.

Norec skal gjennom utvekslingsvirksomheten og det faglige samarbeidet bidra til å oppfylle FNs bærekraftsmål. Norec skal i sitt arbeid legge vekt

på å fremme de tverrgående hensyn i den norske utviklingspolitikken; menneskerettigheter, kvinners rettigheter og likestilling, klima- og miljøhensyn og kampen mot korrupsjon.

Norec flyttet fra Oslo til Førde i 2018 og disponerte 37 årsverk i 2019. Norec skal flytte inn i permanente lokaler våren 2021. Etter flyttingen fra Oslo i 2018 er storparten av de ansatte skiftet ut. Norec er en ung og ny organisasjon, der kompetanseheving- og utvikling vil være viktig framover.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker Norecs driftsutgifter som lønns- og personalutgifter, reisevirksomhet, administrasjon og kommunikasjonsvirksomhet. I tillegg omfatter posten programrelaterte aktiviteter som monitorering, risikostyring, partner- og nettverkssamlinger og interne og eksterne arrangementer i nord og sør.

Våren 2020 ble det besluttet å utsette årets lønnsoppgjør for det statlige tariffområdet til høsten 2020. Som følge av dette er virkninger for 2021-budsjettet av inneværende års lønnsoppgjør for ansatte i det statlige tariffområdet foreløpig ikke innarbeidet i departementenes budsjetttrammer. Oppgjøret startet tirsdag 1. september. Regjeringen vil komme tilbake til virkninger for 2021-budsjettet av oppgjøret.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 54,7 mill. kroner for 2021. Dette er på om lag samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Post 70 Utvekslingsordninger, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til utveksling i og mellom samarbeidsland i sør og Norge. Dette inkluderer ulike metoder for erfarings- og kompetanseutvikling, deriblant utveksling av personell, nettverksbygging, digitalt samarbeid og organisasjonsutvikling.

Tilskuddsordningen gir tilskudd til aktører i offentlig, privat og frivillig sektor som jobber med utdanning, helse, næringsliv, klima, miljø og hav og styrking av sivil samfunn gjennom utvikling av ungt lederskap. Tilskuddsordningen skal særlig rettes inn mot Norges partnerland for langsiktig utvikling, i kombinasjon med land på Norecs liste over samarbeidsland.

Virksomheten er bygd på gjensidighet og partnerskap. Prosjektene følges opp gjennom kursvirksomhet og nettverksbygging, og Norec

bidrar med veiledning og rådgivning til involverte organisasjoner. Bevilgningen dekker også støtte til multilaterale partnerskap som fremmer utveksling som metode innenfor satsingsområder i Norges utviklingssamarbeid.

Covid-19-pandemien har satt mange av Norecs utvekslinger på pause, og om lag 300 utvekslingsdeltakere har måttet reise hjem. Strenge reiserestriksjoner og smittevernstiltak har gjort at Norec har måttet finne nye måter å jobbe med internasjonalt samarbeid på. Selv om den fysiske utvekslingen er satt på pause, har Norecs samarbeidsprosjekter fortsatt i digitale kanaler, for å sikre framdrift. Dette er erfaringer og ny kompetanse som Norec vil bruke i videreutvikling av nye digitale metoder og arbeidsformer i sine prosjekter.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. I tillegg støtter bevilgningen opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle og 6 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Faglig samarbeid med partnerland er styrket
- Læring og engasjement for utvikling hos utvekslingsdeltakere og prosjektpartnere har økt
- Kunnskap fra utvekslingssamarbeid er tilbakeført eget samfunn

Prioriteringer 2021

Norecs arbeid skal i 2021 bidra til fortsatt styrking av de fire tverrgående hensynene i norsk utviklingspolitikk; antikorrupsjon, miljø, likestilling og menneskerettigheter. I 2021 skal Norec prioritere søkere som tematisk arbeider med klima, miljø og hav, og alle aktører i offentlig sektor. Norec skal støtte globale partnerskap som først og fremst utveksler ansatte eller frivillige, men som også setter internasjonalt samarbeid i fokus gjennom ulike metoder for erfarings- og kompetanseutvik-

ling. Utvikling av nye, digitale løsninger i utvekslingsprosjekter skal prioriteres.

I 2021 skal Norec videreutvikle tilrettelegging av utveksling som en komponent i kunnskapsprogrammene tilknyttet Kunnskapsbanken under Norad. Norske samarbeidsinstitusjoner i Kunnskapsbanken vil få tilbud om tilrettelagt og forenklet søknadsprosess. Norec skal også initiere samarbeid om og utvikling av utvekslingsmoduler i multilaterale organisasjoner. Tilskudd til Den afrikanske union (AU) og UNDP for en slik videreutvikling skal prioriteres i 2021.

Rapport 2019

2019 var Norecs første hele år i Førde og første år med ny instruks. Midtveis i 2019 ferdigstilte Norec sin nye strategi som skal ta virksomheten fram til 2022. En vesentlig side ved Norecs virksomhet er å skape positive resultater på lang sikt gjennom aktivt, ungt lederskap og utviklingsengasjement.

I løpet av 2019 deltok totalt 615 personer i utvekslinger mellom 228 partnerorganisasjoner i 24 land, basert på 80 samarbeidsprosjekter.

I 2019 gav Norec ut tre rapporter. Resultater fra rapportene viser at ansatte som har vært med i det profesjonelle utvekslingsprogrammet har fått mer faglig ekspertise, krysskulturell forståelse, mer kreativitet og innovativ kraft, og et styrket selvbilde. Partnerorganisasjoner i sør melder om bedre integrasjon av nye arbeidsmetoder, bedre rutiner, struktur og system, og at organisasjonene er mer pålitelige og effektive.

Partnerorganisasjoner i Norge melder om økt institusjonell kultursensitivitet, bedre arbeidsmetoder, styrket arbeid med internasjonalisering og økt ekspertise og spesialisering.

2019 bar preg av en offensiv satsing for å gjøre utveksling gjennom Norec kjent blant andre offentlige institusjoner. Samarbeidet med Kunnskapsbanken i Norad ble etablert, og den første Norec-konferansen ble arrangert med offentlige institusjoner som målgruppe. Norec hadde utstrakt nettverks- og møtevirksomhet med aktører på Vestlandet. Ghana og Indonesia ble nye partnerland, og det ble etablert kontakt med ambassader og andre relevante aktører.

17 nye partnerskap startet opp i 2019, med tematisk bredde fra yrkesopplæring, IKT-opplæring, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), kvinners rettigheter, miljø og inkludering av unge med funksjonsnedsettelse.

Norec arrangerte i 2019 kurs for 999 personer fordelt på 23 kurs. Kursene sikret at deltakere og partnere fikk mest mulig ut av prosjektene, både på individ- og organisasjonsnivå. Norec arrangerte også samlinger for alle partnerskap som mottok støtte, for å styrke kompetanse og nettverk gjennom erfaringsutveksling.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 140,5 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 5,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 og skyldes en forventet reduksjon i utvekslings- og reiseaktiviteten i 2021.

Programkategori 03.10 Utviklings samarbeidet

Utgifter under programkategori 03.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021	Pst. endr. 20/21
150	Humanitær bistand	5 429 856	5 511 700	5 483 354	-0,5
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	2 054 677	2 175 194	1 995 977	-8,2
152	Menneskerettigheter	700 002	825 277	798 817	-3,2
159	Regionbevilgninger	2 929 394	3 316 843	5 032 921	51,7
160	Helse	3 969 303	3 696 186	3 961 686	7,2
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	3 767 942	3 667 710	2 848 810	-22,3
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	4 781 765	4 525 166	3 359 854	-25,8
163	Klima, miljø og hav	1 457 216	1 925 509	1 510 185	-21,6
164	Likestilling	1 036 548	1 420 019	1 319 219	-7,1
170	Sivilt samfunn	2 149 082	2 028 471	2 028 471	0,0
171	FNs utviklingsarbeid	1 311 976	1 192 700	1 154 099	-3,2
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette	2 101 964	2 420 500	2 378 700	-1,7
179	Flyktningtiltak i Norge	562 663	718 575	550 808	-23,3
Sum kategori 03.10		32 252 388	33 423 850	32 422 901	-3,0

Covid-19-pandemien, med nedstengte samfunn og økonomisk tilbakegang, har dramatiske konsekvenser i fattige land. Økende fattigdom, arbeidsløshet og sult er sentrale trekk. Konsekvensene rammer hardere i konfliktområder og der respekten for menneskerettigheter er svakest. Pandemien har skapt store utfordringer for det globale samarbeidet, men også vist hvor viktig dette samarbeidet er for å finne felles løsninger.

Regjeringen foreslår å sette av 1 pst. av BNI til bistand.

Regjeringen vektlegger klimatilpasning og forebygging av naturkatastrofer for å hindre at oppnådd utvikling reverseres. Fortsatt økt innsats mot sult er en viktig del av arbeidet for klimatil-

pasning og for å møte de utfordringene covid-19-pandemien skaper.

Behovene for humanitær hjelp og beskyttelse er rekordstore. Nødhjelp og humanitær innsats vil være et prioritert område for regjeringen også i 2021. Regjeringens satsing på humanitær innsats for å redde liv, lindre nød og ivareta menneskers verdighet i krisesituasjoner, vil bidra til arbeidet med å nå bærekraftsmålene, bekjempe fattigdom og sikre at ingen utelates.

I tråd med bærekraftsprinsippet om at ingen skal utelates skal de minst utviklede landene og de mest marginaliserte gruppene, inkludert personer med funksjonsnedsettelse, prioriteres. Pandemien har forsterket behovet for sosiale sikker-

hetsnett. Skolemat og små, direkte kontantoverføringer til de aller mest sårbare er eksempler på tiltak som bidrar til dette. Innsatsen for sosiale sikkerhetsnett er bredere omtalt i del I, kapittel 1 Innledning.

Den globale situasjonen for likestillingsarbeidet er utfordrende. I mange land er det økt motstand mot kvinners rettigheter, ikke minst seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Dette kan føre til et svekket helsetilbud og redusert tilgang til seksualundervisning. Covid-19-pandemien forsterker eksisterende diskriminering og marginalisering av kvinner og sårbare grupper. Arbeidet for likestilling og like rettigheter vil gis høy prioritet både gjennom særskilte satsinger og ved oppfølging av målet om at minst halvparten av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål.

Nasjonal ressursmobilisering er avgjørende for å nå bærekraftsmålene. Bistand kan spille en katalytisk rolle ved å bidra til å sikre investeringer, bygge solide skattesystemer og bekjempe korrupsjon. Privat sektor spiller også en sentral rolle. Utviklingsland står overfor en formidabel utfordring med å erstatte de arbeidsplassene som går tapt som følge av covid-19-pandemien, samtidig som det må skapes et tilstrekkelig antall anstendige arbeidsplasser i takt med befolkningsveksten. Klimatilpasning, særlig innenfor landbruk og hav, kan bidra til både økt sysselsetting og økt matsikkerhet. Dette vil prioriteres av regjeringen i 2021.

For å lykkes i utviklingspolitikken og arbeidet med å nå bærekraftsmålene, legger regjeringen vekt på at samarbeidspartnere og organisasjoner som støttes er effektive og oppnår resultater.

Sivilsamfunnsorganisasjoner er sentrale samarbeidspartnere, enten de er tilstede selv eller jobber gjennom lokale partnere. Et mangfoldig og dynamisk sivilt samfunn er med på å supplere og korrigere både myndigheter og multilaterale aktører. I mange land, særlig der den lokale kapasiteten er svak, er organisasjonene ikke bare en kanal for påvirkning, men også en leverandør av basistjenester.

En stor andel av bistandsmidlene gis gjennom multilaterale organisasjoner og de store globale fondene. Dette har vist seg som en styrke i møte med pandemien, da det har bidratt til å sikre en samordnet og effektiv innsats. Globale fond har blitt en stadig viktigere del av norsk utviklingspolitikk, spesielt innen helse og utdanning. Norges støtte til fondsmekanismer på helseområdet bidrar til at en covid-19-vaksine er i ferd med å utvikles på rekordtid, samt at en ny vaksine kan bli tilgjengelig også for fattige land.

I noen tilfeller har Norge faglig spisskompetanse på et område og langvarig samarbeid med et land. Da kan det være hensiktsmessig å satse på langsiktig bistand til offentlige myndigheter; stat-til-stat samarbeid.

Som del av arbeidet med å forbedre kvaliteten og effektiviteten i forvaltningen av norsk bistand, er ansvaret for å forvalte større deler av bistandsbudsjettet lagt til Norad. Det er i hovedsak tematiske budsjettposter under utviklingsministerens ansvarsområder som skal forvaltes av Norad. Tematisk bistand som forvaltes av utenriksstasjonene foreslås flyttet fra temapostene til kap. 159 *Regionbevilgninger*. Flyttingene omtales under den enkelte post, og finnes i en samlet oversikt i del I, kapittel 2, tabell 2.1. De tekniske flyttingene av midler medfører i utgangspunktet ikke endret prioritering eller nivå på de tematiske satsingene fra 2020 til 2021.

Regjeringen forventer at restriksjonene for å begrense utbruddet av covid-19-pandemien vil føre til forsinkelser i framdriften på bistandssamarbeidet i 2021.

Partnerland i norsk utviklingspolitikk

I tråd med meldingen til Stortinget om partnerland, Meld. St. 17 (2017–2018) *Partnerland i utviklingspolitikken*, prioriteres 16 partnerland i utviklingssamarbeidet. Disse landene fordeler seg på to kategorier; land som er partnere for langsiktig utvikling, og land som i hovedsak har behov for stabilisering og konfliktforebygging. Det er utarbeidet landstrategier for de 16 landene. Dette skal sikre forutsigbarhet i samarbeidet, som tar utgangspunkt i det eksisterende bilaterale samarbeidet, landenes egne prioriteringer og en vurdering av på hvilke områder Norge kan bidra best mulig. Støtten finansieres over en rekke budsjettposter, og er basert på samarbeid med ulike lokale, nasjonale og internasjonale organisasjoner og partnere, avhengig av innretningen av innsatsen i det enkelte land. Forutsigbarhet er viktig i langsiktig utviklingssamarbeid og det er ønskelig å opprettholde om lag samme nivå på tildeling over år.

Kategori 1 Partnere for langsiktig utvikling

Norges overordnede mål for samarbeidet med *Etiopia* er å støtte opp om landets gjennomføring av demokratiske og økonomiske reformer. Utviklingssamarbeidet underbygger Etiopias innsats for økonomisk vekst og bærekraftig utvikling gjennom støtte til tematiske satsinger på klima-

smart landbruk, skog, utdanning og jobbskaping. Utviklingen etter regjeringsskiftet i 2018 har gitt nytt mulighetsrom for samarbeid om styresett, menneskerettigheter, likestilling og innsats rettet mot sårbare grupper. Norsk støtte til Etiopia i 2019 var på 698 mill. kroner.

Norge og *Ghana* samarbeider nært om bærekraftsmålene. Næringsutvikling er et norsk hovedinnsatsområde i landet. Det norske bistandsengasjementet prioriterer kapasitetsbygging gjennom programmene Olje for utvikling og Fisk for utvikling. Sistnevnte er viktig for å støtte opp om livsgrunnlaget for lokalbefolkningen og særlig sårbare grupper. Norsk støtte i 2019 var på 35 mill. kroner.

Det overordnede målet for utviklingssamarbeidet med *Malawi* er å bidra til gjennomføring av landets nasjonale strategi for vekst og utvikling. Ernærings- og matsikkerhet, helse og utdanning, og synergier mellom disse tematiske områdene, er hovedprioriteringer for samarbeidet. Videre er styrket demokratisk utvikling, likestilling og økt respekt for menneskerettigheter, spesielt for sårbare grupper, en sentral del av samarbeidet. Klimatilpasning og arbeid for å skape mer robuste lokalsamfunn vil være viktig for at norsk bistand kan bidra til at Malawi når bærekraftsmålene. Norsk støtte i 2019 var på 492 mill. kroner.

De overordnede målene for utviklingssamarbeidet med *Mosambik* er å bidra til fattigdomsbekjempelse, jobbskaping og økt matsikkerhet i tråd med bærekraftsmålene og Mosambiks egne nasjonale planer. En stor del av bistanden går til styresett- og ressursforvaltningsprogrammer, herunder energi og havressurser. Mosambik er utsatt for naturkatastrofer og det legges vekt på klimatilpasning i innsatsen, særlig når det gjelder matsikkerhet. Sårbare grupper og likestilling vektlegges. Norge bistår i fredsprosessen og støtter gjennomføringen av den nasjonale handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet. Politisk dialog, faglig samarbeid og samarbeid med frivillige organisasjoner er blant virkemidlene for å nå målsettingene. Norsk støtte til Mosambik økte kraftig i 2019 grunnet støtte til bærekraftig og klimasmart gjenoppbygging etter syklonene Idai og Kenneth, samt humanitær støtte til de rammede på til sammen 509 mill. kroner. Opprinnelig tildeling i 2019 var på 414 mill. kroner.

De overordnede målene for norsk innsats i *Tanzania* er å bidra til oppnåelse av bærekraftsmålene gjennom mobilisering av egne ressurser, beskyttelse av menneskerettighetene og utvikling av rammevilkår som fremmer private investeringer. Dette er i tråd med Tanzanias egen

utviklingsplan og strategi, som har som overordnet mål å gjøre landet til et mellominntektsland innen 2025. Sentrale tematiske områder for samarbeidet er styrket demokratisk utvikling og bedre vern av ytringsfriheten, økt energitilgang, effektivisering av landbruket og økt ernærings- og matsikkerhet og bedret økonomisk styresett. Viktige virkemidler for å nå målene er politisk dialog, forskningssamarbeid, kunnskapsformidling og samarbeid med frivillige organisasjoner. Norsk støtte i 2019 var på 412 mill. kroner.

Det overordnede målet for norsk innsats i *Uganda* er å bidra til å redusere landets fattigdoms- og utviklingsutfordringer. Innsats innen fornybar energi og bærekraftig forvaltning av naturressurser (Olje for utvikling) bidrar til mobilisering av landets egne ressurser, næringsutvikling og jobbskaping. Demokratisk utvikling og fremme av menneskerettigheter er andre hovedprioriteringer. Styrking av kvinners rettigheter er både et fokusområde og en tverrgående prioritering. Støtte til sårbare befolkningsgrupper vektlegges, dette gjelder særlig sårbar flyktningbefolkning og vertssamfunn. Uganda er Afrikas største vertsland for flyktninger og tredje største mottaker av flyktninger i verden. Norsk støtte til Ugandas flyktningrespons bidrar til å fremme sammenhengen mellom humanitær innsats og langsiktig utviklingsbistand gjennom støtte til tiltak som omfatter både flyktninger og lokalbefolkning. Norsk støtte var på 313 mill. kroner i 2019.

Det overordnede målet for norsk innsats i *Indonesia* er å bidra til at landet når sine mål om reduksjon av klimagassutslipp fra skog og torvmyr, bedrer sin forvaltning av havressurser og forbedrer sitt styresett. Dette er i tråd med landets egne planer og ambisjoner. Bilateralt er en stor del av bistanden konsentrert om klima og skog, jf. omtale i Klima- og miljødepartementets Prop. 1 S (2020–2021). Bærekraftige hav er en nyere satsing, inkludert samarbeid mot fiskerikriminalitet og bekjempelse av marin forsøpling. Støtten til menneskerettighetsprosjekter fortsetter i 2021. Norsk innsats, inkludert klima- og skogsatsingen, var på 419 mill. kroner i 2019. Sentrale virkemidler er tett politisk dialog, en veletablert dialog om menneskerettigheter og et stadig tettere samarbeid på havområdet.

Norge har et bredt utviklingssamarbeid med *Myanmar*. Viktige områder er godt styresett og menneskerettigheter, naturressursforvaltning, energi, næringsutvikling, miljø/klima, helse, utdanning og sivilt samfunn. I tillegg til tiltak innen fred og forskning, gis det støtte til politiske og økonomiske

reformprosesser. Myanmar er et satsingsland for kvinner, fred og sikkerhet. Norge er en mangeårig partner og jobber langsiktig med demokratiseringsprosessen. Norge bidro med 92 mill. kroner i humanitær støtte til rohingya-krisen i 2019. Av det gikk 15 mill. kroner til Myanmar og 77 mill. kroner til rohingya-flyktninger i Bangladesh. Total norsk støtte til Myanmar var på 279 mill. kroner i 2019. Den norske innsatsen i Myanmar skal være langsiktig, forutsigbar og ta høyde for politiske og humanitære kriser.

Norge har et langvarig og omfattende engasjement i *Nepal*, et av Asias fattigste land. Det overordnede målet for denne innsatsen er å bidra til å nå bærekraftsmålene gjennom inkluderende utdanning for alle, velfungerende styresett på lokal-, provins- og nasjonalt nivå, og økt tilgang til ren energi. Dette er områder som er avgjørende for styrket bærekraftig utvikling i landet og i tråd med Nepals egne utviklingsplaner. Andre prioriterte innsatsområder er likestilling, menneskerettigheter og klima. Støtte til sårbare grupper står sentralt i alle deler av samarbeidet med Nepal. Norge støtter også enkelte andre sektorer, som helse, gjennom norske frivillige organisasjoner, og forsknings- og universitetssamarbeid. Total bistand til Nepal utgjorde 225 mill. kroner i 2019, men dette innbefatter større tilbakebetalinger av ubrukte midler innen energi og miljø. Ser vi bort fra tilbakebetalinger, var utbetalingene til Nepal på 290 mill. kroner.

Hovedprioriteringen for Norges samarbeid med *Colombia* er oppfølgingen av fredsavtalen mellom colombianske myndigheter og Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (FARC), samt at forhandlinger mellom colombianske myndigheter og Ejército de Liberación Nacional (ELN) gjenopptas. Fredsavtalen med FARC omfatter bl.a. et system for overgangsrettferdighet, reintegrering av tidligere FARC-soldater og jobbskaping, og mer langsiktige prosesser som f. eks. landreform. Et annet satsingsområde er samarbeid for å bidra til redusert avskoging i Colombia, jf. omtale i Klima- og miljødepartementets Prop. 1 S (2020–2021). Implementering av fredsavtalen og redusert avskoging er begge sentrale prioritinger i Colombias langsiktige utviklingsplan. I 2021 vil bistanden fortsette å handle om implementering av fredsavtalen, inkludert videreføring av samarbeid innen programmene Olje for utvikling og Fisk for utvikling. I 2018 var norsk støtte på 408 mill. kroner og i 2019 på 671 mill. kroner.

Kategori 2 Partnere for stabilisering og konfliktforebygging

De overordnede målene for norsk innsats i *Afghanistan* er økt sikkerhet og stabilitet, forbedret styresett og styrket økonomisk og sosial utvikling. Norsk innsats er forankret i Afghanistans nasjonale utviklingsplan, som har som mål å gjøre landet uavhengig av internasjonal støtte. Prioriterte områder for norsk bistand i Afghanistan er utdanning, integrert landsbyggdutvikling, herunder næringsutvikling og jobbskaping, styrking av sivil sikkerhetssektor, likestilling og godt styresett. I tillegg bidrar Norge til fredsskapende tiltak. Kvinners stilling og anti-korrupsjon er tverrgående prioritinger i arbeidet. Viktige virkemidler for å nå målene er politisk dialog, indirekte budsjettstøtte via flergiverfond samt støtte til multilaterale og frivillige organisasjoner. Norsk støtte i 2019 var på 699 mill. kroner, inkludert humanitær støtte. Det planlegges en internasjonal giverkonferanse for Afghanistan høsten 2020 og nivået på norsk støtte i 2021 vil bli fastsatt i forkant av denne.

Norges overordnede mål i *Mali* er å støtte etablering av demokratiske institusjoner, motvirke konflikt og bidra til stabilitet og bærekraftig utvikling. Militærkuppet i Mali 18. august 2020 ble fordømt av det internasjonale samfunnet. Norge støtter overgangen til et sivilt styre, samt en inkluderende nasjonal dialog som skal legge grunnlaget for retur til konstitusjonelt demokrati. Støtte til gjennomføringen av fredsavtalen mellom regjeringen og opprørsgruppene fra 2015 er fortsatt et sentralt mål. Viktige bidrag for å nå målene er både personell og utstyr til FN-operasjonen MINUSMA og støtte til freds- og forsoningsinnsats på grasrota. Utviklingssamarbeidet fokuserer i tillegg på demokratisk utvikling, matsikkerhet, klimatilpasset landbruk og utdanning. Støtten var i 2019 på 261 mill. kroner.

Det norske samarbeidet med *Niger* ses i sammenheng med øvrig norsk innsats i Sahel. Norges overordnede mål for utviklingssamarbeidet er å støtte myndighetenes egen innsats for en bærekraftig utvikling og retter seg spesielt mot utdanning, reproduktiv helse, matsikkerhet og klimarobust landbruk. Støtten var på 136 mill. kroner i 2019.

Norsk samarbeid med *Somalia* støtter myndighetenes gjennomføring av reformer innenfor økonomi, demokrati, utvikling og sikkerhet. Engasjementet for fred, politisk stabilisering og økonomisk- og sosial utvikling vil forsterkes framover. Norges viktigste prioritinger er støtte for å få på plass et velfungerende myndighetsapparat,

videreutvikling av den føderale staten, bedret økonomiforvaltning og nødvendige tjenester til befolkningen. Støtten i 2019 var på 563 mill. kroner.

Norges overordnede mål for støtten til *Sør-Sudan* er rettet mot den politiske og humanitære situasjonen i landet og er konsentrert om tre områder: Fredsprosessen, stabiliseringstiltak og humanitær innsats. Fredsavtalen som ble inngått i september 2018 har gitt bedre rammevilkår for å iverksette stabiliserings- og utviklingstiltak som kommer befolkningen til gode, men fredsprosessen er fremdeles skjør. Viktige bidrag for å nå målene er politisk dialog. Norge bidrar også med personell til FN-operasjonen UNMISS og støtte til freds- og forsoningsinnsats på grasrota. Støtten i 2019 var på 604 mill. kroner.

Det overordnede målet for den norske innsatsen i *Palestina* er en forhandlet to-statsløsning der Israel og Palestina lever side om side i fred og sikkerhet innenfor gjensidig anerkjente grenser. En sentral del av innsatsen dreier seg om å forbedre rammebetingelsene for en forhandlet to-statsløsning, sette palestinske myndigheter bedre i stand til å utøve sine funksjoner i tråd med demokratiske prinsipper og godt styresett, styrke sivilsamfunnet, likestilling og respekt for menneskerettighetene, samt bedre levekår for den palestinske befolkningen. Viktige virkemidler for å nå målene vil også i 2021 omfatte budsjettstøtte til Den palestinske selvstyremyndigheten, støtte til helse, energi, utdanning, antikorrupsjonsarbeid og sivilt samfunn og humanitær bistand. Kjerne- støtte til FNs organisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) er også en viktig del av innsatsen.

Norge har siden 1993 ledet giverlandsgruppen for Palestina (Ad-Hoc Liaison Committee, AHLIC), med formål om å bidra til institusjonsbygging og sikre et bærekraftig økonomisk grunnlag for en framtidig palestinsk stat. Støtten i 2019 var på 850 mill. kroner.

Mål- og resultatstyring

Flere evalueringer har pekt på at dagens mål- og resultatstyring i for liten grad benyttes til å forbedre resultatene på porteføljenivå og til å øke læringen i organisasjonen. Utenriksdepartementet vil styrke koblingen mellom målstyring og læring, for å øke effektiviteten i bistanden.

I budsjettet for 2020 innførte Utenriksdepartementet et målhierarki for postene under programkategori 03.10 *Utviklingssamarbeidet*. Det overordnede målet for norsk utviklingspolitikk er å redusere fattigdom, som er det første av de 17 bærekraftsmålene. Avhengig av formålet, vil ulike bærekraftsmål være førende for alle budsjettpostene, og mange av postene kan støtte flere bærekraftsmål. Hver post henviser derfor både til hvilke(t) bærekraftsmål bevilgningen på posten støtter særlig opp under, i tillegg til postens mål for 2021.

Postens mål er målet bevilgningen skal bidra til å nå og som det skal rapporteres på. Resultatinformasjonen i rapportdelen hentes fra mottakerens egne resultatrapporter, fra organisasjonenes årsrapporter, samt fra gjennomganger initiert av Utenriksdepartementet eller Norad, og uavhengige evalueringer.

Tabell 7.4 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
150		<i>Humanitær bistand</i>	
	70	Nødhjelp og humanitær bistand	2 – Utrydde sult 3 – God helse 16 – Fred og rettferdighet
	71	Verdens matvareprogram (WFP)	2 – Utrydde sult
	72	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning
151		<i>Fred, sikkerhet og globalt samarbeid</i>	
	70	Fred og forsoning	16 – Fred og rettferdighet
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning	16 – Fred og rettferdighet
	72	Stabilisering av land i krise og konflikt	16 – Fred og rettferdighet
	73	FN og globale utfordringer	16 – Fred og rettferdighet
	74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv.	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
152		<i>Menneskerettigheter</i>	
	70	Menneskerettigheter	5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)	5 – Likestilling mellom kjønnene 10 – Mindre ulikhet 16 – Fred og rettferdighet
159		<i>Regionbevilgninger</i>	
	70	Midtøsten og Nord-Afrika	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet
	71	Europa og Sentral-Asia	16 – Fred og rettferdighet
	72	Afghanistan	1 – Utrydde fattigdom 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 16 – Fred og rettferdighet

Tabell 7.4 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
	75	Afrika	1 – Utrydde fattigdom 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
	76	Asia	1 – Utrydde fattigdom 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 13 – Stoppe klimaendringene 14 – Liv under vann 16 – Fred og rettferdighet
	77	Latin-Amerika og Karibia	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 16 – Fred og rettferdighet
160		<i>Helse</i>	
	70	Helse	3 – God helse
	71	Verdens helseorganisasjon (WHO)	3 – God helse
	72	FNs aidsprogram (UNAIDS)	3 – God helse
161		<i>Utdanning, forskning og faglig samarbeid</i>	
	70	Utdanning	4 – God utdanning
	71	Forskning	Alle bærekraftsmålene er relevante
	72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid	16 – Fred og rettferdighet 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
162		<i>Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi</i>	
	70	Næringsutvikling og handel	8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Innovasjon og infrastruktur
	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk	2 – Utrydde sult 3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst

Tabell 7.4 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
	72	Fornybar energi	7 – Ren energi for alle 13 – Stoppe klimaendringene
	73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringer
	75/ 95	Norfund	1 – Utrydde fattigdom 7 – Ren energi for alle 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 9 – Innovasjon og infrastruktur 11 – Gjøre byer trygge og bærekraftige
163		<i>Klima, miljø og hav</i>	
	45	Større utstyrsansk. og vedlikehold	
	70	Miljø og klima	13 – Stoppe klimaendringene 15 – Liv på land
	71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling	14 – Liv under vann
164		<i>Likestilling</i>	
	70	Likestilling	5 – Likestilling mellom kjønnene 16 – Fred og rettferdighet
	71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women)	5 – Likestilling mellom kjønnene
	72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	3 – God helse 5 – Likestilling mellom kjønnene
	73	Sårbare grupper	3 – God helse 4 – God utdanning 5 – Likestilling mellom kjønnene 8 – Anstendig arbeid og økonomisk vekst 10 – Redusert ulikhet
170		<i>Sivilt samfunn</i>	
	70	Sivilt samfunn	17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
171		<i>FNs utviklingsarbeid</i>	
	70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	1 – Utrydde fattigdom
	71	FNs barnefond (UNICEF)	1 – Utrydde fattigdom
	72	FNs fellesfond for bærekraftig utvikling	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene
	73	Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN	1 – Utrydde fattigdom 17 – Samarbeid for å nå bærekraftsmålene

Tabell 7.4 Bærekraftsmålene i utviklingssamarbeidet

Kap.	Post	Benevnelse	Bærekraftsmålene som posten særlig støtter opp under
172		<i>Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette</i>	
	70	Verdensbanken	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene
	71	Regionale banker og fond	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene
	72	Strategisk samarbeid	1 – Utrydde fattigdom 10 – Mindre ulikhet 13 – Stoppe klimaendringene
	73	Gjeldslette	1 – Utrydde fattigdom

Kap. 150 Humanitær bistand

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	4 749 856	4 831 700	4 803 354
71	Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	300 000	300 000	300 000
72	FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	380 000	380 000	380 000
	Sum kap. 0150	5 429 856	5 511 700	5 483 354

FNs nødhjelpsappell for 2020 anslår at nærmere 168 millioner mennesker trenger humanitær bistand og beskyttelse. Covid-19-pandemien har forverret en allerede vanskelig situasjon for befolkningen i land og områder som er rammet av humanitære kriser. Som følge av pandemien har de globale humanitære behovene økt betraktelig, ikke minst på grunn av indirekte konsekvenser som matusikkerhet og økte beskyttelsesutfordringer, inkludert seksualisert og kjønnsbasert vold. Antallet mennesker som står overfor akutt matmangel i land rammet av konflikt, naturkatastrofer og økonomisk krise er forventet å øke til 270 millioner innen slutten av 2020. Ifølge UNHCR er om lag 70,8 millioner mennesker på flukt, hvorav om lag 41,3 millioner er fordrevne i eget land.

Det humanitære budsjettet har økt med 67 pst. siden 2013. De humanitære bevilgningene har som mål å redde liv, lindre nød og ivareta menneskers verdighet i humanitære kriser. Humanitær innsats vil være et prioritert område for regjeringen også i 2021.

Post 70 Nødhjelp og humanitær bistand, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å møte humanitære behov i akutte og langvarige kriser. Dette omfatter tiltak til reform av det humanitære systemet, effektivisering og styrket responskapasitet, dokumentasjon og analyse, og støtte til relevante politiske prosesser. Bevilgningen kan også finansiere humanitære tiltak som bidrar til redusert sårbarhet.

Norges humanitære politikk og innsats er forankret i *Strategi for norsk humanitær politikk 2019–2023*, Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges roller og interesser i multilateralt samarbeid*, Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk*, og Det strategiske rammeverket for norsk innsats i sårbare stater og regioner.

De humanitære prinsippene, internasjonal humanitærrett og menneskerettighetene ligger til grunn for Norges humanitære innsats. Regjeringen er pådriver for rask og effektiv respons, der

humanitære organisasjoner har trygg og uhindret tilgang til nødlidende, der kjønnspektivet er integrert, og der befolkningen som er rammet av kriser selv får påvirke innsatsen og stille organisasjonene til ansvar.

I tråd med prioriteringene i strategien for norsk humanitær politikk, legger regjeringen særlig vekt på beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, inkludert tilgang til seksuelle og reproduktive helsetjenester, beskyttelse av barn og unge, beskyttelse av flykninger og internt fordrevne, og beskyttelse av sivile mot miner og andre eksplosiver.

Regjeringen søker å få til en helhetlig innsats for å forebygge og redusere humanitære behov i sårbare stater og regioner. Helhetlig innsats krever et godt samspill mellom prinsipiell humanitær respons, utviklingssamarbeid og fredsbygging. Arbeid med forebygging, klimatilpasning, utdanning, helse og respons på de store flyktningskrisene skal ses i sammenheng.

Regjeringen fremmer også innovasjon, reform og effektivisering i humanitær sektor, i tråd med Norges forpliktelser i «Grand Bargain»-erklæringen. Dette inkluderer en satsing på økt og bedre bruk av kontantbasert humanitær bistand.

Norge skal være en fleksibel og forutsigbar giver som stiller krav til kvalitet og resultater. Bevilgningen vil i hovedsak kanaliseres gjennom FN, Røde Kors-bevegelsen og norske humanitære organisasjoner. I 2020 inngikk Utenriksdepartementet strategiske partnerskapsavtaler med seks norske humanitære organisasjoner. De strategiske partnerskapene med Caritas Norge, Flyktningshjelpen, inkludert Norcap, Kirkens Nødhjelp, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna Norge er en viktig oppfølging av den humanitære strategien og bidrar til bedre humanitær respons gjennom forutsigbare rammer og større fleksibilitet for organisasjonene. Partnerskapsavtalene har en årlig samlet ramme på 1,7 mrd. kroner.

Den humanitære responsen på store og vedvarende kriser i land som Jemen, Sør-Sudan og Somalia står sentralt i Norges humanitære innsats. Den negative utviklingen i Sahel-regionen følges tett. Norge vil fortsatt gi betydelig humanitær støtte til respons på Syria-krisen, kombinert med langsiktig støtte i nabolandene Jordan og Libanon.

Stengte grenser og utfordringer med transport av materiell og personell i og mellom land som følge av covid-19 vanskeliggjør tilgangen til mennesker med behov for beskyttelse og humanitær assistanse. Humanitær bistand innebærer høy risiko for manglende måloppnåelse. Det vil si at bistanden av ulike årsaker ikke når de mest sår-

bare målgruppene. Bistanden gis i uoversiktlige situasjoner preget av væpnet konflikt og/eller naturkatastrofer, fragmentert eller fraværende statsmakt og politisk rivalisering. Mange av de langvarige krisene er i land som rangerer høyt på korrupsjonsindekser. Humanitær innsats innebærer et stort omfang av anskaffelser, og risikoen for misligheter er derfor høy.

Organisasjonene opererer ofte med høy risiko for egen sikkerhet og materielle tap. Det kan også inkludere risiko for at midler eller eiendeler kommer væpnede grupper til gode, inkludert grupper med tilknytning til terror. Dette fordrer en systematisk tilnærming til risikovurdering og risikoreducerende tiltak. Partnervalg er derfor avgjørende. De humanitære midlene kanaliseres i stor grad til kjente partnere som har dokumentert gode rutiner.

For humanitære organisasjoner kan det være krevende å etterleve de humanitære prinsippene. Prinsippet om upartiskhet innebærer en forpliktelse til å prioritere de mest sårbare. Trygg og uhindret tilgang til de som trenger det mest er en stor utfordring i mange situasjoner, særlig i konfliktrammede områder.

Humanitære kriser kan også forårsake omfattende akutte behov blant sårbare mennesker som bor eller oppholder seg i land som ikke kvalifiserer for utviklingsbistand iht. DAC-regelverket. To eksempler er situasjonen som nylig oppsto etter brannen i Moria-leiren for flykninger og migranter i Hellas og for befolkningen som ble rammet av ekstremværet på Bahamas i 2019. Norge arbeider for å gjøre DAC-regelverket mer fleksibelt for å kunne bidra i situasjoner som dette. I konkrete situasjoner vil regjeringen vurdere å bidra med avgrenset humanitær bistand til land som ikke står på DACs liste over mottakerland for bistand, i tråd med det humanitære imperativ.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samsfunn med sikte på bærekraftig utvikling, bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk og 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser
- Mennesker i nød har fått nødvendig beskyttelse og assistanse i tråd med de humanitære prinsippene

Prioriteringer 2021

Bevilgningen skal bidra til rask og effektiv respons på akutte og langvarige kriser, basert på humanitære behov. Det vil gis prioritet til humanitær respons på de direkte og indirekte konsekvensene av covid-19, med utgangspunkt i målene i strategien for norsk humanitær politikk.

Gjennom midler som ikke er øremerket og mykt øremerkede bidrag, vil Norge forbli en viktig støttespiller til sentrale FN-organisasjoner på det humanitære området og Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC). Norge gir også et betydelig bidrag til FNs nødhjelpsfond, CERF, som i perioden 2019–2021 er forankret i en flerårig avtale. I tillegg kommer samarbeidet med norske humanitære organisasjoner, først og fremst gjennom de strategiske partnerskapene.

Satsingen på beskyttelse vil videreføres, inkludert gjennom oppfølging av Oslo-konferansen om bekjempelse av seksualisert og kjønnsbasert vold i humanitære kriser, og Handlingsplanen for økt innsats mot miner vedtatt under Norges presidentskap i Minekonvensjonen. En annen viktig satsing er oppfølging av Erklæringen om trygge skoler for å beskytte utdanning i konfliktområder. Regjeringen vil bidra til en helhetlig innsats der ulike virkemidler ses i sammenheng, og legge vekt på å fremme innovasjon, reform og effektivisering.

Rapport 2019

Liv er reddet, nød er lindret og menneskelig verdighet er ivaretatt i humanitære kriser

Norsk humanitær innsats bidro til å gi kriserammede mennesker assistanse og beskyttelse i de mest alvorlige humanitære krisene i verden. Norge bidro med betydelig finansiering av den globale humanitære innsatsen. Den norske bistanden gikk til mennesker rammet av væpnet konflikt og naturkatastrofer i bl.a. Afghanistan, Den demokratiske republikken Kongo, Irak, Jemen, Jordan, Libanon, Somalia, Sør-Sudan, Syria og landene rundt Tsjadsjøen.

Norsk humanitær støtte ble også i 2019 i all hovedsak kanalisert gjennom FN, Røde Kors-bevegelsen og norske frivillige organisasjoner. Støtte til FN-organisasjonene ble gitt på grunnlag av de FN-koordinerte humanitære responsplanene. Det er følgelig krevende å definere den norske andelen av responsen.

Norge ga 460 mill. kroner til FNs nødhjelpsfond CERF i 2019, og var med dette den femte største bidragsyteren. CERF bidrar til rask innsats

i akutte kriser og sikrer at underfinansierte kriser får tiltrengte midler. I 2019 bidro fondet med humanitær beskyttelse og assistanse til 29,4 millioner mennesker i 49 land. De fem største mottakerlandene var Somalia, Den demokratiske republikken Kongo, Sudan, Jemen og Mosambik. De største bidragene gikk til innsats innen helse, vann, sanitær og beskyttelse. Over halvparten av mottakerne var kvinner og jenter, og 60 pst. av programmene inkluderte tiltak mot seksualisert og kjønnsbasert vold.

Norge bidro med 602 mill. kroner til ICRCs innsats i 2019. ICRC arbeidet i over 100 land med beskyttelse, assistanse og forebygging, herunder etterlevelse av internasjonal humanitær rett. ICRC responderer i konfliktsituasjoner med bl.a. støtte til frihetsberøvede og savnede, utdeling av kontanter, helse, vann og sanitær og rettsmedisinsk arbeid. De jobbet særskilt med barn rammet av konflikt, bl.a. ved innsats for trygg tilgang til utdanning, psykososialt arbeid og gjenoppretelse av familieforbindelser.

I 2019 besøkte ICRC nærmere 1 300 steder som benyttes for varetekt i væpnet konflikt og bidro til å gjenopprette kontakten mellom familiedlemmer gjennom Røde Kors-meldinger og tilrettelegging for telefon- og videosamtaler. ICRC reparerte eller bygget opp vann-, sanitær- og annen infrastruktur som ga nærmere 35 millioner mennesker rent vann og sanitærfasiliteter. ICRC støttet 577 helsestasjoner og 388 sykehus.

Norske humanitære organisasjoner var sentrale partnere i gjennomføringen av Norges humanitære politikk. Den største var Flyktningshjelpen (NRC) som hadde humanitær innsats i 33 land i 2019. Norske midler utgjorde 21 pst. av organisasjonens budsjett, hvorav det meste fra det humanitære budsjettet. Det ble gitt hjelp til mer enn ni millioner mennesker, en økning med 6,7 pst. fra 2018. De landene der flest mennesker fikk bistand var Jemen, Sør-Sudan og Den demokratiske republikken Kongo. Flyktningshjelpen la vekt på å nå fram med beskyttelse og assistanse i vanskelig tilgjengelige områder, der de mest sårbare ofte befinner seg.

Norge hadde i 2019 presidentskapet for Minekonvensjonen og var vertskap for en internasjonal tilsynskonferanse om konvensjonen. Norge er en ledende støttespiller til global humanitær mine rydding og i bistand til mineofre. Norsk Folkehjelp er en sentral aktør innen humanitær rydding av landminer og andre typer eksplosive krigsetterlatenskaper, samt kapasitetsbygging for minerydding hos nasjonale myndigheter. Gjennom Norsk Folkehjelp bidro Norge til beskyttelse av om lag

650 000 mennesker ved at 48 876 landminer og andre typer eksplosiver ble fjernet i 2019.

Norge var i 2019 aktiv pådriver for å styrke arbeidet mot seksualisert og kjønnsbasert vold (SGBV) i humanitære kriser. I mai 2019 arrangerte regjeringen Oslo-konferansen om bekjempelse av SGBV i humanitære kriser. Konferansen resulterte i over 100 politiske og operasjonelle forpliktelser, og finansielle bidrag på 3,2 mrd. kroner. Norge ga under konferansen lovnader om 1 mrd. kroner over tre år, og i 2019 ble det innvilget støtte for over 350 mill. kroner. Med disse midlene ble bl.a. støtten til ICRCs særskilte appell for SGBV økt, samarbeidet med FNs befolkningsfond (UNFPA) styrket og Kirkens Nødhjelp og deres samarbeidspartner Panzi-sykehuset i DR Kongo støttet. Som resultat fikk jenter og kvinner utsatt for seksualisert og kjønnsbasert vold, og også gutter og menn, beskyttelse, helsetjenester, inkludert psykososial støtte og økt tilgang til tjenester.

Syriakrisen fortsatte i det niende året, med store lidelser for sivilbefolkningen og små utsikter til snarlig bedring. De fleste nødlidende var fortsatt helt avhengige av internasjonal humanitær bistand for å overleve. I 2019 oppfylte Norge lovnaden fra giverkonferansen i London i 2016 om å bidra med 10 mrd. kroner over fire år og 1,8 mrd. kroner fra posten gikk til Syria og nabolandene i 2019.

I 2019 sørget Verdens matvareprogram for at 4,5 millioner syrere over hele landet mottok månedlig matvareassistanse. Unicef støttet over 2,5 millioner kvinner og barn med ernæringsstøtte. UNHCR og partnere nådde 2,45 millioner mennesker som har måttet flykte fra sine hjem i Syria med støtte til husly. Utdanning har vært et sentralt satsingsområde for den norske Syria-innsatsen, og minst 15 pst. av norske midler har gått til denne sektoren. Satsingen på beskyttelse av skoler og tilgang til utdanning ble videreført. Unicef var viktigste samarbeidspartner i arbeidet med å sikre grunnskoleutdanning for barn i Syria og syriske flyktningbarn i nabolandene. I samarbeid med Redd Barna og Flyktninghjelpen bidro Norge også med aktiviteter som intensivkurs i grunnskolepensum, leksehjelp, psykososial oppfølging og yrkesrettet opplæring.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 4 803,4 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 28,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 71 Verdens matvareprogram (WFP), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til Verdens matvareprogram (WFP), dvs. bidrag som ikke er øremerket enkeltland. Øremerkede bidrag til enkeltland dekkes under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

WFP er verdens største humanitære aktør med mandat til å redde liv gjennom å bidra til matsikkerhet i konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. WFP har et todelt mandat, der rundt 80 pst. av ressursene går til den humanitære innsatsen. De resterende midlene går til forebygging og langsiktig utviklingsinnsats for å forhindre sårbarhet og framtidige matkriser. WFP støtter bl.a. skolematprogrammer i over 60 land, som ofte har positive ringvirkninger for utdanning og lokal matproduksjon. WFP har også ansvar for logistikk og transport i humanitære operasjoner. Denne innsatsen har blitt betydelig oppskalert som følge av covid-19-pandemien. Arbeidet med å transportere humanitært personell, medisiner og nødhjelpsutstyr i og mellom land, og å sette opp feltsykehus for helsepersonell og humanitære arbeidere, er helt avgjørende for at humanitære aktører kan bli værende og bidra til beskyttelse og assistanse der behovene er størst.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter særlig opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk. Bevilgningen skal bidra til at WFP når sine strategiske mål for perioden 2017–2021, herunder:

- Redusert matusikkerhet og sult i rammet befolkning
- Redusert feil- og underernæring hos utsatte barn og hos kvinner i reproduktiv alder

Prioriteringer 2021

Fra norsk side prioriteres støtte til gjennomføringen av WFPs strategiske plan for 2017–2021. Prioriteringene er i tråd med *Strategi for norsk humanitær politikk*. Behovet for matvarebistand vil øke som følge av covid-19 og dets negative indirekte konsekvenser. Norge skal legge vekt på godt humanitært giverskap, herunder økt fleksibel finansiering og involvering av kriserammet befolkning ved utforming og gjennomføring av humanitær respons. Videre skal Norge bidra til helhetlig innsats, dvs. samspillet mellom den humanitære

innsatsen, utviklingssamarbeidet og arbeidet med fredsbygging, samt beskyttelse, inkludert mot seksualisert og kjønnsbasert vold. Norge skal også fremme innovasjon i WFPs arbeid bl.a. gjennom styrking av den kontantbaserte innsatsen og økt satsing på grønn respons, bl.a. på energiområdet. Norge er medlem av WFPs styre fra 2020 til 2022.

Rapport 2019

Redusert matusikkerhet og sult i rammet befolkning

I 2019 var Norge det niende største giverlandet til WFP, med i overkant av 770 mill. kroner. Av dette var 300 mill. kroner kjernestøtte. WFP mottok totalt over USD 8 mrd. i 2019 og er verdens største humanitære organisasjon.

Rekordmange mennesker, 135 millioner, var i 2019 rammet av akutt matusikkerhet på verdensbasis. WFP bisto med matvareassistanse til 97 millioner av disse, i 88 kriserammede land. Det er en økning på 27 pst. fra 2018. 20 av landene var rammet av svært akutte kriser av stort omfang.

WFP distribuerte fire millioner tonn matvarer og fordelte USD 1,5 mrd. i kontantbaserte overføringer for å nå det strategiske målet om redusert sult. 36 pst. av disse bidragene gikk til innsats i Jemen, Syria og Sør-Sudan. 15 millioner internt fordrevne mennesker mottok matvareassistanse. WFP finansierte rehabilitering og planting av 134 000 hektar jord og skog, og mer enn 50 000 infrastrukturtiltak, herunder veier og vannkilder.

WFPs største landprogram i 2019 var Jemen og Syria, hvor henholdsvis 14 og 6,3 millioner mennesker mottok matvareassistanse. I Sør-Sudan var 13 millioner mennesker avhengig av humanitær hjelp i 2019, og WFP nådde fram til 4,8 millioner av disse.

Redusert feil- og underernæring hos utsatte barn og hos kvinner i reproduktiv alder

WFP gjennomførte ernæringsspesifikke aktiviteter i 49 land i 2019. WFP har arbeidet direkte med myndigheter for å utvikle ernæringspolitikk og programmer, herunder skolematprosjekter. WFP bidro i 2019 med skolemat til 17 millioner skolebarn, i tillegg omfattet særskilte ernæringsprogrammer 10,8 millioner barn under 5 år og 6,4 millioner kvinner og jenter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 300 mill. kroner for 2021. Dette er på samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Post 72 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)

Bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til UNHCR. Øremerkede bidrag til enkeltland dekkes under post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. Norge er en betydelig giver. UNHCR forblir den viktigste globale aktøren for beskyttelse og assistanse til flyktninger, og leder FN-systemets arbeid med beskyttelse. UNHCR er en sentral aktør i den humanitære responsen på covid-19, fordi flyktninger og internt fordrevne ofte er spesielt sårbare. Mange mennesker er på flukt, og behovet for finansiering er stort. Kjernestøtten muliggjør både rask respons på nye flyktningkriser, og videreføring av humanitær innsats for nødlidende i kriser som er utenfor medias og giverlandenes oppmerksomhet. Som følge av det humanitære mandatet opererer UNHCR ofte i områder med høy risiko. Det vises til den generelle omtalen av risiko ved humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder og 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring.

Bevilgningen skal bidra til at UNHCR når sine strategiske mål for perioden 2017–2021, herunder:

- Mennesker som er tvunget på flukt mottar beskyttelse og assistanse
- Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert, og tilrettelegger for varige løsninger, dvs. trygg, verdig og frivillig retur, gjenbosetting og integrering
- Flyktningssituasjoner er gjenstand for rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv på flyktingenes og vertslandenes utvikling

Prioriteringer 2021

Strategien for norsk humanitær politikk legger føringene for samarbeidet med, og støtten til, UNHCR. En hovedprioritering er å støtte opp om gjennomføringen av UNHCRs strategiske plan, oppfølging av Den globale flyktningplattformen og covid-19-innsatsen. Regjeringen vil videreføre støtten til beskyttelsesaspektet ved UNHCRs arbeid og mandat. Støtten til UNHCRs arbeid med å finne bærekraftige løsninger for de store flyktningkrisene vil også videreføres. Det vil være viktig å følge opp initiativ og løfter lansert under det første globale flyktningforumet, som ble avholdt i desember 2019. Regjeringen vil prioritere Syria og nabolandene. Norsk støtte til UNHCRs arbeid med å beskytte internt fordrevne vil videreføres. Norge vil også støtte UNHCRs innsats for å gjennomføre generalsekretærens reformagenda, inkludert et samordnet og resultatorientert FN.

Rapport 2019

Mennesker som er tvunget på flukt mottar beskyttelse og assistanse

Norge var tredje største giver av kjernestøtte til UNHCR i 2019 og syvende største giver totalt. Norge var i 2019 største giver per innbygger.

UNHCR anslår at 86,5 millioner mennesker var under deres mandat i 2019, hvorav 20,2 millioner flyktninger, 43,5 internt fordrevne, 4,2 millioner statsløse, 4,1 millioner asylsøkere og 5,7 millioner returnerte flyktninger.

UNHCR prioriterte i 2019 de store flyktningkrisene i verden, inkludert Syria og nabolandene. 57 pst. av verdens flyktninger kommer fra tre land; Syria, Afghanistan og Sør-Sudan. UNHCR bidro i 2019 med livreddende innsats i seks nye kriser: Costa Rica, Irak, Niger, Burkina Faso, Den demokratiske republikken Kongo og etter syklonen Idai i Mosambik, Malawi og Zimbabwe.

UNHCR bidro med beskyttelse og støtte til 16,7 millioner mennesker på flukt, inkludert med utdeling av telt, tepper, vannbeholdere, myggnetting og sanitære tjenester. I 2019 bidro UNHCR med USD 650 mill. i kontantbasert humanitær bistand, en økning på 14 pst. sammenlignet med 2018. 80 pst. av denne bistanden ble distribuert elektronisk. Innsatsen med forebygging og støtte til ofre for seksualisert og kjønnsbasert vold ble styrket.

UNHCR fortsatte å bidra til FNs reformprosess, inkludert ved å lansere en ny policy for styr-

ket innsats overfor internt fordrevne. UNHCR har også vært aktive i arbeidet til høynivåpanelet for intern fordrivelse. Norge tok initiativ til panelet som ble lansert av FNs generalsekretær høsten 2019. Panelet vil komme med anbefalinger for å bedre den nasjonale håndteringen og internasjonale responsen i situasjoner der mennesker er fordrevet i eget land.

Den globale og FN-ledede flyktningresponsen er godt koordinert, og tilrettelegger for varige løsninger, dvs. retur, gjenbosetting og integrering

Innsatsen for å utvide giverbasen til organisasjonen lyktes i noen grad. Det var imidlertid et stort gap mellom tilgjengelige ressurser og behov også i 2019.

UNHCR gjennomførte i 2019 en desentraliserings- og regionaliseringsprosess, ved å flytte de sju regionalkontorene fra Genève til landnivå. Dette for å komme nærmere de humanitære krisene og legge til rette for en bedre respons.

Det ble oppnådd større grad av forutsigbar byrde- og ansvarsfordeling mellom givere og vertsland i responsen til store flyktningssituasjoner, i henhold til Flyktningplattformen.

Behovet for gjenbosetting ble anslått til å være 1,4 millioner mennesker, hvorav om lag 64 000 mennesker fikk støtte av UNHCR i 2019. Vel 81 000 statsløse personer fikk innvilget eller bekreftet sitt statsborgerskap. Av 2,3 millioner nye asylsøknader og ankesaker, ble om lag 5 pst. registrert av UNHCR.

UNHCR nådde målet med å kanalisere 25 pst. av bistanden gjennom lokale og nasjonale organisasjoner, en økning fra 18 pst. fra året før.

Flyktningssituasjoner er gjenstand for rask, effektiv og koordinert humanitær respons, med et langsiktig perspektiv for flyktningenes og vertslandenes utvikling

Det første globale flyktningforumet ble avholdt i desember 2019, som oppfølging av Flyktningplattformen, støttet av FNs generalforsamling foregående år. Under forumet ble lovnader for over USD 2 mrd. annonsert.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 380 mill. kroner for 2021. Dette er på samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Kap. 151 Fred, sikkerhet og globalt samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	439 471	435 900	418 260
71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	340 531	287 700	270 060
72	Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	731 554	835 390	764 829
73	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	286 193	311 514	268 138
74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	256 928	304 690	274 690
	Sum kap. 0151	2 054 677	2 175 194	1 995 977

Dette kapittelet dekker norsk freds- og forsoningsinnsats, støtte til sårbare stater og regioner, globale sikkerhetsutfordringer og nedrustning, frivillige bidrag til FNs innsats for fred, og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda.

Post 70 Fred og forsoning, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak for å fremme fred og forsoning ved å sonde muligheter for dialog og fredsprosesser, gjennomføre fredsforhandlinger og følge opp fredsavtaler. Bevilgningen benyttes også til ulike dialog- og forsoningsplattformer. Videre støtter bevilgningen opp om arbeidet for å styrke kvinners deltakelse i fredsprosesser og sivilt samfunns innsats for inkluderende fredsprosesser. Etter ønske fra partene i konflikt kan Norge legge til rette for samtaler om mulige fredsløsninger, hvordan krigens lidelser kan reduseres og folkeretten respekteres. Norges fredsdiplomatiske arbeid har et bredt geografisk nedslagsfelt der Afrika, Asia, Europa, Latin-Amerika og Midtøsten inngår. Norge samarbeider tett med andre aktører med ledende roller i fredsprosesser, slik som FN og regionale organisasjoner.

Freds- og forsoningsarbeidet gjennomføres ofte i en kontekst preget av usikkerhet og politisk risiko. Det arbeides kontinuerlig for å redusere risikoen gjennom oppfølging og kontroll. Utbetalingene kanaliseres gjennom norske og internasjonale organisasjoner og institusjoner, FN-systemet, og internasjonale overvåkingsmekanismer. Tilskudd gis både som engangsbidrag og gjennom rammeavtaler, i hovedsak som støtte til konkrete programmer og prosjekter. En del av

bevilgningen går til å dekke den praktiske siden av tilretteleggingsarbeidet, og innebærer kostnader til bl.a. møtelokaler, transport, sikkerhetstiltak og annen logistikk for parter i konflikt.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Væpnede konflikter er forebygget, dempet og/eller løst
- Fredsprosesser og politiske dialoginitiativ har ført til voldsreduksjon og nedtrapping av konflikt
- Fredsprosesser er inkluderende, og kvinners deltakelse i alle faser er styrket
- Fredsavtaler er i samsvar med internasjonale standarder, inkludert når det gjelder ofres rettigheter og ikke-diskriminering

Prioriteringer 2021

Den overordnede prioriteringen for bevilgningen er å bringe parter sammen og tilrettelegge for politiske forhandlinger som kan føre til varige fredsavtaler.

Arbeidet for å fremme mellomafghanske forhandlinger som kan legge grunnlaget for en fredelig løsning på konflikten i Afghanistan er høyt prioritert. Tilsvarende vil en videreføring av det norske engasjementet som tilrettelegger i de for-

melle fredsprosessene i Colombia og Filippinene fortsatt stå sentralt. Gjennomføringen av fredsavtalen mellom regjeringen og FARC i Colombia krever langsiktig innsats. Det gjelder også målet om en gjenåpning av forhandlingssporet mellom regjeringen og den væpnede gruppen ELN (Ejército de Liberación Nacional – Den nasjonale frigjøringshæren). Det norske engasjementet for en løsning på den politiske krisen i Venezuela er også høyt prioritert. Norge vil tilrettelegge for dialog og tillitsskapende tiltak i en rekke andre konflikter, inkludert i Myanmar, Syria, Irak, Libya, Mali, øvrige Sahel, Sudan og Sør-Sudan, Somalia og øvrige land på Afrikas Horn, samt diskrete initiativ i ulike konfliktsituasjoner. Norsk engasjement i Midtøsten-konflikten er omtalt under kap. 159 *Regionbevilgninger*, post 70 *Midtøsten og Nord-Afrika*.

Dialog og samarbeid mellom parter om humanitære spørsmål og voldsreduksjon skal videreføres, særlig sett i lys av covid-19-pandemien.

Videre vil Norge opprettholde og videreutvikle spisskompetanse på kvinner, fred og sikkerhet og overgangsrettferdighet. I tråd med handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet arbeider regjeringen aktivt for å inkludere kvinner i fredsprosesser der Norge er engasjert, på alle nivåer og i alle faser. Innsatsen i det norske og det nordiske kvinnemeglernettsverket og den globale alliansen av regionale kvinnemeglernettsverk vil videreføres.

Rapport 2019

Norge bidro til at væpnede konflikter ble dempet, forebygget og forhindret. Videre medvirket norsk innsats til å gjøre samfunnsutviklingen mer fredelig, inkluderende og demokratisk.

I *Colombia* fulgte Norge opp støtten til fredsavtalen mellom regjeringen og den tidligere geriljavegelsen FARC. Norge er, sammen med Cuba, garantistland i en krevende gjennomføringsfase. Gjennom myndighetsdialog og nettverksarbeid bidro Norge til å sette søkelys på drap på og trusler mot tidligere stridende, lokalsamfunnsledere og menneskerettighetsforkjempere som underminerer fredsavtalens legitimitet. Det ble gitt støtte til videreføring og iverksetting av nye beskyttelsestiltak. Bistanden til reintegreringsprogrammer bidro til tiltrenge produksjons- og sysselsettingstiltak for tidligere FARC-stridende. Den norske innsatsen var med på å konsolidere systemet for overgangsrettferdighet. Kvinnenettsverk opplevde med norsk støtte økt innflytelse i fredsprosessene.

Forhandlingene med ELN-geriljaen ble formelt brutt av regjeringen i januar 2019. Norge

bidro til å opprettholde kanaler og utforske scenarioer for å gjenoppta forhandlingene. I dette arbeidet inngikk også støtte til dialog og tillitsbyggende tiltak i konfliktutsatte deler av landet.

Norge fortsatte sitt brede fredsengasjement på *Filippinene*. Fredsprosessen mellom filippinske myndigheter og kommunistbevegelsen (NDFP) har vært i en krevende fase de siste årene. Som offisiell tilrettelegger bidro Norge til uformelle møter mellom partene, som resulterte i en våpenhvile mot slutten av 2019. Videre fortsatte Norge støtten til å gjennomføre fredsavtalen mellom regjeringen og den muslimske opprørsbevegelsen Moro Islamic Liberation Front (MILF) på Mindanao. Av om lag 40 000 stridende ble 30 pst. avvæpnet i 2019, og Norge hadde en nøkkelrolle i arbeidet. Filippinene er et fokusland for kvinner, fred og sikkerhet. Innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet resulterte i styrkede nettverk mellom kvinner som er berørt av konfliktene i landet, og tilrettela for at kvinnene kunne ta en mer aktiv rolle i fredsarbeidet i sine lokalsamfunn.

I *Afghanistan* bidro Norge til å styrke fredsprosessene gjennom diplomatisk engasjement opp mot de afghanske partene og internasjonale aktører. Norge bidro med vurderinger og råd i forhandlingene mellom USA og Taliban. Norge stilte seg til disposisjon til å bistå i fredssamtaler mellom de afghanske partene og jobbet for en inkluderende prosess med ivaretagelse av menneskerettigheter, inkludert kvinners rettigheter.

I *Syria* videreførte Norge innsatsen for å understøtte arbeidet med å dempe konflikter gjennom fortsatt støtte til lokale dialoginitiativ og til FNs spesialutsending. Norsk politisk og økonomisk støtte til Women's Advisory Board og Civil Society Support Room førte til en bredere inkludering i FN-prosessen.

I *Irak* bidro Norge til mer inkluderende politiske løsninger slik at landets ulike politiske, sekterske og etniske grupper i større grad tar del i styringen av landet, i samarbeid med sentralmyndighetene i Bagdad. Norsk innsats bidro til muligheter for å dempe konfliktene.

I *Libya* støttet Norge opp under lokalt forankrede tiltak for styrket politisk dialog mellom partene, for å forhindre en eskalering av konflikten. Gjennom partnerskap med ulike organisasjoner har norsk støtte bl.a. sikret kvinners involvering i dialogen om politiske løsninger.

I *Jemen* støttet Norge arbeidet med våpenhvile og en framforhandlet løsning gjennom støtte til spesialutsendingens kontor. Støtten har fremmet kjønnspektivet i fredsarbeid og økt inkludering av kvinner i prosessene.

I *Libanon* bidro Norge til etableringen av et nettverk av unge ledere. Nettverket bidro til å redusere polariseringen mellom sunni- og sjiamuslimer i Libanon, bl.a. under de politiske demonstrasjonene høsten 2019.

I etterkant av fredsslutningen mellom *Eritrea* og *Etiopia* videreførte Norge dialogen med de to landene for å understøtte normaliseringsprosessen. I den krevende interne situasjonen i Etiopia støttet Norge nasjonsbyggings- og forsoningstiltak. Norge bidro til å styrke Den afrikanske unions (AU) kapasitet, samt samarbeidet mellom AU og FN, innen fred og forsoning.

I *Somalia* fortsatte Norge støtten til den nasjonale forsoningsprosessen. Denne prosessen gir mulighet til å diskutere sensitive spørsmål både om overgrep begått under borgerkrigen og muligheten for framtidige politiske løsninger med ikke-statlige væpnede grupper som Al Shabaab. Fredsprosessen i delstaten Galmuddug var krevende, men positiv. En omfattende prosess med bred folkelig støtte, sterkt nasjonalt lederskap og godt koordinert internasjonal støtte, inkludert fra FN, AU og Norge, resulterte i en ny fredsavtale og et fredelig valg på delstatsnivå.

I *Mali* jobbet Norge med å fremme kvinners deltakelse i gjennomføringen av fredsavtalen fra 2015. Partene til avtalen besøkte Norge i juni 2019, og fikk økt kompetanse innen desentralisering, minoriteters rettigheter og fredelig utvikling av samfunnet. Norske partnerorganisasjoner bidro til lokal dialog i konfliktrammede områder.

Norges posisjon som en langsiktig og forutsigbar partner i fredsprosessen i *Myanmar* ble videreført. Norsk bistand har styrket forhandlingsprosessene, bl.a. gjennom flegiverfondet Joint Peace Fund. Landets fredskomite besøkte Norge, og partene besluttet deretter å gjenoppta forhandlingene etter lengre tid med stillstand. Norsk ekspertstøtte styrket overvåkingsmekanismen for våpenhvilen. Norsk påvirkning var avgjørende for at Myanmar etablerte en nasjonal institusjon som skal iverksette minerydding i landet. Norsk finansiering styrket kvinners rolle og deltakelse i fredsprosessen.

I *Venezuela* bidro Norge til å etablere en politisk forhandlingsprosess med mandat fra henholdsvis Nicolás Maduro og Juan Guaidó. Fra mai 2019 la Norge til rette for politiske samtaler i Oslo og på Barbados med sikte på en fredelig løsning på konflikten, før forhandlingene ble suspendert i august. Norge er rede til å legge til rette for nye forhandlinger hvis og når partene måtte ønske det.

Innsats for inkluderende fredsprosesser

Norge arbeidet videre for inkludering av kvinner i fredsprosesser gjennom en rekke ulike tiltak, herunder kjønnsensitive konfliktanalyser og støtte til sivilsamfunnsorganisasjoner gjennom Norad og ambassadene. Tiltakene bidro til økt fokus på kvinners rettigheter i fredsforhandlinger og i implementeringen av fredsavtaler. Med Norge som initiativtager ble den globale alliansen av regionale kvinnemeglernettverk lansert i New York i september 2019. Alliansen har som mål å jobbe for at kvinner deltar i alle faser av fredsprosesser, samt å sikre kjønnsensitive fredsavtaler. Norge bidro til implementeringen av bl.a. Jordan og Jemens nasjonale handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet.

Systematisering av erfaringer og forskning på freds- og forsoningsområdet

En forutsetning for å bidra til å dempe, forhindre og løse konflikter er kompetanse om fred og forsoning, og Norge har et ansvar for å bygge opp norsk ekspertise. Norske forskningsinstitusjoner leverte analyser som ble benyttet i norsk freds- og forsoningsarbeid, bl.a. i arbeidet med våpenhviler. Støtten til Senter for internasjonal konfliktløsning (NOREF) ble også videreført.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 418,3 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 17,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 71 Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overføres

Bevilgningen dekker følgende tilskuddsordninger:

- Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og ulovlig handel
- Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme
- Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform
- Utvikling og nedrustning

Ordningene må ses i sammenheng med tiltakene under kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 71 *Globale sikkerhetsspørsmål* og post 72 *Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet* på 02-området.

Meld. St. 37 (2014–2015) *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken – Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom* ser sikkerhet og utvikling i sammenheng. Ordningene skal følge opp meldingen ved å styrke utviklingslands evne til å forebygge og bekjempe globale sikkerhetsutfordringer. Sårbare stater og regioner i Nord-Afrika, Sahel, på Afrikas horn, i Midtøsten og Sentral- og Sørøst-Asia står sentralt.

Regjeringens handlingsplan for å gjennomføre FNs sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325 om kvinner, fred og sikkerhet har integrert forebygging av voldelig ekstremisme som et sentralt element. Ønsket om å svekke kvinners rettigheter er en fellesnevner for de fleste ekstremistiske grupper. Samtidig utsetter ekstremistgrupper kvinner for systematiske overgrep, ofte i form av seksualisert vold. Av den grunn er det viktig å ha et særlig fokus på kvinners situasjon, rettigheter og handlingsrom i møte med voldelig ekstremisme.

Det årlige frivillige bidraget til FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC) finansieres også under denne posten.

Sammenhengen mellom utvikling og nedrustning er forankret i FN-paktens art. 26, var tema under FNs spesialsesjon om nedrustning i 1978, og ble understreket i FNs spesialsesjon om utvikling og nedrustning i 1987. Sammenhengen har også blitt stadfestet i årlige konsensusresolusjoner i FNs generalforsamling. Til tross for dette praktiseres OECD/DACs regelverk på en så restriktiv måte at tilskudd til kjernefysisk nedrustning, herunder verifikasjon, ikke godkjennes som offisiell utviklingsbistand (ODA). Derfor vil ikke alle tiltak under denne posten nødvendigvis klassifiseres som ODA i henhold til OECD/DAC, under gjeldende tolkning av regelverket.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert
- Omfanget av internasjonal organisert kriminalitet og ulovlig handel er redusert
- Den maritime sikkerheten er forbedret

- Forbedret evne i utviklingsland til å overholde forpliktelser og delta i tekniske diskusjoner om rammeverk for nedrustning og ikke-spredning av kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen
- Forbedret tilgang for utviklingsland til fredelig bruk av nukleær teknologi, biologiske og kjemiske stoffer innenfor internasjonale standarder
- Sivilt personell i fredsoperasjoner i sårbare stater er godt kvalifisert
- Krisehåndteringskapasitet, fredsbyggingskompetanse og kapasitet til reform av sikkerhetssektoren i utviklingsland er forbedret

Prioriteringer 2021

Tilskuddsordningene Forebygging og bekjempelse av organisert kriminalitet og ulovlig handel og Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme

I 2021 vil regjeringen følge opp arbeidet med FNs globale anti-terrorstrategi. Strategien skulle etter planen reforhandles i 2020, men forhandlingene er forsinket som følge av covid-19. Norge vil arbeide med å forebygge alle former for voldelig ekstremisme. Viktige fora for dette er Christchurch-samarbeidet og FN-vennegruppen for forebygging av voldelig ekstremisme som Norge leder sammen med Jordan. Norge vil fortsette å bidra i arbeidet i Den globale koalisjonen mot ISIL.

Regjeringen vil videreføre arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme gjennom støtte til kvinnenettverk og kvinnelige fredsfor kjempere.

Regjeringen vil prioritere tiltak for å styrke justissektorens evne til å bekjempe organisert kriminalitet i utviklingsland. Økt maritim sikkerhet i Vest-Afrika, ved Det indiske hav og andre utsatte havområder vil også vektlegges. Regjeringen vil videreføre støtten til lokale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoners forebyggende arbeid mot globale sikkerhetsutfordringer.

Tiltak for å styrke utviklingslands evne og kapasitet til å håndtere alvorlige cyberhendelser og sikre kritisk digital infrastruktur vil støttes. Det vil også tiltak som støtter opp om landenes evne til å delta i de internasjonale diskusjonene om utviklingen av det digitale rom. Dette innebærer å styrke forståelsen for, og etterlevelsen av, det etablerte globale rammeverket, herunder folkeretten og frivillige normer for ansvarlig statlig adferd i det digitale rom.

Produksjon av relevante analyser inn mot FNs sikkerhetsråd vil styrkes.

Tilskuddsordningen Sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Regjeringen vil styrke den sivile krisehåndteringskapasiteten og fredsbyggingskompetansen til FN og regionale organisasjoner som OSSE, AU og EU. Norge skal levere godt kvalifisert sivilt personell, herunder politi og annet personell i rettskjedene. Det er for å fremme reform av sikkerhetssektoren i sårbare stater, og for å styrke FN-operasjonenes mandat på dette feltet i land der Norge ellers er engasjert. Videre vil regjeringen støtte reformarbeidet i sikkerhetssektoren i regi av Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF). Regjeringen vil også støtte tiltak som øker rekrutteringen av kvinner til FNs fredsoperasjoner.

Tilskuddsordningen Utvikling og nedrustning

Ordnningen støtter tiltak for at utviklingsland skal kunne bidra i det internasjonale arbeidet med nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen, særlig innen rammen av Ikke-spredningsavtalen (NPT). Å styrke utviklingslands evne til å delta i arbeidet med verifikasjon av nedrustning er viktig for å sikre troverdighet for både nåværende og framtidige nedrustningsprosesser. Regjeringen vil fortsatt støtte utviklingslands evne til å ta i bruk relevant kjernefysisk, biologisk og kjemisk teknologi på en trygg og sikker måte, og støtte forebyggende tiltak mot kjernefysisk, biologisk og kjemisk terrorisme. Dette inkluderer arbeidet for å sikre og trygge kjernefysisk aktivitet og kjernefysiske anlegg i utviklingsland, og å påse at spaltbart materiale ikke kommer på avveie. Arbeidet vil følges opp gjennom Det internasjonale atomeenergibyrådet (IAEA). Bevilgningen dekker videre arbeidet med å fremme Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Biologivåpenkonvensjonen (BWC).

Rapport 2019

Radikalisering, voldelig ekstremisme og terrorisme er redusert

Regjeringen har siden 2015 hatt en internasjonal lederrolle i arbeidet med å forebygge voldelig ekstremisme. I 2019 mottok FNs anti-terrorkontor (UNOCT) støtte for å koordinere utvikling av nasjonale handlingsplaner for anti-terror og mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Norge videreførte støtten til aktører som arbeider med kvinner, barn og ungdom for å forebygge ekstremisme og rekruttering til terrornettverk. International Civil Society Action Network (ICAN) og

Women's Alliance for Security Leadership (WASL – også kalt kvinnealliansen mot voldelig ekstremisme) er to av Norges viktigste sivilsamfunns partnere på dette området. Mer enn 90 fredsbyggere fra over 40 land og en rekke kvinneorganisasjoner er aktive i nettverket. Nettverket gir kvinnelige fredsforkjempere og kvinneorganisasjoner en plattform hvor det drives kapasitetsbygging, utveksles erfaringer og utarbeides verktøy for å bekjempe voldelig ekstremisme. I tillegg til at nettverket har gitt kvinnelige fredsforkjempere i Afghanistan, Pakistan og Nigeria mer synlighet, har det hjulpet kvinner som er ofre for terrorisme til å bli reintegrert i sine samfunn. Støtte til Youth-Can har bidratt til at ungdom, gjennom sosiale medier, har fått opplæring i hvordan de kan arbeide aktivt mot radikaliseringskampanjene har vært vellykkede og tiltrukket seg store grupper følgere i land som Libanon og Kenya. Norge ga også støtte til UN University for å utarbeide et universelt rammeverk for arbeidet med å reintegrere de som har deltatt i væpnede konflikter.

Med norsk støtte har Global Community Engagement and Resilience Fund arbeidet for å forebygge voldelig ekstremisme i Mali og Nigeria ved å styrke sosial tilhørighet. Resultater fra evalueringer viser betydelig endret atferd på samfunnsnivå og individuell atferdsendring. Rundt 20 000 mennesker som regnes som særlig utsatte fikk gjennom avtaleperioden opplæring i yrkesfaglige ferdigheter, som foredling av skogbruksprodukter eller gartnerarbeid, samt opplæring i entreprenørskap.

Organisert kriminalitet og ulovlig handel er redusert

Norge inngikk i 2019 en fireårig avtale med FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC). Målet er å redusere trusler mot nasjonal og regional sikkerhet og stabilitet ved å styrke utviklingslands evne til å bekjempe finansiering av organisert kriminalitet generelt, og konfliktfinansiering spesielt. UNODC mottok i 2019 mykt øremerkede midler til organisasjonens arbeid i prioriterte regioner i Afrika og Asia, og til arbeidet mot terror, nettkriminalitet, hvitvasking/terrorfinansiering, maritim sikkerhet/sjørøveri og til styrket havnekontroll.

Norge videreførte samarbeidet med Interpol om kapasitetsbygging for å beskytte sårbare samfunn i Nord-Afrika og Sahel, og motarbeide menneskehandel og organisert menneskesmugling. Denne støtten har bidratt til at politiet i Niger har reddet 232 ofre for menneskehandel, inkludert 46 personer under 18 år. I Mali bidro Interpol til at

myndighetene reddet 64 ofre for menneskehandel og menneskesmugling fra Burkina Faso, Guinea, Mali og Nigeria. Ofrene, for det meste kvinner og jenter, ble reddet fra seksuell utnyttelse, tvangsarbeid i gruvesektoren og tigging.

Internett er åpent, sikkert, robust og fritt

Internasjonal cyberstrategi for Norge fra 2017 fastslår at Norge skal fremme og støtte kapasitetsbygging innenfor cybersikkerhet i utviklingsland. Norge er den største bidragsyteren til det globale programmet mot cyberkriminalitet ved UNODC. I 2019 ble den treårige avtalen for å styrke utviklingslands evne til å avdekke, etterforske og straffeforfølge kriminalitet i det digitale rom, videreført. Norsk støtte til FNs institutt for forskning på nedrustning (UNIDIR) styrket det internasjonale samarbeidet for å gjennomføre etablerte normer for ansvarlig statlig adferd i det digitale rom. Tilsvarende støttet Norge arbeidet i OSSE med å implementere tillitsbyggende tiltak på cyberfeltet. Norge finansierte opprettelsen av et nytt regionalt senter i Sør-Afrika for kapasitetsbygging innenfor digital sikkerhet for det sørlige Afrika. Senteret er et samarbeidsprosjekt med lokale, regionale, og internasjonale kunnskapsorganisasjoner og akademiske institusjoner, deriblant Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI). Det skal bidra til å utvikle lokal kunnskap og ekspertise for å sette landene i regionen bedre i stand til å møte digitale utfordringer.

Styrket innsats for sivil krisehåndtering og sikkerhetssektorreform

Norsk politi bidro i 2019 i flere FN-operasjoner. I Colombia deltok tre politirådgivere i arbeidet med stabilisering og iverksetting av fredsavtalen. I Mali bisto et norsk spesialisert polititeam på fem personer lokalt politi med åstedsgranskning, etterforskning og antiterrorarbeid. I FN-operasjonen i Sør-Sudan bidro Norge med 20 politirådgivere for å stabilisere og bygge kompetanse hos lokalt politi. Norsk personell deltok i et spesialisert polititeam som bekjemper seksualisert og kjønnsbasert vold. Norge avga også politipersonell til FNs operasjon i Jemen.

I regi av FN ga norsk politi, sammen med nordiske kollegaer, opplæring til lokale politistyrker i Irak. I Øst-Afrika ga norsk politi politifaglig bistand til den regionale organisasjonen Eastern Africa Standby Force i Nairobi.

Fire utsendte fra kriminalomsorgen tjenestegjorde i FNs operasjon i Sør-Sudan. Disse bidro til bedre soningsforhold og beskyttelse av grunnleggende menneskerettigheter for innsatte. Norge bidro også med rådgivning og demokratistøtte gjennom to sivile eksperter i EUs sivile stabiliseringsoperasjon i Sahel.

Norge videreførte i 2019 støtten til styrking av FNs fredsoperasjoner. Det omfatter etablering av et system for å sikre best mulig samvirke mellom militært personell, politi og sivilt personell i gjennomføring av oppdragene. Norge bidro også til å utvikle og iverksette felles standarder for etterforskning og avhør for politi i FNs fredsoperasjoner.

Kapasiteten til AUs freds- og sikkerhetsråd ble styrket og kunnskapsgrunnlaget økt, bl.a. gjennom finansiering av elleve årsverk tilknyttet AUs fredsoperasjoner. OSSEs arbeid med sikkerhetssektorreform ble styrket, særlig innsatsene på Vest-Balkan, i Sør-Kaukasus, Sentral-Asia og Øst-Europa. I 2019 ga regjeringen også økonomisk støtte til sikkerhetssektorreformarbeidet i OSSE gjennom DCAF.

Utviklingsland evner å overholde nedrustningsforpliktelser, og gjennomfører internasjonale rammeverk for kjerne-, biologiske og kjemiske våpen / Kjernefysisk trygghet og sikkerhet i utviklingsland er forbedret / Fredelig bruk av kjernekraft og kjernefysisk teknologi i utviklingsland er forbedret

Støtten bidro til å styrke utviklingslands kapasitet til å delta i internasjonale nedrustnings- og ikke-spredningsprosesser, samt til kapasitetsbygging for kjernefysisk trygghet, sikkerhet og fredelig bruk.

Bevilgningen styrket også utviklingslands kompetanse og kapasitet til å oppfylle nedrustningsforpliktelser. Eksempler på tiltak er NORS-ARs kapasitetsbyggingsprosjekt i Sentral-Asia om verifikasjon etter Prøvestansavtalen, og rammeavtalen med UNIDIR. Norge videreførte støtten til Verification Research Training and Information Center (VERTIC) sitt arbeid med kapasitetsbygging innenfor verifikasjon av nedrustning. Gjennom NUPI bidro den norske støtten til å fremme kunnskap som kan bidra til offentlig debatt om kjernevåpenpolitikk i Asia. For å sikre at utviklingsland øker sin nasjonale kapasitet på atom-sikkerhet, støttet Norge World Institute for Nuclear Security (WINS) som utdanner sertifiserte kontrollører for atomsikkerhet, med et ekstra fokus på kvinner.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 270,1 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 17,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 72 Stabilisering av land i krise og konflikt, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak i land og områder i sårbare situasjoner. Støtten er forankret i regjeringens rammeverk for innsats i sårbare stater, og tar utgangspunkt i det endrede sikkerhetspolitiske bildet og i migrasjonsutfordringene. Posten finansierer særlig tiltak som skal fremme stabilitet, forebygge konflikt, redusere sårbarhet og bygge lokal motstandskraft. Posten dekker også tiltak for å motvirke migrasjonsdrivende forhold. Kanalvalg vurderes ut fra den lokale situasjonen.

Årlig kjernestøtte til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) dekkes også under posten.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Lokalsamfunn og land i sårbare situasjoner før, under og etter fredsslutninger og katastrofer er stabilisert
- Politiske prosesser er inkluderende, overgangsrettferdighet etterlevs og det er lagt til rette for fredsbygging og langsiktig utvikling
- Kapasitet til lokal migrasjonshåndtering er styrket, irregulær migrasjon er motvirket og returnerte migranter er reintegrerte
- Løsningene for mennesker på flukt er bærekraftige

Prioriteringer 2021

Geografisk er posten primært rettet inn mot land og områder i sårbarhetsbeltet fra Sahel i vest, via Nord-Afrika, Afrikas horn og Midtøsten til Pakistan. Innsats i enkeltland ses i et regionalt perspektiv. Deler av den norske støtten til syriske flyktninger i Libanon og Jordan ble i 2020 lagt om fra humanitær bistand til stabiliseringsbistand. Syriske flyktninger i Libanon og Jordan vil være

en hovedprioritet også i 2021. Støtten vil bidra til å imøtekomme flyktingers og sårbare vertssamfunns langsiktige behov. Bevilgningen vil også styrke vertsmyndighetenes kapasitet til å håndtere den langvarige tilstedeværelsen av syriske flyktninger.

I Afrika vil regjeringen særlig prioritere konfliktforebygging, jobbskaping, matsikkerhet og tiltak for å håndtere migrasjonsutfordringer. EUs flegiverfond for stabilisering, migrasjon og fordrevne i Afrika (EUTF) avvikles i 2021. Norge vil derfor bidra til andre tiltak mot irregulær migrasjon og for styrket migrasjonshåndtering i Europas nærområder. Støtte til tiltak for rohingyaer i grenseområdene mellom Bangladesh og Myanmar, som går ut over umiddelbare humanitære behov, vil bli videreført.

Rapport 2019

I 2019 hadde bevilgningen samme mål som for 2021. Gjennom støtte til Verdensbankens lånefond til mellominntektsland (Global Concessional Financing Facility), bisto Norge *Jordan* og *Libanon* i å håndtere det store antallet syriske flyktninger i landene. Ordningen har gitt Jordan og Libanon økonomisk støtte og rimelige lån for tiltak som skal komme både flyktninger og vertssamfunn til gode. Lånene finansierer bl.a. reformer som skal gi arbeidstillatelse til flyktninger og styrke helsetjenester og utdanning. Fondet bidro også til et utdanningstilbud for over 130 000 syriske barn, og arbeidsmuligheter for over 100 000 syrere. Fondet har så langt gitt best resultater i Jordan. I Libanon har det, grunnet politisk ustabilitet, vært noen forsinkelser i godkjenning og implementering av tiltak støttet over fondet.

I *Irak* videreførte Norge støtten til det UNDP-administrerte stabiliseringsfondet Funding Facility for Stabilization. Fondet finansierer prosjekter i ISIL-frigjorte områder slik at internt fordrevne kan returnere og sikre at ISIL ikke får fotfeste igjen. Etter oppfordring fra Norge og andre givere bidro irakiske myndigheter med egne midler til fondet i 2019. Dette har styrket det nasjonale eierskapet og gjort prosjektene mer bærekraftige. Fondet finansierte gjenoppbygging av kritisk infrastruktur og grunnleggende tjenesteleveranser, kapasitetsbygging av irakisk lokalforvaltning og stimulering av næringsliv. Disse tiltakene har så langt kommet 8,5 millioner irakere til gode. Over 20 000 hus er rehabilitert og over 6 000 kvinnelede husholdninger har mottatt støtte fra fondet. Over 30 000 mennesker har deltatt i «kontanter for arbeid»-prosjekter. Grunnet redusert finan-

siering og andre prioriteringer fra irakiske myndigheters side, ble omfanget av et planlagt sysselsettingsprosjekt for mindre selskaper og enkeltmannsforetak halvert i 2019.

I *Libya* videreførte Norge sin støtte til UNDPs stabiliseringsprogram. Utviklingen i Libya har, siden sommeren 2019, stilt store krav til både nytenkning og budsjettmessig fleksibilitet i programmet. Programmets aktiviteter har vært mest bærekraftig på lokalt og kommunalt nivå. Dette gjelder også kvinners deltakelse og demokratisk utvikling. Støtte til kritisk infrastruktur som vann, helse, skole og avfallshåndtering har gitt gode resultater. Grunnet den politiske og sikkerhetsmessige utviklingen har det vært nødvendig å revidere de delene av programmet som omfatter konfliktløsning og fredsbygging.

Norsk støtte til stabiliseringsarbeid i *Somalia* bidro til gjenoppbygging av sosial og økonomisk infrastruktur i områder med vedvarende konfliktisiko og områder som nylig har blitt frigitt fra voldelige, ekstremistiske grupper. Dette inkluderer bygging av veier, vann- og avløpssystem, gatebelysning, elektrifisering av sykehus, idrettsanlegg, skoler og myndighetskontorer. Dette arbeidet har styrket sikkerheten og myndighetenes legitimitet i disse områdene.

I *Sudan* støttet Norge Unicefs arbeid i Blånilen og Sør-Kordofan for å hindre rekruttering av barnesoldater og bidra til reintegrering av barnesoldater. Totalt ble 701 barnesoldater gjenforent med sine familier eller plassert i fosterhjem i 2019. I tillegg har norsk støtte bidratt til Unicefs utvikling av en læreplan om beskyttelse av barns rettigheter til bruk i den sudanske hæren. Norsk støtte til et stabiliseringsfond i Darfur (Community Peace and Stability Fund) har bidratt til redusert vold og til at sårbare grupper har økt sin deltakelse i lokalsamfunnene. Fondet har finansiert bygging av 26 brønner og markering av 100 km migrasjonsruter for kveg. Dette har ført til dempet konflikt mellom kvegeiere og lokale bønder om tilgang til vann.

I *Sør-Sudan* støttet Norge et nyetablert flergiverfond for forsoning, stabilisering og økt lokal motstandskraft i regi av FN. Fondet står sentralt i norsk støtte til stabilisering og forsoning i det krigsherjede landet. I 2019 ble et tverrsektorielt prosjekt etablert for å arbeide med sikkerhet og trygghet i lokalsamfunnene i Koch-regionen. Koordinering med FNs fredsbevarende operasjon (UNMISS) og prosjektet i Koch er sentralt for det videre arbeidet i Sør-Sudan.

I *Sahel* bidro Norge til det dansk-norske Sahelprogrammet. Det er primært innrettet mot Mali, Niger og Burkina Faso og skal styrke justissekto-

ren og rettsstaten. Programmet har opprettet og styrket lokale meglingsnettverk i grenseområdene mellom Mali, Niger og Burkina Faso. Disse har vist seg å være effektive lokale konfliktløsningsmekanismer. Programmet har også styrket kvinners deltakelse i lokal konfliktforebygging og konfliktløsning. Dette har bidratt til å løse familiekonflikter og styrket kvinners stilling i samfunnet.

Norge støttet EUs flergiverfond for Afrika (EUTF) med 60 mill. kroner i 2019, fordelt likt på de tre geografiske områdene Afrikas horn, Sahel/Tsjadsjø-regionen og Nord-Afrika. Norge har sittet i fondets styre og har bl.a. vektlagt at menneskerettigheter skal ivaretas som tverrgående hensyn i prosjektene. Fondet bidro til å dempe irregulær migrasjon gjennom støtte til opprettelse av mer enn 50 000 nye arbeidsplasser. I Sahel/Tsjadsjø-regionen bidro EUTF til at over 750 000 mennesker fikk tilgang til helsetjenester, hovedsakelig i Mali og Nigeria. Over 800 000 mennesker har tatt del i konfliktforebyggende og fredsbyggende aktiviteter. På *Afrikas horn* la EUTF vekt på å bistå sårbare lokalsamfunn som er vertskap for flyktninger og internt fordrevne og bisto bl.a. vertskommuner med å tilby basistjenester til mer enn fire millioner mennesker, med hovedvekt på Etiopia, Sør-Sudan og Somalia. I Somalia fikk 27 800 hjemvendte migranter støtte til å reintegrere i hjemlandet. I *Nord-Afrika* bidro fondet til at 1,7 millioner migranter, flyktninger og innbyggere i sårbare lokalsamfunn fikk helsetjenester, skoletilbud, elektrisitet- og vannforsyning. 50 000 migranter fikk med EUTFs hjelp bistand til å frivillig returnere fra Libya til sine respektive hjemland, mens 5 000 migranter fikk hjelp til å evakuere trygt fra Libya, enten til sine hjemland, til andre land i regionen, eller til gjenbosetting gjennom UNHCR. Hjemvendte migranter mottok støtte til å reintegrere og starte opp små foretak. EUTF støttet i 2019 opprettelsen av et transittsenter i Rwanda, som tar imot evakuerte migranter fra Libya og som bistår med relokalisering av de som ankommer.

Norge bidro med kjernestøtte til Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM). Organisasjonen ble i 2019 valgt som sekretariat for FNs migrasjonsnettverk. Norsk kjernestøtte har bidratt til bedre global samordning av IOMs adskilte tiltak på landnivå og styrket organisasjonens regionale arbeid.

Norge videreførte støtte til IOM og etiopiske myndigheters samarbeid om å drifte sentre for sårbare migranter i *Etiopia*. På sentrene får migrantene helsehjelp og annen bistand. I 2019

fikk 4 500 migranter hjelp til omplassering eller å returnere til sitt lokalmiljø.

Norge fortsatte å støtte samarbeidet mellom IOM og Den afrikanske union (AU). Dette samarbeidet har ført til at AU har gjort betydelige framskritt i arbeidet med å etablere generell bevegelsesfrihet på kontinentet gjennom regulær og lovlig migrasjon. I 2019 gikk bl.a. antall ratifiseringer av protokollen for fri bevegelse opp fra ett til fire land. Siden opprettelsen av protokollen har et flertall afrikanske land gjennomført visumlettelse for afrikanere. Støtten til IOM og AU har også bidratt til å dempe irregulær migrasjon og menneskesmugling, særlig gjennom et AU-ledet initiativ for regionalt samarbeid på Afrikas horn.

I *Bangladesh* har Norge videreført støtten til FNs fellesprosjekt for trygg tilgang til drivstoff og energi. Prosjektet forsyner rohingya-flyktningene og berørte lokalsamfunn med gass til matlaging. Gass er et trygt og bærekraftig alternativ til fyringsved og bidrar til å stanse avskogingen i området, forebygge ressurskonflikter og bedre kvinners sikkerhet. I 2019 mottok 117 133 husholdninger blant rohingya-flyktninger og 17 330 husholdninger i vertssamfunnet, gass til matlaging og opplæring i brannsikkerhet, ernæring og miljøvern. Ifølge en studie fra International Union for Conservation of Nature (IUCN) fra 2019 har tilgangen til gass ført til 80 pst. lavere etterspørsel etter ved fra rohingya-flyktningene og 53 pst. fra vertssamfunnet. Andre umiddelbare resultater er mindre vold og overgrep (konflikter mellom verts- og rohingya-lokalsamfunnene), og økt skoledeltakelse av jenter og gutter fordi de ikke lenger trenger å bruke tid på å hente ved.

I *Myanmar* støttet Norge en stipendordning for studenter fra alle etniske grupper i delstaten Rakhine, som har gitt rohingyaer tilgang på høyere utdanning. Norske bidrag til Flyktninghjelpens prosjekter til støtte for yrkesopplæring, har ført til økte muligheter for livsopphold og sysselsetting for internt fordrevne og rohingyaer. Gjennom FN støttet Norge oppgraderingen av sykehuset Sittwe General Hospital i Rakhine, bl.a. ved å inkludere et nytt bygg for mødre/barn-helse. Denne oppgraderingen styrker helsetilbudet for en sårbar gruppe i konfliktområde. Norskstøttet tilrettelegging for sameksistens, interetnisk dialog, forståelse og toleranse i Myanmar generelt og Rakhine spesielt, har ført til mer kunnskap og bedre kommunikasjon mellom ulike etniske og religiøse folkegrupper.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 764,8 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 70,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 73 FN og globale utfordringer, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til FNs innsats for fred og forebygging av konflikt, og støtte til FNs generalsekretærs reformagenda. Innsats for helhetlige løsninger og koblinger mellom utvikling, klima og sikkerhet prioriteres. Støtten gis i hovedsak til FN, men også til andre aktører som arbeider for å styrke FN. Det gis også støtte til informasjon og debatt om FN og FNs arbeid i Norge under denne posten.

Regjeringen ønsker et sterkt FN. Norsk støtte til reformarbeidet skal bidra til å styrke FNs evne til å forebygge og løse konflikter, og gjøre FNs landteam bedre i stand til å bistå vertslandene på en samstemt og integrert måte i deres oppfølging av bærekraftsmålene.

Mål

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for rettsvern for alle og bygge vel fungerende ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- FN er styrket og reformert
- FN har levert mer enhetlig i oppfølgingen av 2030-agendaen om bærekraftsmålene
- FN er tilpasset nye globale utfordringer
- FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket
- FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred
- Oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket

Prioriteringer 2021

Bevilgningen vil bidra til å støtte FNs Special Purpose Trust Fund (SPTF) som støtter FNs stedlige koordinatører, en vesentlig del av FN-reformen. Norge er en betydelig bidragsyter, og støtte til fondet gjennom 2021 vurderes som avgjørende for å få stedlig koordinatør-systemet til å fungere.

Bevilgningen skal bidra til å støtte generalsekretærens fredsbyggingsfond (UN Peacebuilding

Fund, PBF), som er et finansielt verktøy for rask stabilisering og langsiktig fredsbygging. Norge har vært en betydelig bidragsyter til fondet helt siden oppstarten i 2006. Gitt dagens mange komplekse politiske kriser har FNs generalsekretær bedt det internasjonale samfunnet om en betydelig opprustning av fondet, samt større forutsigbarhet for langsiktig finansiering av fredsbygging. Norge har inngått en femårig avtale innenfor en totalramme av 500 mill. kroner til PBF, som dekker hele tidsrommet for fondets nye strategiske plan (2020–2024). Bidrag til fondet vil bli prioritert i 2021. I tillegg skal støtte til FNs politiske og fredsbyggingsavdeling (DPPA) styrke internasjonal fred og sikkerhet gjennom forebygging, megling og fredsbygging. Støtte til et felles UNDP- og DDPA-program skal bidra til å øke kapasiteten i FNs landteam med spesialister på fred og utvikling.

Bevilgningen skal også bidra til gjennomføring av FNs reformarbeid bl.a. ved å støtte utredningsarbeid, kapasitetsbygging og faglig bistand i form av utsending av personell.

Regjeringen vil prioritere støtte til eksterne aktører tett knyttet til FN-sekretariatet som bidrar med ideer, forslag og møteplasser for å styrke FN, bærekraftsmål 16 og fremme FN-reform. Gruppen av aktuelle aktører omfatter Centre on International Cooperation (CIC), Security Council Report (SCR), Conflict Prevention and Peace Forum (CPPF) og NGO Working Group on Women Peace and Security (NGOWG). Videre dekker posten støtte til FN-sambandet og Unicef-komiteén Norge. Posten finansierer også organisatorisk og faglig styrking av FNs pådriverarbeid for bærekraftsmålene og støtter opp under statsministerens ledelse av FNs pådrivergruppe for disse.

Sammenhengen mellom fred og sikkerhet og utvikling er forankret i FN-paktens art. 55. Studier viser at sårbarhet, konflikt og vold er kritiske hindre for sosial og økonomisk utvikling. Deler av støtte til tiltak for å styrke FNs innsats for å håndtere sårbarhet, konflikt og vold med vekt på forebygging og tidlig handling vil kunne falle i grenseland for hva som godkjennes som offisiell utviklingsbistand (ODA). Det kan derfor være en utfordring for denne bevilgningen å overholde Stortingets forutsetning om at alle tiltak over bistandsbudsjettet skal kunne klassifiseres som offisiell utviklingsbistand (ODA) i henhold til OECD/DACs regelverk.

Rapport 2019

FN er styrket og reformert og FN har levert mer enhetlig i oppfølging av 2030-agendaen

I 2019 bidro Norge med 83 mill. kroner til FNs Special Purpose Trust Fund (SPTF) for å støtte FNs stedlige koordinatore. SPTF har vært grunnleggende for implementeringen av FN-reformen, og omorganiseringen av stedlig koordinatorsystemet er en vesentlig del av FN-reformen. Fondet har sikret finansiering av de stedlige koordinatorene og den styrkede rollen posisjonen er tiltenkt. Norges støtte til FNs generalsekretær Guterres' reformarbeid har ifølge generalsekretærens kontor vært avgjørende for å sikre fremdrift.

FN er tilpasset nye globale utfordringer og oppslutningen om FN og FNs arbeid er styrket

Støtte til FN-reformen via eksterne partnere nær FN bidro til å videreutvikle innholdet i reformen og til å mobilisere støtte blant FNs medlemsland for denne. Støtten til eksterne partnere bidro også til å gjøre sammenhengen mellom fred, sikkerhet og utvikling bedre kjent for FNs medlemsstater og hvordan FNs organer, deriblant Sikkerhetsrådet, arbeider med dette. I 2019 ble det gitt støtte til Centre on International Cooperation (CIC), Security Council Report (SCR) og Conflict Prevention and Peace Forum (CPPF). I tillegg til FN-reformen bisto organisasjonene FN-sekretariatet og medlemsland med verktøy for forebygging og løsning av konflikt.

FN-sambandet og Unicef-komiteén i Norge mottok i 2019 støtte til opplysnings- og informasjonsarbeid om FN.

FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet er styrket

Norsk støtte til FNs avdeling for politikk og fredsbygging (DPPA) var på 37 mill. kroner i 2019, og bidro til FNs arbeid med å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred. Midlene har sikret at FN har respondert raskt når konflikter har oppstått, støttet FNs fredsarbeid og bidratt til flere partnere i det fredsbyggende arbeidet. DPPA bidro bl.a. til fredsinnsett i Jemen, Kamerun, Malawi, Moldova, Nord-Makedonia, Sudan, Syria, Sør-Sudan, og Venezuela. DPPA bidro med informasjon til FNs sikkerhetsråd om 54 ulike kriser hvor fred, sikkerhet og utvikling har vært truet. DPPA støttet 30 spesielle fredsoperasjoner og sendte ut 166 fredsmeklere til 25 land og konflikt-

områder. Støtten har også gått til FNs beredskapsstyrke for eksperter på megling. DPPA ga særskilt støtte til utdanning og utsending av kvinnelige fredsforhandlere.

Fellesfondet for UNDP/DPPA økte kapasiteten i FNs landteam ved utsending av eksperter på fred og utvikling.

FN er bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred

Norge bidro med 70 mill. kroner til FNs fredsbyggingsfond (PBF) i 2019. Fondet ble i 2019 vurdert å oppfylle målene om at midlene skal være effektive, risikovillige, utløse øvrige midler og bidra til helhetlig samarbeid om fredsbygging på tvers av pilarene i FN. Fondet bidro til fredsbyggingsar-

beid i 40 land, og mer enn 40 pst. av midlene ble benyttet til likestilling og kvinners rettigheter. Dette representerer den høyeste andelen for likestilling og kvinners rettigheter blant FNs fondsmekanismer. Støtten bidro til at FNs innsats for å ivareta internasjonal fred og sikkerhet ble styrket og at FN var bedre i stand til å forebygge voldelig konflikt og bygge bærekraftig fred.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 268,1 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 43,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 74 Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overføres

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
FNs fredsbevarende operasjoner	76 629	73 800	40 000
Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE)	31 618	33 000	34 600
FN – regulært bidrag	32 164	37 400	34 000
FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO)	17 827	18 700	26 700
Verdens helseorganisasjon (WHO)	26 467	28 000	26 300
Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO)	15 788	15 800	16 600
Europarådet	16 349	18 000	16 400
Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA)	16 696	17 200	15 600
FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO)	8 822	9 900	8 400
Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM)	4 042	4 400	4 500
<i>Refusjon av bidrag som forvaltes av andre departementer</i>			
FNs miljøprogram (UNEP) – Klima- og miljødepartementet		26 200	29 100
FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) – Kunnskapsdepartementet	5 162	14 000	14 000
Den internasjonale teleunion (ITU) – Kommunal- og moderniseringsdepartementet	2 478	2 600	2 600
Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN) – Klima- og miljødepartementet	2 148	2 300	2 500
FNs rammekonvensjon om klimaendringer (UNFCCC) – Klima- og miljødepartementet		1 200	1 100

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
Den europeiske post- og teleorganisasjon (UPU) – Samferdselsdepartementet	618	700	700
Konvensjonen om internasjonal handel med truede arter (CITES) – Klima- og miljødepartementet		400	500
FNs klimasekretariat (IPCC) – Klima- og miljødepartementet		500	500
Montrealprotokollen – Klima- og miljødepartementet		400	400
Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) – Justis- og beredskapsdepartementet	120	190	190
Sum post 74	256 928	304 690	274 690

Bevilgningen dekker ODA-andelen av kontingenter til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av. I henhold til vedtak i OECDs utviklingskomité (DAC) kan en bestemt andel av de enkelte lands bidrag til organisasjonenes virksomhet registreres som offisiell utviklingshjelp (ODA). ODA-andelen vurderes jevnlig og kan bli endret av OECDs utviklingskomité i løpet av budsjettåret.

ODA-andelen for de ulike organisasjonene er som følger:

- FNs regulære bidrag – 18 pst.¹
- FNs fredsbevarende operasjoner – 15 pst.
- Den internasjonale arbeidslivsorganisasjon (ILO) – 60 pst.
- FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO) – 100 pst.
- FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) – 83 pst.
- Verdens helseorganisasjon (WHO) – 76 pst.
- Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) – 74 pst.
- Europarådet – 40 pst.
- Den internasjonale organisasjonen for migrasjon (IOM) – 100 pst.
- Det internasjonale atomenergibyrå (IAEA) – 33 pst.
- IAEAs Technical Cooperation Fund – 100 pst.

Den øvrige delen av disse bidragene bevilges under kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 70 *Pliktige bidrag*.

¹ Det vil bli en økning av ODA-andelen for FNs regulære bidrag i 2021. Dette ble ikke avklart i tide til å justere budsjettforslaget for 2021. Endringen vil derfor bli innarbeidet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Bevilgningen dekker også ODA-godkjent andel av kontingenter til organisasjoner forvaltet av andre departementer, herunder FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO), Den internasjonale teleunionen (ITU), Verdens postunion (UPU), Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) og Verdensunionen for bevaring av naturens mangfold (IUCN).

Mål 2021

Denne bevilgningen bidrar inn mot alle bærekraftsmålene. Spesielt relevant på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, og 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det multilaterale systemet er effektivt, relevant, samordnet og resultatorientert

Rapport 2019

De pliktige bidragene for 2019 til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av ble utbetalt i henhold til fordelingen mellom medlemslandene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 274,7 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 30 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, grunnet et lavere bevilgningsbehov for FNs fredsbevarende operasjoner. Foreløpige anslag for de pliktige bidragene i 2021 vises i tabellen over.

Kap. 152 Menneskerettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	535 002	660 277	633 817
71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	165 000	165 000	165 000
	Sum kap. 0152	700 002	825 277	798 817

Covid-19 har redusert det demokratiske handlingsrommet og forverret rammebetingelsene for menneskerettighetene i store deler av verden. Arbeidet for menneskerettighetsforsvarere, ytringsfrihet, tros- og livssynsfrihet, kvinners rettigheter og rettighetene til LHBTI-personer har særlig blitt rammet. Norges internasjonale innsats for menneskerettighetene er særlig rettet inn mot støtte til disse rettighetsområdene.

Å fremme menneskerettighetene og demokratiutvikling er både et selvstendig utenrikspolitisk mål for regjeringen og en integrert del av Norges internasjonale innsats for utvikling og fred. Menneskerettighetene utgjør en av FNs tre pilarer og er nødvendig for å oppnå bærekraftige resultater innenfor FNs to øvrige pilarer: fred og sikkerhet, og utvikling.

Meld. St. 10 (2014–2015) *Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken* (Menneskerettighetsmeldingen) er førende for regjeringens internasjonale engasjement for menneskerettigheter.

Post 70 Menneskerettigheter, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak for å fremme og forsvare menneskerettighetene, globalt og i utviklingsland. Den skal bidra til utvikling gjennom styrket respekt for menneskerettighetene. Posten inkluderer støtte til kulturelle rettigheter.

Fremme av kvinners rettigheter og likestilling i utviklingsland i Sørøst- og Øst-Europa, Sentral-Asia, Midtøsten, Nord-Afrika og i Afghanistan dekkes også under denne posten, og må ses i sammenheng med kap. 164 *Likestilling*, post 70 *Likestilling*.

Aktører som støttes under denne posten er nasjonale og internasjonale sivilsamfunnsorganisasjoner og institusjoner, mellomstatlige organisasjoner og nasjonale myndigheter. Som ledd i departementets strategiske arbeid kan posten

også brukes til ulike konferanser, seminarer og delegasjonsbesøk, både i og utenfor Norge. Norske ambassader i utvalgte land er viktige kanaler for støtte til sivil samfunn.

Mål 2021

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå, bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Internasjonale systemer for å fremme og beskytte menneskerettigheter, demokrati og rettsstat er mer effektive
- Etterlevelse av internasjonale menneskerettighetsforpliktelser er forbedret i utviklingsland
- Kvinners rettigheter, deltakelse og likestilling er forbedret i Midtøsten, Nord-Afrika, Sørøst- og Øst-Europa, Sentral-Asia og Afghanistan
- Relevante institusjoner respekterer menneskerettighetene og er blitt mer ansvarlige, inkluderende og demokratiske

Prioriteringer 2021

Bevilgningen skal bidra til å styrke ytringsfriheten gjennom uavhengige medier, journalisters sikkerhet og tilgang til informasjon. Beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, inkludert klima- og miljøforkjempere, og arbeidet for tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter, gis fortsatt høy prioritet.

Bevilgningen skal bidra til å utvikle demokrati og styrke demokratiske institusjoner, fremme

rettssikkerhet og en velfungerende rettsstat. Dette inkluderer arbeidet mot dødsstraff. Bevilgningen skal også bidra til å styrke menneskerettighetene til utsatte og marginaliserte grupper, inkludert LHBTI-personer og personer med funksjonsnedsettelse.

Arbeidet for kulturelle rettigheter vil videreføres med vekt på kunstnerisk ytringsfrihet, kulturarv, afrikansk verdensarv og bekjempelse av ulovlig handel med kulturgjenstander. Støtte til å gjennomføre internasjonale arbeidsstandarder og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter vil fortsatt prioriteres.

Konsekvensene av covid-19 vil prege samarbeidet med alle partnere i 2021.

Rapport 2019

Demokrati, rettsstat og demokratiske institusjoner er styrket

Norges internasjonale innsats for menneskerettigheter er basert på demokrati og rettsstat. Et godt rettighetsvern er en forutsetning for det liberale demokratiet. Den negative trenden med hensyn til demokratiers kvalitet fortsatte i 2019. Som et bidrag til å motvirke denne utviklingen har International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA) bl.a. veiledet beslutningstakere og representanter for befolkningen i Etiopia, Gambia, Malaysia, Myanmar, Sudan og Sør-Sudan til å gjennomføre inkluderende og konfliktsensitive demokratiske prosesser. Aktører som European Endowment for Democracy har med bidrag bl.a. fra Norge demmet noe opp for svekkede rammebetingelser og rettssikkerhet for demokratiforkjempere, endringsagenter og uavhengige medier i ODA-land i EUs østlige og sørlige nærrområder og på Vest-Balkan. Utviklingen i regionen gikk i feil retning i 2019. Norge videreførte støtte til internasjonalt arbeid mot dødsstraff. Antall gjennomførte henrettelser gikk ned i 2019. Samtidig er det en økning av bruk av henrettelser som straff i enkelte land. Dødsstraff ble gjennomført i 20 land.

Styrket ytringsfrihet og uavhengige medier, inkludert journalisters sikkerhet

Ytringsfrihet er bærebjelken i et fungerende demokrati, men presset på ytringsfriheten øker globalt. I 2019 ga Norge støtte til organisasjoner som brakte 23 livstruede forfattere og kunstnere fra 15 land i trygghet. Støtte til UNESCO bidro til å utvikle lover som kan styrke pressefrihet og tilgang til informasjon i Etiopia, Marokko, Nepal, Sør-Sudan og Tunisia. Støtten medvirket også til

at Marokko, Pakistan, Palestina, Somalia og Tunisia har opprettet nasjonale mekanismer som bedrer sikkerheten til journalister og mediearbeidere i disse landene. Gjennom andre partnere har Norge medvirket til at antall kvinnelige redaktører og medieledere i Afrika og Asia økte i 2019. Flere journalister og mediehus i en rekke land i Midtøsten, Afrika og Asia, utøvde mer kritisk journalistikk, påpekte og forebygget hatefulle ytringer og sjekket fakta grundigere enn tidligere. Dette bidro til å gjennomføre bærekraftsmål 16 og styrket befolkningens tilgang til pålitelig informasjon på ulike plattformer.

Tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter er styrket

En stor andel av verdens befolkning får ikke oppfylt sin tros- og livssynsfrihet. I sin siste årsrapport peker USAs Commission for International Religion Freedom på negative trekk i flere land, men også på positiv utvikling i enkelte andre. Rapporten henter informasjon fra flere av de organisasjonene Norge støtter. Gjennom sentrale partnere, inkludert det internasjonale parlamentarikernettverket (IPPFoRB), har Norge støttet sivilt samfunn og andre aktørers forsvar av minoriteters rettigheter i land i Afrika, Asia og Midtøsten. Arbeidet for tros- og livssynsfrihet og religiøse minoriteter er videreført bl.a. gjennom nettbaserte og fysiske opplærings- og utdanningsressurser og konkrete prosjekter på landnivå, inkludert i Egypt, Libanon, Myanmar, Nigeria, Pakistan og Vietnam.

Beskyttelsen av menneskerettighetsforsvarere er styrket

Menneskerettighetsforsvarere verden over utsettes for trusler og vold. Ifølge organisasjonen Front Line Defenders ble over 300 menneskerettighetsforsvarere drept i 2019. Norsk støtte bidro til at over tusen menneskerettighetsforsvarere mottok ulike former for krisehjelp, som retts- og psykososial støtte og mulighet for midlertidig eller varig relokalisering. Flere hundre menneskerettighetsorganisasjoner har fått styrket sin kapasitet og evne til å drive sitt rettighetsarbeid, inkludert gjennom dokumentasjon av menneskerettighetsbrudd, påvirkningsarbeid for endret lovgivning, bruk av rettssystemet og tilgang til nasjonale og internasjonale menneskerettighetsnettverk. Det internasjonale normverket ble styrket i 2019 ved at to norsklede resolusjoner om menneskerettighetsforsvarere ble enstemmig vedtatt i FN.

Kulturelle rettigheter, inkludert kunstnerisk ytringsfrihet, kulturarv og verdensarv er styrket

Kulturelle rettigheter, inkludert kunstnerisk frihet, vern av kulturarv og verdensarv, er et annet satsingsområde hvor utviklingen er bekymringsfull. Freemuse sin årlige rapport, State of Artistic Freedom, dokumenterte 711 hendelser i 2019 i 93 land hvor retten til kunstnerisk ytringsfrihet ble krenket eller begrenset gjennom nasjonale lover. Norge har støttet innsats for å motarbeide denne utviklingen gjennom en rekke partnere, med vekt på globale tiltak og Midtøsten. UNESCO har med norsk støtte bl.a. gjennom Aschbergfondet gjennomført kapasitetsbyggingsprogram rettet mot kunstnere for å fremme kunstnerisk frihet og et mangfoldig kulturuttrykk. I 2019 mottok 48 land krisehjelp fra UNESCOs Heritage Emergency Fund for å beskytte kulturarv som er ødelagt eller er svært truet. UNESCOs World Heritage Fund igangsatte krisetiltak for sju verdensarvsteder i Afrika, inkludert flere tiltak i Den demokratiske republikken Kongo. På landnivå har bl.a. kulturbi-stand til Palestina vært viktig. Det palestinske kulturfondet, som er finansiert og bygget opp etter norsk modell, støttet 61 initiativer i 2019 som nådde 14 867 personer.

Rettighetene til utsatte og marginaliserte grupper, inkludert barn, urfolk, personer med funksjonsnedsettelse og seksuelle minoriteter er styrket

Innsats for menneskerettighetene til personer med funksjonsnedsettelse ble i 2019 bl.a. kanalisert gjennom flegiverfondet for FNs partnerskap for fremme av rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse. Fondet støttet bl.a. utviklingen av rettslige og politiske rammeverk for å implementere FNs konvensjon for rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse i tolv land, inkludert Malawi og Benin. 11 660 personer fikk i tillegg opplæring gjennom fondet om implementering av konvensjonen og hvordan ivareta rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse innenfor ulike sektorer. Offentlig ansatte, FN-ansatte og representanter for organisasjoner for personer med funksjonsnedsettelse deltok i opplæringen.

Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI) er regjeringens mest sentrale norske partner i arbeidet for menneskerettighetene til lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønnpersoner (LBHTI). Støtten bidro i 2019 til arbeidet mot ekskludering og vold i samarbeid med religiøse aktører i Kenya og det sørlige

Afrika; bedre dokumentasjon av overgrep mot LHBTI-personer i Sør-Asia; og satsinger for inkludering av LHBTI-barn og unge i Kambodsja, Nepal og Vietnam.

Mer inkluderende vekst og anstendig arbeid

Kjernestøtte til Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) bidro til økt sysselsetting av unge, gjennomføring av internasjonale arbeidsstandarder, og tiltak for å styrke arbeidsmigranternes rettigheter. ILOs overordnede mål er å fremme anstendig arbeid for alle i tråd med bærekraftsmål 8. Regjeringen støtter også flere internasjonale tiltak for å styrke gjennomføringen av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Global Reporting Initiative fremmer helhetlig rapportering på ansvarlig næringsliv og bærekraft. Shift-prosjektet «Value Respect» gjennomgår potensielle risikosituasjoner i bedrifters verdikjede for å oppnå mer målrettet respekt for menneskerettighetene. Med norsk støtte har organisasjonen FOKUS utviklet en app som skal sikre at kjønnsperspektivet og kvinners rettigheter ivaretas gjennom hele verdikjeden.

Andre sentrale partnerskap

Norsk senter for menneskerettigheter (SMR) er en langvarig partner som arbeider innen flere rettighetsområder og i flere land. SMR har gjennom sitt langsiktige arbeid bidratt til å sikre bedre og mer tilgjengelig menneskerettighetsutdanning i landene i Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) og Kina. SMR har også utvidet undervisningstilbudet på likestilling i Kina. SMR har gitt opplæring i intervjuetoder som forhindrer tortur, og vært sentrale i FNs prosess med å utvikle universelle retningslinjer for avhør og etterforskning. De har bidratt til reformtenkning blant religiøse ledere, for eksempel har islamsk reformtenkning påvirket en lov som øker minimumsalderen for ekteskap i Indonesia.

Gjennom å støtte organisasjonen UPR Info bidro Norge til å styrke sivilt samfunns bidrag til de universelle landhøringene (UPR) i FNs menneskerettighetsråd. Støtten bidro til å styrke dialogen mellom sivilt samfunn og myndigheter lokalt, og ga sivilt samfunn muligheter til å være en konstruktiv partner i implementeringen og oppfølgingen av UPRs anbefalinger. Med norsk støtte har Universal Rights Group styrket tverrregionalt samarbeid og oppfølging av vedtak i FNs menneskerettighetsråd. Støtten til nettsiden yourHRC gjorde resultatene fra rådets arbeid lettere tilgjengelige.

gelig og bidro til at rådets arbeid blir mer inkluderende og demokratisk. Gjennom støtte til partnerskapsavtalen mellom GANHRI (Global Alliance for National Human Rights Institutions), UNDP og OHCHR bidro Norge til å styrke nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner (NHRIs) på det afrikanske kontinentet gjennom teknisk assistanse, strategisk samarbeid og nettverksbygging.

Arbeid for menneskerettigheter på regionalt, nasjonalt og lokalt nivå i Afrika, Midtøsten, Asia og Latin-Amerika

I *Afrika* bidro norsk støtte bl.a. til at sårbare grupper fikk tilgang til fri rettshjelp i Etiopia og at Kenyas nasjonale handlingsplan for næringsliv og menneskerettigheter ble ferdigstilt. I Kenya ble også straffeforfølgning av høyprofilerte personer anklaget for seksuelle overgrep mot barn gjennomført. Tilgangen til informasjon gjennom lokalradio på landsbygda i Mosambik ble bedret og kapasiteten i det nasjonale menneskerettighetsdirektorat styrket. Sikkerheten for menneskerettighetsforsvarere og journalister ble styrket etter urolighetene etter valget i Zimbabwe i 2018.

I *Midtøsten* bidro norsk støtte bl.a. til å øke tilgangen til informasjon og bedre dokumentasjon av angrep på ytringsfrihet i Tyrkia og til styrket rettshjelp for bl.a. journalister og menneskerettighetsforsvarere. I Jordan og Palestina ble prosjekter for å styrke kvalitetsjournalistikk støttet. Fremme av tros- og livssynsfrihet ble prioritert både i Irak og Tyrkia, og norsk støtte bidro til å bedre dokumentasjonen av menneskerettighetsbrudd i Israel og Palestina. Norsk støtte bidro også til å etablere forhørsprosedyrer og overvåkingmekanismer som begrenser bruk av tortur i Libanon.

I *Asia* bidro norsk støtte bl.a. til økt kunnskap om menneskerettigheter for sivilt samfunn i Vietnam og mer oppmerksomhet om menneskerettighetsbrudd i Pakistan og Nepal. I Pakistan ble også tilgangen til rettshjelp og rådgivning til barn utsatt for overgrep styrket. I Indonesia bidro norsk støtte til dommeropplæring og kursing av menneskerettighetsforsvarere for seksuelle minoriteter. I Myanmar ble prosjekter for fremme av uavhengige mediers ytringsfrihet støttet. Norsk støtte bidro også til å fremme rettighetene til politiske fanger og videreføre samarbeid om koblingene mellom menneskerettigheter og psykiatri i Kina. Gjennom Norges vertskap for The Asia-Europe Meeting (ASEM) sitt menneskerettighetsseminar i 2019 ble kunnskap og samarbeid om menneskerettighetsutdanning styrket i Europa og

Kina. Gjennom samarbeidet med ASEAN bidro Norge til å styrke kunnskapen om menneskerettigheter og næringsliv, beskyttelse av migrantarbeidere og nasjonal gjennomføring av barnekonvensjonen.

I *Latin-Amerika* bidro norsk støtte bl.a. til at menneskerettighetenes stilling ble styrket, menneskerettighetsbrudd ble avdekket og erstatningstiltak ble gjennomført for ofre av menneskerettighetsbrudd gjennom de regionale menneskerettighetsmekanismene. I Colombia bidro norsk støtte til å styrke kapasiteten hos 400 menneskerettighetsforsvarere og 19 menneskerettighetsorganisasjoner i områder hardt rammet av konflikt. Ofre for konflikt fikk bedre tilgang til rettssystemet med norsk støtte.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 633,8 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 26,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 71 FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), kan overføres

OHCHR er FNs hovedorganisasjon og sekretariat for menneskerettigheter. FNs høykommissær for menneskerettigheter er det internasjonale samfunnets pådriver både overfor stater og øvrige deler av FN-systemet. OHCHR har også en viktig rolle på landnivå med å støtte statene i gjennomføringen av deres internasjonale forpliktelser. FNs høykommissær knytter i sin strategiske plan hele sitt arbeid opp mot FNs bærekraftsmål. OHCHR er Norges viktigste partner og kanal i det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter.

Denne bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs høykommissær for menneskerettigheter, og øremerket støtte på prioriterte områder. I henhold til OECD/DACs regelverk anerkjennes 88 pst. av kjernestøtten til OHCHR som ODA-bistand. Norges øremerkede støtte godkjennes i sin helhet som slik bistand.

Utenriksdepartementets finansielle samarbeidsavtale med OHCHR på 660 mill. kroner ble inngått i 2018 og varer ut 2021. I anledning 70-årsjubileet for FNs verdenserklæring for menneskerettigheter ble det i 2018 også inngått en politisk intensjonsavtale med OHCHR. Avtalen nedfeller overordnede målsettinger for samarbeidet og bekrefter behovet for å styrke FNs menneskerettighetspilar, både politisk og finansielt.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under OHCHR bidrag til å realisere bærekraftsmålene. Det gjelder særlig bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 10 – Redusere ulikhet i og mellom land. Arbeidet med rettighetsdimensjonene i de øvrige bærekraftsmålene støttes også.

Bevilgningen skal bidra til at OHCHR når sine strategiske mål for perioden 2018–2021:

- FNs menneskerettighetsmekanismer er effektive og solide, i tråd med sine mandater
- Internasjonale menneskerettigheter gjennomføres på landnivå
- Integreringen av menneskerettigheter i FN-systemet er styrket

Prioriteringer 2021

Norge har de siste årene vært den største giveren av kjernestøtte til OHCHR. Regjeringen ønsker å opprettholde et høyt nivå på kjernestøtten. I tillegg ønsker regjeringen å fortsette med øremerket støtte til tematisk og geografisk prioriterte områder. Norge har en løpende dialog med OHCHR om hvordan Norges støtte best kan fordeles. Covid-19 har store konsekvenser for menneskerettighetssituasjonen globalt og vil stå sentralt i det videre samarbeidet med OHCHR.

Innsatsområdene som vil motta øremerket støtte inkluderer styrket demokratisk handlingsrom, beskyttelse av menneskerettighetsforsvarere, tros- og livssynsfrihet og beskyttelse av religiøse minoriteter. Beskyttelse av rettighetene til andre utsatte og marginaliserte mennesker inkluderer kvinner, barn og unge, LHBTI-personer og urfolk.

Støtten til å styrke systemene for tidlig varsel, og respons på, alvorlige og systematiske menneskerettighetsbrudd videreføres. Det vil også gis støtte til gjennomføring av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter. Frivillige fond på prioriterte områder, som arbeider mot tortur og gjennomføring av UPR-anbefalinger på landnivå, vil fortsatt bli støttet. Menneskerettighetene til personer med funksjonsnedsettelse støttes gjennom Norges kjernestøtte etter ønske fra OHCHR selv.

Bevilgningen skal bidra til å styrke OHCHR kapasitet og ressurser til å møte staters behov for kapasitetsbygging på landnivå. Hovedinnsatsen vil

være i land der Norge har et bilateralt engasjement, og har mulighet til å følge opp samarbeidet. Dette inkluderer bl.a. Colombia, Den demokratiske republikken Kongo, Palestina, Sahel, Sudan, Uganda og Venezuela. Gjennom samarbeidet med OHCHR ønsker Norge også å bidra til å styrke integrering av menneskerettigheter i FNs arbeid med bærekraftsmålene. Dette inkluderer utvikling av metodikk og kvalitetssikring av data.

Rapport 2019

FNs menneskerettighetsmekanismer er effektive og solide, i tråd med sine mandater

Gjennom kjernestøtte bidro Norge til at OHCHR i 2019 kunne levere på hele sitt mandat på en fleksibel og smidig måte. Organisasjonen er helt avhengig av frivillige bidrag, som utgjorde over halvparten av budsjettet i 2019. Behovet er samtidig langt større i lys av alvorlige utfordringer på menneskerettighetsområdet og sterk etterspørsel etter organisasjonens kompetanse.

I den globale årsrapporten framheves bidrag til nasjonal lovgivning om ikke-diskriminering, generalsekretærens forebyggingsinnsats og bedre menneskerettighetsforankring av medlemslandenes arbeid med FNs bærekraftsagenda som viktige resultater i 2019. Rapporten for Norges øremerkede bidrag viser at OHCHR jobbet godt og systematisk med de norske prioriteringene.

MOPAN, et nettverk for evaluering av multilaterale organisasjoners effektivitet, gjennomførte en vurdering i 2017–2018. Rapporten ble lagt fram i 2019. OHCHR plan for oppfølging og risikostyring ble fulgt opp i Norges dialog med OHCHR.

Internasjonale menneskerettigheter gjennomføres på landnivå

I 2019 ga Norge landspesifikk støtte til OHCHR arbeid i Latin-Amerika (Colombia, Haiti, Nicaragua, Venezuela), Afrika (Den demokratiske republikken Kongo, Etiopia, Sahel (Burkina Faso, Mauritania, Niger og Tsjad, samt regionalt samarbeid om utvikling og sikkerhet i Vest-Afrika (G5 Sahel)) og i Midtøsten (Palestina).

Norge støttet OHCHR arbeid med å beskytte sivilt samfunn og styrke deres demokratiske handlingsrom. Støtten bidro bl.a. til et tettere samarbeid mellom menneskerettighetsforsvarere og sosiale mediaselskaper i Sørøst-Asia, Midtøsten og Nord-Afrika og i Europa, med vekt på å bekjempe trusler og angrep på nett. Norges støtte bidro også til styrket bevissthet internt i FN om menneskerettighetsforsvareres rolle og beskyttelsesbehov.

Norges invitasjon til et strategisk samarbeid om barn og unges rettigheter bidro i 2019 bl.a. til ansettelsen av dedikerte ungdomsrådgivere ved OHCHR's regionale kontorer og økt ungdomsen-gasjement i menneskerettighetsspørsmål. Norsk støtte bidro til å fremme ungdommers politiske og offentlige deltakelse, til å integrere ungdommers rettigheter i arbeidet med FNs menneskerettighetsmekanismer og til beskyttelse av marginalisert ungdom, ungdom i krisesituasjoner og ungdom som opplever utrygghet og vold.

Norges støtte til OHCHR's arbeid i Colombia har gjennom flere år bidratt til å implementere aktiviteter innenfor urfolks rettigheter, menneskerettigheter og næringsliv og overvåking av menneskerettighetssituasjonen. I 2019 var arbeidet med menneskerettighetsforsvarere særlig viktig. OHCHR synliggjorde utfordringene menneskerettighetsforsvarere står overfor og bidro med ekspertise til individuelle beskyttelsesmekanismer. De bidro også med teknisk rådgivning innenfor rammen av fredsavtalen med FARC, for eksempel i arbeidet med overgangsjustis og for å sikre overholdelse av menneskerettighetsprotokoller for colombianske sikkerhetsstyrker. Støtten bidro også til et konstruktivt samarbeid mellom OHCHR og forsvarsdepartementet i Colombia om utenomrettslige henrettelser.

Integreringen av menneskerettigheter i FN-systemet er styrket

Gjennom støtte til OHCHR's arbeid i Etiopia bidro Norge til at FN kunne utvide sitt menneskerettighetsarbeid i takt med at landet i 2019 opplevde en demokratisk åpning. FN fulgte samtidig nøye med på de etniske konfliktene som fortsatte å prege landet. OHCHR jobbet med aktører i justissektoren for å skape bedre beskyttelsesmekanismer. Samarbeid med myndigheter og organisasjoner om bedre kår for sivilsamfunnets deltakelse sto også sentralt. OHCHR bidro dessuten til sterkere oppmerksomhet om ikke-diskriminering i nasjonalt arbeid med bærekraftsagendaen, i rammeverket for samarbeid med FN og til bedre oppfølging av FNs menneskerettighetsmekanismer. Norsk støtte bidro også til sterkere rettighetsfokus i humanitært arbeid og i FNs rammeverk for å forebygge krise og konflikt. Innsatsen illustrerer hvordan OHCHR's tilstedeværelse på landnivå kan bidra til styrket integrering av menneskerettigheter på tvers av FN-systemet.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 165 mill. kroner for 2021. Dette er på samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Kap. 159 Regionbevilgninger

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	432 764	682 807	634 011
71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	663 891	809 774	792 134
72	Afghanistan, <i>kan overføres</i>	547 445	550 000	510 241
75	Afrika, <i>kan overføres</i>	1 067 874	1 090 584	2 402 693
76	Asia, <i>kan overføres</i>	88 583	80 328	483 503
77	Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	128 837	103 350	210 339
	Sum kap. 0159	2 929 394	3 316 843	5 032 921

Regionbevilgningene dekker all langsiktig bilateral bistand til land i Afrika, Asia, Midtøsten, Latin-Amerika og Karibia, og til land på Vest-Balkan og i Øst-Europa. Innretningen på postene 75, 76 og 77 er endret ved at tematiske bilaterale satsinger som i 2019 og 2020 ble finansiert over tematiske

budsjettposter, nå er innlemmet i disse regionbevilgningene. Innsatsen over disse postene bidrar dermed til innsats under alle relevante bærekraftsmål.

Formålet med den bilaterale bistanden under regionbevilgningene er å bidra til å motvirke

grunnleggende årsaker til fattigdom i utvalgte land og regioner, herunder både konflikt og klimaendringer. Tildelinger under regionbevilgningene tar utgangspunkt i de ulike behovene i land og regioner, som er kompliserte og sammensatte, og hvordan norsk innsats best kan bidra. Innsatsen på landnivå som finansieres under regionbevilgningene reflekterer derfor den tematiske bredden i norsk utenriks- og utviklingspolitikk, og inngår i de totale tematiske satsingene.

Covid-19-pandemien har rammet de fattigste og mest sårbare landene hardt og bidratt til å forsterke allerede eksisterende fattigdomsutfordringer. Dette har satt landene tilbake i arbeidet med å nå bærekraftsmålene. Mange land mangler gode utdanningssystemer, helsetjenester og tilgang på ren energi. Innsatsen skal prioritere tiltak som begrenser tap av liv som følge av sykdommen eller samfunnets håndtering av pandemien. Forebyggende helsearbeid og tilgang til vaksiner er en viktig del av dette arbeidet. Regionbevilgningene skal prioritere tiltak som begrenser omfanget av mennesker som havner i ekstrem fattigdom som følge av konsekvensene av pandemien. Covid-19-pandemien kan medføre vesentlige omprioriteringer på postene. Sårbare og marginaliserte grupper og ofre for menneskehandel, slaveri og tvangsarbeid er prioriterte målgrupper.

Fattigdom forårsakes og forsterkes av vold og konflikt, mangel på stabilitet, økonomisk inkludering, og institusjoner som fremmer rettferdighet. Mange stater evne til å forebygge og tilpasse seg utfordringer er svake eller fraværende. Forbedret styresett er et mål for alle regionbevilgningene. Dette er en bred målsetting som inkluderer flere viktige prioriteringer, som demokratisk utvikling, menneskerettigheter, likestilling, sikkerhet og stabilitet, og korrupsjonsbekjempelse.

Konsekvensene av klimaendringene truer i dag mye av det som er oppnådd i arbeidet med å bekjempe fattigdom, og reduserer mulighetene for å oppnå bærekraftsmålene. Klimaendringene rammer særlig landbruket, som er en viktig sektor for sysselsetting, ernærings- og matsikkerhet. Regjeringens strategi for klimatilpasning, forebygging og sult, og handlingsplanen for bærekraftige matsystemer, skal bidra til at disse utfordringene ses i sammenheng. Dette skal skape arbeidsplasser og gjøre samfunn mer robuste til å håndtere utfordringene. Bærekraftige hav og forsvarlig forvaltning av marine ressurser er også et viktig bidrag til jobbskaping og økonomisk vekst, og har høy prioritet.

Støtten under regionbevilgningene forvaltes i hovedsak av norske utenriksstasjoner og gis til myndigheter, sivilt samfunn, regionale, internasjonale og multilaterale organisasjoner i de enkelte land eller gjennom regionale tiltak. Regionspesifikke prioriteringer og innsats er beskrevet under hver av postene. Et grunnleggende prinsipp er at all innsats er forankret i landenes egne prioriteringer og behov. Ved omfattende og akutte krisesituasjoner kan postene også benyttes til humanitære formål. Støtten skal innrettes slik at det bidrar til en langsiktig tilnærming under og umiddelbart etter krisen.

De 16 partnerlandene til Norge er prioritert. For disse landene er det utarbeidet egne flerårige landstrategier som ligger til grunn for en helhetlig innretning av innsatsen. Det foreslås at DR Kongo inkluderes som partnerland i 2021.

Innsatsen på Vest-Balkan, i Øst-Europa og Sentral-Asia er en integrert del av norsk europapolitikk. Støtten skal innrettes slik at den bidrar til tettere samarbeid i europeiske og euroatlantiske strukturer.

Post 70 Midtøsten og Nord-Afrika, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til enkeltland og regionale tiltak i Midtøsten og Nord-Afrika, herunder støtte til partnerlandet Palestina. Kjernestøtte til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA) dekkes også under posten. Regionen er preget av ustabilitet og har områder med høyt konfliktnivå. Det er et stort behov for styrking av samfunnsinstitusjonene, fremme av godt styresett og menneskerettigheter, økt jobbskaping, økonomisk vekst og næringsutvikling. Posten støtter innsats i et bredt geografisk nedslagsfelt med en rekke ulike utfordringer, fra Marokko i sørvest til Iran i nordøst. Det kanaliseres også betydelig humanitær støtte til regionen.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Øvrige relevante bærekraftsmål for posten er: 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og

8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Styresett er forbedret
- Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Prioriteringer 2021

Langsiktig støtte til Palestina er, som i 2020, planlagt å utgjøre en betydelig del av posten. Under målet om forbedret styresett prioriteres særlig styrking av demokratiske institusjoner og prosesser, økt respekt for menneskerettigheter, inkludert for kvinner, likestilling og bekjempelse av korrupsjon. Norge vil opprettholde arbeidet med å fremme en forhandlet to-statsløsning der Israel og Palestina lever side om side i fred og sikkerhet innenfor gjensidig anerkjente grenser. Dette inkluderer støtte til samfunnsinstitusjoner som utgjør kjernen i en to-statsløsning, noe Norge, som leder av giverlandsgruppen for Palestina (AHLC), prioriterer høyt. Budsjettstøtte er en viktig del av innsatsen for å styrke palestinske selvstyremyndigheters (PA) evne til å yte grunnleggende tjenester til sin egen befolkning. Norge legger stor vekt på at budsjettstøtten til enhver tid etterlever internasjonale standarder for åpenhet, reform og kontroll.

Den palestinske økonomien er betydelig forverret i 2020, og det forventes økt behov for støtte i 2021. Prioriterte innsatsområder inkluderer energi, utdanning, helse og antikorrupsjonsarbeid. Støtten til det palestinske statistikkbyrået, valgkommisjonen og folkehelseinstituttet planlegges videreført. I tillegg planlegges det en videreføring av støtten til israelske, palestinske og norske sivilsamfunnsorganisasjoner.

Kjernestøtten til UNRWA har som formål å sikre at palestinske flyktningers grunnleggende behov, herunder helse og utdanning, blir ivaretatt. UNRWAs samlede innsats dekker om lag 5,6 millioner palestinske flyktninger på Gaza, Vestbredden, i Libanon, Syria og Jordan. Ved å bidra til å opprettholde flyktningenes levekår på et minimumsnivå er støtten til UNRWA også viktig for å styrke stabiliteten i hele regionen.

Bekjempelse av diskriminering, hatefulle ytringer og antisemittisme er viktige prinsipper for det norske engasjementet. Norsk bistand til Palestina går ikke til palestinske fanger i israelske fengsler, og heller ikke til organisasjoner hvis

hovedformål er å fremme BDS-kampanjen (Boycott, Divestment and Sanctions).

I tråd med flertallsmerknadene fra Utenriks- og forsvarskomiteen til statsbudsjettet for 2020 (jf. Innst. 7 S (2019–2020)) vurderes norsk støtte til utdanningssektoren i lys av oppfølgingen av en pågående EU-initiert gjennomgang av det palestinske skolepensumet. Et pensum som er i tråd med internasjonale standarder og ovennevnte prinsipper for den norske bistanden inngår i denne vurderingen. Norsk bistand til utdanningssektoren i Palestina går bl.a. til bygging og oppussing av skoler, elevtransport og kapasitetsbygging av stab og lærere. Støtten finansierer ikke skolebøker eller annet undervisningsmaterieell.

Øvrige prioriterte innsatsområder under posten vil være fortsatt støtte til næringsutvikling og jobbskaping for unge i Egypt og Tunisia, reprodutiv helse og kamp mot kjønnslemlestelse i Egypt, tiltak for å fremme fredsbygging, demokrati og godt styresett i hele regionen og tiltak som fremmer kvinner, fred og sikkerhet og redusert konfliktnivå i Jemen.

Covid-19-pandemien kan medføre vesentlige omprioriteringer på bevilgningen.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt

Den norske budsjettstøtten og annen støtte til palestinske myndigheter bidro i 2019 til å stabilisere den palestinske økonomien og støtte opp om institusjonsbyggingen.

Gjennomføringen av to AHLC-møter i 2019 bidro bl.a. til å opprettholde den politiske dialogen mellom partene i den israelsk-palestinske konflikten og med det internasjonale giversamfunnet. Møtene bidro også til å videreføre internasjonal støtte til to-statsløsningen og palestinsk institusjonsbygging.

Kjernestøtten til FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, bidro til å sikre grunnleggende tjenesteleveranser til de palestinske flyktingene i Syria, Libanon, Jordan, Gaza og på Vestbredden, inkludert skolegang for over 500 000 skolebarn. Støtten har en viktig stabiliserende funksjon.

Støtten til et UNDP-ledet fredsfond for *Jemen* ble i hovedsak brukt til oppgraderinger av havna i Hodeidah, som er viktig for innførsel av humanitære forsyninger til Jemen. Dette bidro til å støtte opp under gjennomføringen av Hodeidah-avtalen. Noen av fondets opprinnelig planlagte tiltak har blitt forsinket på grunn av manglende framgang i den politiske prosessen. I dialog med

giverne har fondet utvidet virkeområdet til å inkludere ulike initiativer som fremmer dialog mellom partene.

Styresett og demokratisk utvikling er forbedret

Norsk budsjettstøtte til palestinske selvstyremyndigheter (PA) har bidratt til flere forbedringer innen ulike sektorer, herunder mer effektiv skatteinnkreving, bedre samordning i helsedepartementet og forbedrede prosedyrer for registrering av land. Støtten er kanalisert gjennom et flergiverfond i Verdensbanken, som har tett dialog med PA om aktuelle reformspørsmål.

Budsjettstøtten styrket PAs økonomi i en tid hvor PA hadde vanskeligheter med å finne nye og alternative inntektskilder, og hvor trenden med synkende internasjonal giverstøtte fortsatte. Den norske budsjettstøtten bidro til at PA kunne betale ut lønninger til offentlig ansatte og med det opprettholde den offentlige tjenesteytingen, innen f.eks. utdannings- og helsesektoren.

Norsk støtte til elektrisitetsforsyning i Palestina, kanalisert gjennom Verdensbankens flergiverfond, har økt energimyndighetenes kapasitet slik at de er bedre rustet til å ta over ansvaret for eget energimarked fra Israel og forbedre innkrevningsevnen og lønnsomheten i sektoren via distribusjonsselskapene.

Norsk støtte til Local Aid Coordination Secretariat (LACS), herunder gjennom sekonderingen av en norsk ansatt, har styrket palestinske myndigheters kapasitet til å samordne og sikre god og effektiv bruk av bistanden.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

Norsk støtte til *Palestinas* nasjonale menneskerettighetsinstitusjon ICHR har bidratt til at institusjonen kan utfylle sin rolle. Dette inkluderte å gi råd til, og overvåke, palestinske myndigheter for å sikre at disse etterlever sine forpliktelser, drive opplysningsarbeid og opplæring, og delta aktivt i internasjonale menneskerettighetsfora. Palestina ratifiserte i 2019 én tilleggsprotokoll (opphøvelse av dødsstraff) mens to lover ble vedtatt som svar på anbefalinger fra FNs kvinnekonvensjon (CEDAW). De fleste av de 28 lovene som ble vedtatt ved presidentdekret i 2019 hadde gått gjennom en konsultasjonsprosess med ICHR og/eller sivilsamfunnet, og er ansett som i tilstrekkelig overensstemmelse med menneskerettighetsstandarder.

Den norske prosjektstøtten til palestinsk sivilsamfunn har muliggjort dokumentasjon av menneskerettighetsbrudd i hele Palestina. Dokumentasjon er et essensielt verktøy for å bidra til offentlig debatt og for juridisk oppfølging.

Innbyggere i Hebrons gamleby og sårbare kvinner i Gaza mottok juridisk bistand til å forfølge saker i henholdsvis israelsk og palestinsk rettsvesen. Kvinner i Gaza fikk hjelp til å søke medisinsk behandling i Israel eller på Vestbredden.

Unge palestinske journalister har bygget sin kompetanse gjennom opplæringssamlinger og praksis.

LHBTI-rettigheter ble i større grad et offentlig diskusjonstema i Palestina i 2019, delvis som resultat av et forsøk på å hindre aktivitetene til en norskstøttet organisasjon.

Norsk støtte til den internasjonale, sivile observatørstyrken i Hebron (Temporary International Presence in Hebron, TIPH) bidro til at sendelaget ved sin tilstedeværelse kunne overvåke situasjonen i Hebron og gi en følelse av sikkerhet for den palestinske befolkningen der. TIPHs mandat ble ikke fornyet utover 31. januar 2019, og den norske støtten bidro etter det til en ordnet og gradvis avvikling av organisasjonen fram til fullstendig nedleggelse i mai 2019.

Støtten til Europarådets nabolagsprogram for *Tunisia* og *Marokko* bidro til at Europarådet styrket sin tilstedeværelse i Tunisia. Dette styrket arbeidet med å fremme justissektor- og demokratisk reform i landet. Tunisia ratifiserte Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttning og seksuelt misbruk og ble invitert til å tilslutte seg Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i 2019. I Marokko bidro støtten til Europarådet bl.a. til arbeidet med etableringen av en kommisjon mot menneskesmugling og et program for videreutvikling av juristers kompetanse i menneskerettigheter og bekjempelse av vold mot kvinner.

Den økonomiske utviklingen er styrket

Norge bidro til produksjon av fornybar energi i *Palestina* gjennom flergiverfondet for infrastruktur/energi i Verdensbanken. Økt bruk av fornybar energi er viktig for å sikre bærekraftig økonomisk utvikling. For eksempel ble et rullerende fond etablert for å gi husholdninger og små og mellomstore bedrifter i Gaza muligheten til å installere solcellepaneler for å produsere elektrisitet. Det ble lagt til rette for å forsyne tre helseklinikker og Al Nassar-sykehuset i Gaza med sole-

nergi. Energiproduksjon er nødvendig for vannrensing og avsalting, som dermed også vil bedre den prekære humanitære situasjonen i Gaza.

I *Tunisia* bidro norsk støtte til Verdensbanken og UNDP sitt samarbeid med nasjonale myndigheter som ønsker å reformere skattesystemet. De nasjonale myndighetene definerer selv reformprosjekter på nasjonalt og lokalt nivå, og relevant ekspertise støttes med bistandsmidler.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 634 mill. kroner for 2021.

Dette er en reduksjon på 48,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 71 Europa og Sentral-Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til tiltak på Vest-Balkan (Albania, Bosnia-Hercegovina, Kosovo, Nord-Makedonia, Montenegro og Serbia) og Øst-Europa og Sentral-Asia (Armenia, Aserbajdsjan, Georgia, Hviterussland, Kasakhstan, Kirgisistan, Moldova, Tadsjikistan, Turkmenistan, Ukraina og Usbekistan). Posten omfatter også støtte til ODA-godkjente prosjekter og programmer i regi av OSSE og Europarådet. I mange av landene samarbeider Norge med multilaterale organisasjoner. Den europeiske utviklingsbanken (EBRD) er med sitt særskilte mandat for regionen en spesielt viktig samarbeidspartner og en betydelig kanal for norsk bistand til landene i Europa og Sentral-Asia.

Den norske støtten skal bidra til stabilitet og motvirke reversering av oppnådde framskritt i områdene. Utvikling av sterkere rettsstater og bærekraftige økonomier er viktige premisser for framveksten av fredelige og inkluderende samfunn. Stagnasjon og tilbakegang bidrar til økte spenninger og fare for radikaliseringsinternt i en del av landene. Det gir rom for eksterne aktører som ser seg tjent med å motarbeide planer om dypere europeisk og euroatlantisk integrasjon.

Mål 2021

Bevilgningen skal primært støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge vel fungerende, ansvarlige og inkluderende institusjo-

ner på alle nivåer. Bevilgningen bidrar også til andre bærekraftsmål.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Styresett er forbedret
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket

Prioriteringer 2021

Innsatsen på Vest-Balkan, i Øst-Europa og Sentral-Asia er en integrert del av norsk europapolitikk. Det er fortsatt behov for å støtte reformer som fremmer europeisk og regional integrasjon og styrker landenes evne til å bekjempe korrupsjon og tiltrekke seg vestlige næringslivsaktører. Den viktigste prioriteringen vil være bistand som støtter mottakerlandenes mål om tettere integrasjon med EU og/eller euroatlantiske samarbeidsstrukturer. Norsk bistand må ses i sammenheng med bidrag fra EU og EUs medlemsland. Menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsipper forblir sentralt i bistanden til landene, og er indikatorer for mål om styresett.

I 2021 vil Norge fortsette å styrke OSSEs institusjoner og sendelag, også gjennom sekonderinger av norsk personell og faglig samarbeid mellom NUPI og OSSE-akademiet i Bisjkek. Videre vil regjeringen støtte Europarådets handlingsplaner for landene. Det er nødvendig med en viss fleksibilitet for å effektivt bistå landene med å håndtere de mer langsiktige konsekvensene av covid-19-pandemien. I Øst-Europa og Sentral-Asia støtter bistanden opp om positiv utvikling i de ulike landene, særlig de som fører en europeisk rettet reformpolitikk, som Georgia og Ukraina. Også når utviklingen er mindre positiv, er bistand viktig for å støtte opp om reformvennlige krefter. Energisektoren, særlig energireform og energiefektivisering, forblir prioritert. EBRD er en viktig kanal for energi- og næringsutvikling i landene. Utfordringene er grensekryssende og delvis regionale. Det legges derfor opp til bistand til alle landene, herunder landspesifikke og/eller regionale tiltak.

Covid-19-pandemien vil kunne medføre vesentlige omprioriteringer av bevilgningen.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt

Norsk bistand bidro til å styrke relasjoner mellom land i regionen og legge til rette for integrasjon i euroatlantiske samarbeidsstrukturer. Stortinget ratifiserte Nord-Makedonias tiltredelsesprotokoll

til NATO, og Albania og Nord-Makedonia tok viktige steg mot åpning av medlemskapsforhandlinger med EU. Bistanden bidro til å styrke reformvennlige krefter, bekjempe korrupsjon og bedre situasjonen for sårbare grupper og menneskerettighetene. Samarbeid innenfor næringsutvikling og energisektoren har bidratt til økonomisk utvikling og redusert belastningen på klimaet. Samtidig som man i flere land ser en positiv utvikling, er det i noen land store utfordringer og tegn til tilbakeskritt til tross for betydelig innsats fra et samlet givermiljø.

OSSEs sendelag og institusjoner ble styrket gjennom sekonderinger og prosjektstøtte. Støtten til OSSEs regionale universitet i Bisjkek, på bakgrunn av faglig samarbeid med NUPI, bidro til at OSSE-akademiet befestet sin stilling som et av de sterkeste universitetsmiljøene i Sentral-Asia. I 2019 bidro Det regionale husbyggingsprogrammet for flyktninger etter konfliktene på Vest-Balkan på 90-tallet til at om lag 7 000 flyktninger og internt fordrevne fikk permanent bolig. I samarbeid med andre givere fortsatte arbeidet med å rydde miner og eksplosiver på Vest-Balkan. 200 tonn overflødige våpen og ammunisjon ble destruert i 2019. Institusjonssamarbeid mellom norske og nasjonale justismyndigheter bidro til økt kontakt og faglig utveksling mellom miljøer på tvers av landegrenser og grupper, og høyere grad av overenstemmelse mellom nasjonale normer og EU-regelverk. Samarbeid innenfor forsvarssektorreform bidro til økt likestilling og høyere bevissthet om anti-diskriminering i væpnede styrker. I Ukraina fikk demobiliserte veteraner hjelp til å kvalifisere seg for arbeid og bearbeide traumer fra konfliktsituasjoner. Norsk bistand støttet landenes reformprosesser og utvikling av lovverk i tråd med europeiske standarder, bl.a. Den europeiske menneskerettskonvensjonen. I flere av landene medførte dette bl.a. bedre tjenestetilgang og rettigheter for minoriteter, barn og andre sårbare grupper.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

Samarbeidet innenfor justis- og sikkerhetssektoren bidro til effektivisering, åpenhet og korrupsjonsforebygging, og bedre forhold i fengselsvesenet. I flere av landene gjenstår likevel store utfordringer. Støtte til utenomrettslig tvisteløsning førte til et redusert antall saker i rettssystemet. Utvikling av nasjonale registerløsninger bidro til økt åpenhet og sikring av informasjon. Reformtaket varierer imidlertid mellom landene, og i noen

av landene er fremdriften langt svakere enn forventet til tross for samlet innsats fra giversamfunnet. Norge har bidratt til å øke offentlig sektors, og sivilsamfunnets, kapasitet til å arbeide for godt styresett og anti-korrupsjon. Dette arbeidet er en viktig prioritet for regjeringen, og utviklingen følges nøye.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

Flere av landene har utfordringer på rettsstatsområdet, og har blitt kritisert for manglende oppfyllelse av internasjonale forpliktelser. Norge bistår landene slik at de skal stå bedre rustet til å etterleve internasjonale forpliktelser, bl.a. gjennom støtte og sekonderinger til OSSE og til Europarådets flerårige handlingsplaner på landnivå. Til tross for variasjon i myndighetenes respekt for, og overholdelse av, menneskerettslige forpliktelser, var det i flere av landene i 2019 økt vilje til å inkludere representanter fra minoriteter og sårbare grupper. Eksempelvis representanter fra LHBTI-organisasjoner i arbeidsgrupper som jobber med relevante lovendringer og nasjonale handlingsplaner. I andre land er situasjonen for menneskerettigheter vedvarende dårlig og i noen tilfeller under sterkt press. Dette gjør norsk støtte til menneskerettighetsforkjempere både viktigere og enda mer krevende. Norsk støtte bidro også til bedre kapasitet til å gjennomføre kontroll av ulovlig arbeid, og til å håndtere beslag og til å bekjempe organisert kriminalitet.

Den økonomiske utviklingen er styrket

Norske midler stimulerte innovasjon og kompetansebygging, og skapte arbeidsplasser for bl.a. kvinner, unge og minoriteter. Det EU-ledede investeringsprogrammet for Vest-Balkan er det viktigste instrumentet for å sikre en bærekraftig økonomisk utvikling i disse landene. Norge er største bilaterale bidragsyter.

Nye tekniske løsninger legger til rette for en konkurransedyktig og miljøvennlig økonomi. I flere av landene bidro Norge, bl.a. i regi av EBRD, til tiltak innenfor energisektoren, som spenner fra energisektorreform til innføring av elektriske busser. Gjennom støtte til Nordic Environment Finance Corporation (NEFCO) bidro Norge vesentlig til å finne energieffektiviserende løsninger for skoler, barnehager og sykehus, særlig i Øst-Ukraina. Samlet bidro bevilgningen til bedre rammebetingelser for næringslivet, høyere livskvalitet for befolkningen og en positiv klimaeffekt.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 792,1 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 17,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Det foreslås en reduksjon på 27,6 mill. kroner for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Samtidig foreslås det en økning på 10 mill. kroner til tiltak for atomsikkerhet i Ukraina og nabolandene, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 70 *Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet*. Dette er en teknisk flytting av midler.

Post 72 Afghanistan, kan overføres

Bevilgningen dekker all langsiktig bistand til Afghanistan og skal støtte stabilisering og sikkerhet, og prioriterte sektorer som godt styresett, utdanning og integrert landsbygdutvikling, herunder jobbskaping og næringsutvikling. Bevilgningen dekker også støtte til tverrsektorielle utviklingsprogrammer og fond.

Norge bidrar også med betydelig humanitær bistand under kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand*. Norges samlede årlige bistand til Afghanistan har siden den internasjonale giverkonferansen i 2016 ligget på omtrent 700 mill. kroner. Det planlegges en ny internasjonal giverkonferanse høsten 2020. Det samlede nivået på norsk bistand i 2021 vil bli fastsatt i forkant av denne. Innenfor reduserte bistandsrammer vil regjeringen legge opp til å opprettholde et høyt nivå på bistanden til Afghanistan i lys av de store behovene.

Bistanden kanaliseres primært som indirekte budsjettstøtte gjennom Verdensbankens flergiverfond, Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) og FNs Law and Order Trust Fund (LOTFA), og til FN og norske og internasjonale organisasjoner. Støtten er de senere årene konsentrert om færre kanaler og om partnere som leverer resultater og har adekvate rutiner for forvaltning og kontroll.

Afghanistan er et av verdens fattigste land og har vært i væpnet konflikt i flere tiår. Landet står overfor store politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige utfordringer. Situasjonen for mange av landets kvinner forblir særlig krevende, til tross for viktige framskritt innen rettigheter og likestilling. Myndighetene har et omfattende reform- og utviklingsprogram, men statsinstitusjonene er fremdeles svake og korrupsjon er utbredt. Konflikt og korrupsjon utgjør fremdeles de største

hindrene for bærekraftig utvikling. Afghanistan er et satsingsland for regjeringens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, som 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Styresett er forbedret
- Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Prioriteringer 2021

Norge vil fortsette å prioritere innsats for å bidra til stabilisering og utvikling i Afghanistan sammen med allierte og partnere, og legge til rette for en varig politisk løsning. Under målet om økt sikkerhet og stabilitet prioriteres støtte til lønnsutbetaling og kapasitetsbygging i sivil sikkerhetssektor. Under målet om forbedret styresett prioriteres særlig styrking av demokratiske institusjoner og prosesser, økt respekt for menneskerettigheter, inkludert for kvinner, likestilling og bekjempelse av korrupsjon. Under målet om styrket økonomisk og sosial utvikling prioriteres integrert landsbygdutvikling, dvs. næringsutvikling og jobbskaping, særlig i landbrukssektoren. Videre prioriteres utdanning, særlig for jenter. Kvinners rettigheter og stilling og bekjempelse av korrupsjon er også svært sentrale tverrgående prioriteringer i bistanden. Covid-19-pandemien har forsterket behovet for langsiktig internasjonal innsats i Afghanistan.

Det er viktig å konsolidere og bevare de resultatene som er oppnådd over tid, slik som demokratiske institusjoner, styrkede rettigheter for jenter og kvinner og økt tilgang til utdanning. Afghanistan vil være avhengig av et fortsatt høyt nivå på internasjonal bistand i lang tid framover. Det er både fordi det tar tiår å utvikle institusjoner, og fordi utviklingen ikke kan bli bærekraftig før kon-

flikten med Taliban er bilagt. Norge vil derfor støtte regionalt samarbeid og de pågående fredsforhandlingene med sikte på å oppnå en inkluderende fredsløsning som bevarer demokrati og rettigheter, inkludert for kvinner. Afghanske myndigheter må samtidig levere på sine forpliktelser om reformer, demokratisk utvikling, bekjempelse av korrupsjon og sikring av grunnleggende menneskerettigheter og deltakelse for kvinner. Dersom en fredsløsning oppnås vil det bli behov for internasjonal støtte til fortsatt stabilisering og utvikling i forbindelse med gjennomføringen.

Covid-19-pandemien vil kunne medføre vesentlige omprioriteringer av bevilgningen.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt

Norges støtte til FNs flergiverfond for rettsikkerhet og sivil sikkerhet, LOTFA, bidro til å lønne om lag 115 000 afghanske politi- og fengselsbetjenter. Støtten bidro også til å styrke og digitalisere myndighetenes systemer og prosedyrer for lønnsutbetaling. Et funksjonelt politi og fengselsvesen er sentralt for å oppnå sikkerhet og stabilitet, som igjen er en forutsetning for utvikling på andre samfunnsområder. Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan i 2019 fortsatte imidlertid å være preget av et høyt voldsnivå og mange sivile ofre. FN slo i desember 2019 fast i sin rapport til Sikkerhetsrådet at konflikten fremdeles var uavklart og at ingen av partene, de afghanske myndighetene og Taliban, hadde lyktes i få et overtak. Også den afghanske grenen av ISIL, kalt IS-KP, sto bak en rekke angrep med mange sivile ofre gjennom året.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

Norge fortsatte å kanalisere minimum 50 pst. av den samlede bistanden som indirekte budsjettstøtte gjennom Verdensbankens Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) og FNs Law and Order Trust Fund (LOTFA). Disse flergiverfondene er viktige mekanismer for å styrke myndighetenes budsjettplanlegging og gjennomføringskapasitet. Videre gir de Norge og øvrige givere en sentral plattform for utviklingsdialogen med Afghanistan.

Norge fremmet likestilling og kvinners rettigheter som en tverrgående prioritering i alle bistandstiltak. Videre støttet Norge FN-organisasjonen UN Womens oppstart av et program for å styrke nasjonale institusjoners kompetanse og kapasitet innen likestilling og kvinners rettigheter.

Norge støttet gjennomføringen av presidentvalget 28. september 2019 gjennom UNDPs valgstøtteprogram UNESP. Gjennomføring av regelmessige valg er viktig for den demokratiske utviklingen. Valget ble imidlertid preget av påstander om omfattende fusk og valgmanipulering. Velgeroppslutningen var lav og telling av stemmene i ettertid ble langvarig. Endelig resultat ble ikke klart før 17. mai 2020 da det ble inngått en avtale mellom de to kandidatene med flest stemmer.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

Norge ga kjernestøtte til Den afghanske menneskerettighetskommisjonen (AIHRC). AIHRC fulgte opp enkeltsaker om menneskerettighetsbrudd og satte fokus på svakheter i afghansk statsforvaltning på en måte som bidro til å ansvarliggjøre myndighetene. AIHRC nyter høy nasjonal og internasjonal anseelse, men det vil kreve innsats over lang tid for å nå organisasjonens overordnede mål om at menneskerettighetene er institusjonalisert og myndighetene tar ansvar for innbyggernes rettigheter. I 2019 gjennomførte organisasjonen bare 70 pst. av arbeidsprogrammet sitt grunnet utilstrekkelig finansiering og en vanskelig sikkerhetssituasjon.

Den økonomiske utviklingen er styrket

Norge bidro til næringsutvikling og utvikling av arbeidsplasser gjennom Verdensbankens ARTF, UNDPs LOTFA og programmer i regi av frivillige organisasjoner. Landbrukssektoren sysselsetter nesten 60 pst. av arbeidsstyrken og er sentral for å skape økonomisk vekst. I perioden 2011–2019 finansierte ARTF bl.a. bygging og vedlikehold av vanningsanlegg som dekker 163 900 hektar. Dette kommer over 500 000 mennesker (hvorav 260 000 kvinner) til gode. Det har også ført til en økning i produktivitet fra 2,3 tonn per hektar i 2011 til 3,4 tonn per hektar i 2019.

Gjennom støtte til programmene for integrert landsbygdetutvikling til sivilsamfunnsorganisasjonene Danish Committee for Aid to Afghan Refugees (DACAAR) og ACTED bidro Norge til bedre og mer bærekraftige levekår, helse og livskvalitet for befolkningen i provinsene Balkh, Faryab, Jawzjan og Samangan. DACAARs program i Faryab bidro bl.a. til sikrere vannforsyning for 2 220 familier gjennom 111 nye vannpumper. Programmet ga også opplæring og støtte for å øke produktiviteten i jordbruket, herunder safran, soya, melkeprodukter og hvete.

Økt utdanningsnivå i befolkningen er en viktig faktor for økonomisk utvikling. Økt tilgang til god utdanning var en prioritet for bistanden til Afghanistan i 2019. Det norskestøttede prosjektet til Dansk Folkehjelp og The Danish Assistance to Afghan Rehabilitation and Technical Training har bygget i alt 24 skoler i perioden 2011–2019, og tre av disse ble ferdigstilt i 2019. Afghanske myndigheter har godkjent skolebyggene og overtatt ansvaret for driften. En ekstern midtveisgjennomgang i 2019 konkluderte med at prosjektet nådde målet om å bygge skoler av god kvalitet, under til dels vanskelige sikkerhetsmessige forhold. Prosjektet har bidratt til å øke tilgangen til utdanning både for jenter og gutter i de gjeldende distriktene. 23 av de 24 skolene som er bygd med norsk støtte var i drift i 2019.

Verdensbankens ARTF arbeider for å øke kapasiteten og kvaliteten i både grunnutdanningen og høyere utdanning. For høyere utdanning prioriteres utdanningsprogrammer som bidrar til økonomisk og sosial utvikling. Siden 2015 har 13 offentlige universiteter fått på plass femårige planverk i tråd med den nasjonale strategiplanen for høyere utdanning. Antall studenter i prioriterte utdanningsprogrammer økte fra 64 200 i 2015 til 81 900 i 2019. Antallet kvinner som startet på første år av et prioritert utdanningsprogram økte fra 3 000 i 2015 til 5 300 i 2019. Fulltidsansatte med minimum mastergrad økte fra 700 til 1 600 i samme tidsrom.

2019 ble det inngått en ny treårig avtale med Afghanistankomiteen der utdanning er et sentralt satsingsområde, herunder utdanning av lærere og helsepersonell. Det ble i 2019 bygget 14 nye klasserom og 38 er rehabilitert. Det er også gitt opplæring til nærmere 1200 lærere. Som en del av helseinnsatsen er det tatt opp 24 nye kvinnelige studenter i jordmorstudiet og 22 i sykepleierstudiet. I 2019 ble det også gjennomført en omfattende baselinestudie.

Per juni 2019 hadde over 36 000 barn og unge fått utdanning gjennom Flyktningshjelpens flerårige prosjekt. Mer enn 90 pst. av elevene besto eksamen, mer enn 100 lærere fikk opplæring og 22 formelle skoler fikk støtte. Flyktningshjelpen jobbet også med stressmestring og andre mestingsstrategier for barn og unge i konflikt. 77 pst. av de som mottok rettshjelp er i besittelse av nasjonale ID-papirer, som er viktig for å få tilgang til grunnleggende tjenester som utdanning og helse.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 510,2 mill. kroner for 2021.

Dette er en reduksjon på 39,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 75 Afrika, kan overføres

Denne bevilgningen dekker bredden i utviklingsinnsats i Afrika sør for Sahara, med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid i partnerland og andre utvalgte land.

Afrika sør for Sahara er prioritert i norsk utviklingssamarbeid. Antallet som lever i ekstrem fattigdom øker. Mange av landene i Afrika sør for Sahara lå allerede etter i å nå bærekraftsmålene før covid-19-pandemien. Tiltakene for å begrense spredningen, i kombinasjon med nedgang i den globale økonomien, har hatt store sosiale og økonomiske konsekvenser i de fleste afrikanske land og fordypet allerede eksisterende fattigdomsutfordringer. Pandemien vil i enkelte land og regioner kunne utradere mange års utvikling. Sårbare og marginaliserte grupper er særlig utsatt. Pandemien har også synliggjort og forsterket utfordringer med utviklingsfinansiering, demokrati, styresett og matsikkerhet for å nevne noen sentrale områder.

Som følge av den foreslåtte flyttingen av midler fra tematiske poster dekker bevilgningen under denne posten nå alle bilaterale tematiske satsinger i Afrika. I tillegg til stats- og institusjonsbygging, fremme av stabilitet, demokratiske prosesser og deltakelse, godt styresett og rettsstatsprinsipper, dekker posten nå også helse, utdanning, matsikkerhet og fornybar energi, som tidligere ble finansiert over de tematiske postene. Føringsene som ligger til grunn for disse tematiske innsatsene ligger fast. Tiltak på land- og regionnivå vil ofte omfatte flere sektorer og støtte opp under arbeidet til multilaterale organisasjoner og globale ordninger. Støtten skal innrettes etter den lokale konteksten og behovene i hvert enkelt land eller region. Sårbare grupper og ofre for menneskehandel, slaveri og tvangsarbeid er en prioritert målgruppe.

Bevilgningen skal støtte samarbeid med lokale, nasjonale og regionale institusjoner. Bevilgningen skal også bidra til å befeste bærekraftige, strukturelle endringer på systemnivå, i tillegg til å støtte sårbare grupper direkte. Innsatsen skal bidra til å bygge opp motstandskraften til fattige og personer i utsatte situasjoner. På den måten blir de mindre sårbare og utsatt for klima-

relaterte hendelser og andre økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenninger og katastrofer. Posten dekker også samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner som jobber på grasrotnivå. Disse organisasjonene har et spesielt fortrinn for å nå de mest sårbare og marginaliserte gruppene og enkeltmenneskene og styrke deres rettigheter og muligheter. Innsatsen utvikles i samarbeid med nasjonale myndigheter og lokale samarbeidspartnere så vel som det multilaterale systemet.

Tildelingen over regionbevilgningen må ses i sammenheng med tildelinger over andre budsjettposter, som f.eks. kap. 151, post 70 *Fred og forsoning*, kap. 152, post 70 *Menneskerettigheter*, og kap. 161, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, 14 – Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling, og 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern i for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Demokrati, godt styresett, respekt for menneskerettigheter og rettstatens prinsipper er styrket
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket

I planlegging og gjennomføring av tiltak på land- og regionnivå, f.eks. av støtte til utdanning, vil man også kunne ta utgangspunkt i målformuleringene på de tematiske postene.

Prioriteringer 2021

Posten skal gi hovedprioritet til regjeringens partnerland: Etiopia, Ghana, Malawi, Mali, Mosambik, Niger, Somalia, Sør-Sudan, Tanzania og Uganda. I tillegg har Norge etablert utviklingssamarbeid med flere andre land. Norsk engasjement i Den demokratiske republikken Kongo skal økes og understøttes av oppgradering av norsk tilstedeværelse til full ambassade. Det foreslås at DR Kongo blir partnerland i 2021. Andre land som er særlig prioritert utover partnerlandene i 2021 er Madagaskar og Sudan.

Norsk innsats skal i 2021 bidra til å dempe de sosioøkonomiske konsekvensene av covid-19-pandemien og de langsiktige effektene på landnivå på en måte som er inkluderende, bærekraftig og bidrar til at landene selv kan håndtere denne og framtidige kriser.

Covid-19-pandemien har vist at et lands evne til å takle krisen henger nært sammen med godt styresett og viktigheten av at landene har systemer og planer for å håndtere krisen. Svakt og mangelfullt styresett begrenser landenes evne til å skape inkluderende vekst, bygge robuste institusjoner, sikre tjenesteyting til landets innbyggere og ta vare på marginaliserte og sårbare grupper. Bilateral støtte til helse, utdanning og likestilling er viktige byggesteiner i arbeidet for økonomisk og sosial utvikling og innsats på disse områdene videreføres i 2021. For å forebygge helsekriser er det viktig å investere i primærhelse og helsesystem. Bilateral innsats bør innrettes på en slik måte at det støtter opp under innsats gjennom FN-organisasjonene, utviklingsbankene og globale ordninger slik som Det globale fondet, Gavi og Global Financing Facility.

Den økonomiske utviklingen holdt ikke tritt med den sterke befolkningsveksten og skapte heller ikke nok arbeidsplasser for store ungdomskull allerede før pandemien. Tiltak som bidrar til jobbskaping og inkluderende økonomisk vekst er prioritert. Regjeringen arbeider for partnerskap med afrikanske land som er bredere, både politisk og økonomisk, enn tradisjonell bistand. Regjeringen vil bidra til å støtte opp under dette arbeidet gjennom tiltak som styrker finansforvaltning, næringslivets rammevilkår og nasjonal ressursmobilisering. Tilgang til energi, fortrinnsvis fornybar, er en annen viktig forutsetning for økonomisk vekst og jobbskaping, og en sentral sektor i samarbeid med flere afrikanske land.

For å beskytte de mest sårbare gruppene vil det bli gitt prioritet til tiltak som bidrar til å styrke

lokalbefolkningens evne til å stå imot kriser, slik som kontantoverføringer.

Konsekvensene av klimaendringene rammer afrikanske land særlig hardt. Matusikkerhet på kontinentet som følge av konflikt, klimaendringer og skadelige naturfenomener, som gresshoppervermer, er forsterket som følge av pandemiens negative innvirkning på handel og verdikjeder. Landbruk og fiskeri er viktige sektorer for sysselsetting. Tiltak som bidrar til å styrke matsikkerhet samt bærekraftig forvaltning av naturressurser er derfor en viktig prioritet.

I store deler av Afrika sør for Sahara hindres utvikling og fattigdomsreduksjon av vold og politisk ustabilitet. Kombinasjonen av ustabilitet, konflikt og klimaendringer forverrer situasjonen for allerede sårbare befolkninger og undergraver ytterligere landenes innsats for å nå bærekraftsmålene. Millioner er drevet på flukt og de humanitære behovene øker.

Trusselbildet er stadig mer fragmentert. Grenseoverskridende trusler som organisert kriminalitet og voldelig ekstremisme utnytter mangelen på territoriell kontroll, undergraver forsøk på å bygge rettsstat og forsterker korrupsjon. Sivillbefolkningen rammes hardest, da særlig sårbare og marginaliserte grupper. Norsk innsats skal bidra til å ta tak i de underliggende politiske og samfunnsmessige årsakene til voldelig konflikt og danne grunnlaget for en mer langsiktig og bærekraftig utvikling. Det vil legges økt vekt på forebygging og at respons på kriser også har en langsiktig tilnærming.

Regionalt samarbeid og handel er sentralt for å løse mange av de utfordringene kontinentet står ovenfor. Regjeringen vil prioritere å styrke regionale organisasjoner og institusjoner i Afrika sør for Sahara i 2021. Den afrikanske union (AU) er en viktig aktør som bidrar med normativ og praktisk støtte til medlemslandene innenfor sentrale utviklingssektorer som regjeringen prioriterer. Styrking av AU er et viktig bidrag til å støtte opp om en regelbasert verdensorden. AU vil, sammen med sub-regionale organisasjoner som De vestafrikanske staters økonomiske fellesskap (ECOWAS), være en viktig samarbeidspartner under Norges medlemskap i FNs sikkerhetsråd.

Det gis også støtte til afrikanske organisasjoner som bidrar med rådgiving og kapasitetsbygging til afrikanske institusjoner og myndigheter, samt andre regionale tiltak, f.eks. i Sahel, på Afrikas horn og i Great Lakes-regionen.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt

Innsatsen omfattet støtte til forebygging av konflikter og tiltak som la til rette for forsoning og dialog. Dette inkluderte tiltak til stabilisering og kvinner, fred og sikkerhet.

Norges strategiske partnerskap med Den afrikanske union (AU) har bidratt til å styrke regionalt samarbeid for fred og sikkerhet samt demokratisk og bærekraftig utvikling i Afrika. AUs institusjonelle kapasitet til å utvikle og gjennomføre eget planverk effektivt og etterrettelig er styrket. AUs kontinentale resultatrammeverk for sikkerhetsrådsresolusjon nr. 1325 om kvinner, fred og sikkerhet ble ferdigstilt med norsk støtte. Det afrikanske nettverket av kvinnelige fredsmeklere (FemWise-Africa) fikk økt kompetanse og langtidsgivere ble utplassert i Sudan og Sør-Sudan. Partnerskapet mellom FN og AU er styrket gjennom etablering av en vennegruppe og gjennom støtte fra FNs kontor til AU og fra AUs kontor til FN. Dette muliggjorde opplæring og gjennomføring av aktiviteter. Samarbeidet mellom AU og sub-regionale organisasjoner er også styrket ved hjelp av norsk støtte.

Norge støttet den regionale organisasjonen i Øst-Afrika, IGAD, med øremerket støtte til fredsprosessene i Sør-Sudan og i Somalia. IGAD er i en omstillingsprosess der et viktig bidrag har vært kapasitetsbygging for å styrke den institusjonelle handlingsevnen.

Norsk kjernestøtte til Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre bidro til opplæring av fredsoperativt personell og akademisk rettet forskning. Støtten muliggjorde også gjennomføringen av det første Kofi Annan freds- og sikkerhetsforum i New York. Forumet samlet sentrale aktører innen fredsoperativt arbeid, la linjer for det videre arbeidet i Afrika og styrket samarbeidet mellom FN og regionale organisasjoner.

Støtten til flere afrikanske institusjoner som driver med analyse og rådgiving til nasjonale myndigheter og regionale aktører ble videreført i 2019. En sluttgjennomgang av African Centre for the Constructive Resolution of Conflict (ACCORD) konkluderte med at ACCORD har bidratt vesentlig til å styrke den sivile kapasiteten til å skape fred og sikkerhet i Afrika gjennom fremme av dialog som konfliktløsning. ACCORD bidro til å øke kapasiteten i AU og hos andre regionale organisasjoner slik at de gjennom mekling og dialog har forhindret konflikt. Gjennom rådgiving overfor myndigheter i flere land og AU, bidro Institute for Security Studies (ISS) til fredsbygging og konfliktløsning på

kontinentet. ISS har gitt teknisk støtte til politiet i flere land i regionen, støttet fredstiltak i Sudan og Somalia, og bidratt med anbefalinger til AU og FN vedrørende migrasjon.

Norsk støtte til FNs spesialutsending for Great Lakes-regionen har gjennom flere år bidratt til regional fred og sikkerhet. Møter for etterretnings- og sikkerhetstjenestene i regionen i 2019 bidro til å styrke sikkerhetssamarbeidet mellom landene og førte til en ny dynamikk for å bekjempe væpnede grupper i Øst-Kongo. Rettsorden og regionalt, strafferettslig samarbeid har blitt bedret gjennom møter i Great Lakes Judicial Cooperation Network (GLJCN) og møteplasser for afrikanske og globale kvinne-, ungdoms- og sivilsamfunnsledere har bidratt til en sterkere stemme for sivilt samfunn og kvinneorganisasjoner i regionen.

I *Den demokratiske republikken Kongo* støttet Norge flere tiltak for stabilisering øst i landet gjennom FNs stabiliseringsfond. Over 1 000 medlemmer av gruppen Front for Patriotic Resistance in Ituri (FRPI) la ned våpnene og aksepterte å bli installert i kaserne i regi av myndighetene fram til en ny fredsavtale ble utarbeidet. Dialog mellom gruppene Nyanga og Hunde i Nord-Kivu, sikret at lokale spenninger ble redusert. Ebola-utbruddet i Nord-Kivu i 2019 førte til at aktiviteter i denne provinsen ble forsinket, inkludert arbeidet med å redusere konflikter om land og naturressurser. I Sør-Kivu ble det utviklet løsninger på noen av de alvorlige land- og etniske konfliktene mellom kveg-eiende pastoralister og lokale bønder. Lokale kvinners representasjon som ledere på lokalt nivå er styrket.

Gjennom støtte til FNs fond for fred og stabilisering i *Mali* bidro Norge til det bredere fredsbyggingarbeidet gjennom konkrete prosjekter. Norsk støtte til fondet bidro i 2019 til økt sikkerhet, bl.a. gjennom et solcelledrevet gatelysprosjekt i Timbuktu og Gao som sikret ferdsele, særlig for kvinner, etter mørkets frambrudd. Støtten bidro videre til installering og opplæring av overgangsmyndigheter i Nord-Mali samt uavhengig observasjon av fredsavtalen fra 2015.

Norge bidro til fredsprosessen i *Mosambik* gjennom deltakelse i den internasjonale kontaktgruppen for fredsprosessen og finansiell støtte til gjennomføring av avtalen mellom Frelimo og Renamo. Støtte til nasjonalparken Gorongosa, som også har en kobling til landets fredsprosess, bidro til å forhindre tidlige ekteskap gjennom økt utdanning for jenter og inntekter for småbønder i området.

I *Nigeria* støttet Norge et prosjekt om kvinner, fred og sikkerhet i regi av Unicef. Prosjektet bidro til å redusere stigma rettet mot kvinner og

barn som har vært utsatt for konfliktrelatert seksualisert vold. Kvinners rolle i konflikthåndtering og fredsbygging ble styrket gjennom opplæringstiltak, hvor de fleste deltakerne bidro til å løse konflikter i sine lokalsamfunn i det nordøstlige Nigeria.

Det ble gitt støtte til transittmekanismen for evakuering av sårbare flyktninger og asylsøkere ut av Libya til *Rwanda* som ble opprettet i 2019. Transittmekanismen har bidratt til beskyttelse og livreddende hjelp for sårbare befolkningsgrupper inntil holdbare løsninger er identifisert. Ved utgangen av 2019 hadde 174 flyktninger blitt vurdert for varige løsninger av UNHCR. Rwanda har så langt mottatt totalt 750 gjenbosettingsløfter (inklusive 300 fra Norge) for flyktninger som er hentet fra Libya.

I *Somalia* støttet Norge FNs flergiverfond som arbeider for å nå de omforente målene for freds- og statsbygging og Somalias nasjonale utviklingsplan. Dette har styrket lokale myndigheter. De har vist økende engasjement og eierskap til lokal tjenesteleveranse og økt sine bidrag fra interne inntekter.

I *Sør-Sudan* støttet Norge de sentrale overvåkingsmekanismene for fredsavtalen fra 2018. Dette bidro til å engasjere partene og legge til rette for dialog. Ceasefire and Transitional Security Arrangements Monitoring and Verification Mechanism rapporterte om status for implementeringen av våpenhvilen for å få en slutt på konflikten i landet. 23 brudd på avtalen ble rapportert i 2019, men det ble også observert forbedret kommunikasjon mellom partene.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

Innsatsen omfattet støtte til stats- og institusjonsbygging, demokratisering og deltakelse. Dette inkluderte støtte til gjennomføring av valg og å styrke sivilt samfunn gjennom strategisk samarbeid med utvalgte lokale organisasjoner.

I *Etiopia* støtter Norge FNs utviklingsprogram (UNDP) for å styrke styresett og demokrati. Støtten bidro til kapasitetsbygging av den nasjonale valgkommisjonen for å øke legitimiteten og gjennomføringsevnen til det forestående parlaments- og regionvalget. Norge bidro også med støtte til å reformere andre nøkkelinstitusjoner i Etiopia.

Norge støttet desentralisering i *Kenya* gjennom FNs utviklingsprogram. En av målsettingene for programmet er å styrke fylkenes finansforvaltning. Selv om det fremdeles er store svakheter, forbedret de fleste av fylkene som støttes

gjennom programmet sin finansforvaltning i 2019, i henhold til riksrevisor. Gjennom arbeid i sivilsamfunnsgrupper har befolkningen blitt satt i stand til å delta i budsjettprosesser i fylkene.

Norsk støtte til gjennomføringen av presidentparlaments- og lokalvalgene på *Madagaskar* i 2019 bidro til at den nasjonale valgkommisjonen ble en robust og uavhengig institusjon og at 25 000 valgkontorer var operative. Den positive demokratiske utviklingen førte til at Madagaskar har hatt framgang på demokrati-indeksler.

I *Malawi* fullførte det nasjonale statistikkbyrået en folketelling i samarbeid med FNs befolkningsprogram (UNFPA) med støtte fra Norge. Folketellingen gir et bedre grunnlag for kunnskapsbasert politikktutforming. Norsk støtte bidro også til at nasjonale ID-kort ble utstedt til 9,5 millioner malawi-ere over 18 år. Nasjonale ID-kort var grunnlaget for velgerregisteret i forbindelse med valget i 2019. Norge og FN støttet gjennomføringen av president-, parlaments- og lokalvalg i Malawi i mai 2019. Valget ble i hovedsak vurdert som fritt og rettferdig av internasjonale valgobservatører umiddelbart etter valget, men ble senere annullert av en malawisk domstol som fant at valgkommisjonen hadde begått faktiske feil som hadde påvirket valgresultatet. Dette illustrerer kompleksiteten forbundet med ekstern finansiell og faglig støtte til demokratiske prosesser. Rettssaken og det påfølgende nyvalget i juni 2020 tyder på fremgang i å sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser.

I *Mali* har UNFPA, i samarbeid med maliske myndigheter, brukt norsk støtte til å forberede folketellingen i landet. utfordringer med sikkerhetssituasjonen har forsinket gjennomføringen. Norsk støtte til FNs fond for fred og stabilisering har bidratt til å fremme kvinners formelle inkludering i fredsprosessen.

I *Mosambik* bidro støtten til det regionale frittstående valgobservasjonsinstituttet EISA med en internasjonal delegasjon og opplæring av 6000 nasjonale observatører til uavhengig observasjon av valgene i oktober 2019. Om lag halvparten ble forhindret i å observere valget grunnet ulike krav og restriksjoner fra valgmyndighetene. Norsk støtte gjennom UNDP bidro til styrking av valgkommisjonen og omfattende velgeropplæring inkl. av politi og ansvarlige for gjennomføringen valgene. Senter for offentlig integritet (CIP), støttet av Norge, ble en viktig kilde til uavhengig informasjon om gjennomføringen av valget og om bekjempelse av korrupsjon i Mosambik. CIP er Transparency Internationals mosambikiske medlem.

I *Nigeria* bidro norsk støtte til FNs utviklingsprogram bl.a. til opplysningskampanjer, og valgkampanjer for 400 kvinnelige ledere og politikere i ni stater. I en kontekst med sterke motkrefter ble resultatet at andelen kvinner valgt inn i politiske posisjoner gikk ned i 2019. Teknisk rådgivning og assistanse styrket den nasjonale valgkommisjonen som institusjon og bidro til å dempe konfliktnivået.

I *Somalia* har norsk støtte til Verdensbanken ført til forbedringer i finansforvaltningen. Det er oppnådd et godt samarbeid mellom finansdepartementene i det føderale Somalia om økonomi og åpenhet. Dette til tross for store politiske konflikter mellom nasjonale myndigheter og enkelte av de føderale medlemsstatene. Somalias riksrevisor gjennomførte for første gang en revisjon av statsregnskapet i 2019. Dette er et viktig skritt framover for åpenhet og ansvarlighet i statsforvaltningen.

I *Sør-Sudan* ble kapasiteten til enkelte statlige nøkkelinstitusjoner styrket gjennom samarbeid med bl.a. National Auditor Chamber (NAC) som har revidert Bank of South Sudan i tidsrommet 2013–2018. I 2019 ferdigstilte og overleverte de revisjonen til parlamentet og Sør-Sudans president. Norge støttet FNs utviklingsprogram for å styrke kapasiteten i nøkkelinstitusjoner slik at fredsavtalen kan gjennomføres. Forsinkelser i å danne en samlingsregjering, og etablering av UNDPs prosjektledelse har forsinket gjennomføringen.

I *Tanzania* fortsatte reformprogrammet for offentlig finansforvaltning. Støtte til digitalisering i finansforvaltningen måles i kostnadsbesparelser, økte inntekter og styrket internkontroll. Norsk støtte bidro til innkjøp av elektroniske betalingsenheter for bruk av lokale myndigheter i innhenting av offentlige skatter og avgifter. Lokale myndigheters inntektsmobilisering har økt med 70 pst. de siste fem årene, med en økning på 20 pst. i finansåret 2018/19. Eliminering av kontantbetaling styrker internkontrollen og minsker rommet for korrupsjon. Innføring av elektroniske avgiftsstempler forventes å bidra til økte inntekter fra moms og særavgifter.

Uganda er Afrikas største vertsland for flyktninger og fortsatte gjennom hele 2019 å ta imot nyankomne fra Sør-Sudan, Den demokratiske republikken Kongo og Burundi. Norsk støtte bidro til at arbeidet for flyktningsbefolkningen ble styrket. Støtten ble også rettet mot marginaliserte vertsamfunn. Flere hundre tusen flyktningsbarn ble sikret skolegang, i nært samarbeid med lokale myndigheter. Flyktingene ble inkludert i Ugandas offisielle befolkningsstatistikk for helse og utdanning.

Dette sikret helhetlig planlegging, og inkludering av flyktningbarna i nasjonale planer. Lokale myndigheters responsevne innen utdanning, helse, miljø og bærekraftig økonomi ble bedret.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

Innsatsen omfattet støtte til deltakelse og fremme av menneskerettighetene. Dette inkluderte støtte til sivilt samfunn gjennom strategisk samarbeid med utvalgte lokale organisasjoner.

I *Etiopia* har et samarbeid mellom Kirkens Nødhjelp og Redd Barna om bekjempelse av kjønnslemlesting nådd nærmere 70 000 personer med holdningsskapende informasjon i perioden 2016–2019. Nærmere 4 000 jenter tok et aktivt standpunkt om å nekte å gjennomgå kjønnslemlestelse. På nasjonalt nivå har organisasjonene bidratt i utviklingen av myndighetenes strategi for å eliminere kjønnslemlestelse og tidlig/tvangsekteskap som ble vedtatt i 2019.

I *Mali* har norsk støtte til ICCs voldsofferfond, øremerket erstatninger etter islamistenes ødeleggelser av kulturarv i Timbuktu, bidratt til å fremme justis- og rettsstatsprinsipper.

På *Madagaskar* ble det inngått avtale med UNFPA om støtte til deres arbeid for at ofre for seksuell vold får bedre oppfølging, samt tilbud om opplæring i inntektsskapende aktiviteter, for de som vil ut av voldelige relasjoner. Regjeringen forplikter seg i sin utviklingsplan for 2019–2023 til å bekjempe seksuell vold og skadelige tradisjonelle skikker.

I *Somalia* bidro støtten til FNs flergiverfond til at Somalia i 2019 ratifiserte konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Somalia leverte sine første innrapporteringer for flere viktige internasjonale konvensjoner som Barnekonvensjonen og Konvensjonen for tortur, umenneskelig eller nedverdiggende behandling og straff.

Gjennom Institute for Justice and Reconciliation (IJR) i *Sør-Afrika* er arbeidet med overgangsrettferdighet styrket, bl.a. ved å støtte utvikling av politikk når det gjelder overgangsrettferdighet i SADC og AU.

I *Sør-Sudan* støttet Norge sivilsamfunnsorganisasjoner gjennom Civil Society Facility. Til tross for forsinkelser, ble ytringsfriheten fremmet, det ble gjennomført flere seminarer og publisert forskningsrapporter om fredsprosessen. Sentrale politiske tema var bl.a. åpenhet og ansvarlighet om oljeinntekter. Gjennom samarbeid med BBC Media Action er fredelig sameksistens og lokale dialoger fremmet.

Flergiverfondet Democratic Governance Facility (DGF) i *Uganda* har styrket kapasiteten til institusjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner som arbeider for å fremme godt styresett, menneskerettigheter og likestilling i landet. Viktige tema er fri retts-hjelp, ansvarliggjøring av myndighetene og ettersyn av offentlig tjenester. I 2019 ble en lov som muliggjør rettsforfølgelse av individer som kan ha begått menneskerettighetsbrudd vedtatt. Gjennom DGF støttet Norge en rekke mindre, nasjonale organisasjoner som jobber med sensitive spørsmål i den ugandiske konteksten.

Den økonomiske utviklingen er styrket

Innsatsen omfattet primært støtte til inkluderende økonomisk vekst og jobbskaping i partnerlandene.

Gjennom rammeavtalen med Den afrikanske unionen (AU) har Norge støttet framforhandlingen og operasjonaliseringen av Det afrikanske kontinentale frihandelsområdet, som kan ha store positive effekter på vekst og bærekraftig utvikling i Afrika. Frihandelsavtalen trådte i kraft i mai 2019.

Norsk støtte bidro til at *Ghana* i 2019 utarbeidet et statsbudsjett og rapporteringsrutiner koblet opp mot FNs bærekraftsmål. Det gav Ghana mulighet til å se ressursbruken til de ulike bærekraftsmålene, og dermed bedre styring av ressursene.

Støtten til *Mosambiks* skattemyndighet har bidratt til modernisering av skattemyndigheten, inkludert økt bruk av informasjonsteknologi. En nettportal for skattebetalere er utviklet og ble introdusert i 2019. Et bredt faglig samarbeid mellom Norges Bank og *Mosambiks* sentralbank har som mål å modernisere banken på en rekke områder. Sentralbanken publiserte sin første rapport om finansiell stabilitet i desember og rapporten om pengepolitikk ble bedre og mer analytisk. Sentralbanken har også vedtatt nye reguleringer og signert en intensjonsavtale med bankene som skal bidra til mer effektivitet i kontanthåndteringen.

I *Tanzania* har landbrukskomponenten av FNs fellesprogram i Kigoma bidratt til å øke produktiviteten, redusere avlingstap og bedre markedstilgangen for bønder. For eksempel fikk 10 000 bønder opplæring i bedre metoder for dyrking og lagring av avlingen. Programmet har bedret kvinner og ungdoms økonomiske status ved å etablere spare- og lånegrupper som nå har rundt 10 000 medlemmer. 300 kvinner og ungdom fått arbeid og programmet støtter innsats for å forebygge vold mot kvinner og barn. Programmet har gitt mer enn 90 000 personer tilgang til rent vann og bedre hygieneforhold.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 2 402,7 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 1 312,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Økningen skyldes at det foreslås flyttet 1 378,8 mill. kroner til posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 66,7 mill. kroner for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 76 Asia, kan overføres

Bevilgningen dekker tiltak i land i Asia og Oseania med hovedvekt på langsiktig utviklingssamarbeid, innsats i partnerland (Indonesia, Myanmar og Nepal) og samarbeid med land som India og Kina som på ulike måter er viktige for å nå bærekraftsmålene. Sterk økonomisk vekst har gjort at mange av landene i regionen har gått fra å være lavinntektsland til å få status som mellominntektsland. Den norske bistanden til Asia er derfor blitt redusert de senere år. Norsk bistand til Asia går til enkelte svært fattige land, enkelte land med store ulikheter og andre utfordringer, og land i, eller på vei ut av, konflikt. I tillegg går det regional støtte gjennom International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD), Sammenslutningen av sørøst-asiatiske nasjoner (ASEAN) og Asia-Europe Meeting (ASEM). Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak i land i Asia og Oseania for å bidra til politisk stabilisering og bedre styresett samt multisektor-programmer og regionale tiltak som ikke dekkes under andre budsjettposter.

Tildelingen over regionbevilgningen må ses i sammenheng med tildelinger over andre budsjettposter, som f.eks. kap. 151, post 70 *Fred og forsoning*, kap. 152, post 70 *Menneskerettigheter*, og kap. 161, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål slik som 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig

og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet, 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og 14 – Bevare og bruke havet og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Styresett er forbedret
- Den økonomiske og sosiale utviklingen er styrket

Prioriteringer 2021

Bevilgningen er primært rettet inn mot fremme av politisk stabilitet, demokratiske prosesser og deltagelse, godt styresett og rettsstatsprinsipper. I tillegg går støtten til utviklingspolitiske prioriteringer som utdanning, helse, næringsutvikling og jobbskaping, og klima, miljø og bærekraftig energi. Norsk bistand i Asia skal bidra til å dempe de sosioøkonomiske konsekvensene av covid-19-pandemien og de langsiktige effektene av denne på landnivå.

Regjeringen vil fortsette å prioritere det langsiktige samarbeidet med *Indonesia*, *Myanmar* og *Nepal* som partnerland under denne posten. I Indonesia vil støtten være særlig rettet inn mot å sikre bærekraftig havforvaltning. I Nepal og Myanmar skal støtten under denne posten bidra til å støtte opp om landenes reform-, demokratiserings- og stabiliseringsprosesser, herunder bidra til godt styresett og en bærekraftig økonomisk og sosial utvikling. Tilgang til helse, utdanning og energi for alle, med vekt på sårbare og marginaliserte grupper, er prioriterte innsatser.

Norge vil fortsette å støtte opp om klima- og utviklingssamarbeidet mellom de åtte medlemslandene i International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD): Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Kina, India, Myanmar, Nepal og Pakistan.

I tillegg til partnerland vil posten gå til strategiske utviklingsinnsatser i noen utvalgte land med store behov. Regjeringen vil videreføre og styrke partnerskapet med ASEAN innenfor prioriterte sektorer, og fortsette å delta i Asia-Europe Meeting (ASEM) med en tydelig norsk profil på utvalgte temaer.

Bevilgingen vil videre gå til prioriterte innsatser som bygger opp under samarbeidet med *Kina* og *India*. Samarbeidet er sentralt for å oppfylle de globale klima- og bærekraftsmålene.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt

Et trepartssamarbeid mellom *Indonesia*, *Øst-Timor* og Norge, forvaltet av UNDP, resulterte i styrket økonomisk og sosial utvikling, samt økt sikkerhet og stabilitet i et tidligere konfliktområde på grensen mellom *Indonesia* og *Øst-Timor*. Prosjektet har også bidratt til økt kapasitet til sør-sør-prosjektarbeid i *Indonesia*, og grenseboere har fått ny kunnskap om vekstmetoder og økt fortjeneste for landbruksprodukter.

En stipendordning for studenter for alle etniske grupper i Rakhine, i *Myanmar*, har muliggjort tilgang på høyere utdanning for rohingyaene. Det har bidratt til stabilisering for en sårbar gruppe i et konfliktområde. Norsk støtte til opplæringsprosjekter har videre bidratt til økte muligheter for livsopphold og sysselsetting for sårbare grupper i konfliktområder, inkludert internt fordrevne og rohingyaer. Tilrettelegging for sameksistens, interetnisk dialog, forståelse og toleranse i *Myanmar* generelt og Rakhine spesielt, har ført til bedre kommunikasjon mellom, og kunnskap om, ulike etniske og religiøse folkegrupper.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

I 2019 ble en ny samarbeidsavtale om fiskeriforvaltning med *Øst-Timor* som bygger på den nasjonale fiskeristrategien Norge har støttet tidligere, utarbeidet. Avtalen fortsetter å støtte økonomisk og sosial utvikling i det unge demokratiet på *Øst-Timor*.

I forbindelse med *Nepals* overgang til føderal stat, ble det i 2019 inngått en ny avtale om støtte til et nasjonalt program på provins- og kommunenivå, for kapasitetsbygging av folkevalgte og offentlig ansatte, og til å styrke kvinners stilling. I oppstartsåret ble 693 IT-ansatte utplassert i kommunene, for en mer effektiv tjenestelevering og transparent forvaltning. Gjennom støtte til Verdensbanken har Norge bidratt til at offentlig finansforvaltning i *Nepal* er tilpasset den føderale strukturen, og utflytting av systemer til de syv provinsene. Norge støtter også kapasitetsbygging av det føderale parlamentet og provinsforsamlingene gjennom UNDP. Dette bidro til at 602 parlamentsmedlemmer (45 pst. kvinner) fikk faglig

rådgivning for gjennomgang av 27 lovforslag. 200 parlamentsmedlemmer fra marginaliserte grupper og 106 kvinnelige parlamentsmedlemmer, fikk målrettet støtte i arbeidet med parlamentariske saker, og økt IT-kompetanse. Støtte til FNs stedlige koordinators kontor har styrket arbeidet med FN-reform og koordinering på landnivå. I 2019 bidro kontoret til å få spørsmål om ikke-smittsomme sykdommer på agendaen, ikke bare i helsesektoren, men også i ernærings- og matsikkerhetssektorene.

På *Sri Lanka* var det i november 2019 presidentvalg. Norsk støtte til lokal valgobservasjon gjennom den lokale sivilsamfunnsorganisasjonen PAFREL (People's Action for Free and Fair Elections) var med på å sikre et godt gjennomført valg uten alvorlige hendelser. 40–50 pst. av førstegangsvelgerne fikk valgopplæring fra PAFREL, mens 4 524 lokale valgobservatører ble sendt ut. Det ble mottatt 32 pst. færre klager sammenlignet med presidentvalget i 2015. Støtte til Transparency International Sri Lanka (TISL) har satt korrupsjon, åpenhet og rett til informasjon (RTI) på dagsorden. Siden november 2016 har TISL trent over 4 000 innbyggere i rett til informasjon, bistått med over 1 700 innsynssaker og brakt 58 klager til RTI-kommisjonen.

I *Pakistan* har Norge støttet UNODCs prosjekt «Enhance Capacities of Criminal Justice Actors in Punjab». Prosjektet leverte kapasitetsbygging til politiet i to distrikter i Punjab for å forbedre etterforskning, påtale og rettssikkerhet, og føre til bedre kriminalitetshåndtering. Gjennom kursing og e-læring rapporterte partneren om 32 pst. kunnskapsforbedring hos deltagere i programmet. Etterforskningen i 117 saker er påvist forbedret pga. innsatsen. Norge støttet også UNDPs prosjekt «Youth and Social Cohesion Project» som bygde kapasitet blant ungdom for å øke samfunnsdeltakelsen, og sørget for at ungdom ble inkludert i politiske beslutningsprosesser i provinsen Khyber-Pakhtunkhwa. 2 000 unge deltok på samlinger. Mediekampanjer for å øke ungdoms deltakelse er gjennomført og har nådd 140 000 unge. 770 unge mottok arbeidstrening gjennom prosjektet.

Norges støtte til International IDEA i *Myanmar* har bidratt til å øke demokratikunnskapen blant parlamenterikerne. Gjennom Nyein Foundation har Norge støttet kapasitetsutvikling av delstatsmyndigheter i Kayah, Mon og Magwe. Støtten har gitt seg utslag i en mer systematisk anvendelse av forskning i politikktutforming. Gjennom støtte til Norsk Folkehjelp i *Myanmar* har norsk bistand bidratt til å løfte fram siviles, spesielt kvinners, stemmer i et forsoningsarbeid som fortsatt

domineres av mannlige representanter fra militære til væpnede grupper. Videre har norsk bistand bidratt til å øke internasjonaliseringen av Myanmars akademia gjennom akademisk kapasitetsbygging av yngre, myanmarske forskere. Norge har bidratt i det viktige oppfølgingsarbeidet etter at Myanmar signerte «Joint Communiqué on Prevention of Sexual Violence» med FN. Norsk støtte til radio- og TV-stasjonen Democratic Voice of Burma bidro til å fremme åpenhet og ytringsfrihet i Myanmar.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

I *Nepal* har Norge, i samarbeid med UNDP, støttet et program for å styrke befolkningens rettsikkerhet. I 2019 bidro programmet til at nepalske myndigheter vedtok en ny policy for fri rettshjelp, inkludert for kvinner og marginaliserte grupper. Kvinnedeltakelsen i prosjektet økte til 51 pst. i tredje kvartal. Riksadvokatens kontor har digitalisert 11 979 saker, i tillegg er 163 lover blitt tilgjengelige gjennom digitalisering. 282 offentlige ansatte har fått opplæring i lovarbeid, som resulterte i bedre ferdigheter i lovutforming.

På *Sri Lanka* har Norge gjennom støtte til UNDPs program for bærekraftsmål 16, bidratt til å styrke parlamentet, samt å øke kapasiteten til den srilankiske menneskerettighets-kommisjonen, den nasjonale politikommisjonen og kommisjonen for rett til informasjon. Aktører i justissektoren har fått opplæring og informasjon slik at de står bedre rustet til å levere tjenester for kjønnsrelatert vold, vitnebeskyttelse og overgangsrettferdighet.

Støtten for å styrke sivil samfunn i *Øst-Timor* har bidratt til mer åpenhet rundt homofili og homofiles situasjon i Øst-Timor, og økt faglig kapasitet hos organisasjoner som beskytter utsatte kvinner.

I *Myanmar* har Norge bidratt til å styrke kapasiteten til Union Election Commission, Myanmar National Human Rights Commission og nasjonale valgovervåkningsorganisasjoner. Dette har styrket forutsetningene for at valget som skal finne sted i november 2020 kan skje på en fri og rettferdig måte, med respekt for menneskerettighetene. Gjennom støtten til uavhengige medier, har Norge bidratt til å verne om, og styrke, ytringsfriheten i landet. Støtten har også bidratt til å skape plattformer der medias rolle og journalisters sikkerhet fritt kan diskuteres. Norsk støtte til Myanmars senter for ansvarlig næringsliv har bidratt til økt forståelse og implementering av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

Gjennom støtte til Religions for Peace (RfP) har norsk bistand bidratt til å fremme dialog mellom myndigheter, representanter for ulike trosretninger og sivilt samfunn både nasjonalt og lokalt. Det er gjennomført en nasjonal konferanse med deltakelse av regjeringssjef Aung San Suu Kyi, forsvarssjefen og en rekke ministre til større aksept og respekt for rettighetene til minoritetsgrupper og grupper med ulike tros- og livssyn.

Den økonomiske utviklingen er styrket

Norge støttet Agha Khan Cultural Services (AKCS) prosjekt «Economic and Social Development through conservation of Shah Burj in the Walled City of Lahore» i *Pakistan*. Prosjektet ga over 150 personer trening i konservering, dokumentering, materialkunnskap og håndverk. Brorparten av restaureringsarbeidet er fullført. Besøkene til festningen har økt, som har medført en økning i turismeinntektene.

Regionalt samarbeid

Under partnerskapet med Sammenslutningen av sørøst-asiatiske nasjoner (ASEAN) har et samarbeid mellom ASEAN Centre for Energy (ACE) og Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), resultert i opprettelsen av en egen enhet under ACE. Enheten har påbegynt et systematisk opplysningsarbeid overfor myndighetene og befolkningen i ASEAN om sammenhengen mellom klima og energi. ASEAN er et av områdene i verden med høyest vekst i energiforbruk og kullforbruk. Utviklingen i energisektoren i ASEAN er derfor avgjørende for utviklingen i den globale energisektoren.

Under det norskstøttede «Mahidol-Norway Capacity Building Initiative for ASEAN» mottok 100 studenter stipend som muliggjorde studier innen naturvitenskap og helse, samfunns- og befolkningsstudier, menneskerettigheter, fred og forsoning, miljøvitenskap og ingeniørstudiet. Prosjektet er basert ved Mahidol-universitetet i Thailand. Flertallet av studentene kom fra ulike etniske grupper i Myanmar, men programmet har også hatt deltakere fra Kambodsja, Laos, Indonesia, Filipinene og Vietnam. Flertallet av mottakerne var kvinner. Programmet bidrar til økt kapasitet hos mottakerlandene til å levere tjenester til befolkningen og ivareta grunnleggende rettigheter.

Det ble også inngått flere større flerårige samarbeidsavtaler med ASEAN i 2019 som på sikt vil bidra til resultater innenfor utvalgte områder som bl.a. utdanning og bekjempelse av marin forsøp-

ling. Prosjektene var på et for tidlig stadium i 2019 til å kunne ha konkrete resultater.

Bidraget til ASEF (Asia Europe Foundation) styrket stiftelsens kapasitet til å gjennomføre utadrettede aktiviteter innenfor ASEM's virkefelt. I 2019 var Norge vertskap for ASEM's uformelle seminar om menneskerettigheter. Seminaret bidro til å skape en felles plattform for dialog om lik tilgang til opplæring i menneskerettigheter i arbeidsliv og skole i ASEM-landene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 483,5 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 403,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Økningen skyldes at det foreslås flyttet 416,6 mill. kroner til posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 13,4 mill. kroner for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 77 Latin-Amerika og Karibia, kan overføres

Bevilgningen dekker bistand til Latin-Amerika og Karibia med særlig vekt på tiltak av langsiktig karakter i partnerlandet Colombia, i Haiti og i Guatemala. I tillegg støtter bevilgningen enkelte regionale satsinger i Karibia, bl.a. på miljø, klima og marin forsøpling. Tildelingen over regionbevilgningen må ses i sammenheng med tildelinger over andre budsjettposter, som f.eks. kap. 151, post 70 *Fred og forsoning*, kap. 152, post 70 *Menneskerettigheter*, og kap. 161, post 72 *Kunnskapsbanken og faglig samarbeid*.

Latin-Amerika og Karibia har de siste årene opplevd svak økonomisk vekst og politisk uro. Høy ulikhet, korrupsjon, organisert kriminalitet, mangel på rettssikkerhet og begrenset sosial mobilitet representerer betydelige hindre for økonomisk og sosial utvikling.

Covid-19-pandemien har truffet Latin-Amerika og Karibia hardt, både når det gjelder tallet på smittede og døde, men også når det gjelder regionens økonomiske utsikter. Ifølge FNs økonomiske kommisjon for Latin-Amerika og Karibia (ECLAC) ventes en nedgang i BNP på over 9 pst. Dette vil gjøre arbeidet for å nå bærekraftsmålene langt vanskeligere enn det allerede er.

I Colombia har covid-19-pandemien også forsterket den bekymringsfulle tendensen med et økende antall drap på menneskerettighetsforsva-

rere, lokale ledere og tidligere FARC-soldater. Dette henger bl.a. sammen med at pandemien har ført til begrenset myndighetsnærver, herunder av ordensmakten, i deler av landet. Fire år etter signeringen av fredsavtalen er arbeidet med å omsette avtalen fra teori til praksis fremdeles krevende. Den politiske og økonomiske krisen i Venezuela påvirker også fredsprosessen i Colombia, og migrasjonsstrømmen legger et sterkt press på nabolandene.

Mål 2021

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål, som f. eks. 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, og 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål i regionen:

- Sikkerhet og stabilitet er økt
- Styresett er forbedret
- Økonomisk og sosial utvikling er styrket

Prioriteringer 2021

Regjeringen vil prioritere samarbeidet med Colombia, som Norges eneste partnerland i Latin-Amerika og Karibia. Det overordnede målet for Norge i Colombia er å bidra til bærekraftig fred. I den forbindelse prioriteres bredt anlagte satsinger med vekt på reintegrering, inkludert helse, utdanning og jobbskaping i tidligere konfliktrammede områder. FNs flegiverfond er den største kanalen for norsk bistand til gjennomføringen av fredsavtalen mellom colombianske myndigheter og FARC.

I Guatemala videreføres støtten til urfolk og styresett- og demokratiprojekter med vekt på å styrke rettsstaten, redusere straffefrihet og derigjennom bidra til landets demokratiske utvikling. Mayaprogrammet, som har vært Norges hovedsatsing i Guatemala siden 2009, videreføres.

I Haiti videreføres støtten til en rekke tiltak innen utdanning og helse så vel som til klima og miljø. Dette inkluderer tiltak for å styrke landets kapasitet til å håndtere covid-19-pandemien. Haiti er det eneste landet i regionen på listen over verdens minst utviklede land, det er sårbart for

klimaendringer og politisk ustabilit, og har store behov for bistand for å bedre den sosiale og økonomiske utviklingen.

Marin forsøpling, klima og miljø er prioriterte områder i det regionale arbeidet i Karibia. Samarbeidet inngått i 2019 med Det karibiske byrået for katastrofehåndtering (CDEMA) og Organisasjonen for øst-karibiske stater (OECS) videreføres. ECLAC har i flere år vært en strategisk partner for regionale økonomiske spørsmål, og samarbeidet vil fortsette i 2021.

Rapport 2019

Sikkerhet og stabilitet er økt og den økonomiske utviklingen er styrket

Gjennom FNs flergiverfond i *Colombia* har Norge bidratt til en rekke tiltak for forsoning og utvikling i konfliktområder og styrket institusjonell oppfølging av fredsavtaleverket. Resultatene er bl.a. at overgangssystemet fungerer, at ofre får mulighet til å presentere sine saker, og at det gis oppreisning til ofre for konflikten. Tidligere FARC-soldater har igangsatt produktive prosjekter som alternativ til illegal virksomhet. Matproduksjon i konfliktutsatte områder har økt og det er gjennomført inkluderende prosesser for utarbeidelse av regionale utviklingsplaner.

Rettsikkerheten og respekten for menneskerettighetene er økt

Gjennom UN Women har Norge styrket kvinners deltakelse i fredsprosessen. Norge har f.eks. bidratt til reintegrering av tidligere FARC-soldater gjennom støtte til produktive prosjekter som jordbrukskollektiver, og etablering av omsorgsordninger som tilrettelegger for kvinners deltakelse i fredsprosessrelaterte initiativer. Egne kvinnegrupper lokalt for å bedre deltakelsen i beslutningsprosesser er et annet resultat av støtten.

Norge har også bidratt til å styrke kjønnsperspektivet innen politiet, bl.a. gjennom tillitsbyggende tiltak på lokalt nivå mellom ansatte i politiet og kvinnegrupper.

Kapasitet, styresett og demokratisk utvikling er forbedret

I *Guatemala* har Mayaprogrammet vært flaggskipet i Norges utviklingssamarbeid i mange år, og har bidratt til å fremme rettssikkerhet, utdanning og politisk deltakelse for de deltakende maya- og xinka-organisasjonene, i samarbeid med myndigheter og lokalsamfunn. 2019 var det første året av Mayaprogrammets tredje fase. Til tross for en forsinket oppstart ble det under justiskomponenten gjort viktige framskritt i strategiske rettssaker vedrørende urfolkskvinnens rettigheter. Utdanningskomponenten har bidratt til økt deltakelse av urfolkskvinner og ungdom i beslutningsprosesser, og styrket evnen til å fremme egne rettigheter. Under komponenten for politisk deltakelse er urfolks deltakelse i politiske beslutningsprosesser styrket.

Samarbeidet med Den internasjonale kommisjonen for straffefrihet i Guatemala (CICIG) ble avsluttet i 2019, da guatemalanske myndigheter valgte ikke å fornye kommisjonens mandat.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 210,3 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 107 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Økningen skyldes at det foreslås flyttet 112,8 mill. kroner til posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 5,8 mill. kroner på posten for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Kap. 160 Helse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Helse, <i>kan overføres</i>	3 604 073	3 410 686	3 681 186
71	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	225 230	225 500	235 500
72	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	140 000	60 000	45 000
	Sum kap. 0160	3 969 303	3 696 186	3 961 686

Helse er et prioritert område i norsk utviklingspolitikk. En helhetlig og aktiv norsk politikk for global helse er nødvendig for å ivareta viktige utviklingspolitiske mål. Covid-19-pandemien utgjør en alvorlig helsekrise i de fleste av verdens land. Pandemien illustrerer tydelig betydningen av investeringer på helsefeltet, spesielt i land med svake helse-systemer. Den norske innsatsen skal hovedsakelig gå til forebygging av smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer, reduksjon av barne- og mødre-dødelighet, styrket seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), universell helsedekning og global helsesikkerhet. Norge fortsetter å bidra både finansielt og med kompetanse, og viderefører politisk lederskap på et område som har hatt stor framgang, men hvor det fortsatt er store utfordringer. Økningen i bevilgningen vil brukes til innsats for covid-19-relaterte tiltak innen smittevern, beskyttelse av marginaliserte grupper, behandling og rettferdig fordeling av vaksiner. Økningen vil også bedre beredskapen og opprettholde annen helseinnsats, samt gi rom for styrking av Verdens helseorganisasjon.

Post 70 Helse, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal redusere sykdomsbyrde og dødelighet i utviklingslandene. Spesielt viktig er bekjempelse av smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, forskning, produktutvikling og innovasjon, samt faglig bistand for å oppnå universell helsedekning. Det legges særlig vekt på innsats i Afrika sør for Sahara, de minst utviklede landene og beskyttelse av sårbare og marginaliserte grupper.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sykdomsbyrden og dødeligheten særlig blant sårbare og marginaliserte grupper er redusert
- Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt
- Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset
- Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder er økt
- Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert
- Tilgangen på gode helserelevante produkter er økt
- Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret
- Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige
- Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret

Prioriteringer 2021

I 2021 vil støtten til Vaksinealliansen Gavi økes. Økt vaksinedekning hvor ingen skal utelates, styrkede helsesystemer og universell dekning, samt bærekraftig finansiering av nasjonale vaksineprogram, er hovedmålsettinger for Gavi. Norge vil støtte opp om disse prioriteringene. Norge skal bidra til at rutiner for immunisering opprettholdes, noe som er viktig siden covid-19-pandemien har bidratt negativt. For neste strategiske periode fra 2021 til 2025, vil Norge bidra med 6,25 mrd. kroner. I tillegg vil Norge bidra med 4 mrd. kroner til Gavis arbeid for perioden 2021–2030 gjennom The International Finance Facility for Immunisation (IFFIm). For perioden

2021–2030 vil Norges samlede bidrag være på 10,25 mrd. kroner.

Norge vil fortsette å være pådriver for å bekjempe smittsomme sykdommer som aids, tuberkulose og malaria. Støtten til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) vil videreføres på et høyt nivå i henhold til tidligere inngått forpliktelse.

Innsats til bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer som hjerte- og karsykdommer, kreft, lungesykdommer, diabetes og psykiske lidelser vil trappes opp. Dette henger sammen med risikofaktorene tobakk, luftforurensning, skadelig bruk av alkohol, usunt kosthold og for lite fysisk aktivitet. Opptrappingen er i tråd med regjeringens strategi på feltet.

Innsatsen gjennom Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) vil videreføres i henhold til tidligere inngått forpliktelse.

Støtte til utvikling av nye vaksiner mot alvorlige sykdomsutbrudd gjennom Vaksinekoalisjonen CEPI vil økes med øremerking til covid-19-bekjempelse, sammen med øvrig støtte til tiltak innen forskning og innovasjon. ODA-andelen av CEPIs virksomhet for 2021 og organisasjonens innsats for utvikling av vaksiner mot covid-19 er til vurdering i OECD. Regjeringen har i forslaget til samlet bevilgning under den ODA-godkjente bistandsrammen lagt til grunn at deler av støtten vil kunne bli vurdert å falle utenfor ODA-formålet.

Innsatsen for å fremme SRHR fortsetter i 2021 i henhold til inngått politisk forpliktelse, med bl.a. støtte til UNFPA Supplies.

Norge fortsetter å bidra til økt global innsats for universell helsedekning og styrket primærhelsetjeneste gjennom multilaterale og bilaterale partnere.

Utviklingen av covid-19-pandemien vil bli fulgt nøye. Beskyttelse av sårbare og marginaliserte grupper, smittevern, behandling og rettferdig fordeling av vaksiner er viktig.

Ny kunnskap om covid-19-pandemien underveis i året vil kunne fordre endringer i prioriteringene i helsebistanden.

Rapport 2019

Vaksinasjonsgraden i utviklingsland er økt

I perioden 2000–2019 bidro Vaksinealliansen Gavi til å vaksinere 822 millioner barn, hvorav 65 millioner i 2019. Det er beregnet at dette har forhindret mer enn 14 millioner dødsfall i perioden². Gavi er i rute med å nå målet om rutinevaksinering av 300

millioner barn i løpet av strategiperioden 2016–2020. Gavi vil dermed avverge mellom fem og seks millioner framtidige dødsfall. Introduksjon av HPV-vaksiner mot livmorhalskreft er forsinket på grunn av vaksinemangel. Til sammen 4,8 millioner jenter har blitt vaksinert siden oppstart i 2013 og fram til 2019. Til tross for at flere mennesker har fått tilgang til vaksiner og at antallet sykdommer det blir vaksinert mot har økt, så har rutinevaksinasjonsdekningen stagnert de siste årene og gått ned fra 82 pst. i 2017, til 81 pst. i 2019.

Antallet nye tilfeller av hiv, tuberkulose og malaria er begrenset

Det er estimert at innsatsen til Det globale fondet og andre aktører på feltet har bidratt til å redde 38 millioner liv siden 2002. I 2019 oppnådde land og regioner fondet investerte i følgende samlede resultater: 20,1 millioner mennesker fikk hiv-behandling, 160 millioner myggnett ble utdelt og 5,7 millioner personer fikk behandling for tuberkulose.

Ressursbruken på helseformål i utviklingsland, inkludert fra innenlandske kilder, er økt

Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF) støtter finansieringsreformer for å styrke nasjonal finansiering av helsetjenester i de 36 GFF-landene. Helseutgifter per innbygger finansiert gjennom innenlandske kilder økte i $\frac{2}{3}$ av GFF-landene som mottok støtte i 2019. Dette budsjettet var i 2019 16,8 pst. høyere enn i 2018. Nasjonal finansiering til vaksineprogrammer er økende. Samtlige land som ikke lenger mottok støtte fra Gavi fortsatte å vaksinere. I 2019 betalte 49 av 50 land med Gavi-støtte sine samfinansieringsforpliktelser innen avtalt tid. Det globale fondets krav til samfinansiering ble opprettholdt av 86 pst. av landene som ble vurdert i perioden 2017–2019.

Sykdomsbyrden og dødeligheten blant kvinner, barn og ungdom er redusert

Ni nye land mottok støtte fra GFF i 2019. GFF rapporterer om framgang i de 36 GFF-landene. Dødeligheten blant nyfødte og barn under fem år og ungdomsgraviditet gikk ned i alle land som mottok GFF-støtte i 2019. Støtte via Kirkens Nødhjelp

² Årsrapport 2019 fra Gavi var ikke klar i tide til å innarbeide oppdaterte tall i Prop. 1 S (2020–2021).

til Haydom Lutheran Hospital i Tanzania bidro til at sykehuset kunne gjøre effektive og gode undersøkelser og er vurdert som et av de best fungerende regionsykehus av det tanzanianske akkrediteringssystemet SafeCare.

Norsk støtte til grunnleggende helsetjenester i Malawi bidro til bedre tilgang til prevensjon, faglært fødselshjelp og tilgang til grunnleggende vaksiner. I 2019 var 324 sykepleiere ferdig utdannet finansiert av norsk bistand, mens 100 fremdeles var under utdanning. Bistandsmidler har over lengre tid utgjort en stor del av finansieringen av helsevesenet i Malawi, noe som ikke er bærekraftig på sikt. Malawis mål er å bruke minst 15 pst. av statsbudsjettet på helse. Det var i 2019 mangelfull bevegelse mot dette målet. Helsesektoren har de siste årene ligget stabilt på rundt 10 pst. av statsbudsjettet.

Norges bilaterale helsesamarbeid med India (Norway-India Partnership Initiative – NIPI) har fra 2006 bidratt til å utløse store og varige satsinger fra indiske myndigheter for å redusere mødre- og barnedødeligheten. Programmet bidrar også til målene om økt vaksinasjonsgrad, forbedret ressursbruk fra innenlandske kilder, bedre seksuell og reproduktiv helse og bærekraftige helse-systemer. Ni av elleve norsk-finansierte innovasjonsprosjekter er nå overtatt av indiske myndigheter som har besluttet å ta dem videre i stor skala. Barnedødeligheten er redusert fra 5,7 pst. i 2007 til 3,2 pst. i 2019 og mødredødeligheten er halvert i perioden. I store deler av 2019 var det lav framdrift i samarbeidet grunnet administrative utfordringer. Indiske helsemyndigheter bidro med om lag 70 mill. kroner til fortsatt oppskalering av programmet gjennom året. En ny samarbeidsavtale ble signert i desember 2019.

Forekomsten av ikke-smittsomme sykdommer i lavinntektsland er redusert

Regjeringens nye strategi *Bedre helse, bedre liv. Innsats for å bekjempe ikke-smittsomme sykdommer i norsk utviklingspolitikk (2020–2024)* ble lansert i november 2019 av utviklingsministeren og helseministeren. Strategien har tre hovedområder for innsats: Styrking av primærhelsetjenesten med vekt på forebygging, diagnostisering og behandling av enkelte ikke-smittsomme sykdommer; forebygging og reduksjon av risiko gjennom konkrete tiltak i ulike sektorer for å unngå sykdom og for tidlig død, og styrking av normativt arbeid, helsedata og -informasjon, digitalisering og forskning. Lanseringen av strategien fikk stor oppmerksomhet internasjonalt, da Norge ble det første landet i verden med en strategi på dette området innen utviklingspolitikken.

Tilgangen på gode helserelaterte produkter er økt

Unitaid oppnådde, i samarbeid med GFATM og det farmasøytiske selskapet Sanofi, bl.a. redusert pris på tuberkulosemedisinen Rifapentine med 70 pst. fra USD 45 til USD 15 i lav- og mellominntektsland. Saving Lives at Birth (SL@B) har mottatt norsk støtte siden oppstarten i 2011 og har bidratt til over 115 unike innovasjoner for å redde liv ved fødsel. Programmet rapporterer at siden starten har tre millioner kvinner og barn mottatt helsetjenester, livskvaliteten til 155 000 er forbedret, 11 800 liv er reddet og innsatsen har ført til at innovasjonene har tiltrukket seg finansiering fra andre kilder på om lag USD 147 mill. Gjennom forskningsprogrammet GLOBVAC har norske fagmiljøer engasjert seg internasjonalt innen global helse og bidratt til kapasitetsbygging av tilsvarende fagmiljøer i lav- og mellominntektsland, dette gjelder både i 2019 og i tidligere år.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er bedret

Norges mål om å øke støtten til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) med 700 mill. kroner fra 2017 til 2020, ut over 2016-nivået, ble nådd i 2019. SRHR-innsats har også blitt finansiert under kap. 160 *Helse*, post 72 *FNs aidsprogram (UNAIDS)*, kap. 161 *Utdanning, forskning og faglig samarbeid*, post 70 *Utdanning*, kap. 164 *Likestilling*, post 70 *Likestilling*, post 71 *FNs befolkningsfond (UNFPA)* og post 72 *Sårbare grupper* samt kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn*.

GFF bidro til SRHR gjennom resultatbasert finansiering i land som DR Kongo, Kenya og Uganda. Andre land som Bangladesh, Etiopia og Mosambik har i sine nasjonale planer støttet av GFF inkludert innkjøp av f.eks. prevensjonsmidler. Norsk støtte gjennom UNFPA Supplies bidro til å øke tilgangen til prevensjonsmidler i 46 land, til å nå 2,8 millioner nye brukere og til å avverge åtte millioner uønskede graviditeter. UNFPA Supplies bidro også til å finansiere prevensjonsmidler til 2,8 millioner kvinner og jenter i humanitære krisesituasjoner. Dette bidro også til delmålet om tilgang til helserelaterte produkter. Partnerskapet for mødre-, nyfødte- og barnehelse (PMNCH) bidro til å mobilisere og koordinere 250 ulike aktørers arbeid med å inkludere SRHR som del av «Helse for alle»-deklarasjonen som ble lansert under FN's generalforsamling i 2019. Every Woman Every Child (EWEC) mobiliserte over USD 7 mrd. fra ti ikke-statlige aktører i 2019, og til sammen USD 43 mrd. til fremme av kvinners-, barns- og ungdoms helse fra statlige

og ikke-statlige aktører siden 2015. Gjennom fellesprogrammet med Unicef og UNFPA bidro Norge til å fremme helserettigheter for risikoutsatte unge i Etiopia i 2019. Programmet fokuserte på aldersgruppen ti til 24 år og på å sikre likestilling og beskyttelse innen områder som skadelige skikker, kjønnslemlestelse, seksuelle og reproduktive helserettigheter. Programmet nådde unge i 20 utvalgte områder av Etiopia der de er mest utsatt og sårbare for overgrep. I løpet av 2019 fikk i overkant av 62 000 unge beskyttelse gjennom programmet. 108 ungdomssentre har mottatt materiell og faglig støtte, mens 799 sosialarbeidere har fått kompetanse til å nå ut til unge som er utsatt for disse overgrepene.

UNFPAs norskstøttede befolkningsprogram i Egypt kunne vise til vesentlige holdningsendringer i retning av økt motstand mot skadelige skikker. I 2019 utvidet UNFPA myndighetssamarbeidet med en partnerskapsavtale med Utdanningsdepartementet. Samarbeidet muliggjør webbaserte undervisningsformer og ungdomsarbeid på befolknings spørsmål. Programmet bygget godt opp under myndighetenes arbeid for å begrense befolkningsveksten, og støttet opp under bærekraftsmål 3 og 5.

BLESS, et norskstøttet program mot kjønnslemlestelse på landsbygda i Egypt, bidro til at barneekteskap og kjønnslemlestelse ble avverget ved flere anledninger i 2019. I områdene som inngår i prosjektet, er nå 70–80 pst. av befolkningen mot kvinnelig kjønnslemlestelse.

Helsesystemene i utviklingsland er mer bærekraftige

Health Information System Project (HISP) og Universitetet i Oslo (UiO) mottok støtte for å opprettholde, videreutvikle og implementere helseinformasjonssystemet DHIS2. DHIS2 er en programvare for rapportering, analyse og formidling av data for alle helseprogrammer. Systemet gir et mer nøyaktig informasjonsgrunnlag for arbeidet med å forbedre helsetjenestene. Programvaren holder oversikt med befolkningens helsetilstand og bidrar til at folk får riktig helsehjelp. Dette er særlig viktig for land med dårlig utbygget helseinfrastruktur. DHIS2 er den foretrukne programvareløsningen for helsesystemer i nærmere 70 land, brukes av organisasjoner i over 100 land og antas å ha et globalt nedslagsfelt på nærmere 2,3 milliarder mennesker. Bruken av DHIS2 økte i hvert av disse landene. Den økte også blant frivillige organisasjoner. 30 andre land fikk pilotstatus.

Folkehelseinstituttet (FHI) publiserte ni systematiske kunnskapsoppsummeringer om

moderne praksis på feltet i lavinntektsland og bidro til utvikling av WHO's normative veiledning. FHI administrerer en ny Lancet-kommisjon om universell helsedekning, folkehelse og helse-sikkerhet. Sammen med HISP gjennomfører FHI et forskningsprogram om bruk av pasientlenkede dataregister med storskala implementeringsforskning i Bangladesh, Ghana og Palestina. I Etiopia bistår Universitetet i Bergen (UiB) regjeringen med endringer i helsevesenet, bl.a. med å etablere prioriteringer som inkluderer ikke-smittsomme sykdommer, publisere en ny basispakke med helsetjenester, og om rettigheter til omsorg for alle innbyggere. UiB har startet samarbeid med myndighetene på Zanzibar og i Malawi, deriblant en revisjon av basistjenestepakke til Zanzibars innbyggere som skal inkludere psykisk helse og ikke-smittsomme sykdommer. Mercy Ships bidro til at opp mot 1 400 helsearbeidere fikk opplæring i 2019. Mer enn 300 ble finansiert av Norge. 1 636 mennesker med nedsatt funksjonsevne fikk avanserte og livreddende operasjoner. Working for Health Multi Donor Trust Fund bidro til å støtte helsepersonellinnsats gjennom ILO, OECD og WHO i 15–20 land.

Folkehelseinstituttet deltar i strategisk planlegging og var sammen med Universitetet i Oslo med på etableringen av et pasientregister som gjøres tilgjengelig for alle helsestasjoner i Palestina. Nesten alle helsestasjoner (over 400) har nå nødvendig utstyr for å benytte seg av pasientregisteret. Pasientregisteret gir bedre service for pasientene og vil på sikt gi økonomiske besparelser for helsemyndighetene. Et langsiktig mål om overføring av pasientregisteret til palestinske myndigheter har foreløpig ikke latt seg realisere, hovedsakelig på grunn av den økonomiske krisen og utilstrekkelig kapasitet i helsedepartementet. I Gaza støttes et senter for mental helse. I 2019 ga senteret hjelp til over 30 000 mennesker med psykiske problemer. Av disse var 23 pst. barn. Dette gir større oppmerksomhet om mentale plager i et område preget av krigshandlinger. Norge har siden 2018 støttet et senter for lindrende pleie, særlig for barn, ved Augusta Victoria-sykehuset. Dette er et ledd i styrkingen av innsatsen i Øst-Jerusalem. Senteret ble åpnet i november 2019 og har syv sengeplasser for lindrende pleie og tre senger for intensivbehandling. Dette er det første senteret av sitt slag i Palestina, og i løpet av 2019 fikk 1679 barn behandling på Augusta Victoria. Gjennom Kirkens Nødhjelp er det etablert et nettverk av norske sykehus som kan gi spesialistråd.

Beredskapen for pandemibekjempelse er forbedret

Det globale helseberedskapsprogrammet (GHPP) som FHI gjennomfører, bidro bl.a. til at Moldova kunne lansere resultatene fra sine første nasjonale undersøkelser av infeksjoner og antimikrobiell resistens ved 67 sykehus. I Palestina ble hele den nasjonale beredskapsorganiseringen gjennomgått og styrket, og det ble utviklet et system for hendelsesbasert overvåking. Malawi gjennomførte en felles ekstern evaluering og en stor ebola-simuleringsøvelse ved den nordlige landegrensen. Ghana prioriterte arbeid i «One Health»-samarbeid på tvers av ulike myndighetsorganer og videre kompetansebygging i kjemikalieberedskap.

Vaksinekoalisjonen CEPI har siden 2017 støttet 19 vaksinekandidater. Det inkluderer utvikling av vaksineplattformer for å utvikle vaksiner mot et hittil ukjent smittestoff, og vaksinekandidater for Lassa-virus, MERS-CoV, Nipah-virus, Chikungunya og Rift Valley-feber. Uten CEPI-finansiering ville ikke vaksinekandidatene mot disse prioriterte patogenene på WHO's liste blitt finansiert. CEPI bidro også til gjennomføring av fem vaksineforsøk mot ebola i Burkina Faso, DR Kongo, Guinea, Senegal, Sierra Leone og Uganda i 2019. Hundretusener kan vaksineres hvis ebolautbruddet i DR Kongo vedvarer.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 3 681,2 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 270,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Det foreslås å flytte 229,5 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en økning på 500 mill. kroner på posten. 200 mill. kroner foreslås til Vaksinekoalisjonen CEPI. Noe av økningen foreslås til Gavi, jf. forslag til vedtak under romertall X, og covid-19-relaterte tiltak.

I tillegg vises det til forslag til vedtak om tilsagnsfullmakter under romertall VI.

Post 71 Verdens helseorganisasjon (WHO), kan overføres

Bevilgningen dekker Norges frivillige bidrag til Verdens helseorganisasjon (WHO), og utgjør mykt øremerket fleksibel støtte til WHO's strategiske plan for 2019–2023.

WHO er en arena for global standardsetting og normativt arbeid på helsefeltet. WHO gir også faglig rådgivning og støtter utviklingsland i å gjennomføre anbefalte normer og standarder på helseområdet. WHO's faglige arbeid er viktig for saker som har prioritet i norsk sammenheng, som f.eks. kampen mot antimikrobiell resistens.

Innsatsen for å styrke globalt beredskap og respons på helsekriser er trappet betydelig opp de senere årene og utgjør et av WHO's tre hovedmål. WHO's innsats for helsesikkerhet og beskyttelse av mennesker mot helsekriser vil stå sentralt for organisasjonens arbeid og norsk politikk overfor WHO i 2021, inkludert forebygging og håndtering av utbrudd av pandemier og helsekriser. Norge ser til WHO som en leder og koordinator av det globale helsekrisearbeidet.

En sentral oppgave for WHO er å koordinere global helseinnsats for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene. Dette inkluderer de globale helseinitiativene Norge investerer tungt i, som Vaksinealliansen Gavi, Vaksinekoalisjonen CEPI, Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) og Den globale finansieringsfasiliteten for kvinners, barns og ungdoms helse (GFF). WHO har ledet arbeidet med å utarbeide en handlingsplan for hvordan de ulike aktørene på helsefeltet kan arbeide bedre sammen for å oppnå de helserelaterte bærekraftsmålene. Denne er retningsgivende for det multilaterale arbeidet for å nå bærekraftsmål 3.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. Bevilgningen skal bidra til at WHO når sine strategiske mål for perioden 2019–2023, herunder:

- Én milliard flere mennesker drar nytte av universell helsedekning
- Én milliard flere mennesker er beskyttet mot helsekriser
- Én milliard flere mennesker opplever bedre helse og velvære

Prioriteringer 2021

Forebygging og respons på covid-19-pandemien vil være sentralt i 2021, og WHO vil trenge støtte fra medlemsland for å kunne lede dette arbeidet. WHO's håndtering av pandemiens første fase har blitt kritisert av flere land. Selv om håndteringen bør gjennomgås, er dette ikke riktig tid for å stille

spørsmål ved WHO's mandat. Norge skal fortsette å være en sterk støttespiller for WHO.

Prinsippet om at ingen skal utelates, og å sikre at utsatte og sårbare grupper mottar essensielle helsetjenester, står sentralt i samarbeidet med WHO. Norge skal gjennom WHO arbeide for universell helsedekning og helsesystemstyrking med vekt på primærhelsetjenester. Arbeidet med ikke-smittsomme sykdommer prioriteres i tråd med regjeringens strategi for ikke-smittsomme sykdommer, i tillegg til hjelpemidler for mennesker med funksjonsnedsettelse.

Kvinner, barns og ungdoms helse, inkludert fremme av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), vil også vektlegges. Norge vil arbeide for at likestilling fremmes i WHO's planer og programvirksomhet.

Innsatsen for å begrense helseeffektene av klimaendringer, og styrke koblingene mellom helse og miljø/klima med hovedvekt på reduksjon av luftforurensing, er sentralt.

Norge skal være i front som pådriver for reform av WHO, med vekt på styrking av WHO's innsats på landnivå. Norge skal arbeide for at WHO bidrar til et samordnet og resultatorientert FN innen rammen av generalsekretærens reformagenda og handlingsplanen for de helserelaterte bærekraftsmålene.

Det legges opp til å fortsette arbeidet med fleksibel og forutsigbar finansiering i programsamarbeidsavtalen.

Rapport 2019

WHO's arbeid vurderes generelt som godt, og måloppnåelsen anses som tilfredsstillende. Arbeidet med helsekriser, inkludert forebygging og håndtering av sykdomsutbrudd, pandemier, og ivaretagelse av helse i humanitære kriser vurderes å ha gått i en positiv retning. Likevel satte en kombinasjon av underfinansiering og stor grad av øremerket finansiering fortsatt begrensninger på organisasjonens mulighet til resultatoppnåelse i 2019.

MOPAN (Multilateral Organisation Performance Assessment Network) vurderte i sin rapport fra 2019 at WHO er en god faglig, normativ og analytisk organisasjon. WHO spiller en viktig rolle også på det humanitære området. MOPAN viste til positiv framgang for organisasjonens resultatoppnåelse og de ble evaluert som tilfredsstillende for de fleste vurderte områder. MOPAN viste også til at de positive endringene bare kan konsolideres fullt ut i samarbeid med medlemslandene. Bedre finansieringsmodaliteter, som mer

fleksibel finansiering, ble pekt på som en av de viktigste utfordringene.

Målene for norsk støtte vektla i 2019 universell helsedekning, helse og klima, og helsekriser.

Flere land gjorde framskritt innen universell helsedekning med WHO's støtte. India og Kenya har lansert ambisiøse programmer for å øke helsedekningen, mens Egypt, Filippinene og Kina har vedtatt lover som fremmer universell helsedekning. Ukraina har økt støtten til primærhelsetjenester. Det første høynivåmøtet om universell helsedekning fant sted under FNs generalforsamlings høynivåuke i 2019 og resulterte i en politisk erklæring fra stats- og regjeringssjefene.

I 2019 vedtok WHO en global strategi for helse og klima og en handlingsplan for helse og klima i små utviklingsøystater. WHO's BreatheLife-kampanje vokste og nådde i 2019 ut til 76 land og byer, og påvirker 300 millioner mennesker. Folkehelse- og klimaekspertise veileder innbyggere, lokale og nasjonale myndigheter, og organisasjoner når det gjelder konsekvenser av luftforurensning, samt muligheter for å bedre luftkvaliteten og begrense klimaendringene.

WHO responderte i 2019 på 55 helsekriser i 44 land og territorier. WHO koordinerte bl.a. en omfattende respons på ebola-utbruddet i DR Kongo. Til tross for store utfordringer med vold, bidro responsen til at det etter 18 måneder ikke var noen tilfeller av kjent smitte.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 235,5 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 10 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 og skal bidra til en styrking av Verdens helseorganisasjon (WHO).

Post 72 FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overføres

Bevilgningen dekker kjernestøtte til FNs aidsprogram, UNAIDS, som er nedfelt i et unikt felles budsjett- og resultatrammeverk for de elleve involverte FN-organisasjonene.

UNAIDS er hovedarena for lederskap, normutvikling, overvåking og innsats for å bekjempe hivepidemien. FNs aidsprogram mobiliserer til økt finansiering og samordner innsatsen i berørte land rundt en progressiv menneskerettighetsbasert tilnærming med fokus på sårbare og marginaliserte grupper. UNAIDS har i sitt arbeid lykket i å tilnærme seg og samhandle med sivilsamfunnsorganisasjoner globalt og på landnivå.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder. Bevilgningen skal bidra til at UNAIDS når sine strategiske mål for perioden 2016–2021, herunder:

- Færre enn 500 000 nye hivsmittetilfeller årlig
- Færre enn 500 000 aidsrelaterte dødsfall årlig
- En verden fri for hivrelatert diskriminering

Prioriteringer 2021

UNAIDS gjør en viktig innsats for å nå ut til sårbare grupper utsatt for utnyttelse og menneskerettighetsovergrep. Norge vil, gjennom deltakelse i den nordiske gruppen i UNAIDS-styret, bidra til å utnytte synergiene mellom utdanning og helse, særlig gjennom å øke tilgangen til seksualitetsundervisning. Norge vil aktivt fremme seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) som grunnleggende for å nå de ovennevnte målene. Norge vil også arbeide for at UNAIDS bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og at organisasjonen kommuniserer sin merverdi og relevans på best mulig måte.

UNAIDS nåværende strategi løper ut i 2021, og Norge vil bidra aktivt i arbeidet med utarbeidelse av ny strategi. Arbeidet vil ses i sammenheng med GFATMs strategi.

Rapport 2019

UNAIDS har levert i tråd med sin globale strategi for 2016–2021. Selv om antallet mennesker som

ble smittet har gått ned med 40 pst. siden 1998, ble 1,7 millioner mennesker smittet med hiv i 2019. Det er mer enn tre ganger så mange som målet for 2021. Den globale hivforebyggingskoalisjonen, som også Norge er medlem av, har styrket den politiske profilen til forebyggingsagendaen, og har bl.a. bidratt til at nedgangen i finansiering til hivforebygging ikke har fortsatt.

UNAIDS-sekretariatet med sine medeierorganisasjoner og andre samarbeidspartnere, har via koordinert innsats både nasjonalt og globalt bidratt til å sikre at 68 pst. av dem som lever med hiv har tilgang til medisiner. I 2019 døde 690 000 personer av hivrelaterte årsaker. UNAIDS rapporterer at målet om færre enn 500 000 dødsfall innen 2020 ikke vil være mulig å nå. Som et resultat av UNAIDS normative råd og målrettet støtte, oppskalerte og utvidet flere enn 50 land tjenestetilbudet for hivtesting i 2019.

I 2019 var mer enn 60 pst. av nysmittede i verden blant personer i såkalte nøkkelpopulasjoner (særlig menn som har sex med menn, personer som bruker narkotika og personer som selger sex). UNAIDS har bl.a. bidratt til å operasjonalisere Det globale fondets initiativ «Breaking Down Barriers» for en mer effektiv hiv-respons i 20 land.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 45 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 15 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Reduksjonen foreslås for å kunne øke støtten til WHO og andre helseinnsatser som er særlig prioritert i pandemi-bekjempelsen.

Kap. 161 Utdanning, forskning og faglig samarbeid

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	2 758 644	2 570 150	1 978 798
71	Forskning, <i>kan overføres</i>	182 100	208 846	76 298
72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	827 198	888 714	793 714
	Sum kap. 0161	3 767 942	3 667 710	2 848 810

Bevilgningen støtter utdanningstiltak, forsknings-samarbeid og forskning på utviklingsrelaterte tema, og faglig samarbeid, bl.a. gjennom Kunnskapsbanken, for å bidra til styrket kompetanse

og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland.

Utdanning fortsetter å være en av regjeringens viktigste satsinger i utviklingspolitikken.

Covid-19-pandemien har ført til en utdanningskrise med alvorlige konsekvenser for tilgang til utdanning og læring. Under pandemiens første utbrudd opplevde 91 pst. av alle elever og studenter at skoler og universiteter ble stengt.³ Risikoen er stor for at utdanningsgapet øker, og at barn i utviklingsland blir hengende ytterligere etter som følge av covid-19. Bortimot ti millioner barn står i fare for å falle ut av skolen for godt innen utgangen av 2020.⁴ Sårbare grupper som barn med nedsett funksjonsevne, flyktninger og jenter er spesielt utsatt. Bevilgningen vil kunne benyttes til tiltak som motvirker konsekvensene av pandemien og ha et særlig fokus på sårbare grupper.

Bevilgningen dekker også faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere ressurser for bærekraftig utvikling.

Regjeringens innsats for å nå bærekraftsmålene er tuftet på forskningsbasert kunnskap. Dette krever bl.a. satsing på tverrfaglig forskning. Regjeringen legger vekt på at eksisterende kunnskap tas i bruk i politikktutforming og tiltak. Det er viktig at Norge har forskningsmiljøer med høy kompetanse på prioriterte fagområder i utenriks- og utviklingspolitikken, og at det legges til rette for samarbeid med sterke forskningsmiljøer i andre land, inkludert utviklingsland.

Post 70 Utdanning, kan overføres

God og relevant utdanning er avgjørende for å bekjempe fattigdom, for å oppnå bærekraftig utvikling, og for næringsutvikling og sysselsetting. Likevel var det før pandemien 258 millioner barn og unge som ikke gikk på skole⁵. 617 millioner, eller 58 pst., av alle barn og unge i verden, mangler grunnleggende lese- og regneferdigheter.⁶

I Meld. St. 25 (2013–2014) *Utdanning for utvikling* identifiseres utdanning som grunnleggende for enkeltmenneskets og samfunnets vekst og utvikling. Utdanning er derfor et prioritert område i norsk utviklingssamarbeid.

I Meld. St. 11 (2019 – 2020) *Digital transformasjon og utviklingspolitikken* understrekes nødvendigheten av å utdanne unge til et arbeidsliv i endring gjennom å øke innsatsen for digitale ferdigheter.

³ Kilde: Global Education Monitoring Report 2020

⁴ Kilde: Save the Children report «Save our Education: Protect every child's right to learn in Covid-19 response and recovery».

⁵ Kilde: Global Education Monitoring Report 2020

⁶ Kilde: Global Education Monitoring Report 2019

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Dette blir særlig krevende under covid-19-pandemien. Da blir det nødvendig med en viss fleksibilitet for å finne tilpassede løsninger der normal undervisning ikke opprettholdes. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Barn begynner på og fullfører grunnskole
- Barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet
- Ungdom har ferdigheter som sikrer overgang til arbeidslivet
- Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket

Prioriteringer 2021

Regjeringen vil prioritere tiltak som gir jenter og gutter mulighet til å fullføre gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet. Kvinner og menn skal få lik tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning. Norge vil prioritere utdanning for kvinner og jenter, ettersom dette har vist seg å ha en spesielt positiv effekt. Likeledes vil regjeringen gi støtte til å etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn med funksjonsnedsettelse og som legger vekt på trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsmiljøer for alle. Norsk innsats vil bidra til at alle grupper av barn, inkludert barn i krise- og konfliktsituasjoner, får begynne på skolen og fullføre skoleløpet. Tiltak som fremmer kvalitet i utdanningen skal inngå i alle programmer. Norge vil ta initiativ til å støtte tiltak som bidrar til å motvirke negative virkninger av pandemien for barn og unge som er avhengig av skolemat eller der hvor skolen kan fungere som arena for sosialt sikkerhetsnett. Videre vil regjeringen gi støtte til løsninger for fjernundervisning der tilstedeværelse ikke er mulig.

Sentrale samarbeidspartnere er Unicef, Det globale partnerskapet for utdanning (GPE), UNESCO og Education Cannot Wait (ECW). I 2021 arrangeres det en påfyllingskonferanse for GPE for perioden 2021 til 2025. Partnerskapets nye strategi legger opp til større fleksibilitet og tilpasset tilnærming til ulike kontekster. På sikt blir det viktig å styrke inkluderingen av barn med funksjonsnedsettelse og å få bedre rapportering om i hvilken grad partnerskapet bidrar til bedre utdanningskvalitet og læringsutbytte for barn og unge.

Regjeringen vil videreføre satsingen på yrkesopplæring. Hovedsatsingene vil være «Employment and Skills for Development in Africa»-programmet, i samarbeid med Tyskland om yrkesopplæring i utvalgte land og samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO). Prosjektene i det søknadsbaserte «Building Skills for Jobs»-programmet går inn i en avsluttende fase.

For å nå utdanningsmålene i 2021 vil Norge fremme innovative løsninger i tråd med Meld. St. 11 (2019–2020) *Digital transformasjon og utviklingspolitikken*.

Norge vil også videreføre satsingen på høyere utdanning og forskning i utviklingsland. Kapasitetsutvikling gjennom samarbeid mellom norsk akademia og universiteter i utviklingsland er sentralt. For å bidra til dette videreføres Norwegian Program for Capacity Development in Higher Education and Research for Development (NORHED). Videre planlegges en styrking av Norwegian Partnership for Global Academic Cooperation (NORPART). Programmet skal styrke kvaliteten i høyere utdanning i Norge og i utviklingsland gjennom utdanningssamarbeid og gjensidig studentmobilitet. Regjeringen vil videreføre bruken av mekanismer som bidrar til at kvinner og underrepresenterte grupper får bedre tilgang til høyere utdanning.

Rapport 2019

Barn begynner på og fullfører grunnskole, og barn og unge har lært grunnleggende ferdigheter og rustes for livet

I land som mottok støtte gjennom GPE, økte andelen barn som fullførte grunnskolen. Dette gjaldt også for jenter og barn i sårbare stater. Framgangen var begrenset og lavere enn forventet for barneskolenivået. Gjennom midler fra GPE ble 48,8 millioner lærebøker distribuert, over 465 000 lærere fikk opplæring og vel 4 100 klasserom ble bygget eller rehabilitert. Evalueringer⁷ viser at GPEs støtte har ført til bedre sektorplaner for utdanning i partnerland, men har gitt beskjedne resultater når det gjelder innføring av sektorplaner og økning av nasjonal og internasjonal finansiering til utdanning. I 2019 gikk 85 pst. av utbetalt støtte til Afrika sør for Sahara og 60 pst. til sårbare stater.

Unicef er en av Norges viktigste samarbeidspartnere innenfor utdanning. Unicef lanserte i 2019 en ny utdanningsstrategi som gir retning for

organisasjonens arbeid med bærekraftsmål 4 fram mot 2030. Gjennom støtte til Unicefs globale utdanningsinnsats bidro Norge til at organisasjonen i 2019 ga utdanning til barn og unge i 143 land. Unicef arbeidet for at jenter og gutter, spesielt de mest marginaliserte og de som var berørt av humanitære situasjoner, fikk lik tilgang til utdanning og læringsmuligheter. I 2019 sørget organisasjonen for at 17 millioner barn og unge fikk grunntidning, inkludert førskole. Av disse var 8,4 millioner jenter. Unicef hadde som mål å gi skolegang til 76 pst. av 12,3 millioner barn i humanitære situasjoner. Manglende finansiering og sikkerhetsutfordringer gjorde at Unicef nådde 60 pst. av disse barna, tilsvarende 7,4 millioner, hvorav 3,4 millioner jenter.

Norge støttet i tillegg Unicefs arbeid for utdanning i Sahel. Programmet gir utdanning av kvalitet til de mest marginaliserte barna. Nesten 1 300 barn med funksjonsnedsettelse fikk tilpasset undervisning i Burkina Faso og Niger. I Mali ble 3 400 barn utenfor skolen innskrevet i komprimerte læringsprogrammer. Vel 10 400 lærere fikk opplæring innen bl.a. pedagogikk i de tre landene.

Etiopia har et høyt antall internt fordrevne, som følge klima og konflikt. Norge støttet et Unicef-program som bidro til at 114 280 barn i berørte områder, halvparten jenter, fikk skolegang.

Midler fra denne posten bidro sammen med midler fra kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* til at barn og unge fikk tilgang til utdanning i kriser. Norge var en av initiativtakerne til etableringen av fondet Education Cannot Wait (ECW) i 2016. ECW støttet i 2019 utdanning for nærmere 2,6 millioner barn og unge i 29 land⁸ rammet av krise og konflikt, inkludert i Afghanistan, Syria og Somalia.

Gjennom Unicef ble det gitt støtte til grunnskoleutdanning i Syria og til syriske flyktningbarn i nabolandene. I overkant av 2 millioner barn og ungdom i Syria fikk opplærings- og utdanningstiltak. Unicef samarbeidet med nabolandenes myndigheter for å styrke landenes utdannings-systemer og for å gi utdanning til flyktningbarn.

Norsk utdanningsstøtte til UNESCO var også i 2019 innrettet slik at den særlig bygget opp om UNESCOs normative mandat, organisasjonens arbeid med å overvåke og koordinere arbeidet med bærekraftsmålet om utdanning. Organisasjo-

⁷ Final synthesis report. April 2019 GPE Country-level Evaluations

⁸ ECW støttet også tiltak som har nådd rundt 3,9 millioner barn i Jemen siden fondet ble etablert. Støtten til Jemen har en mindre omfattende innretning, og det rapporteres derfor separat fra de 29 øvrige landene som mottok støtte i 2019.

nen bidro til å styrke sektorprogrammer i 52 land i 2019. Videre iverksatte 50 land tiltak for likestilling i utdanningen, og 30 land, hvorav 14 i Afrika, reviderte sine yrkesutdanningsplaner. Innsatsene som mottok norsk støtte, framstår som relevante og solide.

Samarbeidet med UNESCO om helhetlig seksualitetsundervisning i skolen resulterte i tiltak i Burkina Faso, Mali, Niger og Sør-Sudan. I 2019 hadde 26 land revidert sitt undervisningsopplegg i tråd med de internasjonale retningslinjene for helhetlig seksualitetsundervisning. Til tross for framgang rapporterer UNESCO om økt motstand mot seksualitetsundervisning i enkelte land.

Prosjekter som skal bidra til utvikling og formidling av kunnskap om inkluderende utdanning fikk norsk støtte gjennom Verdensbankens flergiverfond for inkluderende utdanning (IEI). Aktiviteter som skal styrke inkluderingen av barn med funksjonsnedsettelse i skolen i pilotlandene Etiopia, Nepal og Rwanda ble startet opp, men gjennomføringen er noe forsinket.

Det globale digitale biblioteket er satt opp for at flere skal få tilgang til leseressurser på eget morsmål. Biblioteket hadde 1,1 millioner brukersesjoner i 2019 og antall språk økte til 42. De originale arabiske versjonene av mobilspillene «EduApp4Syria» var installert på minst 350 000 mobile enheter. Spillet «Feed the Monster» er publisert på 46 språk. Spillet «Antura & the Letters» har mottatt tolv internasjonale priser og nominasjoner.

Tilsagnsfullmakten til den foreslåtte utdanningsmekanismen International Finance Facility for Education (IFFEd) ble ikke benyttet, da regjeringen valgte å prioritere utdanning i krise og konfliktsituasjoner og i de aller fattigste landene.

Norge har støttet utvikling av metoder for resultatbasert finansiering gjennom Verdensbankfondet «Results in Education for All Children» (REACH). En rapport med funn som har nytteverdi for metodeutvikling på området, ble presentert i 2019. Norge vil ikke videreføre støtten utover inneværende fase. I *Etiopia* støttet Norge et nasjonalt utdanningsprogram gjennom et Verdensbankfond. Programmet skal sikre økt tilgang og bedre kvalitet på utdanning for barn, spesielt for jenter og barn med funksjonsnedsettelse. Dette er et resultatbasert finansieringsprogram, hvor resultatene legger føringer for videre støtte. Programmet har over flere år vist gode resultater. I 2019 var det lavere progresjon enn forventet. En forklaring var økt satsing i sårbare regioner med konflikt, internt fordrevne og manglende kapasitet hos myndighetene.

Norge har siden 2011 vært den største bidragsyteren til grunnskoleutdanning i *Madagaskars* tre fattigste regioner. I 2019 ble infrastrukturen til 24 skoler styrket med 49 klasserom og 23 skolekantiner. Dette har ført til færre elever per klasserom, og en evaluering fant at frafallet i disse skolene var omkring 10 pst. lavere enn i sammenlignbare skoler. Norsk støtte muliggjorde tilpasset opplæring for 41 000 barn for å hente inn tapte skoleår. 65 000 barn fikk daglige skolemåltider finansiert av programmet. En evaluering av skolematkomponenten viser at skolemåltidene bidro til bedre konsentrasjon og potensielt bedre læringsutbytte, men at variabel kvalitet på den tilbudte undervisningen og lærerfravær reduserte den ønskede effekten.

I *Malawi* har Norge fortsatt å støtte grunnskoleopplæring gjennom et tverrsektorielt FN-program. I 2019 mottok 212 106 elever et skolemåltid hver dag gjennom programmet. Frafallsprosenten for jenter på barnetrinnet ved deltakerskolene har gått ned fra 15,6 pst. ved oppstart av prosjektet i 2014 til 5,2 pst. i 2019. Norge bidro til kompetanseheving for 6 244 lærere og utvikling av læremateriell og lærerveileder.

I *Nepal* er Norge med i et flergiversamarbeid som gir støtte til utdanningsdepartementets skolesektorprogram. Ifølge myndighetenes egen rapportering har andelen av barn i skolealder som går på skolen (1.– 8. trinn) steget fra 89,4 pst. i skoleåret 2015/2016 til 92,7 pst. i 2018/2019. Antallet barn som begynner i 8. klasse, økte fra 76,6 pst. til 77,9 pst. i samme periode. Norsk støtte bidro også til ferdigstilling av skoler som ble ødelagt under jordskjelvet i 2015.

I *Sør-Sudan* fikk 112 767 barn og ungdom støtte til utdanning gjennom Unicefs «Back to Learning»-program. Programmet støttet 214 skoler. Måltallet var 150 000 barn og ungdom, men flommen høsten 2019 vanskeliggjorde tilgangen til skole for flere barn og unge.

I Sør-Sudan nådde Flyktninghjelpen mer enn 10 000 barn og unge som hadde tapt skolegang som følge av krig og konflikt, gjennom deres «Alternative Learning Programme». Det ble bygget kjønnsdelte latriner ved skolene for å gi kvinnelige ansatte og jenter et tryggere miljø.

Det ble innvilget henholdsvis fire og tre nye forprosjekter innen helse og utdanning gjennom innovasjonsprogrammet «Visjon 2030». En ekstern erfaringsoppsummering viser at programmet bidro til å utløse og igangsette nye innovasjonsprosjekter, samt bidro til gode piloterings-, forsknings- og utviklingsløp i felt. Programmet traff særlig godt på prosjekter tidlig i innovasjonsløpet.

I *Palestina* støttet Norge utdanningssektoren gjennom et giverkonsortium. I 2019 ble det bygget 220 nye klasserom og 63 nye offentlige skoler. Ni skoler i spesielt utsatte områder har nå skolebusser som sørger for trygg skolevei. Tolv skoler mottok utstyr til bruk i yrkesutdanningen. I Øst-Jerusalem ble det med norsk støtte bl.a. åpnet en yrkesskole for jenter. 100 lærere fikk opplæring i å tilpasse undervisningen for elever med funksjonsnedsettelse.

Ungdom har ferdigheter som sikrer en overgang til arbeidslivet

E4D/SOGA-programmet for yrkesopplæring og sysselsetting i Øst-Afrika har vært et flerårig samarbeid (2015–2019) med Tyskland, Storbritannia og Shell om yrkesopplæring og jobbskaping i Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda. Ved utgangen av 2019 hadde mer enn 66 000 personer deltatt på kurs (39 pst. kvinner) og over 23 000 personer (30 pst. kvinner) sikret seg fast arbeid etter gjennomført kurs.

Norges støtte til «Skill-UP»-programmet gjennom Den internasjonale arbeidsorganisasjonen, ILO, bidro til kunnskapsinnhenting- og formidling bl.a. om status og behovet for yrkesopplæring i en rekke land. Programmet bidro også til ulike opplæringstiltak i Etiopia, Ghana, Libanon, Malawi, Niger, Senegal og Tanzania. 2 320 mennesker fikk yrkesopplæring og 40 yrkesopplæringsinstitusjoner ble styrket⁹ i perioden 2018–2019.

Norge støttet Flyktninghjelpens programmer for å sikre barn og unge i flyktningleirer og vertskommuner et tilpasset utdanningstilbud i Etiopia. I Tigrayregionen, med en stor andel eritreiske flyktninger, har 87 pst. av ungdommene som ble sertifisert etter endt utdanning, blitt engasjert i en yrkesrelatert aktivitet.

Kvaliteten i og tilgangen til høyere utdanning og forskning i utviklingsland er styrket

Gjennom samarbeid mellom universiteter i Norge og utviklingsland ble kvaliteten og kapasiteten til høyere utdanningsinstitusjoner styrket i utviklingsland. I 2019 var mer enn 250 studieprogrammer, primært på master- og PhD-nivå, utviklet i NORHED og Norsk program for kapasitetsutvikling innen høyere utdanning og forskning, for utvikling innen energi og petroleum (EnPe). Mer enn 20 000 studenter er inn-

skrevet siden 2013 og over 11 000 er uteksaminert. Mer enn 2 600 studenter har fått stipend, hvorav 50,5 pst. av disse er kvinner. Programmene har bl.a. bidratt til riktigere bruk av antibiotika og bedre håndtering av infeksjonssykdommer i Malawi og Mosambik og styrket lærerkapasiteten og pedagogikk for barn med spesielle behov i Kenya, Tanzania og Uganda. Programmene har også styrket faglig samarbeid om vannforvaltning mellom universiteter i til sammen sju land i Asia og Afrika. Kvinneandelen har økt blant studenter og ansatte ved partneruniversiteter, og tilgangen for studenter fra marginaliserte grupper er styrket. Ledelser og ansatte ved seks universiteter i Afrika har gjennomført kurs i interne kvalitetssikringssystemer for høyere utdanningsinstitusjoner i regi av UNESCOs internasjonale institutt for utdanningsplanlegging (IIEP). UNESCOs evaluering viser at deltakernes kompetanse har økt. En lærdom fra programmene er at PhD-studenter har hatt behov for lengre tid enn antatt for å fullføre. Programperioden ble derfor utvidet til 2020 for å sikre fullføring og bærekraftige resultater.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 978,8 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 591,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Reduksjonen skyldes at det foreslås flyttet 496,2 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås i tillegg en reduksjon på 95,2 mill. kroner på posten for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021. Samtidig styrkes utdanningsinnsatsen over kap. 164 *Likestilling*, post 73 *Sårbare grupper* og kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn*. Dette gjøres for å styrke inkluderende utdanning for jenter i særlig sårbare situasjoner.

Post 71 Forskning, kan overføres

Bevilgningen dekker forskning som skal bidra til mer kunnskapsbasert innsats for å nå bærekraftsmålene.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under alle bærekraftsmålene, og bidra til at forskningsbasert kunnskap produseres og tas i bruk i politikktutvik-

⁹ ILO: SKILL-UP Programme Progress Report April 2018 – January 2020

ling og gjennomføring av tiltak. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Produksjon og formidling av relevant forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet er styrket og rettet mot de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken
- Norske forskningsmiljøer har høy kompetanse på utviklingsfeltet og samarbeider med ledende utenlandske forskere og partnere i utviklingsland
- Forskningskapasitet i utviklingsland i Afrika sør for Sahara er styrket
- Bruken av følgeforskning i gjennomføringen av utviklingspolitikken er økt

Prioriteringer 2021

Behovet for forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet for å løse store samfunnsutfordringer har blitt ytterligere synliggjort av covid-19. Samarbeidet med Forskningsrådet fortsetter på samme høye nivå som før. I 2021 vil bevilgningen også bli anvendt til mer kortsiktige FoU-oppdrag og andre tiltak som skal bidra til at oppdatert forskningsbasert kunnskap kan gjøres raskere tilgjengelig for å utforme og gjennomføre utviklingspolitikken. Det er særlig viktig å skaffe oppdatert kunnskap om konsekvensene av covid-19-pandemien. Regjeringen vil styrke og systematisere dialogen mellom relevante forskningsmiljøer og fagmiljøer i utenriktjenesten og Norad. Strategiske institutt-satsinger gjennom Forskningsrådet med Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI), Institutt for fredsforskning (PRIO), Fridtjof Nansen Institutt (FNI) og Chr. Michelsens Institutt (CMI) vil også støttes. I tillegg vil CMI fortsatt motta sin basisbevilgning under posten. Bevilgningen vil også dekke følgeforskning eller annen oppdragsforskning som kan bidra til mer kunnskapsbasert gjennomføring av bistandsprogrammer.

Rapport 2019

Midlene ble brukt til forskningsbasert kunnskap av høy kvalitet og relevans som kan bidra til framdrift mot bærekraftsmålene. Samtidig ble forskningskapasiteten i utviklingsland styrket.

Forskningsrådets NORGLOBAL-2 program er hovedplattformen for støtte til norsk utviklingsforskning og retter seg mot noen av de viktigste prioriteringene i utviklingspolitikken. I 2019 finansierte dette forskningsprogrammet totalt 42 forskningsprosjekter. 17 av disse er nye og 19 prosjekter har kvinnelige prosjektledere. 19 av prosjektene inkluderer doktorgradsstipendiater og ti

inkluderer postdoktorstipend ved norske institusjoner. Dette har styrket norsk utviklingsfaglig forskningskapasitet gjennom programmet. Kunnskapen fra programmet er etterspurt. I 2019 kom det 103 faglige publiseringer, en økning på 40 fra 2018. Formidlingen av kunnskap økte også. Det var mange søknader av høy kvalitet på de fleste tematiske områdene, med unntak av global utdanning som har møtt lavere interesse i forskningsmiljøene.

Forskningsprogrammet for global helse, GLOBVAC, hadde 37 aktive prosjekter i 2019. 14 av disse ble avsluttet innen utgangen av året. Et prosjekt ved Universitetet i Bergen utviklet en vaksinekandidat som kan gi beskyttelse mot dødelig diaré forårsaket av E.coli-bakterier. Vaksinen er nå klar for utprøving på mennesker. GLOBVAC hadde 44 faglige publiseringer i 2019.

Forskningssamarbeid mellom Norge, India og Kina ble finansiert under posten. Her bidro samarbeidslandene med midler på samme nivå som Norge. Gjennom India-programmet ble ti nye forskningsprosjekter tildelt midler, med tematisk fokus på nanoteknologi, mikroteknologi og avanserte materialer. Kina-samarbeidet handlet om klima, climateknologi, miljø og velferdsforskning, og kapasitetsbygging på områder som er viktig i en global kontekst, og der det kinesiske bidraget er viktig. Totalt hadde Forskningsrådet 18 prosjekter som involverte kinesisk partner med finansiering i 2019, og innvilget midler til fem nye prosjekter.

Seks forskningsinstitusjoner i Afrika sør for Sahara mottok direkte støtte i 2019. Flere fikk master-, doktorgrad- og postdoktorstipend. Flere av forskningsinstitusjonene har produsert banebrytende forskningspublikasjoner. Det har eksempelvis blitt forsket på innovative dyrkingsmetoder for å håndtere skadedyr uten bruk av sprøytemidler, og som samtidig øker avlinger, matsikkerhet, mattrygghet og inntekter. Videre har forskningen ført til nye måter å rehabilitere forringet land etter gullgruvedrift. I tillegg har kliniske studier bidratt til å endre retningslinjene for behandling av multiresistent tuberkulose fra 24 til ni måneder. Støtten har også bidratt til å styrke stab og infrastruktur ved institusjonene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 76,3 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 132,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Reduksjonen tas i bevilgningen til Forskningsrådet. Reduksjonen er foretatt for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021, samt for å

redusere avsetningene i Forskningsrådet. Siden reduksjonen tas i avsetningene skal de ikke føre til redusert aktivitet i budsjettåret. Bevilgningen på posten planlegges tilbakeført til 2020-nivå i påfølgende budsjettår, og Forskningsrådet skal utlyse midler som opprinnelig planlagt.

Post 72 Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker faglig samarbeid for å styrke offentlige institusjoners kompetanse og kapasitet til å mobilisere ressurser for bærekraftig utvikling. Faglig samarbeid skal bidra til godt styresett preget av integritet, åpenhet og ansvarlighet, jf. nærmere omtale i Meld. St. 17 (2017–2018) *Partnerland i utviklingspolitikken*.

Kunnskapsbanken omfatter følgende program:

- Olje for utvikling
- Fisk for utvikling
- Skatt for utvikling
- Anti-korrupsjon og godt styresett
- Likestilling for utvikling
- Statistikk- og registersamarbeid
- Digitalisering for utvikling
- Landbruk for utvikling
- Hav for utvikling (støttes under kap. 163, post 72 *Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning*)
- Høyere utdanning og forskning (støttes under kap. 161, post 70 *Utdanning* og post 71 *Forskning*)
- Fornybar energi for utvikling (støttes under kap. 162, post 72 *Fornybar energi*)
- Studiefinansiering for utvikling utredet i 2020 og planlegges etablert i 2021

Midler under posten brukes også til å styrke kompetanse på enkelte områder som ikke er organisert i Kunnskapsbanken.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under en rekke bærekraftsmål, særlig mål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer, og mål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kompetanse og kapasitet i offentlige institusjoner i samarbeidsland på områder der Norge

- og/eller multilaterale organisasjoner har relevant og etterspurt kompetanse, er styrket
- Kunnskaps- og kompetanseoverføring mellom samarbeidsland (nord-sør-sør samarbeid) er økt

Prioriteringer 2021

Arbeidet med Kunnskapsbanken inneholder vanligvis en stor grad av reising og deltakelse på møter. I pandemisituasjonen vil det være viktig å tilpasse samarbeidet slik at programmene kan videreføres med alternative arbeidsformer. Virtuelle møter, utvikling av læringsprogrammer og støtte til teknisk utstyr og bredbånd forventes å øke under og etter covid-19-pandemien.

Skatt for utvikling og Fisk for utvikling (Ffu) vil prioriteres i 2021.

Samtidig er Landbruk for utvikling i støpeskjeen, og Digitalisering for utvikling skal utvikles videre i 2021, i tråd med Meld. St. 11 (2019 – 2020) *Digital transformasjon og utviklingspolitikken*. Norges lederrolle i arbeidet for å etablere en global plattform for digitale fellesgoder av høy kvalitet er en sentral komponent i arbeidet.

Arbeidet med anti-korrupsjon og styresett vil styrkes, særlig støtten til gjennomføringen av FN-konvensjonen mot korrupsjon. I Likestilling for utvikling undersøkes mulighetene for å utvide samarbeidet med ett eller to nye land, i tillegg til Etiopia og Nepal.

Kunnskapsbanken vil fortsatt tilby møteplasser og veiledning til en rekke norske institusjoner som er engasjert i faglig samarbeid, uansett om programmene deres er organisert i Kunnskapsbanken eller ikke.

Støtten til sivilt samfunn videreføres for at organisasjonene skal bidra til åpenhet, ansvarlighet og integritet hos myndighetene i samarbeidsland.

Samarbeidet med Norec om utveksling skal konkretiseres ytterligere. Det samme gjelder triangulært (nord-sør-sør) samarbeid.

Faglig samarbeid og internasjonal innsats for å videreutvikle normer, regler og operasjonelle tiltak, herunder i skattespørsmål og bekjempelse av korrupsjon og ulovlig kapitalflyt, kompletterer hverandre og vil prioriteres i 2021. FN, OECD og utviklingsbanker vil motta støtte til dette arbeidet.

Rapport 2019

Olje for utvikling (Ofu)

I Irak fikk myndighetene praktisk opplæring i å undersøke og rense områder som har blitt foru-

renset av oljeutslipp forårsaket av konflikten med ISIL.

I *Myanmar* bisto norske eksperter myndighetene med å forbedre og utvide informasjonen om petroleumssektoren som blir offentlig tilgjengelig i landets årlige budsjettforslag.

I *Kenya* lanserte Petroleumsdepartementet i 2019 en internettportal som gir detaljert økonomisk og teknisk informasjon om alle petroleumslisenser som er tildelt i landet. Portalen er utviklet under kyndig veiledning fra Oljedirektoratet.

Etter mangeårig støtte fra Ofu-programmet, tok myndighetene i *Libanon* et langt steg i retning av utvinning av gassressursene i det østlige Middelhavet. Petroleumsdepartementet godkjente selskapet Totals søknad om boring og Miljødepartementet godkjente konsekvensanalysen for prosjektet.

I *Somalia* fikk mer enn 50 ansatte fra både sentrale myndigheter og delstatsnivå grunnleggende opplæring i prinsipper for ansvarlig petroleumsförvaltning i 2019.

To landprogram er under forberedelse i Latin-Amerika. På *Cuba* gjennomførte sektormyndighetene innledende diskusjoner for å definere innholdet i et nytt, helhetlig program. I *Colombia* ble partene enige om et programdokument for et fire-årig Ofu-samarbeid.

Ofu-programmet fortsatte å styrke og støtte samarbeidet med sivilsamfunn og ulike internasjonale organisasjoner. Samarbeidet med FNs miljøprogram (UNEP) ble oppskalert, med økt vekt på aktiviteter som skal bidra til å forebygge og redusere klimakonsekvenser av petroleumsutvinning.

Fornybar energi for utvikling

Se omtale under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 72 *Fornybar energi*.

Fisk for utvikling (Ffu)

Innsatsen til Fisk for utvikling (Ffu) ble trappet opp i 2019, bl.a. med nye samarbeidsavtaler i hovedsatsingslandene *Ghana* og *Myanmar*.

Forskningsskipet F/F Dr. Fridtjof Nansen foretok forskningstokt i Angola og Namibia, Elfenbenskysten og Ghana, Øst-Afrika, Sør-Afrika, og i Guinea, Guinea-Bissau, Liberia, Marokko, Mauritania, Senegal og Sierra Leone. Det første Nansen-Forumet om bærekraftig fiske ble holdt i Benin, med deltakelse og erfaringsutveksling fra 29 samarbeidsland, representanter fra regionale fiskeriorganisasjoner og FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO).

Støtten til næringsutvikling og sivilsamfunnsorganisasjoner ble videreført, bl.a. gjennom organisasjonen Caritas i Colombia, hvor over 200 elever i alderen 14–18 år fikk yrkesutdanning innen fiskeoppdrett i 2019.

Bekjempelse av ulovlig, uregulert og urapportert fisk og fiskerirelatert kriminalitet er videreført gjennom bidrag til bl.a. UNODC og FAO.

Hav for utvikling (Hfu)

Hav for utvikling (Hfu) ble etablert i Kunnskapsbanken i 2019. Programmet bidrar til å styrke den norske havsatsingen og supplerer eksisterende utviklingssamarbeid om hav. I 2019 ble det både gjennom Ffu og Hfu bevilget støtte til et prosjekt i FAO. Prosjektet skal sikre et godt kunnskapsgrunnlag, og bistå samarbeidslandene i utviklingen og implementeringen av klimatilpasningsplaner for fiskeri- og akvakultursektoren.

Skatt for utvikling (Sfu)

Skatt for utvikling (Sfu) bidro til styrket og rettferdig nasjonal ressursmobilisering og la til rette for inkluderende deltakelse i de multilaterale prosessene for internasjonal skattlegging. Norge doblet støtten til skatterelatert utviklingssamarbeid fra 2015 til 2019, og oppnådde med dette målet i «Addis Tax Initiative» ett år før tiden. Norge, som første OECD-land, ga i 2019 støtte til flergiverfondet for FNs skattekomité i tråd med løftet fra 2015 under «Addis Ababa Action Agenda» om finansiering for utvikling.

Det bilaterale skattearbeidet ble styrket i 2019 for å forberede samarbeidet med Rwanda og Tanzania/Zanzibar. Skatteetaten samarbeider med tilsvarende institusjoner i Ghana, Jordan, Libanon og Nepal.

Gjennom Sfu fikk tolv sivilsamfunnsorganisasjoner støtte til å arbeide med skatterettferdighet og ulovlig kapitalflyt, globalt og i flere av Norges partnerland.

I tillegg til bilateral kapasitetsutvikling ble det i 2019 inngått avtaler med flere multilaterale organisasjoner om kapasitetsutvikling innen skatteadministrasjon; Det inter-amerikanske senteret for skatteadministrasjon (CIAT), FNs skattekomité (UNDESA), Det internasjonale pengefondet (IMF) og Verdensbanken. Gjennom CIAT bidrar Norge til viktig kapasitetsutvikling i land i Latin-Amerika, mens støtten til IMF bidro til å utvikle kapasitet i viktige samarbeidsland i sør, deriblant Malawi, Tanzania og Uganda, og i sårbare stater

hvor det er vanskelig for den norske Skatteetaten å drive kapasitetsutvikling.

Likestilling for utvikling (LIKE)

Norge inngikk en avtale om LIKE-samarbeid med *Etiopia* i 2019. For *Nepal* ble programdokumentet og utkast til samarbeidsavtale ferdigstilt. Samarbeidet bidro til å styrke myndighetenes kunnskapsgrunnlag for politiske beslutninger og oppfølging av tiltak for likestilling. Delegasjonsbesøk har styrket relasjonene mellom samarbeidsinstitusjonene i de to landene og Norge. Et LIKE-forum ble avholdt høsten 2019, med deltakere fra Costa Rica, Mexico og Argentina. Norsk offentlig- og privat sektor delte erfaringer med å fremme likestilling i arbeidslivet og bidro til ny kunnskap og triangulært samarbeid på tvers av landene som deltok.

Digitalisering for utvikling (Dfu)

Digitalisering for utvikling (Dfu) ble etablert i Kunnskapsbanken i 2019, som oppfølging av *Digital Strategi for utviklingspolitikken* fra 2018. Programmet har to hovedkomponenter: digitale fellesgoder og digitale partnerskap.

Norge har tatt en lederrolle og samarbeider med internasjonale aktører for å følge opp rapporten fra FNs generalsekretærs høynivåpanel for digitalt samarbeid, med anbefaling om å opprette en global allianse og plattform for digitale fellesgoder (åpent lisensierte digitale løsninger) som kan bidra til å oppnå bærekraftsmålene i utviklingsland. En toårig avtale ble i 2019 inngått med Unicef som skal lede etableringen av alliansen og plattformen.

Gjennom en ettårig avtale med «Digital Impact Alliance» ble digital inkludering og operasjonalisering av prinsippene for digital utvikling støttet i 2019.

Statistikk og registre

Norge støtter nasjonale strategier for statistikkutvikling og kapasitetsutvikling i samarbeidslands statistikkbyråer. Det ble i 2019 inngått ny avtale med Statistisk sentralbyrå (SSB) om institusjons-samarbeid for å dele norsk kompetanse innenfor statistikk med utviklingsland. Norge inngikk også samarbeid med Paris21/OECD for å styrke systemer for statistikk og bygge kompetanse i samarbeidsland.

Det ble gjennomført en kartlegging i 2019 om muligheter for å videreutvikle innsatsen for statis-

tikk og registre. Studien konkluderer med at Norge har et komparativt fortrinn innen fagområdet, og at nordiske erfaringer er etterspurt.

Anti-korrupsjon

FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC) mottok økt støtte til faglig samarbeid med utviklingsland om oppfølging av forpliktelser i FN-konvensjonen mot korrupsjon (UNCAC). Arbeidet med identifisering og tilbakeføring av stjålne verdier er videreført gjennom støtte til UNODC og Verdensbankens samarbeidsinitiativ «Stolen Asset Recovery». Norge støtter også Basel-Instituttets «International Center for Asset Recovery» som tilbyr faglig bistand og rådgivning i etterforskning av korrupsjon.

Sivilt samfunn har en viktig rolle i oppfølgingen av UNCAC, og paraplyorganisasjonen UNCAC Coalition mottok norsk støtte i 2019. Resolusjonen om storskalakorrupsjon, vedtatt på statspartskonferansen for UNCAC i 2017, er fulgt opp med tre ekspertmøter, hvorav ett ble holdt i Oslo i 2019.

Samarbeidet med anti-korrupsjonsressurssenteret U4 ble videreført. Det ble inngått en toårig avtale med OECD om støtte til godt styresett, anti-korrupsjon og bekjempelse av bestikkelser.

Landbruk for utvikling (Lfu)

Programmet ble utredet i 2019 med sikte på lansering i 2020. I 2019 ble det bygget videre på samarbeidet mellom Norsk Institutt for Bioøkonomi (NIBIO) og FAO der en norsk-utviklet digital plattform skal bidra til bekjempelse av skadegjørere i landbruket. Et pilotprosjekt er igangsatt i Malawi.

Evaluerings-samarbeid

Evalueringsavdelingen i Norad hadde i 2019 faglig samarbeid med evalueringsavdelingene i Den globale miljøfasiliteten (GEF), FNs utviklingsfond (UNDP) og FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women). Evalueringsavdelingen er også representert i «Global Evaluation Advisory Committee» som gir råd og veiledning når det gjelder UN Womens evalueringsarbeid. I juni 2019 ble det holdt et seminar om evaluering av bistand i lys av bærekraftsmålene og styrking av nasjonal evalueringskapasitet i samarbeid med UNDP og Fafo. Det ble også innledet et samarbeid med organisasjonen «Better Evaluation» for å styrke evalueringsfaglig kompetanse hos nasjo-

nale og internasjonale bistandsaktører ved å gi gratis tilgang til en nettbasert kunnskapsplattform om hvordan man planlegger, gjennomfører, legger til rette for, og bruker evalueringer.

Øvrig samarbeid

Det ble gitt støtte til faglig samarbeid i ni land i Afrika, fem land i Asia og ett land i Latin-Amerika, i første rekke innenfor Ofu og Ffu. Samarbeidet med Kina og India har en bredere sammenheng.

Norge bidro i 2019 bl.a. til at «China Council» (CCICED) utarbeidet anbefalinger til kinesiske myndigheter om en mer bærekraftig og grønn havpolitikk og til etableringen av et nasjonalt karbonmarked som vil starte opp for kraftsektoren i 2020. Norge støttet også studier for å redusere miljøbelastningen fra kinesisk matproduksjon. Et nytt planleggingsverktøy for bærekraftig havbruk ble testet ut. Norge støttet kompetanseoverføring om trepartssamarbeid og kartlegging av levekår for utsatte grupper i fattige provinser i Kina.

Det treårige samarbeidet mellom Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (DIKU) og Indias University Grants Commissioner (UGC) ble avsluttet i 2019,

men har lagt grunnlag for et videre institusjonelt samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, med involvering av privat næringsliv. Samarbeid mellom «The Energy and Resources Institute» (TERI) og norske forskningsinstitusjoner bidro til bedre kunnskap om ren energi, energieffektivisering og klimaforandringer. Andre institusjoners samarbeid bidro til Indias nasjonale nedkjølingsplan, og til mulig reduksjon av utslipp av hydrofluorkarbongasser. Bruk av IKT-verktøy i landbruket, f.eks. en mobil-app som måler nitrogeninnhold i planter ved fargeanalyse, har hjulpet bønder til redusert og mer korrekt bruk av nitrogenbasert gjødsel, og bidratt til klimatilpasning av landbruket. SINTEF bidro til kapasitetsbygging hos lokale myndigheter om gjenbruk i offentlige bygg og veier.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 793,7 mill. kroner for 2021.

Dette er en reduksjon på 95 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Dette gjøres fordi deler av aktiviteten ligger an til å bli redusert på grunn av covid-19-pandemien og for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	611 265	461 200	402 736
71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	1 080 812	1 191 966	715 966
72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	1 034 688	867 000	439 000
73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>	75 000	160 000	124 000
75	Norfund - tapsavsetning	551 250	480 000	438 288
95	Norfund - grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 428 750	1 365 000	1 239 864
	Sum kap. 0162	4 781 765	4 525 166	3 359 854

En lønnsom og ansvarlig privat sektor som bidrar til jobbskaping og skatteinntekter er nøkkelen til bærekraftige samfunn, og dermed fattigdomsreduksjon. Bedre rammevilkår og tilgang til finansiering for små- og mellomstore bedrifter og stabil elektrisitet til en overkommelig pris er viktige for-

utsetninger for å skape næringsutvikling og arbeidsplasser. Lokal, regional og internasjonal handel er også en driver for å sikre arbeidsplasser og økt verdiskaping. Norfund er Norges viktigste instrument for å investere i virksomheter som bidrar til jobbskaping og fattigdomsreduksjon i

utviklingsland. Tilgang til moderne energitjenester og reduserte utslipp av klimagasser er sentrale forutsetninger for bærekraftig utvikling. Kapitlet dekker også Norges forpliktelser i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) gjennom deltakelse i kapitaløkningen som ble vedtatt i 2018 og gjennomføres i perioden 2020–2024. I tillegg gis det støtte til programmer i IFC med vekt på næringsutvikling i sårbare stater, jobbskaping, bedre rammevilkår for private investeringer og mobilisering av privat kapital inn i klimarelevante investeringer.

Post 70 Næringsutvikling og handel, kan overføres

Bevilgningen dekker støtte til næringsutvikling og jobbskaping i utviklingsland, samt handelsrettet utviklingssamarbeid. Et velfungerende og ansvarlig næringsliv er avgjørende for å skape økonomisk vekst og varig fattigdomsreduksjon. Næringsutvikling skaper arbeidsplasser, som igjen baner vei ut av fattigdom for den enkelte og danner grunnlag for skatteinntekter for staten. Det setter staten i stand til å finansiere viktig infrastruktur og offentlige tjenester. En høyere grad av digitalisering i utviklingsland kan bidra til et mer effektivt næringsliv, tilgang til nye markeder og innovasjon.

Bistand under denne posten brukes til å forbedre lokale rammevilkår i utviklingsland og til å redusere risiko for investorer som vurderer at risikoen kan være for høy. Innsatsen skal særlig bidra til å skape arbeidsplasser i de minst utviklede landene i Afrika sør for Sahara. Norsk innsats bygger på Meld. St. 24 (2016–2017) *Felles ansvar for felles fremtid – Bærekraftsmålene og norsk utviklingspolitikk*, og Meld. St. 35 (2014–2015) *Sammen om jobben – Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet*.

En forutsetning for bistanden er at næringslivsaktører utviser aktsomhet og kartlegger risiko for menneskerettsbrudd, barnarbeid, klima og miljø, jf. FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, og OECDs veileder for multilaterale selskaper.

Bevilgningen dekker følgende tilskuddsordninger:

- Støtte til samarbeid om rammevilkår for næringsutvikling i utviklingsland
- Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland
- Norfunds tilskuddsordning for styrking av investeringenes utviklingseffekter

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, og bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Jobbskapingen i utviklingsland er økt
- Eksporten av varer og tjenester fra fattige land er økt
- Næringslivet i utviklingsland har bedre rammevilkår

Prioriteringer 2021

Covid-19 har rammet næringslivet i utviklingsland hardt. Det langsiktige arbeidet for jobbskaping, forutsigbare rammevilkår og handel er viktig for å sikre en bærekraftig gjenoppbygging av økonomien. De sosioøkonomiske konsekvensene av covid-19 i utviklingsland skal ligge til grunn for all innsats med siktemål å gjenopprette, opprettholde og skape bærekraftig næringsvirksomhet og arbeidsplasser. I 2021 vil regjeringen:

- Skape bærekraftige arbeidsplasser i de minst utviklede landene i Afrika sør for Sahara, med særlig vekt på jobbskaping innenfor landbruk og havbaserte næringer
- Bidra til forutsigbare rammevilkår for næringslivet i utviklingsland
- Legge til rette for flere investeringer, økt handel og strategisk partnerskap med næringslivet i utviklingsland
- Økt verdiskaping i utviklingsland gjennom strategisk innsats i utvalgte sektorer og verdikjeder, herunder innen digitalisering
- Bedre finansielle tjenester for små og mellomstore bedrifter i utviklingsland
- Benytte bistandsfinansielle instrumenter for økt resultatoppnåelse
- Spre kunnskap om handelsregelverk og eksportmuligheter, forenkling av grense- og tollprosedyrer og tiltak for kvalitetssikring og heving av standarder
- Videreføre og støtte nye tiltak som styrker utviklingseffektene i Norfunds investeringer

Rapport 2019

Jobbskaping i utviklingsland er økt

Gjennom ordningen «Bedriftsstøtte for næringsutvikling i utviklingsland» ble det gitt støtte til forundersøkelser, partnersøk og opplæring innen land-

bruk, fisk og marine ressurser, maritim sektor og informasjonsteknologi. En ekstern gjennomgang fra 2019 viste at av 23 bedrifter som inngikk avtaler i 2017 og 2018 om tidlig-fase-støtte, ble det skapt 3 000 nye arbeidsplasser, hvorav over 2 500 heltidsstillinger. Dette har økt husholdningsinntektene og bidratt til å redusere fattigdom.

Gjennom ulike partnerskap med bl.a. organisasjonene Growth Africa, Antler, ProBogota og Oslo International Hub ble det gitt opplæring, nettverksbygging og såkornskapital til oppstartsselskaper. Disse ble som regel etablert av ungdom som ellers ikke har tilgang til veiledning og kapital. Så langt har norsk støtte til programmet resultert i flere vellykkete oppstartsselskaper, og mer enn USD 5 mill. i private midler til såkornsinvesteringer i Øst-Afrika.

Et norsk-støttet ILO-prosjekt i Tunisia har ført til opprettelse av flere hundre arbeidsplasser for kvinner og unge, og i tillegg bidratt til den nasjonale sysselsettingsstrategien. IFC Catalyst Funds klimarelevante investeringer har bidratt til 27 000 arbeidsplasser (se nærmere beskrivelse under kap. 162, post 72 *Fornybar energi*).

Eksport av varer og tjenester fra fattige land er økt

I 2019 var den samlede innsatsen til handelsrettet utviklingssamarbeid på 135 mill. kroner. Bistanden var særlig rettet inn mot tiltak for økt eksport fra små og mellomstore bedrifter, forenkling av grense- og tollprosedyrer og innsats for kvalitets sikring og heving av standarder. Støtte til Verdensbankens program for tilrettelegging for handel bidro til forenklinger i mange land. Forhåndsklaring for alle importerte varer ble innført i Nicaragua i 2019. Tidligere gjaldt dette kun noen produkter. Klareringstiden er redusert fra åtte til fire dager. I Bangladesh kan søknader om import og eksport nå registreres på nett. Behandlingstiden er følgelig redusert fra minimum syv dager til under to timer. Norsk støtte til Det internasjonale handelssenteret (ITC) har bidratt til at økt informasjon om handel er gratis tilgjengelig på nett for mikro-, små og mellomstore bedrifter. Norsk støtte til et samarbeid mellom industridepartementet i Bangladesh og International Maritime Organisation (IMO) for økt bærekraftig virksomhet og jobbskaping i landets skipsgjenvinningssektor resulterte i bedre håndtering av utslipp og farlig avfall. Det ble også lagt vekt på helse, miljø og sikkerhet for de som arbeider i sektoren.

En nyopprettet garantiordning til lokale banker har med norsk støtte gjort kreditt mer tiljen-

gelig for små og mellomstore bedrifter på Vest-Balkan.

Norges deltakelse i det tyske G20-initiativet «Compact with Africa» for Tunisia førte til tunisisk-styrt koordinering av ulike tiltak som skal øke private investeringer i landet.

Norges støtte til verdikjedeprogrammet «Tanzania Agricultural Partnership Program» har siden 2014 bidratt til at nærmere 19 000 bønder har fått opplæring i klimasmarte landbruksmetoder. Gjennomsnittlig avkastning økte fra 1,6 til 4,3 tonn mais per hektar, noe som tilsvarer en økning på 187 pst. i bruttomarginen for disse bøndene. Mer effektiv produksjon bidro til bedre matsikkerhet og økt eksport av mais fra Tanzania, mens importen av ris ble redusert.

Støtten til Utviklingsfondet og selskapet Joytech i Etiopia ga 3 000 småbønder stiklinger av høy kvalitet som kan gi en flerdobling av avlingene og dermed også en betydelig inntektsøkning. Plan Norge og KK Fresh har fått støtte til et tilsvarende verdikjedeprogram i Uganda som forbedrer chili-verdikjeden og har bidratt til økte inntekter for mer enn 10 000 småbønder. Norsk støtte til slike programmer fører ofte til at den private aktøren er villig til å gjennomføre nødvendige infrastrukturinvesteringer som bidrar til langsiktige effekter.

Ordningen for å styrke utviklingseffektene av Norfunds investeringer ble i hovedsak benyttet til å støtte opp om virksomhetenes miljø- og selskapsstyring gjennom opplæring og kursing. Tiltak for å øke kunnskapen om likestilling ble også vektlagt med mål om å styrke rekruttering av kvinner og ruste kvinner til ledende stillinger og til styreplasser i virksomheter. Midler fra ordningen gikk i 2019 bl.a. til Female Future-kursing i tillegg til mulighetsstudier for mindre investeringsprosjekter og til lokal samfunnsutvikling.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 402,7 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 58,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Det foreslås å flytte 28,5 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2 tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 30 mill. kroner på posten for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak for å bedre ernæring, matsikkerhet, klimatilpasset landbruk og fiskeri i utviklingsland. Tiltakene skal ses i et matsystemperspektiv. Det betyr at klima, miljø, infrastruktur og institusjoner ses sammen med verdikjeden for mat. Dette omfatter matproduksjon, videreforedling, distribusjon, salg og konsum, i tillegg til den sosioøkonomiske og miljømessige effekten systemet har på omgivelsene. Småskala matprodusenter innenfor fisk og landbruk prioriteres.

Regjeringens handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk 2019–2023 *Mat, mennesker og miljø* ble lansert i 2019. Den legger, sammen med den kommende strategien om klima, sult og sårbarhet, viktige føringer for prioriteringene over denne budsjettposten.

Regjeringen vil i 2021 vurdere å justere tiltakene under posten for å forebygge at covid-19-pandemien utvikler seg til en sultkrise.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 2 – Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring og fremme bærekraftig landbruk. Bevilgningen støtter også opp under andre bærekraftsmål slik som 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Bærekraftige matsystemer er etablert
- Flere mennesker, og spesielt kvinner, tar del i den formelle landbruksøkonomien
- Vilkårene for småbrukere og småskala fiskere er bedret
- Veksthemning blant barn er redusert

Prioriteringer 2021

Handlingsplanen for bærekraftige matsystemer fastlegger regjeringens prioriteringer. Den overordnede målsettingen er økt matsikkerhet gjennom bærekraftige matsystemer, inkludert mat fra havet. Videre inneholder planen følgende fire delmål:

- Økt bærekraftig og klimatilpasset matproduksjon og økt produktivitet fra variert landbruk, fiskeri og akvakultur
- Økt bærekraftig verdiskaping og næringsutvikling i matsektoren som gir stabil tilgang på sunn og trygg mat og mindre matsvinn
- Bedre ernæring og bærekraftig forbruksmønster basert på økt kunnskap og tilgang til et variert og sunt kosthold, trygg mat og rent drikkevann
- Bærekraftige matsystemer er fremmet i nasjonale, regionale og globale rammeverk og styrket gjennom institusjonsbygging

Arbeidet vil følges opp på landnivå gjennom relevante utenriksstasjoner og i samarbeid med sivilsamfunnsorganisasjoner, forskningsinstitusjoner og privat næringsliv. I tillegg er samarbeid med multilaterale organisasjoner viktig for gjennomføringen.

Multilaterale kanaler som mottar midler under denne posten er FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO), Konsortiet for internasjonal landbruksforskning (CGIAR), Verdensbankens globale program for landbruk og matsikkerhet (GAFSP), Den globale stiftelsen for avlingsmangfold (Crop Trust) og Verdens matvareprogram (WFP).

Rapport 2019

Bærekraftige matsystemer er etablert

Utviklingsfondet har, sammen med lokale partnere, i *Malawi* siden 2014 fått støtte til et program rettet mot småbønder. Programmet skal bidra til å legge om til mer klimasmarte dyrkingsmetoder, dyrke et større utvalg av landbruksprodukter og øke og effektivisere husdyrholdet. Gjennomgang av programmet har vist at de bøndene som har fått veiledning har økt husholdningens årlige inntekt med mellom 55 pst. og 62 pst. fra 2014 til 2019.

Arbeidet med å styrke matsikkerhet og klimarobust landbruk i nordøstlige *Nigeria* ble i 2019 hemmet av den negative utviklingen i sikkerhets-situasjonen. Alvorlige begrensinger i bøndenes mulighet til å utnytte dyrkbart areal gjør langsiktig fattigdomsreduksjon i større skala krevende å oppnå. Det regionale verktøyet «Cadre Harmonisé» for analyse av matsikkerhet viser også til store utfordringer og liten framgang. Bidrag fra myndigheter og humanitære aktører er viktige for å dempe disse effektene, særlig for de mest sårbare. Støtten på 21 mill. kroner gjennom FAO bidro bl.a. til at 52 640 personer fikk distribuert frø til grønnsakdyrking i tørketiden. I tillegg fikk 10 500 internt fordrevne og kvinner uten tilgang

til dyrkbart land støtte til mikrohagebruk slik at deres mattilgang og selvforsyningssevne økte.

Syklonen Idai rammet *Mosambik* i mars 2019, og utløste en omfattende humanitær krise. Norge bidro med betydelige midler til den humanitære innsatsen, og trygget matsikkerheten for over 15 000 familier, i form av hjelpepakker bestående av 32,4 tonn frø, og rundt 20 000 landbruksredskaper. Rehabilitering av åtte vanningsanlegg ødelagt av Idai ble fullført innen utgangen av 2019. Norge bidro med 28 mill. kroner til Verdens matvareprogram (WFP), og 25 500 familier (127 500 mennesker) fikk støtte til å øke sine inntekter, gjenoppbygge levebrød og forbedre motstandskraften etter syklonen. 16 000 husstander mottok månedlige varekuponger til en verdi av USD 40 per familie og 16 000 husstander mottok bistand i form av mat i en periode på to måneder.

Det ble i 2019 inngått avtale med Verdensbanken om støtte til Global Agriculture and Food Security Program (GAFSP). Fondet bisto myndighetene i utviklingsland med å øke jordbruksproduksjonen, koble bønder til markeder og redusere risiko og sårbarhet som følge av konflikt og/eller klimaendringer.

Også samarbeidet med FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (FAO) om støtte til The Flexible Multi Partner Mechanism (FMM) bidro til bærekraftige matsystemer og klimatilpasset landbruk. FMM gir FAO større frihet til å velge strategisk viktige innsatser sammenlignet med øremerkede bidrag. Gjennom FNs fond for landbruksutvikling (IFAD) bidro Norge til bedre matsikkerhet og inntektsmuligheter for mennesker som var utsatt for konflikt og klimaendringer.

Flere mennesker, spesielt kvinner, tar del i den formelle landbruksøkonomien

Norge inngikk i 2019 samarbeid med Verdens matvareprogram (WFP) for å redusere konsekvensene av ekstrem tørke i Afrika, gjennom værvarselbasert finansiering og tidlig handling. Et annet WFP-prosjekt er «Farmer to Market Alliance», som kobler matproduksjon og markeder. I 2019 ble det etablert 278 nye markedssentre i Kenya og Rwanda. Disse ble brukt av 86 450 småbønder som solgte varer gjennom godkjente markedskanaler og verifiserte oppkjøpere til en verdi av USD 8 mill. Halvparten av bøndene var kvinner.

Veksthemming blant barn er redusert

For å redusere underernæring, feilernæring og veksthemming, ble de inngåtte strategiske part-

nerskapene med Unicef, Power of Nutrition (PON), Scaling up Nutrition (SUN) og IFAD videreført i 2019. Gjennom partnerskapene ble nasjonale myndigheter og institusjoner, sivilsamfunnsorganisasjoner og private selskaper i ernæringsarbeidet mobilisert. I *Tanzania* fikk sju millioner barn og nesten tre millioner mødre bedret sitt næringsinntak gjennom Unicefs ernæringsprogram.

I *Malawi* ga Norge støtte til skolemat gjennom Verdens matvareprogram (WFP). I alt 283 skoler var omfattet av den norske bevilgningen, og totalt 381 702 elever fikk et varmt måltid hver dag i 2019. Der det er mulig inngår skolene direkte avtaler med lokale bønder om å levere matvarer til skolemåltidene. Derved etableres bærekraftige matsystemer, og flere mennesker tar del i den formelle landbruksøkonomien.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 716 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 476 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Det foreslås å flytte 507 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1. Det foreslås samtidig en økning på 31 mill. kroner til styrking av arbeidet med matsikkerhet og klimatilpassning.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII, pkt. 6 om kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-11) med 120 mill. kroner per år i perioden 2019–2021.

Post 72 Fornybar energi, kan overføres

Tilgang til moderne energitjenester og reduserte utslipp av klimagasser er sentrale forutsetninger for bærekraftig utvikling. Denne bevilgningen dekker tiltak som forbedrer investeringsklimaet, reduserer risiko, bygger ut strømmettet, støtter lokale strømløsninger, bidrar til økt bruk av rene kokeovner og energieffektivisering, og bidrar til utfasing av kull. Bevilgningen er særlig rettet mot partnerland i Afrika. Tiltak som bidrar til å dekke energibehovene for sårbare grupper prioriteres i tråd med prinsippet om at ingen skal utelates. Bevilgningen må ses i sammenheng med bevilgningen til Norfund som bidrar med å tilrettelegge for private investeringer i nye kraftverk tilknyttet nettet, distribuert kraft og tilgang utenfor strømmettet i utviklingsland.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris er økt
- Utslipp fra energisektoren er redusert

Prioriteringer 2021

Regjeringen innsats for fornybar energi i utviklingspolitikken tar utgangspunkt i hvor Norge kan bidra med kompetanse og egne erfaringer. Dette er:

- Fornybar energiproduksjon fra vann, vind, sol og jordvarme
- Desentraliserte energiløsninger
- Utbygging, oppgradering, drift og vedlikehold av strømmnett, inkludert digitalisering og utbygging av smartnett og -målere
- Sektorreformer, lovverk, karbonprising, regulering, forvaltning, kapasitetsbygging og utvikling av integrerte regionale kraftmarkeder
- Utdanning og forskning

I 2020 ble det arbeidet med å få på plass en garantisatsing for private aktørers investeringer i fornybar energi i utviklingsland, i tråd med regjeringens beslutning om dette i 2019. Satsingen skal bidra til å tette gap i det internasjonale garantimarkedet og senke terskelen for private investeringer i land der risikoen er høy. Satsingen vil gjennomføres i samarbeid med internasjonale garantiinstitusjoner. Det opprettes også en tilskuddsordning for å senke finansieringskostnadene for fornybar energi i lavinntektsland og sårbare stater.

Støtte til forundersøkelser og infrastruktur vil fortsatt være viktig for å styrke privat sektors investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Innsatsen koordineres med Norfunds investeringer i fornybar energi, Norfunds nye ordning for støtte til tidlig fase prosjektutvikling, samt med innsats gjennom utviklingsbankene og Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).

Videre vil Norge samarbeide med mottakerlandene om å styrke energiforvaltningen og utbygging av strømmnett for transport av kraft til husholdninger, næringsvirksomhet, industri, skoler, sykehus, mv. Det vil også jobbes for desentraliserte strømløsninger og innsats for rene kokeløsninger.

Utfasing av kull i energisektoren er av avgjørende betydning for å kunne innfri tograders målet i Parisavtalen. Regjeringen vil støtte internasjonale initiativ som bidrar til varig energiomlegging og utfasing av kullkraft i utviklingsland.

Covid-19-pandemien har hatt omfattende konsekvenser for energisektoren og framdriften i mange programmer vil bli påvirket. Regjeringen vil legge vekt på å støtte tiltak som bidrar til å redusere konsekvensene av pandemien, f.eks. elektrifisering av helseklinikker, og tiltak som skaffer pålitelig elektrisitet til gjenoppbyggingen av økonomien.

Rapport 2019

Tilgangen til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Norsk støtte til *Liberias* energidepartement i 2019 styrket energiforvaltningen i Liberia gjennom etablering av nye hydrologiske målestasjoner og digitalisering. Norsk støtte har bidratt til å ferdigstille arbeidet med Mount Coffee-vannkraftverket som er den største leverandøren av fornybar energi til Monrovia.

Norge bisto *Mosambik* i arbeidet med å sikre universell tilgang til energi innen 2030. Støtten besto av rådgivning, støtte til lovprosesser og bilaterale prosjekter med mål om økt tilgang til elektrisitet. Norge inngikk i 2019 en avtale om et betydelig bidrag til et flergiverfond i regi av Verdensbanken, for å sikre elektrisitet til 300 000 nye husholdninger og offentlige institusjoner, spesielt i de fem fattigste provinsene. En kraftoverføringslinje mellom Mosambik og Malawi, som vil bidra til regional krafthandel, er under utbygging med norsk støtte.

Norge har vært en sentral støttespiller i utviklingen av Mosambiks første solkraftverk i Mocuba som ble åpnet i august 2019. Kraftverket på 40 MW er det største solkraftverket i Afrika sør for Sahara, med unntak av Sør-Afrika. Kraftverket har kapasitet til å levere ren energi til mer enn 175 000 husstander, og bidra til å redusere CO₂-utslippene med 75 000 tonn årlig. Solkraftverket er utviklet gjennom et partnerskap mellom norske Scatec Solar, Norfund KLP og Mosambiks kraftselskap EDM.

Den norske støtten til fornybar energi i *Nepal* bidro til kunnskapsoverføring innen vannkraft, utvikling av et rammeverk for miljøkonsekvensanalyser for vannkraftsektoren og bygging av infrastruktur for strømtilførsel. Videre er det gitt støtte til utbygging av høyspentlinjer, distribusjonsnett og strømtransformatorer i samarbeid med Den asiatiske utviklingsbanken (ADB) og

Nepal Electricity Authority (NEA). Utbyggingen har økt tilgangen til moderne energi og bidratt til å redusere langvarige strømbrydd i store deler av landet og i Kathmandu spesielt.

I *Tanzania* har norskfinansierte elektrifiseringsprosjekter under avtalen med Rural Energy Agency (REA) bidratt til at om lag 143 000 mennesker har fått tilgang til strøm, hvorav 29 900 nye kunder i 392 landsbyer i 2019. Pilotprosjektet for produktiv bruk av elektrisitet er gjennomført for å stimulere lokal næringsvirksomhet. Om lag 4200 personer har deltatt på informasjons- og opplæringsarrangementer. Flere enn 500 nye arbeidsplasser er skapt som følge av prosjektet.

I *Uganda* har norske midler bidratt til jobbskaping og entreprenørskap innenfor fornybar energi-sektoren. Andelen kvinnelige studenter, har økt fra 22 pst. i 2017 til 49 pst. i 2019. Det ble i 2019 inngått en femårsavtale med Uganda Electricity Generation Company Limited (UEGCL) om bistand til drift og vedlikehold av to vannkraftverk. Norfunds datterselskap, SN Power sin eierandel i ett av Ugandas største vannkraftverk, Bujagali, har som den største norske enkeltinvesteringen i landet styrket næringslivssamarbeidet innenfor fornybar energi og gitt positiv oppmerksomhet til norsk vannkrafteksportise.

Gjennom Verdensbanken og Clean Cooking Alliance har Norge støttet tiltak for renere koking bl.a. i Uganda, Rwanda og Burundi. Dette har bedret helsesituasjonen etter å ha redusert innendørs luftforurensning når husholdningene tar i bruk moderne teknologi. Tiden kvinner brukte på sanking av brensel ble flere steder redusert fra tolv timer per uke til fire og en halv time.

Afrikabankens Sustainable Energy Fund Africa (SEFA) har investert i et fond som har utviklet det nye 42 MW store Achwa II vannkraftverket i Uganda. Flere andre kraftverk er under bygging. SEFA har også bidratt til å gi ca. 82 000 mennesker i Tanzania tilgang til strøm fra lokale strømnett.

Norge har støttet utviklingsbankenes fond «Oppskalering av fornybar energi i fattige land» (SREP – Scaling up Renewable Energy in low income countries) i flere år. Gjennom investeringer i ren energi skal SREP bidra til økt produksjon og tilgang til energi i lavinntektsland, og demonstrere at fornybar energi som vind, sol, geotermisk, biomasse og små vannkraftverk, kan bidra til å dekke energibehovet til husstander, skoler, helsestasjoner og produktiv sektor. Fondet har programmer under utvikling i 23 land, og er nå i en implementeringsfase. Fondet har imidlertid hatt til dels store forsinkelser, i stor grad pga. ytre

omstendigheter som krig, naturkatastrofer/jordkjelv, epidemier (ebola), politiske uroligheter, og andre utfordringer. Programmet skal vare til minst 2030, og omfatter store energiprojekter som det tar tid å iverksette og gjennomføre.

Clinton Climate Initiative (CCI) arbeider med å gi små øystater fornybare energiløsninger. CCI har bidratt til utviklingen av et nytt 37 MW stort solkraftverk på Jamaica, mens CCIs arbeid i Komorene har vært krevende grunnet den politiske situasjonen og gjentatte sykkloner.

Utslipp fra energisektoren er redusert

Gjennom støtten til Det grønne klimafondet (GCF) i 2019 har Norge bidratt til betydelige forventede reduksjoner i utslipp av klimagasser fra energisektoren og økt tilgang til energi. 37 pst. av GCFs støtte går til energitiltak.

Gjennom Verdensbankens Energy Sector Management Assistance Programme (ESMAP) bidro Norge til arbeidet med subsidiereform der hovedformålet er å redusere klimagassutslipp. Gjennom ESMAP støttes også arbeidet med utfasing av kull, samt studier for tilrettelegging av utbygging av vannkraft.

Gjennom Energizing Development (EnDev) har Norge bidratt til at 1,6 millioner mennesker har fått tilgang til moderne energi. En million mennesker har fått renere kokeovner og 600 000 personer har fått tilgang til strøm. Gjennom innsatsen er årlige utslipp redusert med 2,3 mill. tonn CO₂. Innsatsen er i stor grad rettet mot de fattigste landene i Afrika.

Norge gikk i 2014 inn som partner med 100 mill. kroner i det innovative investeringsfondet IFC Catalyst Fund, sammen med bl.a. Storbritannia Canada, Japan og private investorer. Hensikten var å bidra til å mobilisere privat kapital inn i klimarelevante investeringer. Innen utgangen av 2019 var investeringsmidlene fordelt til i alt 156 klimarelevante prosjekter. En stor andel av midlene (18 mrd. kroner) ble mobilisert fra private investorer. Resultater ved slutten av 2019 viser at Catalyst Fund bl.a. har bidratt til installasjon av 3271 MW energi, 7,621 MWH produksjon, og unngåtte utslipp er beregnet til 7,8 mill. tonn CO₂. Investeringene har gitt mer enn 27 000 arbeidsplasser. Nåværende og framtidig fortjeneste føres tilbake til et Trust Fond i IFC og dekkes i første omgang administrative utgifter og kanaliseres på sikt til andre bistandstiltak. Covid-19 øker risikoen i fondet.

Et prioritert område innen norsk energibistand er styrket energiforvaltning og kapasitets-

utvikling. Gjennom rammeavtale med Norad gjennomførte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) bl.a. et kurs i beskatning av vannkraft for flere av sine samarbeidsland. International Centre for Hydropower (ICH) har tilrettelagt for styrket dialog med lokalsamfunn berørt av vannkraftkraftutbygging i Ghana. I *Uganda* har støtten resultert i bedre manualer og prosedyrer i det nasjonale nettselskapet og bidratt til å ruste kraftselskap for deltakelse i internasjonale fora. Gjennom støtte til et stipendprogram ved Norges teknisk-vitenskapelige universitet (NTNU) utdannes vannkraftingeniører fra utviklingsland.

Norge har også støttet etableringen av et regionalt energisenter for *Stillehavslandene*. Gjennom det internasjonale byrået for fornybar energi (International Renewable Energy Agency – IRENA) er det gitt støtte til oppbygging av kapasitet for å tilrettelegge for investeringer i fornybar energi i små øystater gjennom programmet «SIDS Lighthouses Initiative». Samarbeidet med IRENA har også bidratt til analyse av de geopolitiske konsekvensene av overgangen til fornybar energi, etablering av markedsplasser for fornybar energi i utvalgte regioner og utarbeidelse av globalt atlas for fornybar energi.

I *Myanmar* har støtte til opplæring og utvikling av standarder og tekniske spesifikasjoner styrket myndighetenes evne til å forvalte landets vannressurser og dermed styrket grunnlaget for en bærekraftig kraftsektor bygget på ren, fornybar energi.

I 2019 har Arusha Technical College i *Tanzania* gjennomført flere yrkesfaglige kurs innen vannkraftteknologi. Norsk støtte har også bidratt til Kikuletwa vannkraftsenter for yrkesfaglig opplæring er rehabilitert og oppgradert. Om lag 400 arbeidsplasser er skapt lokalt. En ny avtale om institusjonssamarbeid mellom NVE, elektrisitetselskapet TANESCO og reguleringsmyndigheten EWURA ble inngått i 2019 med mål om kapasitetsbygging og effektivisering av elektrisitetssektoren.

Norge finansierer faglig samarbeid med *Kina* hvor NordPool Consulting og det danske sentralnettselskapet Energinet bidrar med råd om utforming og gjennomføring av kraftmarkeds-reformer.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 439 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 428 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Det foreslås å flytte 355 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 73 mill. kroner for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Det vises også til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 10 vedr. utbetalinger til garantiinstrumenter.

Post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overføres

Verdensbankens institusjon for støtte til privat sektor er Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC). IFC har gode resultater med å skaffe tilveie privat kapital og innovative finansieringspakker og oppnår gode klimareultater innen Verdensbankgruppen. Et viktig instrument i samarbeid med IFCs bistandsprogram er IDA18 «Private Sector Window (PSW)» for anvendelse i de fattigste landene og Verdensbankens garantiinstitutt (Multilateral Investment Guarantee Agency; MIGA). IFC er en viktig finansiell samarbeidspartner for norske bedrifter og for Norfund i utviklingsland.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst

Prioriteringer 2021

Norge vil arbeide for en mobilisering av midler til respons på covid-19, samtidig som Verdensbanksystemet vil fortsette å arbeide med hele sin verktøykasse for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse. Norge vil gjennom alle deler av bankens (IBRD, IDA, IFC og MIGA) arbeid for å sikre gjennomslag for sentrale norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer, herunder et styrket resultatfokus. Verdensbanken vil mobilisere USD 200 mrd. i klimarelatert utlån i perioden 2021–2025. Norge vil være en pådriver for at bankens klimamål oppfylles, og for at dens virksomhet skal støtte opp under gjennomføringen av Parisavtalen. Norge vil også ha et særlig fokus på

bankens nye strategi for sårbare stater. Norge vil legge vekt på bankens arbeid med utvikling av privat sektor og jobbskaping, samt nasjonal ressursmobilisering. Begge deler vil være sentralt for å skape ny økonomisk vekstkraft etter covid-19-pandemien. IFC vil i 2021 ha hovedfokus på gjenoppbygging etter covid-19 og utvikling i sårbare stater. Finansieringsinstituttet vil være helt sentralt for å stimulere privat sektor-utvikling og jobbskaping ved den økonomiske opphenting som antas å komme i kjølvannet av covid-19.

Det er spesielt viktig å gjøre IFC i stand til å gjennomføre planer for rask gjenvinning av økonomisk vekst etter covid-19, men også å støtte opp om de initiativer og aktiviteter som allerede var påbegynt før covid-19 var en realitet; bl.a. klima og sårbare stater. IFC kan de to siste årene vise til høy investeringsgrad (>30 pst.) i klimarelaterte prosjekter (93 prosjekter i over 40 land i bankens budsjettår 2019). I tillegg til sin egen finansiering på USD 2,6 mrd. skaffet IFC tilveie USD 3,2 mrd. fra andre investorer. Institusjonen har gjennomgått et markert organisatorisk skifte de siste to årene og fokuserer nå i stor grad på sårbare stater. Organisasjonen rekrutterer flere ansatte til kontorer i felt og har det siste halve året etablert fire nye kontorer i Afrika i hhv. Angola, Benin, Mali og Togo.

Rapport 2019

I 2019 støttet Norge G20-initiativet «Compact with Africa» med mål om å forbedre regelverk og øke innenlandske næringsinvesteringer og investeringer fra G20-land. Dette er et partnerskap med Nederland og Tyskland. I tillegg har Norge samarbeidet med IFC i det tematiske fondet PRESS (Partnership for Resilient Efficient and Sustainable SMEs) som er en rådgivningstjeneste for små og mellomstore bedrifter. For privat sektor-utvikling i sårbare stater støttet Norge fondet Conflict-Affected States in Africa (CASA) sammen med Nederland og Irland. CASA bidro i 2019 med reformarbeid for å bedre privat sektorutvikling, bl.a. med lover for leasing, forretningsregistre, kredittbyråer og har gitt kapasitetsbygging til ca. 300 lokale selskaper og 115 000 bønder. I 2019 fokuserte IFC fondsarbeidet med sårbare stater geografisk i Sahel-regionen, Jemen og Afrikas horn, og vil fortsette dette arbeidet i de kommende tre årene gjennom en ny geografisk fokusert plattform (tematisk fond).

Budsjett 2021

International Finance Corporation (IFC) åpnet for kapitalpåfylling fra 2020. Norge vil betale inn sitt bidrag totalt USD 38,1 mill. (384 millioner kroner) over 6 år (2020–2025).

Det foreslås bevilget 124 mill. kroner, fordelt med 64 mill. kroner til kapitalpåfylling for IFC i 2021, samt 60 mill. kroner til tematiske fond. Dette er en reduksjon på 36 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Det vises for øvrig til vedtak under romertall X, pkt. 2 og 5 om utbetaling av tilskudd, og romertall XII, pkt. 4 om deltakelse i kapitaløkninger.

Post 75 Norfund – tapsavsetting

Post 95 Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland

Bevilgningen dekker tilførsel av investeringskapital til Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund). Bevilgningen gis i form av grunnfondskapital og tapskapital, der tapskapitalen normalt utgjør 25 pst. av tildelingen. Norfund bidrar til utvikling av lønnsomme virksomheter innenfor sektorene ren energi, finans, grønn infrastruktur og vekstkraftige bedrifter, som også inkluderer investeringer i landbruket.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom, bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris, bærekraftsmål 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, bærekraftsmål 9 – Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon og bærekraftsmål 11 – Gjøre byer og bosetninger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Det er skapt økonomisk utvikling og bærekraftige arbeidsplasser i fattige land gjennom bevaring og utvikling av lønnsomme bedrifter
- Det er investert i land med umodne kapitalmarkeder

Prioriteringer 2021

Norfund er en ansvarlig og langsiktig investor. Styret i Norfund fastsetter planer for Norfunds virksomhet på grunnlag av Norfund-loven, vedtektene og strategien (2019–2022) fastsatt for virksomheten.

Som følge av covid-19 og konsekvensene av at internasjonal kapital trekker seg ut av utviklingsmarkedene pga. økt usikkerhet og risiko, blir det viktig å sikre bærekraften i investeringene til Norfund gjennom videre drift og ved bevaring av arbeidsplasser. I tillegg må det legges til rette for nye jobber i nye investeringer gjennom 2021. Norfund skal gi prioritet til Afrika sør for Sahara og til investeringer i fornybar energi. Posten reduseres noe i 2021, noe som innebærer at regjeringens mål om økt kapitalisering til Norfund med 50 pst. innen 2021 ikke vil nås.

Rapport 2019

Norfund igangsatte gjennomføring av ny strategi for 2019–2022. Investeringer i ren energi, finansinstitusjoner, vekstkraftige bedrifter, herunder i landbruk, og i grønn infrastruktur ble prioritert. Det er investeringene i fornybar energi og i finansinstitusjoner som gir størst overskudd i porteføljen. Internrenten på hele Norfunds portefølje var i 2019 på 6,3 pst. i investeringskapital. Historisk internrente er på 5,9 pst.

Norfund hadde ved årsskiftet en total forpliktet portefølje på 24,9 mrd. kroner. Det ble inngått nye investeringsforpliktelser for 4 mrd. kroner i 2019 med følgende fordeling:

- 1,96 mrd. kroner i finansinstitusjoner
- 1,32 mrd. kroner i fornybar energi
- 0,74 mrd. kroner i vekstkraftige virksomheter, fordelt på direkteinvesteringer og fond

61 pst. av investeringsforpliktelsene ble gjort i Afrika sør for Sahara og 36 pst. i de minst utviklede landene. Overskuddet etter skatt var på 1 113 mill. kroner. Norfund reinvesterer overskuddet i nye investeringer.

Den største enkeltinvesteringen i 2019 var en historisk egenkapitalinvestering i Yoma Bank i Myanmar, den første internasjonale avtalen av sitt slag i landet. På samme måte var Norfunds avtale med Mutual Bank i Bangladesh kun den andre internasjonale egenkapitalinvesteringen i en bank i landet. Gjennom bankinvesteringsplattformen ARISE investerte Norfund også egenkapital i panafrikanske EcoBank.

Innenfor ren energi har Norfund, som medinvestor sammen med Scatec Solar og EDM (Electricidade de Mozambique), satt i drift solkraftverket Central Solar de Mocuba (40 MW). Dette er det første storskala solcellekraftverket tilknyttet strømmettet i Mosambik. Norfunds datterselskap SN Power signerte kontrakter for utvikling av et 147 MW vannkraftprosjekt på grensen mellom Rwanda og Den demokratiske republikken Kongo (Ruzisi III). Gode resultater i SN Power bidro betydelig til Norfunds overskudd. Alle investeringene i 2019 innenfor satsingsområdet ren energi var i fornybar energi, der Norfund har en forpliktelse om over tid å investere halvparten av tilført kapital i fornybar energi, som er oppfylt. Investeringer i selskapene WeLight, D.light, Greenlight Planet, Yoma Micro Power, Starsight og Arnergy, som tilbyr energiløsninger utenfor strømmettet, var viktige i 2019.

Norfund realiserte investeringene i et hotell i Rwanda og i landbruk i Tanzania, i tillegg til flere innfridde lån. Samlede realiserte gevinster regnskapsført i 2019 utgjorde 78 mill. kroner. Jobbskaping var et sentralt mål, både direkte gjennom investeringer i vekstkraftige selskaper og indirekte gjennom investeringer i utviklingsfremmende sektorer som i kraftforsyning og finansinstitusjoner. Det ble gjennom året skapt 14 900 nye arbeidsplasser i porteføljen og antall bankkunder i porteføljen økte med to millioner. Til sammen var det 380 000 jobber ved utgangen av 2019 i de virksomhetene Norfund var investert i. Virksomheter i Norfunds portefølje betalte 14,1 mrd. kroner i skatter og avgifter og produserte 17,2 TWh strøm. Ytterligere resultater og utviklingseffekter framkommer i Norfunds virksomhetsrapport for 2019.

I tråd med Stortingets samtykke ble ordningen for tidlig fase prosjektutvikling og risikoavlastning i de minst utviklede og sårbare stater etablert i Norfund i 2019. Norfund har allerede investert i flere prosjekter med midler fra ordningen, særlig innenfor fornybar energi.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 678,2 mill. kroner for 2021, fordelt med 438,3 mill. kroner på post 75 *Norfund – tapsavsetting* og 1 239,9 mill. kroner på post 95 *Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland*.

Dette er en reduksjon på 166,8 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Kap. 163 Klima, miljø og hav

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	45 800	15 000	
70	Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 065 661	1 392 542	1 228 218
71	Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, <i>kan overføres</i>	345 755	517 967	281 967
	Sum kap. 0163	1 457 216	1 925 509	1 510 185

Konsekvensene av klimaendringene rammer utviklingslandene og de mest sårbare statene særlig hardt. Hyppigere tørke- og flomkatastrofer fører til sviktende avlinger i landbruket og ødelagt infrastruktur. Klimaendringene kan bidra til å undergrave det som hittil er oppnådd for å bekjempe fattigdom og for å nå bærekraftsmålene.

Klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse er sentrale elementer i den norske utviklingspolitikken. Innsatsen på området skal trappes opp i årene framover. Samtidig vil arbeidet med reduksjon av utslipp av klimagasser og luftforurensning fortsette. Slik vil regjeringen styrke det norske bidraget til gjennomføringen av Parisavtalen, arbeidet for bærekraftsmålene og gjennomføringen av det globale Sendai-rammeverket for katastrofeforebygging.

Det er et økende press på havmiljøet og marine ressurser i store deler av verden. Covid-19-pandemien har påvirket havøkonomien betydelig, og mange steder har skipsfart, fiskeri- og turistnæringene nærmest stoppet helt opp. Samtidig vil havet og havnæringene ha en nøkkelrolle i gjenreisningen av en bærekraftig og klimavennlig økonomi. Regjeringen vil derfor fortsette arbeidet for en økt internasjonal forståelse av sammenhengen mellom bærekraftig bruk av havet og god miljøtilstand. Helhetlig havforvaltning er en forutsetning for sunne og produktive hav for fremtiden, og dermed for oppnåelse av bærekraftsmålene om bl.a. fattigdomsbekjempelse, jobbskaping og bekjempelse av sult. Innsatsen mot marin forsøpling, som gir viktige bidrag til global helse og målet om sunne og rene hav, vil også videreføres.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Denne bevilgningen har dekket 65 pst. (ODA-andelen) av kostnadene til utbedring av Svalbard globale frøhvelv jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet under kap. 2445. *Statsbygg*, post 31 *Igangsetting av ordinære byggeprosjekter*. Utbedringen ble ferdigstilt i 2020, og det er ikke bevilgning under posten i 2021.

Rapport 2019

Rapporten fra utbedringen av Svalbard globale frøhvelv i 2019 vil utarbeides av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og omtales i deres budsjettproposisjon for 2021.

Inntil 65 pst. av kostnadene med byggingen av frøhvelvet ble rapportert som offisiell utviklingshjelp (ODA) og ble finansiert under denne posten på bistandsbudsjettet.

Det ble i 2019 bevilget 60,7 mill. kroner til tiltaket og det ble utbetalt 45,8 mill. kroner.

Post 70 Miljø og klima, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til klima- og miljøinnsatser, herunder tiltak som bidrar til gjennomføring av Parisavtalen, bærekraftsmålene, internasjonale miljøavtaler og prosesser, og Sendai-rammeverket for forebygging av klima- og naturkatastrofer.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem, og bærekraftsmål 15 – Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Miljøet er bedre beskyttet
- Utslippene av klimagasser er begrenset
- Tilpasningen til konsekvensene av klimaendringer er forbedret
- Motstandsdyktighet mot klimarelaterte naturkatastrofer er styrket

Prioriteringer 2021

Norsk innsats skal i hovedsak gå til finansiering av tiltak for klimatilpasning, forebygging av klimarelaterte katastrofer og utslippsreduksjoner, inkludert kapasitetsbygging og teknologisamarbeid i utviklingsland. I tillegg vil regjeringen støtte internasjonalt miljøsamarbeid. For regjeringen er klimatilpasning og forebygging et sentralt element i utviklingsarbeidet. Dette er i tråd med klimakonvensjonens mål om at støtten til klimafinansiering i utviklingsland skal være balansert mellom tiltak som reduserer utslipp og tilpasning og katastroforebygging. Satsingen må ses i sammenheng med oppfølgingen av handlingsplanen for bærekraftige matsystemer og bevilgning under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 71 *Matsikkerhet, fisk og landbruk*.

Det grønne klimafondet (GCF) er den viktigste samarbeidspartneren for norsk multilateral klimafinansiering av utslippsreduksjoner og klimatilpasning i utviklingsland.

På det øvrige miljøfeltet er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF) de organisasjonene som mottar mest støtte fra Norge.

Som følge av covid-19 foreslås det at bevilgningen under denne posten også kan benyttes til tiltak som kan bidra til å redusere konsekvensene av pandemien, men samtidig sammenfaller med målene på posten.

Rapport 2019

Miljøet er bedre beskyttet

Den globale miljøfasiliteten (GEF) mottok i 2019 130 mill. kroner i støtte fra Norge, hvorav 120 mill. kroner under denne posten. Siden oppstarten har GEF gitt nærmere USD 20 mrd. i tilskudd og mobilisert ytterligere USD 107 mrd. i samfinansiering for mer enn 4 700 prosjekter i 170 land. I perioden fra juli 2018 – juni 2019 finansierte GEF prosjekter og programmer for USD 2,1 mrd. GEF er i rute for å nå målet om 1:7 finansiering fra land, partnere eller privat sektor i denne perioden. Basert på prosjektene som er godkjent i GEF-7-perioden fra 2018–2022, vil 4,7 millioner hektar land restaureres, 582 millioner tonn CO₂-utslipp vil reduseres, 2,9 millioner hektar marine områder vil være beskyttet og 70 millioner hektar med verneområder på land bli opprettet, eller være under forbedret forvaltning for bevaring og bærekraftig bruk.

Norsk støtte til FNs miljøprogram (UNEP) i 2019 gikk til flere tiltak innen UNEPs tematiske områder som økosystemer, miljøkriminalitet, klima, forebygging av naturkatastrofer og konflikt. Informasjonssenteret GRID-Arendal mottok 12 mill. kroner til sitt arbeid med miljørettet informasjonsformidling og forskning. Dette gjennomføres i tett samarbeid med UNEP.

To prosjekter i regi av UNDP mottok støtte i 2019 for bevaring av jordas biologiske mangfold. Et prosjekt for finansiering av biologisk mangfold (BIOFIN) identifiserte hvordan naturmangfold best kan integreres i lands økonomiske beslutninger og lønnsomme investeringer. Norsk støtte ble kanalisert til to land: Bhutan og Kambodsja.

I Haiti ble naturressursforvaltningen i sørlige deler av landet styrket. I 2019 ble beskyttelsen av kysten bedret og biologisk mangfold i havet styrket gjennom bl.a. drift av planteskoler og skogplanting i erosjonsutsatte områder, og omplanting av mangroveskog langs strendene. Fiskeribefolkningen og lokale bønder fikk opplæring i bærekraftig bruk av naturressurser inkludert bl.a. honningproduksjon og fiske. Beredskapen mot naturkatastrofer ble bedret.

I 2019 bidro norsk støtte til Eastern Arc Mountains Conservation Endowment Fund (EAMCEF) til at lokalsamfunn i skogområder i Tanzania bedre ivaretar biologisk mangfold og naturressurser som skog og vann. En evaluering viste at prosjektet over de siste tre årene har bidratt til at over 53 000 mennesker, tilsvarende 9 pst. av befolkningen i prosjektområdet, har økte inntekter som de

investerer i utdanning, bolig og utstyr for å videreutvikle inntektsgrunnlaget.

Utslipp av klimagasser er begrenset

Norge støttet Det grønne klimafondet (GCF) med 400 mill. kroner i 2019. GCF bevilget USD 5,6 mrd. til 124 prosjekter. Prosjektene har en forventet reduksjon i klimagassutslippene med 1,6 gigatonn CO₂-ekvivalenter, og en forventet direkte positiv effekt på 348 millioner mennesker. En uavhengig evaluering av GCF viste at fondet i stor grad leverer på utviklingslandenes behov. GCF bør imidlertid styrke og effektivisere gjennomføringen av sine prosesser, utvikle en ny strategisk plan, prioritere risiko-avlastning til utslippsreducerende tiltak, gi økt støtte til klimatilpassning, styrke rollen og deltakelsen til privat sektor, samt forenkle tilgangen til finansiering. Gjennom sin plass i GCF sitt styre bidro Norge til å påvirke hvordan fondet arbeider og gir støtte.

Det multilaterale fondet for implementering av Montrealprotokollen (MLF) mottok støtte for å finansiere utfasing av produksjon og bruk av ozonødeleggende gasser. De ozonødeleggende KFK og HKFK-gassene er også svært kraftige klimagasser. I 2019 ble det godkjent finansiering av prosjekter som vil fase ut 5 400 tonn HKFK. Dette tilsvarer en klimaeffekt på 8,7 millioner tonn CO₂-ekvivalenter og en ozoneffekt på 356,9 ODP (Ozon Depleting Potential). Siden oppstarten av fondet er det vedtatt finansiering av prosjekter som vil fase ut 63 pst. av all HKFK.

Videre ble det gitt støtte til Private Financing Advisory Network (PFAN) som bidro til finansiering av små og mellomstore klimabedrifter som ellers ville hatt vanskeligheter med å få tilgang til investorer. PFAN har så langt bidratt til private investeringer for USD 1,5 mrd. og en reduksjon i klimagasser i størrelsesorden 3,2 millioner tonn CO₂ årlig.

Gjennom støtten til alliansen for små øystater (AOSIS) ble deltakelsen til små øystater i klimaforhandlingene styrket. Støtten bidro også til gjennomgangen av handlingsplanen for små øystater (Samoa Pathway).

Tilpasningen til klimaendringer og forebygging av katastrofer er forbedret

Arbeidet for klimatilpassning og forebygging av naturkatastrofer ble i 2019 styrket i tråd med Parisavtalen og Sendai-rammeverket for katastroforebygging.

Norsk støtte gikk til både globale, regionale, nasjonale og lokale organisasjoner. Støtten til FNs organ for katastroforebygging (UNDRR) bidro bl.a. til å utarbeide lokale og nasjonale strategier for katastrofereduksjon. Ved utgangen av 2019 hadde 81 land utarbeidet slike nasjonale strategier som et viktig grunnlag for redusert sårbarhet. Gjennom Verdensbankens fasilitet for katastroforebygging (GFDRR) bidro Norge til risikoforebygging i sårbare stater og regioner. Afrika var største mottaker av støtte fra GFDRR.

Samarbeid med Verdens meteorologiorganisasjon (WMO), NORCAP, Asian Disaster Preparedness Centre (ADPC) og FNs operasjonelle satellittapplikasjonsprogram (UNOSAT) ble videreført. Norge bidro i 2019 til å styrke vær- og klimatjenester i Afrika og Sørøst-Asia. Støtten ble gitt gjennom WMOs globale rammeverk for klimatjenester (GFCS) i Afrika, og gjennom Meteorologisk institutt til bilateralt samarbeid i Asia.

Innenfor katastroforebygging og klimatilpassning kan digital transformasjon gi store gevinster. I tråd med Meld. St. 11 (2019–2020) *Digital transformasjon og utviklingspolitikken* ble det i 2019 inngått en avtale med Meteorologisk institutt for å utforske verdien av å bruke data og teknologi fra værapplikasjonen yr.no for å forbedre værvarslingen i Afrika. Norge støttet også FNs operasjonelle satellittprogram (UNOSAT) med å bygge kapasitet i Øst-Afrika og Sørøst-Asia i bruken av satellittbilder i arbeidet med å forebygge naturkatastrofer.

Det ble videre gitt støtte til et program for klimatilpassning og katastroforebygging i lavtliggende kystbyer i Asia gjennom Asian Disaster Preparedness Centre (ADPC). Et regionalt program for klimatilpassning og klimarobuste samfunn i Himalayaområdet fikk også støtte gjennom den regionale organisasjonen International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD). Støtten gjennom ICIMOD bidro bl.a. til at det ble utviklet bedre sanntidsmodeller for regn- og smeltevann fra Himalaya og opplæring i miljøkonsekvensanalyser av vannkraft. Den har også bidratt til inkluderende inntektsgivende arbeid til fattige basert på bedre tilpassning til konsekvensene av klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer.

I Mali bidro Norge til Malis klimafond som bevilget støtte til prosjekter som dekker 170 kommuner spredd over hele landet. Prosjektene har bidratt til klimatilpassning innen prioriterte sektorer. Norsk støtte bidro også til avklaring av lokale naturressurskonflikter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 228,2 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 164,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Reduksjonen skyldes at det foreslås flyttet 85 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 79,3 mill. kroner på posten for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall XII, pkt. 5 om kapitalpåfylling i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med inntil 520 mill. kroner i perioden 2018–2022, samt forslag til vedtak under romertall VI, pkt. 5 og romertall X, pkt. 9 om utbetalinger av tilskudd til GCF.

Post 71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forsøpling, kan overføres

Denne bevilgningen dekker tiltak for å følge opp regjeringens politikk for bærekraftig bruk og beskyttelse av hav og marine ressurser. Tiltakene rettes inn mot havøkonomiens betydning for å nå arbeidet med FNs bærekraftsmål, herunder fattigdomsbekjempelse, jobbskaping og bekjempelse av sult. Videre dekker bevilgningen tiltak for å styrke det internasjonale samarbeidet mot marin forurensing, spesielt mot forsøpling og mikroplast. Regjeringens internasjonale havinnsats er forankret i havstrategien *Ny vekst, stolt historie* fra 2017, Meld. St. 22 (2016–2017) *Hav i utenriks- og utviklingspolitikken* og regjeringens oppdaterte havstrategi *Blå muligheter* fra 2019. Havinnsatsen legger vekt på sammenhengen mellom god miljøtilstand, helhetlig økosystembasert forvaltning, bærekraftig bruk og verdiskaping. Havsatsingen er også viktig for de utviklingspolitiske prioriteringene av klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse.

Mål 2021

Bevilgningen skal særlig støtte opp under bærekraftsmål 14 – Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Havets ressurser er bærekraftig forvaltet og marine økosystemer er beskyttet
- Marin forsøpling og annen marin forurensing i utviklingsland er redusert

- Havrelaterte tiltak har bidratt til klimatilpasning, forebygging av naturkatastrofer og bekjempelse av sult

Prioriteringer 2021

Covid-19 har rammet havnæringene i utviklingsland spesielt hardt. Samtidig er havmiljøet under sterkt press fra klimaendringer, havforsuring, tap av biodiversitet, overfiske og forurensing. Utviklingsland vil ha behov for bistand for å få på plass systemer for bærekraftig havforvaltning for å sikre at havet kan bidra til arbeidsplasser og sultbekjempelse i etterkant av pandemien. Covid-19 har også ført til en sterk økning i plastforsøpling fra smittevernsutstyr. Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling vil noen prosjekter tilpasses for å bøte på spesifikke problemer som følge av dette. Det er besluttet at bistandsprogrammet skal gjennomføres i perioden 2019–2024 istedenfor 2019–2022, som opprinnelig forutsatt. I 2021 vil følgende innsatser og områder prioriteres:

- Støtte til utvikling av kunnskapsbasert, bærekraftig hav- og kystsoneforvaltning i utviklingsland, herunder bidrag til havforskning og FNs havforskningstiår
- Støtte opp under utviklingen av bærekraftig havøkonomi i utviklingsland, herunder bidra til jobbskaping og bekjempelse av sult
- Støtte til innsats for reduserte klimakonsekvenser for havet, herunder grønn skipsfart i utviklingsland
- Støtte opp under den globale innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske og fiskekriminalitet i utviklingsland
- Støtte til forbedring av avfallshåndtering og opprydning av plastavfall i samarbeidsland
- Støtte til arbeid som styrker globale forpliktelser og nasjonale og regionale virkemidler for å forhindre marin forsøpling og mikroplast

Videreutvikling og oppskalering av kunnskapsprogrammet Hav for utvikling vil være en sentral prioritering i 2021. Programmet inngår i Kunnskapsbanken og er en naturlig del av satsingen på hav og blå økonomi. Det er også programmet Fisk for utvikling, herunder Nansenprogrammet jf. omtale under kap. 161 *Utdanning* post 72 *Kunnskapsbanken*. Programmet skal bidra til en styrket, bærekraftig og inkluderende havøkonomi i samarbeidslandene og slik bidra til fattigdomsreduksjon, jobbskaping og sultbekjempelse. I 2021 vil faglig samarbeid med pilotland og Den afrikanske union (AU) videreføres og

styrkes. Likeledes vil samarbeidet med FNs havrettskontor (DOALOS) og Den internasjonale havbunnsmyndigheten (ISA) om opplæring og kursing videreføres. 2021 markerer også oppstarten av FNs tiår for havforskning, som ledes av FNs havkommisjon (IOC-UNESCO). Det norske bidraget støtter tiårets hovedmålsettinger med vekt på innsats som sikrer kapasitetsutvikling for utviklingsland.

Bevilgningen vil dekke tiltak som støtter anbefalingene fra Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi, som vil legges fram i desember 2020. Andre prioriteringer på posten er havrelaterte klimatiltak, herunder grønn skipsfart, og tiltak mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske og fiskerikriminalitet.

Under bistandsprogrammet mot marin forsøpling vil regjeringen fortsette samarbeidet med multilaterale og private aktører, forskningsinstitusjoner og sivilsamfunnsorganisasjoner for å forebygge og redusere marin forsøpling. Det regionale nedslagsfeltet vil i hovedsak være Asia, Afrika og små øystater. Det vil inngås nye avtaler med samarbeidspartnere som har Afrika som geografisk nedslagsfelt, samt aktører som har et særskilt fokus på sårbare grupper.

Rapport 2019

Forvaltningen av havet er mer bærekraftig

Det ble i 2019 gitt støtte til to rapporter som kunnskapsgrunnlag for videreutvikling av en bærekraftig havforvaltning, utarbeidet av henholdsvis WWF og GRID-Arendal og Den økonomiske kommisjonen for Latin-Amerika og Karibia (CEPAL). Rapportene vil utgjøre et viktig kunnskapstilfang når Høynivåpanelet legger fram sine anbefalinger.

Norge bidro til at deltakere fra 37 land og regionale organisasjoner kunne delta på Our Ocean-konferansen som fant sted i Oslo i oktober 2019. Norsk støtte bidro også til at Alliansen av små øystater (AOSIS) kunne tilknytte seg ekspertise for å ivareta sine interesser i andre og tredje forhandlingsrunde om ny FN-avtale om biologisk mangfold i havområder utenfor nasjonal jurisdiksjon (de såkalte BBNJ-forhandlingene).

Et styrket internasjonalt rammeverk for havforskning er et viktig premiss for å oppnå god havforvaltning og bærekraftige havøkonomier. Norge bidro med støtte til Den internasjonale oseanografiske kommisjon (IOC), både i form av ikke-øremerket støtte til iverksetting av IOCs resultatrammeverk 2018–2019, samt til forberedelser av FNs tiår for havforskning 2021–2030.

Ulovlig, urapportert og uregulert fiske og fiskekriminalitet er en vesentlig trussel mot bærekraftige hav. Gjennom UNDP støttet Norge et initiativ for bekjempelse av korrupsjon i fiskerisektoren i Myanmar, som bidro til en felles forståelse for betydningen av antikorrupsjonsarbeid.

Norge inngikk i 2019 en avtale med FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) om bistand til utviklingslands arbeid med reduksjon av klimagassutslipp fra skipsfarten gjennom prosjektet «GreenVoyage 2050». Dette vil bidra til IMOs mål om å halvere utslippene fra internasjonal skipsfart innen 2050. I 2019 ble tolv utviklingsland valgt som partnere i prosjektet, og arbeidet med å utvikle en arbeidsplan for prosjektets første fase er startet.

Norge videreførte i 2019 støtten til Verdensbankens flergiverfond for en bærekraftig havøkonomi, PROBLUE. Fondet ble operasjonelt i begynnelsen av i 2019. Hovedarbeidet gikk ut på å utvikle prosedyrer, rekruttere, spre informasjon og skape etterspørsel etter fondet i utviklingsland, samt innvilge et titalls søknader for satsingsområdene bærekraftige fiskerier, marin forurensning, grønn utvikling av havnæringer og kystsoner og havforvaltning. Ved årsrapporteringen i juni 2019 hadde PROBLUE fått tilsagn om støtte på i overkant USD 50 mill. fra fem ulike donorer.

Marin forsøpling og forurensing i utviklingsland er redusert

For flere av prosjektene i bistandsprogrammet mot marin forsøpling ble samarbeidsland- og partnere valgt ut og samarbeidet formelt etablert i 2019. Dette omfattet Avfall Norges opplæringsprogram i avfallshåndtering og SINTEFs arbeid for å fremme og dokumentere effekten av forbrenning av ikke-resirkulerbart plastavfall i energiintensiv industri. Sekretariatet for Basel-, Stockholm- og Rotterdam-konvensjonene, de såkalte BRS-konvensjonene, etablerte dialog med myndighetene i Bangladesh og Ghana og startet arbeidet med å utvikle verktøy for god implementering av disse konvensjonene.

UNEP styrket globale og regionale rammeverk på marin forsøpling og mikroplast ved å støtte ekspertgruppen på fagområdet som er etablert under FNs miljøforsamling, og ved å igangsette tre studier som skal kartlegge finansiering av tiltak. UNEP støttet utarbeidelsen av regionale handlingsplaner for Stillehavet og Øst-Afrika og bidro til harmonisering av standarder og metode for måling og overvåking av marin forsøpling.

I 2019 gikk støtten til GRID-Arendal til global policyutvikling og bidrag til flere ekspertgrupper for avfallshåndtering og marin forsøpling.

Verdens naturfond Norge (WWF) og Center for International Environmental Law/The Environmental Investigation Agency (CIEL-EIA) har vært aktive i påvirkningsarbeid for å oppnå politisk oppslutning om en global avtale for å bekjempe marin forsøpling. CIEL-EIAs arbeid førte til støtte til et nytt internasjonalt rammeverk på plastforsøpling samt økt forståelse for plastforurensing i samarbeidslandene.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 282 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 236 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2020.

Reduksjonen skyldes at det foreslås flyttet 100 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 136 mill. kroner på posten sammenliknet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021. Dette vil innebære en forskyvning av Norges forpliktelser under bistandsprogrammet for marin forsøpling.

Kap. 164 Likestilling

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Likestilling, <i>kan overføres</i>	406 548	324 019	158 319
71	FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 000	100 000	100 300
72	FNs befolkningsfond (UNFPA)	530 000	530 000	538 600
73	Sårbare grupper, <i>kan overføres</i>		466 000	522 000
	Sum kap. 0164	1 036 548	1 420 019	1 319 219

Utgangspunktet for arbeidet med likestilling er forpliktelsene som er nedfelt i FNs kvinnekonvensjon, handlingsplanen fra FNs kvinnekonferanse i Beijing og befolkningskonferansen i Kairo, sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner fred og sikkerhet og bærekraftsmålene. Regjeringens prioriteringer framkommer i handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling, *Frihet, makt og muligheter*, som forlenges ut stortingsperioden, handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet (2019–2022), og den internasjonale strategien mot skadelige skikker (2019–2023). Det arbeides med en strategi for arbeidet med personer med funksjonsnedsettelse og en strategi mot moderne slaveri. Disse strategiene vil legge føringer for framtidig bruk av posten på disse områdene. Posten vil kunne benyttes til tiltak som motvirker konsekvensene av covid-19-pandemien, som rammer de mest sårbare hardest.

Post 70 Likestilling, kan overføres

Denne bevilgingen dekker støtte til målrettede tiltak for å fremme jenters og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet i regi av sivilsamfunnsorganisasjoner og multilaterale organisasjoner.

Bevilgningen støtter særlig opp om arbeidet mot skadelige skikker og annen vold, innsatsen for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, kvinners politiske og økonomiske deltakelse og rettigheter og innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og bærekraftsmål 16 – Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for

alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivå.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Kvinners politiske rettigheter og deltakelse er styrket
- Kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse er styrket
- Jenters og kvinners tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter er styrket
- Vold mot kvinner og jenter, inkludert skadelige skikker og handel med kvinner og barn for seksuell og annen utnyttelse, er redusert
- Gjennomføringen av kvinner, fred og sikkerhetsforpliktelser er styrket

Prioriteringer 2021

Regjeringen vil arbeide for å unngå at covid-19 gir et varig tilbakeslag for kvinners formelle og reelle rettigheter. Norge vil fremme likestilling gjennom aktiv deltakelse i markeringen av 25-års jubileet for handlingsplanen for kvinners rettigheter fra FNs kvinnekonferanse i Beijing (Beijing +25). Markeringen er utsatt til 2021 grunnet covid-19.

Rapport 2019

Jenter og kvinners rettigheter, deltakelse og posisjon i samfunnet er styrket

Kvinnens deltakelse og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter ble særlig prioritert i 2019. Nedenfor følger overordnet resultatinformasjon fra et utvalg av multilaterale kanaler og partnere i det sivile samfunn.

I 2019 fortsatte presset mot kvinners rettigheter og likestilling globalt. Dette gjaldt særlig kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter. Regjeringen støttet sentrale partnere og bidro finansielt til Nairobi-konferansen i november 2019, for å markere 25-års jubileet for handlingsplanen fra befolkningskonferansen i Kairo. Videre ble det gitt støtte til organisasjoner som bidro til økt tilgang til prevensjon, seksualitetsundervisning og trygge aborter. FNs befolkningsfond (UNFPA) begynte i 2019 et program for å gi seksualitetsundervisning utenfor skolen i Colombia, Etiopia, Ghana, Iran og Malawi. Programmet henvender seg til de mest sårbare, inkl. lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønns personer (LHBTI), unge urfolk, unge med funksjonsnedsettelse og unge i fengsel.

Regjeringens strategi mot skadelige skikker ble lansert i oktober 2019. Sentralt i gjennomføringen av strategien står støtte til FNs fellesprogrammer mot henholdsvis kjønnslemlestelse og barne-

ekteskap, samt UNFPAs program mot preferanse for sønner. Norge har støttet fellesprogrammet mot kjønnslemlestelse siden 2008. En evaluering gjennomført i 2019 viste at programmet har bidratt med betydelige resultater. 3 166 lokalsamfunn har i 2019 kunngjort at de vil avskaffe kjønnslemlestelse og 617 150 jenter og kvinner mottok helse-, sosiale og juridiske tjenester. Handlingsplaner mot kjønnslemlestelse ble vedtatt i flere land.

Jenter og kvinner med nedsatt funksjonsevne er ytterligere utsatt for voldtekt og andre former for kjønnsbasert vold. Norges støtte til FNs fellesfond for bekjempelse av vold mot kvinner var i 2019 rettet inn mot kvinner med funksjonsnedsettelse. Fondet finansierte tiltak på landsbygda i land som Indonesia, Nepal, Peru og Zimbabwe. I Zimbabwe var målgruppen jenter som lever med funksjonsnedsettelse og HIV/AIDS. Fondet har i perioden 2015–2019 mobilisert USD 40 mill. til 79 sivilsamfunnsorganisasjoner i 47 land som jobber mot kjønnsbasert vold. Fondet har oppnådd gode resultater ved å samarbeide med små og kvinneledede sivilsamfunnsorganisasjoner. Støtten har bidratt til å bygge lokal kapasitet om kjønnsbasert vold, bygge ut tjenestetilgang og styrke den juridiske voldsbeskyttelsen i flere land.

I Palestina har Norges innsats bl.a. bidratt til økt politisk deltakelse fra kvinner, styrking av marginaliserte kvinners helserettigheter og økt andelen kvinnelige fredsforhandlingsrådgivere. Norges innsats i Libanon har bidratt til lovreform og opplæringstiltak som styrket kvinners rettigheter og muligheter i arbeidslivet. I Jordan har Norge støttet nasjonal etterlevelse av likestillingsforpliktelser og livreddende støtte til ofre for seksualisert vold. Slik har norsk støtte bidratt til å bedre kvinners økonomiske rettigheter og politiske deltakelse og til å støtte opp om bærekraftsmål 5 og 16 i Midtøsten.

I Tanzania har Norge bidratt til en tredobling av kvinnelige kandidater til politiske verv. I alt 10 800 kvinner fikk opplæring i entreprenørskap, forretningsutvikling og tilgang til nye markeder for sine produkter. Sparegrupper i avsidesliggende distrikter fikk 2 370 nye kvinner som medlemmer. I Etiopia ble 600 kvinnelige småbønder lært opp i likestilling og gårdsdrift. I Zimbabwe har norsk støtte bidratt til juridisk hjelp til utsatte kvinner og barn i lokalsamfunn med utbredt kjønnsbasert vold. I Afghanistan ble det gitt yrkesopplæring for 500 kvinner og etablert 50 spare- og lånegrupper.

Støtten under posten har også bidratt til å øke og styrke kvinners deltakelse i politisk arbeid (i

India, Pakistan og Sri Lanka), forbedret seksuell og reproduktiv helse blant barn og unge (Filippinene), styrket arbeidet mot kjønnsbasert vold (Nepal) og mot barneekteskap (Pakistan). Fremme av kvinners rettigheter i Kina er støttet gjennom Prosjektet China Women's Film Festival.

I alle fredsprosesser hvor Norge har en formell rolle, bidro norsk støtte til at kvinneorganisasjoner lyktes med å fremme kvinners rettigheter, behov og prioriteringer. Det utarbeides årlige rapporter om gjennomføringen av handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 158,3 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 165,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Reduksjonen skyldes at det foreslås flyttet 107 mill. kroner fra posten for å følge opp arbeidsdelingen mellom Utenriksdepartementet og Norad, jf. omtale i del I, kapittel 2, tabell 2.1.

Det foreslås en reduksjon på 58,7 mill. kroner på posten sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Samtidig økes kap. 164, post 72 *FNs befolkningsfond (UNFPA)* med 8,6 mill. kroner til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og kap. 164, post 73 *Sårbare grupper* med 56 mill. kroner som øremerkes til jenter og kvinner.

Post 71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), kan overføres

Denne bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til UN Women, som er FN-organisasjonen for kvinners rettigheter og likestilling. UN Women har en helt sentral rolle i å gjennomføre bærekraftsmål 5 om å oppnå likestilling mellom kjønnene og styrke jenters og kvinners stilling. Gjennom sitt tredelte mandat arbeider organisasjonen normativt, koordinerende og operasjonelt med likestillingsspørsmål overfor resten av FN-systemet og i FNs medlemsland. UN Women tilpasser sin tilstedeværelse og samarbeidsformer til de enkelte partnerlandenes behov. UN Women er sekretariat for FNs kvinnekommisjon, og ledende for FNs arbeid med kvinner, fred og sikkerhet.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UN Women når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- At kvinners politiske og økonomiske rettigheter og deltakelse fremmes, herunder også innenfor områdene fred og sikkerhet og humanitær respons
- At alle former for kjønnsbasert vold bekjempes
- At kvinners rettigheter og likestilling i globale normer og standarder og i nasjonale lovverk, planer og budsjetter er styrket

Prioriteringer 2021

Norge vil bidra til at UN Women fortsetter å være den ledende globale aktøren for arbeidet med kvinners rettigheter og likestilling. Støtte til gjennomføringen av statenes likestillingsforpliktelser på landnivå og koordinering av FN-systemets innsats for kvinners rettigheter og likestilling står sentralt. I tillegg til kjernestøtte over denne bevilgningen gir Norge tematisk og geografisk støtte til prioriterte områder over andre bevilgninger.

Markeringen av 25-års jubileet for handlingsplanen fra kvinnekonferansen i Beijing vil være en viktig oppgave for UN Women i 2021. Det vedvarende presset mot kvinners rettigheter, covid-19-pandemien og dens økonomiske konsekvenser for jenter og kvinner fordrer at UN Women, og hele FN, ivaretar likestillingsdimensjonen særlig i sitt arbeid på landnivå.

UN Women gjennomgår en omorganisering for å bidra enda mer effektivt til bærekraftsmålene, i tråd med den pågående reformen av FNs utviklingssystem. Norge følger prosessen tett for å bidra til at UN Women støtter opp om FNs reformvedtak. Norge vil også bidra til at UN Women følger opp prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare og marginaliserte kvinnene og jentene skal prioriteres.

Rapport 2019

Kvinnens rettigheter er under sterkt press internasjonalt, samtidig er det positive utviklingstrekk i flere enkeltland.

UN Womens årsrapport for 2019 var den andre årsrapporten for inneværende strategiske plan. Organisasjonens likestillingsarbeid nådde 122 land i 2019. Det var en økning fra 107 land i 2018, og UN Women fortsatte å ha god framdrift mot strategiens mål. Generelt var resultatene for 2019 positive.

I 2019 bidro bl.a. UN Women til rekord i antall lands rapporter om gjennomføring av

Beijing-plattformen for kvinners rettigheter og likestilling. 172 land rapporterte totalt.

UN Women bidro til at åtte lover som styrker likestilling i valg og beslutningsorganer ble vedtatt, åtte land utviklet nye nasjonale handlingsplaner mot kjønnsbasert vold med komponenter om sosial adferd og normer, og flere politiske initiativer mot kjønnsbasert vold ble støttet.

Videre fikk 5 964 kvinner av ulik bakgrunn opplæring i lederskap og 100 politiske urfolkskvinner i Guatemala fikk styrket sin kompetanse om kampanjearbeid. I 2019 styrket UN Women 116 000 kvinners økonomiske sikkerhet og autonomi, og 70 711 kvinner i rurale strøk ble veiledet om landrettigheter, kontraktsforhandlinger og landbruk. Organisasjonen støttet også 28 forskjellige politiske og juridiske tiltak for å styrke kvinners landrettigheter. Andelen kvinnelig eierskap i bedrifter globalt økte imidlertid kun minimalt, og ligger på ca. 35 pst.

UN Womens arbeid for kvinner, fred og sikkerhet viste også gode resultater for 2019. Bl.a. økte kvinneorganisasjoner sin deltakelse i FNs sikkerhetsråds landmøter og 120 kvinner fikk opplæring i fredsbevarende operasjoner. 28 eksperter ble mobilisert for å undersøke konfliktrelatert seksuell vold.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 100,3 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 0,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Post 72 FNs befolkningsfond (UNFPA)

Denne bevilgningen dekker kjernebidrag til UNFPA. UNFPAs arbeid er viktig for at jenter og kvinner skal få et fullverdig liv. Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter utgjør kjernen av organisasjonens mandat. Dette omfatter helsetilbud i forbindelse med svangerskap og fødsel, familieplanlegging, seksualundervisning, bekjempelse av seksuell og kjønnsbasert vold, inkludert kjønnslemlestelse, bekjempelse av barne- og tvangsekteskap og preferanse for sønner.

UNFPAs arbeid, normative rolle og rettighetsbaserte tilnærming møter nå motstand i mange deler av verden. Kjernerstøtte til UNFPA er avgjørende for at organisasjonen skal kunne gjennomføre sin strategiske plan (2018–2021), og fortsette innsatsen for økt tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og arbeidet mot vold, inkludert seksualisert vold i humanitære situasjoner.

Mål 2021

Det overordnede målet for UNFPA er bærekraftsmål 3 – Sikre god helse for alle, og bærekraftsmål 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Bevilgningen skal bidra til at UNFPA når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Flere får tilgang til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter
- Redusert antall barne- og tvangsekteskap og færre tilfeller av kjønnslemlestelse
- Færre tilfeller av seksuell og kjønnsbasert vold

Prioriteringer 2021

Norge vil bidra til at UNFPA fortsetter å være ledende i arbeidet for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Covid-19 har store implikasjoner for arbeidet og har styrket behovet for et sterkt og effektivt UNFPA. UNFPAs arbeid med å implementere handlingsplanen fra Kairo i 2030-agendaen er en vedvarende prioritet. Styrket innsats for seksualundervisning, økt tilgang til prevensjonsmidler og fødselsomsorg er andre sentrale prioriteringer. Prinsippet om at ingen skal utelates, og at de mest sårbare skal prioriteres, står sterkt i UNFPA. Norge vil sammen med UNFPA også arbeide for at færre utsettes for seksuell og kjønnsbasert vold, inklusive barne- og tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og preferanse for sønner. UNFPA vil med norsk støtte fortsette å øke sin innsats i humanitære situasjoner i 2021.

Rapport 2019

UNFPA hadde god måloppnåelse også i 2019, spesielt innen arbeidet med å avverge svangerskapsrelaterte dødsfall, uintenderte graviditeter og utrygge aborter. I tråd med 2030-agendaen fokuserte UNFPA mye av arbeidet på å nå marginaliserte grupper og at ingen skal utelates. Konkret bidro UNFPA bl.a. til å forhindre 44 millioner uønskede graviditeter og 12,8 millioner utrygge aborter i 2019. UNFPA forhindrete også 121 000 svangerskapsrelaterte dødsfall, og bisto over 300 000 voldsofre med grunnleggende tjenester.

Antall land som har tilpasset seksualitetsundervisning til internasjonale standarder i skolen økte fra 29 i 2018 til 44 i 2019. Land som har utviklet programmer for seksualitetsundervisning utenfor skolen økte fra 27 til 54 i samme periode. I 78 land har minst to sektorer i tillegg til helsesektoren også

integrert tilgang til seksuell og reproduktiv helse for ungdom i sine planer og strategier.

55 land har utarbeidet nasjonale planer for seksuell og reproduktiv helse som prioriterer tjenester til sårbare grupper. UNFPA nådde 1,6 millioner av de mest sårbare i 2019. UNFPA påpeker selv at det relativt sett var lavere måloppnåelse for målene som fokuserer på at ingen skal utelates. Begrunnelsen er at det er svært ressurskrevende. UNFPA skal derfor nå utarbeide en egen strategi for å bedre nå de mest sårbare.

UNFPAs markering av 25-årsjubileet for handlingsprogrammet fra Kairo (ICPD 25) i november 2019 samlet nærmere 10 000 delegater fra 170 land. Markeringen mobiliserte også milliarder av amerikanske dollar til arbeidet med å akselerere implementering av handlingsprogrammet.

UNFPA er systematisk i bruken av resultatinformasjon. På tross av sterk motstand fra enkelte land og aktører mot seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, hadde UNFPA en overoppnåelse av finansieringsmålene også i 2019. UNFPA har fått en betydelig rolle i humanitært arbeid.

Dialogen med UNFPA har vært tett og god i 2019. Norge har gjennom denne og styrearbeidet fått gjennomslag for norske posisjoner på viktige områder. Dette gjelder ikke minst innretningen av UNFPAs strategiske plan, med fortsatt vektlegging av rettighetsbaserte tilnærminger og fokusering på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 538,6 mill. kroner for 2021.

Dette er en økning på 8,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 til økt innsats for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Post 73 Sårbare grupper, kan overføres

For å nå bærekraftsmålene er det nødvendig med målrettede tiltak mot spesielt sårbare grupper, herunder grupper som er spesielt utsatte for å bli smittet av hiv og aids. Denne bevilgningen dekker tiltak for å beskytte sårbare grupper og bidra til at disse inkluderes i bærekraftig utvikling. Deres situasjon har blitt ytterligere forverret av helsemessige og sosioøkonomiske konsekvenser av covid-19.

Bevilgningen omfatter bl.a. tiltak for avskaffelse av moderne slaveri. Moderne slaveri forstås som en paraplybetegnelse som viser til ulike situasjoner hvor personer utsettes for grov utnyt-

telse, lever under tvang, ofte med trusler om, eller reell bruk av vold, og ikke er frie til å forlate situasjonen. Tvangsarbeid, menneskehandel, de verste former for barnarbeid og tvangsektenskap, er ulike former for utnyttelse som inngår i denne ikke-juridiske betegnelsen. Ifølge *Global Estimates of Modern Slavery* fra 2017, er over 40 millioner mennesker ofre for moderne slaveri. Av disse er 25 millioner mennesker i tvangsarbeid. Ett av fire ofre for slaveri er barn. Kvinner og jenter er uforholdsmessig utsatt og utgjør over 70 pst. av ofrene. Det vil også åpnes for tiltak som bekjemper tvangssurrogati.

Bevilgningen er også rettet mot mennesker med funksjonsnedsettelse. Mange rammes av negative holdninger, stigmatisering, diskriminering og manglende tilgang til utdanning, helsetjenester og begrenset fysisk tilgang. Manglende tilgang til nødvendige hjelpemidler er en sentral hindring for mennesker med funksjonsnedsettelse og deres rett til utvikling.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land.

Den skal også bidra til å støtte opp under bærekraftsmål 3 – Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle uansett alder, 4 – Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle, 5 – Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling og 8 – Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Tvangsarbeid, moderne slaveri og menneskehandel er avskaffet. De verste formene for barnarbeid forbyes og avskaffes
- Mennesker med funksjonsnedsettelse er inkludert og hensyntas i alle de relevante innsatsene
- Risikogrupper beskyttes mot hiv og aids

Prioriteringer 2021

Innsatsen for sårbare grupper vil ses i lys av de sosioøkonomiske konsekvensene av covid-19. Det vil utarbeides to strategier for henholdsvis bekjempelse av moderne slaveri og innsats for mennesker med funksjonsnedsettelse der dette blir særlig relevant. Jenter og kvinner med funksjonsnedsettelse er ekstra sårbare og vil prioriteres bl.a. gjennom tiltak for inkluderende utdanning og skolemat.

Norge vil være vertskap for det andre internasjonale toppmøtet om mennesker med funksjonsnedsettelse i 2021 eller i 2022 avhengig av pandemisituasjonen. Organiseringen vil skje i nært samarbeid med personer med nedsatt funksjonsevnes organisasjoner og skal øke engasjementet og bevisstheten rundt denne gruppens situasjon og behov.

Innsatsen mot moderne slaveri videreføres gjennom bistandsprogrammet som ble opprettet i 2020. Støtte til Global Fund to End Modern Slavery, internasjonalt samarbeid, målrettet innsats innen sektorene landbruk, fiskeri og gruvedrift, samt en styrket kobling til ansvarlig næringsliv, vil være prioritert. Støtte gjennom sivilt samfunnsaktører vil stå sentralt. 2021 er det internasjonale året for å eliminere barnarbeid, og det vil støttes opp under relevante initiativ og arrangement i den forbindelse.

Innsatsen for mennesker med funksjonsnedsettelse gjennom sivilsamfunnsorganisasjoner, FN og andre partnere vil bli styrket og støtten til deres egne organisasjoner vil videreføres. FNs normative arbeid for rettighetene til mennesker med funksjonsnedsettelse vil styrkes.

Kap. 170 Sivilt samfunn

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 149 082	2 028 471	2 028 471
	Sum kap. 0170	2 149 082	2 028 471	2 028 471

Post 70 Sivilt samfunn, kan overføres

Denne bevilgningen dekker støtte til tiltak som skal styrke sivilsamfunn i utviklingsland og dets evne og kapasitet til å fremme utvikling i eget land.

Tilskudd kan gis til både store og små sivilsamfunnsorganisasjoner, basert på kvalitetsvurderinger. Organisasjonene er i hovedsak norske, men det gis også støtte til internasjonale og nasjonale organisasjoner under denne posten. De norske og internasjonale organisasjonene baserer sin virksomhet på nært samarbeid med sine partnerorganisasjoner i utviklingslandene, med sikte på å nå fram med støtten der behovet er størst, og å styrke de lokale sivilsamfunnsorganisasjonene.

Det skal bidra til at ingen barn utelates gjennom å styrke Unicefs arbeid for barn med funksjonsnedsettelse.

Innsatsen for å styrke organisasjoner som arbeider for marginaliserte gruppers rettigheter og tilgang til helsetjenester vil videreføres.

I lys av covid-19-pandemien, åpnes det for kontantutbetalinger ettersom sårbare grupper vil ha ekstra behov for sosiale sikkerhetsnett.

Rapport 2019

Det foreligger ingen rapport for 2019 da posten ble opprettet i 2020. Midlene overført fra kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn* til denne posten i statsbudsjettet for 2020 til innsats for mennesker med funksjonsnedsettelse rapporteres under tidligere post.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 522 mill. kroner for 2021. Dette er en økning på 56 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020. Økningen øremerkes kvinner og jenter bl.a. til inkluderende utdanning og skolemat.

Et mangfoldig og dynamisk sivilsamfunn bidrar til å korrigere myndighetsutøvelse på sentrale områder, og det er viktig for å realisere menneskerettighetene, fremme demokrati og deltakelse, og bekjempe korrupsjon. Sivilsamfunnsaktører representerer eller samarbeider med grupper som har begrenset tilgang på utdanning, helse og nødhjelp, og de spiller dermed en avgjørende rolle for å bekjempe fattigdom.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under flere bærekraftsmål og spesielt bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, miljø, klima, landbruk, matsikkerhet, sårbare grupper og inkluderende vekst.

Prioriteringer 2021

Støtte til sivilt samfunn skal bidra til at sårbare samfunn får mer motstandskraft til å møte helsemessige, sosiale, politiske og økonomiske konsekvenser av covid-19. Som følge av covid-19 foreslås det at bevilgningen under denne posten også kan benyttes til å støtte sosiale sikkerhetsnett.

Under covid-19-krisen spiller organisasjonene en ekstra viktig rolle. De har vært i stand til å prioritere tiltak for å hindre smitte og gi økt beskyttelse. Det gjelder vann, sanitet og hygieneprosjekter samt informasjonsvirksomhet om pandemien. Gjennom samarbeid med lokale partnere og lokalt ansatte i mange land, har organisasjonene opprettholdt virksomheten i en situasjon med stengte grenser og reiserestriksjoner.

Arbeidet for et sterkere sivilt samfunn skal styrke respekten for menneskerettighetene, herunder kvinners rettigheter, likestilling og demokrati. Dette er særlig viktig i lys av at menneskerettigheter og arbeidet for likestilling er under press mange steder og at organisasjoner og menneskerettighetsforkjempere opplever innskrenket handlingsrom, forfølgelse og vold. Det samme gjelder arbeidet for å kjempe mot korrupsjon og for rettsstat og godt styresett.

Bevilgningen skal fremme bekjempelse av all diskriminering, herunder hatefulle ytringer og anti-semittisme.

Arbeid for klimatilpasning og økt matsikkerhet skal prioriteres.

Regjeringen vil styrke prioriteringen av utdanning, med spesiell vekt på barn og ungdom i konfliktområder.

Prioritet vil gis til målet om at ingen skal utelates og arbeidet for å styrke rettighetene til marginaliserte grupper som mennesker med funksjonsnedsettelse, seksuelle minoriteter, og tros- og livssynsminoriteter. Styrket helsetilbud til marginaliserte grupper vil fortsatt være høyt prioritert, med særlig vekt på seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Utover disse hovedprioriteringene legger regjeringen fortsatt vekt på bærekraftig forvaltning av naturressurser, åpenhet om kapitalstrømmer og økte skatteinntekter, sammen med inkluderende økonomisk vekst gjennom jobbskaping.

Det oppfordres til samarbeid med privat sektor der dette kan bidra til bedre resultater og en mer katalytisk bruk av bistandsmidlene.

Det skal fortsatt arbeides for økt kunnskap, engasjement og debatt om globale miljø- og utviklingsspørsmål.

Modellen for demokratifremme gjennom samarbeidsprosjekter mellom politiske partier skal videreføres og justeres slik at den blir mer effektiv, gjennomførbar og skaper bedre resultater.

Rapport 2019

Sivilt samfunn i utviklingsland har bedre evne og kapasitet til å fremme menneskerettigheter, demokrati, likestilling, miljø og inkluderende vekst

Særlig innsats for personer med nedsatt funksjonsevne

I 2019 ble innsatsen rettet mot Afrika sør for Sahara og påvirkningsarbeid, inkluderende utdanning, inkluderende helse og økonomisk myndiggjøring. Norad inngikk fem nye fireårige avtaler med hhv. Atlas-alliansen, i samarbeid med et bredt konsortium av norske organisasjoner, Humanity and Inclusion, International Disability Alliance, Norges Røde Kors og Landsforeningen for hjerte- og lungesyke internasjonalt. Det tok tid å utvikle, vurdere, innvilge og implementere prosjekter av høy kvalitet. Av 100 mill. kroner avsatt for satsingen i 2019, ble 74 mill. kroner utbetalt.

Samarbeidsavtaler norske organisasjoner

Norad forvalter 42 avtaler med norske organisasjoner, i tillegg til avtaler under informasjonsstøtten og demokratistøtten. Avtaleperiodene er fra to til fem år. Godt styresett, utdanning og helse var særlig store sektorer i 2019. Organisasjoner som arbeidet i sårbare stater, som Mali og Sør-Sudan, var store mottakere av støtte under denne posten.

Kirkens Nødhjelp (KN) jobbet bl.a. med å øke sivilsamfunnsaktørers innflytelse i politiske prosesser. KN og deres partnere har siden 2009 etablert og styrket samarbeidet i Alternative Mining Indaba (AMI). I lokalsamfunn med utstrakt gruve-drift, har myndighetene og gruveindustrien blitt utfordret til å ta ansvar for en mer rettferdig og bærekraftig utvinningsindustri. AMI har deltatt i utviklingen av et kontinentalt styringsverktøy for gruveindustrien; The African Mineral Governance Framework.

Atlas-alliansens avtale for perioden 2016 til 2019 har gjennom støtte til og styrking av lokale organisasjoner i samarbeidsland, bidratt til at personer med nedsatt funksjonsevne selv kan kjempe

for sine rettigheter. Det er behov for videre innsats for rettighetene for personer med nedsatt funksjonsevne de neste årene.

Avtalen med Adventistkirkens globale utviklings- og nødhjelpsorganisasjon (ADRA) for 2014–2019 har styrket tilgangen og kvaliteten i utdanning for sårbare barn og unge i Etiopia, Myanmar, Somalia og Sør-Sudan. Ved avtaleslutt i 2019 hadde antall elever økt med 44 pst. I Øst-Afrika fikk 71 skoler omfattende og målrettet støtte. Utdanningsbistand i sårbare stater utsatt for klimaendringer og konflikt er krevende. I løpet av prosjektperioden ble to skoler stengt på grunn av tørke og konflikt i Sør-Sudan og samarbeidet mellom myndigheter og lokalbefolkningen i Myanmar var svært vanskelig på grunn av pågående konflikter.

Den nye femårige avtalen som ble inngått med Redd Barna Norge i 2019 fikk navnet «Leaving no child behind». Programmet vektlegger sårbare og marginaliserte barn, inkludert jenter, barn i sårbare stater og barn med nedsatt funksjonsevne. Redd Barna gjennomførte i 2019 en omfattende kartlegging som viser at det er vanskelig å skaffe pålitelige data om barn med nedsatt funksjonsevne. Kunnskapsgrunnlaget vil bli supplert med informasjon fra kvalitative studier for å sikre at utviklingen for barn med funksjonsnedsettelse blir dokumentert.

En ny avtale ble inngått i 2019 med Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold (FRI) for inkludering av LHBT-barn og ungdom i samfunnsutviklingen i Vietnam. Prosjektet vektlegger styrket politisk deltakelse og økt tilgang på utdanning, arbeid, helse og bolig.

Internasjonale organisasjoner og nettverk

Internasjonale organisasjoner mottok støtte til å arbeide for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR), utdanning særlig for jenter, styrking av sivil samfunn, godt styresett, matsikkerhet og landbruk, og tiltak mot skatte- og kapitalflukt.

Flere av Norads samarbeidsorganisasjoner rapporterte i 2019 om negative konsekvenser for eget arbeid fordi USA fra 2017 ikke lenger støtter organisasjoners arbeid for kvinners tilgang til trygge aborter og øvrige tjenester innen seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

International Planned Parenthood Federation (IPPF) arbeider for unge mennesker og sårbare gruppers rettigheter, inkludert seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. IPPF bidro til økt til-

gang til reproduktive helsetjenester gjennom nasjonale medlemsorganisasjoner og partnere i over 170 land og til styrket lovverk og politikk gjennom påvirkningsarbeid.

Norad støtter fire internasjonale organisasjoner som arbeider med utdanning i Sahel i perioden 2017–2021. Gjennom organisasjonen Acting for Life støttes yrkesutdanning tilpasset etterspørselen i arbeidsmarkedet i Burkina Faso innen fagområdene solenergi, rørlegging og landbruk. 1 300 ungdommer har deltatt, hvorav 20 pst. kvinner. Sikkerhetssituasjonen er en risiko, spesielt i grenseområdene mot Mali og Niger.

Informasjons- og opplysningsarbeid

Informasjonsstøtten er en støtteordning til norske organisasjoner med formål om å bidra til å fremme demokratisk deltakelse, kritisk debatt og kunnskap om utviklingspolitiske tema i Norge. 39 organisasjoner mottok støtte i 2019.

Demokratitiltak gjennom norske partier

I 2019 ble det avsatt 8 mill. kroner til demokratitiltak gjennom politiske partier, men på grunn av begrenset søknadsmasse og kvalitet på søknadene ble kun 3 mill. kroner avtafefestet. I ett av prosjektene samarbeider ni norske ungdomspartier med åtte libanesiske ungdomspartier om et fireårig, tverrpolitisk program om ungdomspolitiske rolle i libanesiske politikk.

Tros- og livssynsminoriteters rettigheter

I 2019 startet flere prosjekter med nye, internasjonale samarbeidspartnere. Organisasjonen Minority Rights Group Europe arbeidet å utvikle bedre systemer for å dokumentere og rapportere brudd på tros- og livssynsminoriteters rettigheter. Programmet skal implementeres i 15 land i Midtøsten og Asia. International Center for Religion and Diplomacy startet et program for økt regionalt samarbeid for beskyttelse av tros- og livssynsfrihet i Bangladesh, Indonesia, Myanmar og Sri Lanka.

Flere pågående programmer med norske partnerorganisasjoner rapporterte gode resultater i 2019. Kirkens Nødhjelp har bidratt til mer inkluderende fredsprosesser i Pakistan. Internews etablerte regionale nettverk av journalister og sivilsamfunnsaktører for å motarbeide hatefulle ytringer på nett på Sri Lanka og i Myanmar.

Tematiske innsatser

Deler av støtten til sivilsamfunnsorganisasjoners innsats under programmene Olje for utvikling, Fisk for utvikling og Skatt for utvikling, jf. omtale under kap. 161, *Utdanning post 72 Kunnskapsbanken*, ble dekket under denne budsjettposten.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 2 028,5 mill. kroner for 2021. Dette er på samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Kap. 171 FNs utviklingsarbeid

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	FNs utviklingsprogram (UNDP)	615 000	615 000	598 400
71	FNs barnefond (UNICEF)	510 000	410 000	426 600
72	FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	186 976	167 700	70 000
73	Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, <i>kan overføres</i>			59 099
	Sum kap. 0171	1 311 976	1 192 700	1 154 099

Kapitlet dekker i hovedsak kjernebidrag og enkelte tematiske bidrag til FNs utviklingsprogram (UNDP) og kjernebidrag til FNs barnefond (Unicef). Bevilgningen har til hensikt å støtte opp om prioriteringene i organisasjonenes styrevedtatte langtidspaner (2018–2021). Øremerket støtte til UNDP og Unicef dekkes over tematiske og regionale kapitler og poster. Kapitlet inneholder en egen post for FNs fellesfond for oppfølging av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling, «Joint SDG Fund». Andre tilskudd omfatter bl.a. støtte til et tidsavgrenset fellesfond, initiert av Norge, for å dempe sosioøkonomiske virkninger og sikre gjenoppbygging etter covid-19-pandemien, «UN Covid-19 Response and Recovery Fund».

Medlemslandene har besluttet omfattende reformer i FNs utviklingssystem for å bistå utviklingslandene i deres oppfølging av 2030-agendaen på en mer enhetlig og effektiv måte. Dette skal bidra til felles prioriteringer, tverrsektorielle tilnærminger og at ingen skal utelates. FNs uavhengige stedlige koordinatore leder arbeidet på landnivå. Reformene har utviklet seg i riktig retning, i form av en styrket rolle for stedlige koordinatore, mer samarbeid, mer enhetlig opptreden og effektivisering. Covid-19-pandemien ble en viktig test. FNs landteam i 162 land og områder økte sin innsats og sitt arbeid med myndigheter og partnere for å forebygge og respondere på covid-

19. FNs medlemsland, ikke minst utviklingslandene, har i FNs råd for økonomiske og sosiale saker (ECOSOC) uttrykt at FNs landteam under ledelse av stedlige koordinatore besto den første testen.

Dagens finansiering er dominert av sterkt øremerkede bidrag. Det legger store begrensninger på muligheten til å gjennomføre reformene. Medlemslandene og FNs gruppe for bærekraftig utvikling ble i 2019 enige om «Funding Compact». Medlemslandene forplikter seg til mer fleksibel og forutsigbar finansiering gjennom økte kjernebidrag, mer mykt øremerket tematisk støtte og økt bruk av fellesfond i FN. FN-organisasjonene forplikter seg på sin side til mer samarbeid, bedre resultater og større effektivitet.

I «Funding Compact» er målet at frivillige kjernebidrag skal utgjøre minst 30 pst. av den samlede bistanden til FNs langsiktige utviklingsarbeid. Norge kom i 2019 under dette målet, med en andel på 27,5 pst. Regjeringen ønsker å opprettholde det samlede omfanget av frivillige kjernebidragene på et høyt nivå og å videreføre indikative flerårige tilsagn for slik støtte, gjeninnført i 2019. Forutsigbare kjerneressurser er også en forutsetning for at organisasjonene raskt kan tilpasse seg nye behov og endrede rammebetingelser i samarbeidslandene, slik covid-19-pandemien er et eksempel på. For FNs normative arbeid og for

rådgivning i tråd med internasjonale normer og standarder er kjerneressurser av avgjørende betydning. Gjennom kjernebidragene til UNDP og Unicef bidrar Norge til FNs raske og massive respons på covid-19-pandemien.

Fellesfond i FN er et sterkt virkemiddel for å sikre samarbeid på tvers av sektorer og de tre dimensjonene for bærekraftig utvikling: økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljø. Norge er en stor bidragsyter til slike fond. På norsk initiativ opprettet også FNs generalsekretær Guterres et flerpartnerfond for å møte de sosioøkonomiske konsekvenser av pandemien, «UN Covid-19 Response and Recovery Fund».

Post 70 FNs utviklingsprogram (UNDP)

Denne bevilgningen dekker det norske kjernebidraget til FNs utviklingsprogram (UNDP), tilleggsmidler til UNDPs tematiske finansieringsmekanisme for demokratisk styresett og fredsbygging, støtte til Oslo Governance Centre, samt kjernebidrag til FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF).

UNDP er FNs største utviklingsorganisasjon og har en sentral rolle for at partnerland skal nå bærekraftsmålene. UNDP har aktiviteter i over 170 land.

Mål 2021

Det overordnede målet for UNDP er FNs bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden.

Bevilgningen skal bidra til at UNDP når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Redusere flerdimensjonal fattigdom i alle dens former
- Bærekraftig utvikling i alle utviklingsland
- Økt motstandskraft mot kriser

Prioriteringer 2021

Som en av de største givere av kjernestøtte til UNDP, vil Norge bidra til at UNDP fortsetter å være en førende utviklingsaktør som arbeider for fattigdomsbekjempelse og godt styresett. Norge vil også bidra til den strategiske utviklingen av UNDP. Fra norsk side er det en hovedprioritet å støtte opp om gjennomføringen av den strategiske planen. Norge vil også arbeide for at UNDP har en samordnet tilnærming til å bekjempe alle sider av fattigdom, bistå sårbare grupper, styrke institusjonene i sårbare stater gjennom kapasitetsbygging, og fremme demo-

kratisk styresett, menneskerettigheter og likestilling. Kjernestøtten til UNDP er avgjørende for å sikre forutsigbarhet for organisasjonens arbeid, og gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten. Dette har vist seg spesielt viktig under covid-19-krisen, hvor UNDP har et særlig ansvar for den sosioøkonomiske responsen. I tråd med norske forpliktelser iht. «Funding Compact» vil regjeringen holde kjernestøtten på et høyt nivå.

Norges programsamarbeidsavtale med UNDP inkluderer mykt øremerket støtte til demokratisk styresett for inkluderende og fredelige samfunn. Programsamarbeidet inkluderer også støtte til Oslo Governance Centre (OGC), som er et av UNDPs sentre for anvendt forskning og politikkutvikling. OGC samarbeider tett med andre FN-organisasjoner på områder som demokratisk styresett, fredsbygging og bærekraftsmålene.

Rapport 2019

I 2019 bidro norsk støtte til at UNDP kunne nå målene for perioden som fastsatt i den strategiske planen for 2018–2021, herunder redusere alle former for fattigdom, skape bærekraftig utvikling og øke motstandskraften mot kriser.

UNDPs årsrapport for 2019 viste til gjennomgående gode resultater. UNDP har en unik posisjon som utviklingsaktør med sin helhetlige tilnærming og samlende rolle: UNDP hjalp 103 land med å etablere koordineringsstrukturer for bærekraftsmålene, budsjett, overvåking og evaluingsrammeverk og plattformer for «whole of society»-tilnærminger. UNDP arbeidet med styresett i de mest krevende kontekstene, som i Jemen, Sør-Sudan og Somalia. De fokuserte på inkludering av sårbare grupper, både som mottakere av tjenester og som endringsagenter, og hadde gode resultater. Et eksempel er Burkina Faso hvor UNDP bisto med å utstede fødselsattest, som er avgjørende for å få tilgang til grunnleggende tjenester. UNDP er også FNs største klimaaktør, og bistanden til de minst utviklede landene for å oppnå deres nasjonale klimamål i henhold til Parisavtalen har vært vellykket.

Oslo Governance Centre (OGC) er et av UNDPs fem policycentre. Senterets virkeområder har omfattet demokratisk styresett, forebygging av voldelig ekstremisme og konfliktforebygging, og understøttet det internasjonale arbeidet for å oppnå samstemmighet om indikatorer til bærekraftsmål 16. OGC var i 2019 preget av ledigheter og noe svakere resultatoppnåelse. Senteret vil i 2020 restruktureres.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 598,4 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 16,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, mot en tilsvarende økning på kap. 171, post 71 *FNs barnefond (UNICEF)*.

Post 71 FNs barnefond (UNICEF)

Bevilgningen på posten dekker kjernestøtten til Unicef.

Unicef er en av FNs største utviklings- og humanitære aktør, og har som mandat å sikre barns rettigheter over hele verden i henhold til FNs barnekonvensjon. Organisasjonen arbeider i rundt 190 land, og samarbeider med myndigheter, sivilt samfunn, privat sektor og andre multilaterale partnere. Med langsiktig innsats for barns rett til helse, rent vann, ernæring, utdanning, beskyttelse og inkludering, samt vesentlige oppgaver i konfliktsituasjoner og humanitære kriser, er Unicef en av Norges dominerende samarbeidspartnere. Organisasjonen har en ledende rolle i å bygge bro mellom humanitær innsats og langsiktig arbeid.

Mål 2021

Det overordnede målet for Unicef er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden. Bevilgningen skal bidra til at Unicef når sine strategiske mål for perioden 2018–2021, herunder:

- Alle barn er ved god helse, og lever i et trygt og rent miljø
- Alle barn mottar kvalitetsutdanning
- Alle barn er beskyttet mot vold og utnyttning, og ingen opplever diskriminering

Prioriteringer 2021

Bidraget gis til støtte for Unicefs strategiske plan (2018–2021). Norge vil arbeide for at Unicef fortsetter å sette barns rettigheter høyt på den internasjonale agendaen. Norge vil bidra til den strategiske utviklingen av Unicefs arbeid bl.a. gjennom deltakelse i arbeidet med å utvikle en ny strategisk plan for organisasjonen. Kjernestøtten til Unicef er avgjørende for å sikre forutsigbarhet i organisasjonens arbeid, og for å gi fleksibilitet og effektivitet i virksomheten. Covid-19-pandemien har vist at dette er spesielt viktig. Norge vil videreføre kjernestøtten på et høyt nivå. Videre vil dialogen med Unicef om likestillingsspørsmål, digitalisering og innovasjon fortsette. Norge vil, både

bilateralt og gjennom styret, arbeide for at Unicef bidrar til et samordnet og resultatorientert FN, og til at organisasjonen innretter arbeidet på landnivå i tråd med målene for FN-reform. Støtten til Unicef vil økes i 2021 for å styrke arbeidet med barns rettigheter og sosiale sikkerhetsnett bl.a. gjennom styrking av helse og utdannings-systemer.

Rapport 2019

Posten omfattet i 2019 også tematisk støtte til sosial inkludering, barns beskyttelse og tilgang til vann/sanitær/hygiene.

Unicef var også i 2019 en ledende aktør for barns rettigheter, for eksempel i forbindelse med feiringen av Barnekonvensjonens 30-års jubileum. Unicef utviklet i 2019 en ny utdanningsstrategi fram mot 2030. Norge ledet givergruppa i arbeidet med den nye strategien. Strategien vier marginaliserte grupper, inkl. barn og unge med funksjonsnedsettelse, særlig oppmerksomhet og prioriterer kvalitet i utdanningen høyt.

Unicefs arbeid med sosial inkludering førte bl.a. til at antallet barn med funksjonsnedsettelse som nøytdt av Unicefs inkluderingsprogram (disability inclusive programs) økte fra 1,4 millioner barn i 2018 til 1,7 millioner barn i 2019.

Helsetjenester, sosialt arbeid og juridisk assistanse ble gitt til 2,7 millioner barn utsatt for vold. Dette er en økning på 17 pst. fra året før.

Med hjelp fra Unicef fikk ytterligere 18,3 mill. mennesker tilgang til rent vann i 2019, og 15,5 millioner mennesker fikk tilgang til sanitære tjenester.

En evalueringsrapport fra 2019 om Unicefs humanitære respons i komplekse, humanitære kriser, fremmet kritikk av Unicefs tilnærming til de humanitære prinsippene. Kritikken gikk ut på at Unicef ikke i alle humanitære sammenhenger i tilstrekkelig grad etterlever de humanitære prinsippene (humanitet, nøytralitet, uavhengighet, upartiskhet). Saken ble fulgt opp med Unicef i relevante land, og gjennom vedtak i styret, men vil kreve oppfølging fra Norge og andre givere framover.

Unicef tok i 2019 en viktig, ledende rolle i arbeidet med FN-reform sentralt. Landkontorenes evne til å følge opp reformene varierte imidlertid. Unicef framhevet organisasjonens behov for fleksible midler og kjernebidrag, noe også reformene skal bidra til. Norge arbeidet for at Unicef synliggjør givere av kjernebidrag og mykt øremerket støtte på landnivå. Oppfølging av FN-reform ble etter norsk initiativ et eget dagsordenpunkt på styrets møter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 426,6 mill. kroner for 2021.

Dette er en økning på 16,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 171, post 70 *FNs utviklingsprogram (UNDP)*. Økningen skal styrke arbeidet med sosiale sikkerhetsnett.

Post 72 FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, kan overføres

Hoveddelen av denne bevilgningen dekker støtte til et felles FN-fond for styrket samarbeid på landnivå mellom fond, programmer og særorganisasjoner (Joint Fund for the 2030 Agenda) i oppfølgingen av 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. Bevilgningen dekker også bidrag til det norsk initierte FN-fondet for respons og gjenoppbygging etter covid-19-pandemien.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Utviklingslandenes evne til å følge opp 2030-agendaen, gjennom tettere og mer enhetlig støtte fra FN-organisasjonene, er styrket
- Utviklingslandenes evne til å imøtegå covid-19 og komme på fote igjen er styrket.

Prioriteringer 2021

I 2021 vil bidrag til felles FN-fond for styrket samarbeid på landnivå mellom fond, programmer og særorganisasjoner, særlig for respons og gjenoppbygging etter covid-19-pandemien, bli prioritert.

Rapport 2019

Utviklingslandenes evne til å følge opp 2030-agendaen, gjennom tettere og mer enhetlig støtte fra FN-organisasjonene, er styrket

Støtten til «Joint SDG Fund», fellesfondet som skal sikre framdrift for at utviklingsland skal kunne nå bærekraftsmålene, er i tidlig fase av implementering av prosjektene. Det er igangsatt prosjekter i 35 land, med sosialt samhold og beskyttelse som gjennomgående elementer. FN-organisasjoner jobbet i fellesskap med helse og utdanning, matsikkerhet og for å skape arbeids-

plasser. Fra FNs side forventer man å kunne vise til mer konkrete resultater i 2021.

Det ble også gitt støtte til kampen mot ebola i Vest-Afrika gjennom Verdens helseorganisasjon (WHO). Dette var i en kritisk fase av ebolautbruddet i DR Kongo med fare for spredning og eskalering. Støtten bidro til å hindre regionale utbrudd.

Flere nordmenn er rekruttert til internasjonale organisasjoner av strategisk betydning på flere nivå

I 2019 finansierte Norge 32 juniorekspertes og tolv UN Volunteers (UNVs) i 21 ulike land. Disse arbeidet innenfor felt som alle bidrar til de 17 bærekraftsmålene bl.a. likestilling, miljø, hav, klima, helse, utdanning, næringsutvikling, menneskerettigheter, flyktninger, globale sikkerhetsutfordringer og humanitært arbeid.

I 2019 finansierte Norge kontoret for FNs spesialutsending for unge. Målet for støtten var å styrke gjennomføringen av FNs ungdomsstrategi.

Personer fra utviklingsland deltar i internasjonale prosesser og arenaer

Deltakere fra utviklingsland fikk støtte til å delta på en internasjonal konferanse om befolkning og utvikling (ICPD). 25 års-jubileet til handlingsplanen fra Kairo om seksuell og reprodutiv helse og rettigheter ble markert i Nairobi høsten 2019. Markeringen ble arrangert av UNFPA, Kenya og Danmark. Arrangementet ga Norge en god anledning til å profilere norsk innsats på en rekke prioriterte områder for å fremme kvinner og likestilling bl.a. arbeidet mot skadelige skikker inklusive preferanse for gutter.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 70 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 97,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020.

Reduksjonen skyldes at det foreslås flyttet 59,1 mill. kroner for finansieringen av norske eksperter, juniorekspertes, fredskorpsdeltakere, kurs og stipendordning til praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner til kap.171 post 73 *Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN*.

Det foreslås samtidig en reduksjon på 38,6 mill. kroner på posten sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Post 73 Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN

Bevilgningen finansierer norske eksperter, junior-eksperter, fredskorpsdeltakere, kurs og stipend-ordningen til praktikanter til FN og andre internasjonale organisasjoner. Stillingene er et viktig bidrag til utviklingsarbeidet i FN og andre internasjonale organisasjoner, og et virkemiddel til å få flere nordmenn rekruttert til disse organisasjonene.

En strategi for rekruttering av nordmenn til internasjonale organisasjoner er utarbeidet. Denne vil styrke innsatsen på området og skal bidra til å rekruttere flere nordmenn til internasjonale organisasjoner. Utgifter tilknyttet strategien dekkes over samme bevilgning.

Videre vil bevilgningen støtte opp om strategiske prioriteringer som styrker FNs utviklingsinnsats mot covid-19 for å få hjulene i gang igjen i fattige land, og for å motvirke store tilbakeskritt i kampen for fattigdomsbekjempelse.

Mål 2021

Bevilgningen skal støtte opp under bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden og bærekraftsmål 17 – Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Flere nordmenn er rekruttert til internasjonale organisasjoner av strategisk betydning på flere nivå

Prioriteringer 2021

Å iverksette den nye strategien for å få flere nordmenn rekruttert til internasjonale organisasjoner, på alle nivå, er av strategisk betydning for Norge.

Norsk deltakelse i juniorekspertordningen, Special Assistant to Resident Coordinator (SARC)-stillinger og Sustainable Development Programme Officer (SDP), UNV/Youth Volunteers vil videreføres.

Innsatsen for å veilede og støtte norske kandidater i rekrutteringsprosessen til internasjonale organisasjoner vil prioriteres.

Rapport 2019

Posten er nyopprettet for 2021. Det vises til rapport for 2019 under kap. 171 *FNs utviklingsarbeid*, post 72 *FNs fellesfond for bærekraftig utvikling* for rapportering på målet for posten.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 59,1 mill. kroner for 2021. Dette er en ny post og det foreslås flyttet 59,1 mill. kroner hit fra kap. 171 post 72 *FNs fellesfond for bærekraftig utvikling*.

Kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
70	Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	912 388	1 086 000	1 086 000
71	Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	689 116	869 000	847 000
72	Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	174 000	139 000	90 000
73	Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	326 460	326 500	355 700
	Sum kap. 0172	2 101 964	2 420 500	2 378 700

Dette kapitlet dekker Norges kjernebidrag til Verdensbankgruppen, regionale utviklingsbanker og fond. I tillegg støttes strategisk samarbeid (samfinansiering) på politisk prioriterte områder med disse institusjonene.

Kjernebidrag er kjøp av eierandeler gjennom kapitalinnskudd i utviklingsbankene, og gavebi-

drag til de respektive bankenes fond for de fattigste landene. Spesielt Verdensbanken mottar også betydelige øremerkede midler under andre poster. Kapitlet dekker også Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale initiativer for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner.

Gjennom kjernebidragene bidrar Norge til de multilaterale bankenes raske og massive respons på covid-19-pandemien. Verdensbankgruppen var raskt ute med en første finansieringspakke på USD 14 mrd. til umiddelbar helse respons og igangsatte på kort tid prosjekter «på bakken» i 100 land. Gjennom en vesentlig forskuttering av midler vil banken kunne mobilisere USD 160 mrd. fram til juni 2021 og inntil USD 350 mrd. fram til juni 2023. Afrikabanken har omdisponert en betydelig andel av sitt utlånsprogram i 2020 for å bistå afrikanske land i å håndtere covid-19-pandemien. Norges kjernebidrag til utviklingsbankene bidrar til store multilaterale krafttak mot covid-19, som vil være helt sentrale for å få hjulene i gang igjen i fattige land, og for å motvirke store tilbakeskritt i kampen for fattigdomsbekjempelse.

Post 70 Verdensbanken, kan overføres

Denne bevilgningen dekker Norges kjernebidrag til Verdensbankgruppen. I 2021 dekker bevilgningen både Norges forpliktelser til bankens utviklingsfond, IDA, og deltakelse i kapitaløkning i Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling, IBRD. Den 19. påfyllingsperioden av IDA (IDA19) går fra 2020 til 2022. Norges deltakelse i kapitaløkningen i IBRD ble vedtatt i 2018 og gjennomføres i perioden 2020–2023.

Verdensbanken spiller en sentral rolle i arbeidet med å nå FN's bærekraftsmål, levere på de internasjonale klimaforpliktelsene og mobilisere større midler for å finansiere utviklings- og klimatiltak. Bankens overordnede mål er å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030 og redusere økonomisk ulikhet. Gjennom IDA gir Verdensbanken myke lån og gavebistand til verdens 76 fattigste land, inkludert alle de minst utviklede landene (MUL). Halvparten av landene får ren gavebistand, og andelen økes som ledd i bankens respons på covid-19. Verdensbankgruppen er den største kilden til multilateral utviklingsfinansiering generelt, til utdanning og klima spesielt, og er den multilaterale utviklingsinstitusjonen som har størst finansiell kraft i mobiliseringen mot covid-19.

Banken er en sentral rådgiver for låntakerlandene i både økonomiske og andre faglige spørsmål, ikke minst for sårbare stater, der innsatsen trappes vesentlig opp. Verdensbanken har et økende engasjement for å ivareta sårbare grupper, som mennesker med funksjonsnedsettelse. Bankens har en finansiell og faglig tyngde, global tilstedeværelse, er en kilde til kunnskap om utviklingsspørsmål, har bredt tematisk engasjement og et direkte inngrep med finansdeparte-

mentene i samarbeidslandene. Banken skårer høyt på evalueringer, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge har god innflytelse på Verdensbankens beslutninger og prioriteringer, gjennom deltakelse i bankens styrende organer, det felles nordisk-baltiske styremedlemmet, hyppig høynivådialog og bidrag til tematiske fond.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål – 1 Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål, som er overordnede strategiske mål for Verdensbanken:

- Ekstrem fattigdom er redusert
- Økonomisk ulikhet er redusert, gjennom inntekstvekst for de 40 pst. fattigste
- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpassning styrket

Prioriteringer 2021

Norge vil arbeide for mobilisering av midler til respons på covid-19, samtidig som banken må fortsette å arbeide med hele sin store verktøykasse for vekst, utvikling og fattigdomsbekjempelse. Norge vil, gjennom alle deler av Verdensbankgruppen (IBRD, IDA, IFC og MIGA), arbeide for å sikre gjennomslag for sentrale, norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer, herunder et styrket resultatfokus. Verdensbanken vil mobilisere USD 200 mrd. i klimarelatert utlån i perioden 2021–2025. Norge vil være en pådriver for at bankens klimamål oppfylles, for at dens virksomhet støtter sterkt opp under gjennomføringen av Parisavtalen, og for at dens likestillingsstrategi gjennomføres. Norge vil særlig prioritere bankens nye strategi for sårbare stater. Norge vil legge ytterligere vekt på bankens arbeid med utvikling av privat sektor og jobbskaping, samt nasjonal ressursmobilisering. Begge deler vil stå helt sentralt for å skape ny økonomisk vekstkraft etter covid-19-pandemien.

En betydelig andel av finanseringen fra IDA til låntakerlandene går til investeringer i utdanning og helse. I påfyllingsforhandlingene for IDA19, som ble avsluttet i desember 2019, arbeidet Norge for et enda tydeligere fattigdomsfokus, med sær-

lig vekt på sårbare stater og grupper. I 2021 vil gjennomføringen bli sentral. Resultatrammeverket i IDA19 er ytterligere forbedret, med tydelige innspill fra Norge, bl.a. på statistikk for inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne. Der er innført indikatorer for skatt, ulovlig kapitalflyt og blå økonomi. Norge vil arbeide for at banken leverer på sine IDA19-forpliktelser innen klima, kvinner og likestilling, sårbare stater, privat sektor-utvikling og jobbskaping, og at alle steiner snus for målrettet kriserespons i forbindelse med covid-19.

Verdensbanken har i mange år vektlagt viktigheten av sosiale sikkerhetsnett i utviklingsland, inkludert bruk av kontantoverføringer. Norge har støttet flere av bankens fond for oppbygging av utviklingslands sosiale sikkerhetsnett, og slike ordninger blir relevante for å motvirke de negative effektene av covid-19.

I tillegg vil Norge prioritere godt økonomisk styresett, spesielt gjeldsbærekraft, skatt og ulovlig kapitalflyt. Norge vil også fortsette pådriverarbeidet ovenfor IDA for inkludering av sårbare grupper, spesielt personer med funksjonsnedsettelse. Sammen med Verdensbanken vil Norge bidra til å fremme digital teknologiutvikling i Afrika.

Det internasjonale finansinstituttet (IFC) vil i 2021 ha hovedfokus på gjenoppbygging etter covid-19 og utvikling i sårbare stater. Finansieringsinstituttet vil være helt sentralt for å stimulere privat sektor-utvikling og jobbskaping når tiden er inne for å «gi gass» i den økonomiske opphenting som antas å komme i kjølvannet av covid-19. Se nærmere omtale av IFC under kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Rapport 2019

Målene for 2019 var å bidra til oppnåelsen av Verdensbankens overordnede mål. IDA er en sentral del av Verdensbankens innsats for å nå disse målene.

Ekstrem fattigdom er redusert

I bankens finansår 2019 (juli 2018- juni 2019) bidro Verdensbankgruppen (IDA og IBRD) bl.a. til følgende resultater:

- 2,5 millioner bønder tok i bruk forbedrede jordbruksmetoder
- 10,7 millioner mennesker fikk tilgang til forbedrede sanitæranlegg
- 22,9 millioner mennesker ble dekket av sosiale sikkerhetsnett

- 13,8 millioner mennesker fikk tilgang til elektrisitet eller forbedret strømtilgang
- 5,3 millioner lærere ble rekruttert og/eller fikk opplæring
- 10,9 millioner mennesker fikk tilgang til sikrere vannkilder
- 55,4 millioner barn ble vaksinert
- 34,3 millioner kvinner og barn mottok grunnleggende ernærings tjenester
- 6 425 km vei ble bygget eller rehabilitert
- USD 7,1 mrd. i private investeringer ble mobilisert i de fattigste landene
- IFC investerte i 93 klimarelaterte prosjekter i over 40 land
- I Tsjad har 13 000 jenter fått støtte til å gå på skole

Verdensbankens beregninger viser at i 2030 vil ca. 46 pst. av verdens fattigste bo i sårbare stater. Afrika er i dag hjem for 23 av 39 land klassifisert som sårbare og konfliktberørte stater. Verdensbanken jobbet i 2019 med sin første strategi for «Fragility, Conflict and Violence». Norge deltok aktivt i konsultasjonene med banken. For å nå de aller fattigste og mest utsatte gruppene, arbeidet Verdensbanken med forebygging, krise- og risikohåndtering og motstandsdyktighet, og å bygge bro mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling. Under IDA18 doblet banken ressursene til sårbare stater, til mer enn USD 14 mrd. Dette inkluderer midler til å både støtte flyktninger og mottakssamfunn, og til å stimulere private virksomheter. Det ble avsatt midler til en ordning som hjelper utsatte land med å forebygge voldelige konflikter og dempe risikoen for sårbarhet. En egen avsetning for flyktninger («et flyktningevindu») inkluderer 14 land (to i Asia og tolv i Afrika) som til sammen huser over seks millioner flyktninger. Vinduet har fremmet sosial og økonomisk inkludering av flyktningene samtidig som ordningen har støttet opp om mottakssamfunnene. Per juni 2019 var 19 prosjekter godkjent i ti land for en sum av USD 927 mill.

Klimagassutslipp er redusert og klimatilpasning styrket

Verdensbanken forpliktet seg til å øke klimarelaterte utlån fra 21 til 28 pst. fra 2016 til 2020. I 2019 utbetalte Verdensbankgruppen nær 178 mrd. kroner til klimarelaterte investeringer og passerte sine klimamål for andre år på rad med over 30 pst. Verdensbanken støttet lavkarbon og klimabestående løsninger, sunne hav, rene byer, bærekraftige mat- og landbrukssystemer og sikre luft-, vann- og

sanitærssystemer. Verdensbanken har gjort en omfattende institusjonsinnsats for å møte de store klimaforandringene de senere årene.

Økonomisk ulikhet er redusert

Verdensbanken har skjerpet fokuset på «menneskelig kapital», og fortsetter å bruke «Human Capital Index» som et virkemiddel for å oppnå økte investeringer i befolkningens utdanning, helse og ernæring. Banken har et veikart med forpliktelser for inkludering av personer med funksjonsnedsettelse på områder som utdanning, digital utvikling, datainnsamling, likestilling, gjenoppbygging etter katastrofer, transport, investeringer i privat sektor og sosial beskyttelse. Bankens likestillingsforskning har bidratt med kunnskap og erfaringer som gjør at likestillingstiltak i større grad lykkes. I 2019 bidro 60 pst. av bankens operasjoner til å motvirke kjønnsforskjeller, og oppmuntret til full inkludering av kvinner i økonomiene. På Madagaskar bidro Verdensbanken med USD 165 mill. for å redusere fattigdom og styrke «menneskelig kapital», spesielt for sårbare kvinner og barn. Midlene dekket 140 000 familier. I Den demokratiske republikken Kongo hjalp USD 492 mill. i IDA-midler 2,5 millioner barn under to år og 1,5 millioner gravide og ammende kvinner. Dette er så langt landets største investering i barneernæring.

Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)

For omtale av resultater for IFC i 2019 vises det til kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 1 086 mill. kroner for 2021. Det er på samme nivå som saldert budsjett for 2020.

Bevilgningen foreslås fordelt som følger:

- Den internasjonale banken for gjenoppbygging og utvikling (IBRD) 110 mill. kroner til Norges forpliktelse til kapitaløkning
- Verdensbankens utviklingsfond (IDA) 976 mill. kroner til Norges forpliktelse for påfylling av fondet (IDA-19) – som forvaltes av Norad

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 1 og 5 om utbetaling av tilskudd, romertall XI om bruk av gjeldsbrev ved kapitalpå-

fyllinger og romertall XII, pkt. 3 om deltakelse i kapitaløkning i IBRD og pkt. 11 om deltakelse i den 19. påfyllingen av IDA.

Post 71 Regionale banker og fond, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges kjernebidrag til følgende regionale utviklingsbanker og fond:

- Afrikabanken
- Asiabanken
- Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur
- Den interamerikanske utviklingsbanken
- Nordisk utviklingsfond

Kjernebidrag er kjøp av eierandeler, samt gavebidrag til de respektive bankers fond for de fattigste landene.

De regionale utviklingsbankene er blant de største og viktigste kildene for utviklingsfinansiering og rådgivning til låntakerland. Regionalbankene er viktige i arbeidet med å nå bærekraftsmålene, levere på de internasjonale klimaforpliktelsene og for å mobilisere større midler fra flere kilder for å finansiere utviklings- og klimatiltak. Bankenes mål faller godt sammen med norske utviklingspolitiske prioriteringer. De skårer også høyt på uavhengige evalueringer av resultater og effektivitet, har klare retningslinjer for risikovurdering og gode sosiale og miljømessige sikringsmekanismer. Norge følger opp prioriteringene i regionalbankene i tett samarbeid med de nordiske landene, noe som øker norsk innflytelse. I tillegg til kjernestøtte, gis begrenset øremerket støtte under andre poster, se kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 72 *Strategisk samarbeid*, samt kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redusere ulikhet i og mellom land, bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til at de regionale utviklingsbankene kan nå sine strategiske mål, herunder:

- Ekstrem fattigdom er redusert
- Økonomisk ulikhet er redusert

- Klimagassutslipp er redusert og klimatilpassning styrket

Prioriteringer 2021

Afrikabanken

Mer inkluderende og grønnere vekst: Afrikabanken har som overordnede mål å skape mer inkluderende og grønnere vekst i Afrika. Bankens strategiske rammeverk beskriver hvordan den skal bidra til dette, herunder oppnåelse av bærekrafts- og klimamålene i Afrika. Afrikafondet (ADF) tilbyr rådgivning og finansiering i form av sterkt subsidierte lån og gavebidrag til lavinntektslandene i Afrika. ADF retter seg mot de 37 fattigste landene i Afrika, hvorav 33 er de minst utviklede landene (MUL), og nær halvparten er kategorisert som sårbare.

Mobilisering av finansiering for utvikling for Afrika: I 2019 ble det oppnådd enighet om en 7. generell kapitaløkning i bankens ordinære utlånsvindu for perioden 2020–2027 (GCI-7) og om en 15. påfylling av giverlandsbidrag til Afrikafondet for perioden 2020–2022 (ADF-15). Sluttresultatet av forhandlingene ga føringer for hvordan bankens kapital skal anvendes, med konkrete leveranser for årene framover (se rapport 2019). I 2021 vil oppfølgingen av disse bli vektlagt. Prioriteringene for 2021 vil påvirkes av konsekvensene av covid-19-pandemien for Afrika. Banken vil bygge videre på sin omfattende kriserespons, og aktivt støtte de afrikanske landene i å håndtere de sosiale og økonomiske konsekvensene av pandemien. Dette inkluderer støtte til nasjonale sikkerhetsnett for å beskytte de mest sårbare.

Norges prioriteringer: I 2021 vil Norge arbeide for å sikre gjennomslag for sentrale norske utviklings- og klimapolitiske prioriteringer, herunder et styrket resultatfokus. I påfyllingsforhandlingene for ADF-15, arbeidet Norge for et enda tydeligere fattigdoms- og klimafokus. I 2021 vil dette følges opp. Norge vil videre være en pådriver for at bankens klimamål oppfylles og for at dens likestillingsstrategi gjennomføres (oppdatert strategi og handlingsplan utarbeides i 2020). Dette blir særlig viktig innenfor de store innsatsområdene, som energi, transport, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer. Norge vil legge vekt på å styrke bankens arbeid med jobbskaping og utvikling av privat sektor, som blir viktig i lys av ringvirkningene fra covid-19. Norge vil også vektlegge bankens arbeid i sårbare stater (bankens strategi oppdateres i 2020), og ivaretagelse av sårbare grupper. Videre vil Norge fortsette sin pådriverrolle innen økonomisk sty-

resett, herunder finansforvaltning, gjeldsbærekraft, skatt, ulovlig kapitalflyt og nasjonal ressursmobilisering. Dette er innsatsområder som er viktig for at landene kan vokse seg ut av status som lavinntektsland og for å redusere deres avhengighet av bistandsoverføringer.

Norge vil arbeide for å videreføre institusjonelle reformer og sikre bankens og fondets langsiktige finansielle bærekraft. Norge har i en treårsperiode, fram til medio 2022, en fast representant i bankens stedlige styre i Abidjan, hvor Norge representerer de nordiske landene og India. Irland har, som nytt medlem i banken, også tilsluttet seg Norges valggruppe, fra august 2020. Norge vil arbeide for en fortsatt godt koordinert og samstemt valggruppe.

Asiabanken

Tiltak for å bøte på de helsemessige og økonomiske konsekvensene av covid-19 forventes å stå sentralt i 2021, som i 2020, da banken raskt mobiliserte betydelig kapital (USD 20 mrd.) og kapasitet til disse formål. Asiabankens overordnede styringsinstrument er *Strategi 2030*, godkjent av bankens styre i 2018. Strategien inneholder tre konkrete måltall:

- Likestilling: 75 pst. av bankens investeringer skal støtte likestilling. Den interne kvinneandelen for internasjonalt rekruttert personell skal nå 40 pst. innen 2022
- Klima: 75 pst. av bankens investeringer skal støtte utslippsreduksjoner eller klimatilpassning. USD 80 mrd. skal brukes på dette arbeidet i perioden 2019–2030
- Investeringer i privat sektor skal utgjøre en tredjedel av bankens virksomhet innen 2024

Prioriteringene for gavebistand til lavinntektslandene gjennom Asiabankens utviklingsfond (AsDF) ble avtalt givene imellom da påfyllingen for fireårsperioden 2021–2024 ble ferdigforhandlet i 2020. Givene ble enige om å prioritere 1) sårbare og konfliktherjede land og små øystater 2) likestilling, 3) klimaendringer og forebygging av naturkatastrofer, 4) regionalt samarbeid og integrering, herunder grenseoverskridende helsetproblemer, hav, biodiversitet og økosystemtjenester, 5) privat sektor utvikling og 6) gjeldshåndtering.

Bankens mål, som med dette er lagt for flere år framover, stemmer godt overens med Norges prioriteringer. Norge vil derfor følge med på at banken setter av tilstrekkelig med ressurser slik at målene nås, at forbedringspunktene i MOPAN-

rapporten (Multilateral Organization Performance Assessment Network) fra 2018 følges videre opp, og at banken blir enda bedre på å inkludere sårbare grupper i sine prosjekter.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Innbetalingen av Norges kapitalinnskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB) på til sammen USD 110,1 mill., fordelt over fem år, ble fullført i 2020. AIIB er ikke en tradisjonell utviklingsbank, men en investeringsbank som gjennom finansiering av infrastrukturutbygging i form av lån, garantier og egenkapitalinvesteringer bidrar til utvikling og fattigdomsreduksjon. Banken skal forutsetningsvis gi avkastning, og overenskomsten åpner for uttak av utbytte fra eiernes side.

AIIB sine strategiske mål for 2021 er følgende:

- Infrastruktur i Asia er mer bærekraftig
- Forbindelsene over landegrensene i regionen er forbedret
- Privat kapital er mobilisert

Tiltak for å bøte på de helsemessige og økonomiske konsekvensene av covid-19 forventes å stå sentralt i 2021, som i 2020, da banken raskt mobiliserte betydelig kapital (USD 10 mrd.) og kapasitet til disse formål.

Bankens ledelse vil i løpet av 2020, i tett dialog med bankens styre, utarbeide bankens første overordnede strategi. Strategien vil være et ledd i overgangen fra den første fasen preget av etablering, til en ny fase med fortsatt vekst og videreutvikling, men med større vektlegging av bl.a. kvalitet. Norge vil jobbe spesielt for en sterkere vektlegging av miljø og klima, kvinner og sårbare grupper.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

Med covid-19-pandemien har en stor del av låneprogrammene i IDB blitt omprioritert mot helseinnsats og respons på de økonomiske konsekvensene av pandemien. Arbeidet i 2021 forventes også å bli preget av covid-19-respons og støtte til tiltak som setter landene i Latin-Amerika bedre i stand til å håndtere pandemien. I tillegg vil innovasjon og privat sektor-utvikling bli prioritert høyt. Norge vil legge vekt på fattigdomsbekjempelse, redusert ulikhet og inkludering av sårbare grupper i samarbeidet med IDB. Norge vil også videreføre samarbeidet med banken om økt finansiell åpenhet, likestilling og inkludering. IDB vil også i

2021 være en viktig partner for Norge i regjeringens klima- og skogsatsing.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

NDF finansierer klimatiltak i utviklingsland, primært i Afrika. En ny strategi for virksomheten ble ferdigstilt våren 2020. Norge legger vekt på at den nye strategien styrker NDFs klimamandat og fokuset på Afrika, sårbare stater og grupper, og kvinner og likestilling. Minst 60 pst. av porteføljen skal benyttes i Afrika sør for Sahara. NDF legger sterkere vekt på nordisk lederskap i kampen mot klimaendringer og tiltak for klimatilpasning. De nordiske landene ble i 2020 enige om en kapitalpåfylling i NDF på 350 mill. euro over ti år. Dette skal gjøre det mulig å levere på den nye strategien. På bakgrunn av budsjett situasjonen som følge av covid-19-pandemien vil første kapitalinnskudd fra medlemslandene ikke bli foretatt før i 2022.

Rapport 2019

Afrikabanken

Afrikabanken utbetalte USD 5,3 mrd. i lån og gavebidrag i 2019, hvorav USD 1,8 mrd. fra Afrikafondet (ADF).

Finansiering for utvikling i Afrika: Det ble i 2019 oppnådd enighet om betydelig oppkapitalisering av banken. Den økte kapitalbasen vil gi afrikanske land tilgang på lån til prioriterte utviklingsprosjekter, på svært gode vilkår. I tillegg ble det i 2019 oppnådd enighet om påfylling av giverlandsbidrag til Afrikafondet for perioden 2020–2022 (ADF-15). Dette vil særlig komme lavinntektslandene i Afrika til gode.

Gjennomslag for norske posisjoner, inkl. et styrket fokus på de fattigste landene og inkludering av sårbare grupper: Forhandlingsresultatet ga gode gjennomslag for norske posisjoner, i tett samarbeid med andre nordiske land. Med støtte fra en samlet nordisk gruppe skal bankens innsatsområder spisses med vekt på infrastruktur, fornybar energi, landbruk og matsikkerhet, privat sektor utvikling og styresett. Klima, likestilling og sårbarhet er tverrgående temaer. Jobbskaping skal stå sentralt i alle satsinger. Banken skal utnytte ny teknologi og digitale verktøy og bidra til jobb-relevant opplæring. Dialogen om styresett styrkes, ikke minst når det gjelder finansforvaltning, nasjonal ressursmobilisering, ansvarlig låntaking og forvaltning av gjeld, kamp mot korrupsjon, og ulovlig kapitalflyt. Det skal legges økt vekt på å forebygge og adressere underliggende årsaker til konflikt og sikkerhetsutfordringer over lande-

grensene. ADFs engasjement og tilstedeværelse i sårbare land og regioner – som Sahel, Lake Tsjad og Afrikas Horn – skal styrkes. Banken forpliktet seg også til å sikre framdrift i interne reformer. Det skal tas grep for å styrke bankens langsiktige finansielle bærekraft samt oppfølging, evaluering og internkontroll, der det er rom for forbedringer.

Operasjonelle resultater: I 2019 bidro norsk støtte til oppnåelsen av Afrikabankens to overordnede mål; mer inkluderende vekst og overgang til grønnere vekst i Afrika. Banken rettet innsatsen mot sektorer som transport, energi, finansiell sektor, landbruk, og vann og sanitær for å nå disse målene.

Bankens klimahandlingsplan har som mål at 40 pst. av alle godkjente prosjekter skal være klimarelevante innen 2020. I 2019 var andelen 36 pst. (målet var 35 pst.). Det er en økning fra 32 pst. i 2018. I 2019 utgjorde tiltak for å redusere utslipp 56 pst. og tiltak for klimatilpasning 44 pst., målet her er en 50/50-fordeling, såkalt «paritet».

Bankens engasjement i sårbare land ble styrket gjennom ressurstilførsel og mer fleksibel bruk av et «vindu» under Afrikafondet som tilgodeser sårbare land med gavebidrag. I forhold til 2018 økte lån og gavebidrag til sårbare land i 2019 med vel 240 pst. 31 pst. av ADFs godkjente lån og gavebidrag tilfalt denne gruppen av land. I løpet av året ble åtte oppdaterte landspesifikke sårbarhetsanalyser ferdigstilt, som grunnlag for landprogrammeringen.

Satsingen på entreprenørskap og jobbskaping for unge ble integrert i prioriterte innsatser, med sikte på at innen 2025 vil 50 millioner ungdommer få jobbrelatert opplæring og 25 millioner nye arbeidsplasser for unge skapes. Framdriften skal evalueres i 2021. Banken rapporterte at satsingen i perioden 2016–2019 bidro til å skape 3,8 millioner jobber i 32 land. Lån til privat sektor utgjorde en betydelig del av porteføljen: 30 pst. i 2019 (mot 32 pst. i 2018). Bankens investeringer i landbruk bidro til å utvikle entreprenørskap, matsikkerhet og bærekraftige matsystemer.

Andelen AfDB-finansierte prosjekter i offentlig sektor som ble vurdert opp mot bankens likestillingsmarkør, økte fra 40 pst. i 2018 til 60 pst. i 2019. Bruken av denne markøren skal styrke arbeidet med integrering av likestilling. Banken har, i samarbeid med AU og FNs økonomiske kommisjon for Afrika (UNECA), utarbeidet en «Africa Gender Index» for å fremme arbeidet med å integrere likestillings- og kvinneperspektivet i Afrika, med vekt på produktive sektorer.

Fra bankens resultatrapportering for 2019 kan følgende resultater trekkes fram, med relevans for målene for bevilgningen:

- 468 000 mennesker ble koblet til energinettet, nær halvparten kvinner
- 290 megawatt ny energi ble produsert, hvorav 170 megawatt fra fornybare energikilder
- 10 millioner mennesker fikk ny eller bedre tilgang til vann og sanitær, hvorav nær halvparten kvinner
- 18 millioner mennesker fikk bedre tilgang til transport
- 154 000 små og mellomstore entreprenører fikk bedre tilgang til finansiering
- 140 000 mennesker fikk yrkesrettet opplæring, hvorav mer enn halvparten kvinner
- 180 000 mennesker fikk bedre tilgang til utdanning, hvorav halvparten kvinner
- 20 millioner mennesker nøt godt av bankens investeringer i landbruk, hvorav nær halvparten kvinner

Asiabanken (ADB)

Etter høy aktivitetsvekst i 2018, flatet nivået ut i 2019. ADB bidro med lån og gavebistand for nesten USD 22 mrd., hvorav ca. USD 4,5 mrd. i gavebistand og USD 3 mrd. i privat sektor-investeringer. Det ble gitt USD 237 mill. i støtte til ulike former for kapasitetsbygging. Nivået på utbetalinger økte med 16,1 pst. fra 2018, til USD 16,47 mrd.

Asiabankens styringsinstrument *Strategy 2030* fra 2018 har konkrete måltall for klima, privat sektor-utvikling og likestilling. Klimafinansieringen var i 2019 på USD 6,5 mrd. Bankens mål fra 2015 om en dobling fra 3 mrd. innen 2020 ble dermed nådd ett år før tiden. Banken er med dette på god vei til å nå målet om samlet å bidra med USD 80 mrd. innen 2030. Andelen av bankens investeringer som støttet utslippsreduksjoner eller tilpasning var 59 pst. Målet er 75 pst. innen 2030. Privat sektor-prosjekter utgjorde 24 pst. av bankens samlede prosjektportefølje i 2019, hvor målet er 33 pst. innen 2024. Banken dreide porteføljen i retning av flere, men mindre prosjekter, for å bøte på økt risiko, som bl.a. følger av høyere prioritering av sårbare land. 80 pst. av bankens investeringer fremmet likestilling. Målet er 75 pst. innen 2030. Ambisjonen bør derfor oppjusteres. Kvinneandelen for internasjonalt rekruttert personell er 36,6 pst., hvor målet er 40 pst. innen 2022.

Asiabanken fikk positiv omtale i Organization Performance Assessment Network (MOPAN) sin gjennomgang publisert i august 2019. MOPAN er et felles givernettsverk som foretar gjennomgan-

ger av multilaterale organisasjoner og utviklingsbankers effektivitet og resultatoppnåelse. Rapporten inneholdt også forslag til forbedringer, herunder bl.a. økt mobilisering av privat kapital, enda høyere nivå på kunnskap i, og læring fra, prosjekter og enda bedre likestillingsarbeid. Disse er fulgt opp av Norge, andre givere og banken selv under forhandlingene gjennom 2019 og 2020 om påfylling av Asiafondet, bankens fond for de fattigste landene.

Resultatene fra Asiafondet skilles ikke ut i bankens årlige rapportering. Det er derfor vanskelig å si hvilke resultater som kan tilskrives fondets aktiviteter, respektive bankens øvrige virksomhet. Bankens egen evalueringsenhet gjennomførte i 2019 en evaluering av fondets relevans og resultater for perioden 2013–2018. Det ble konkludert med at fondet har bidratt «signifikant» til økonomisk utvikling og fattigdomsbekjempelse i denne femårsperioden.

Den interamerikanske utviklingsbanken (IDB)

Målene for 2019 var i hovedsak innsats for sosial inkludering, redusert ulikhet, økt produktivitet og økonomisk integrasjon. Målene for IDB Invest (IIC), bankens privatsektorarm, omhandlet klimaendringer, likestilling og forretningsmessig bærekraft. Den sosiale uroen i regionen i 2019 styrket arbeidet mot økonomisk og sosial ulikhet i IDB. I 2019 godkjente IDB lån for til sammen USD 11,3 mrd. IDB Invest godkjente i tillegg lån for USD 4,7 mrd. Banken er sentral for å påvirke politikktutformingene i samarbeidslandene. Målet for klimafinansiering i IDB-gruppen er 30 pst., dette er langt på vei oppnådd (29 pst.). Nytt i 2019 var implementeringen av et immigrasjonsfond, for å bistå land som tar imot flyktninger fra Venezuela.

Nordisk utviklingsfond (NDF)

I 2019 godkjente styret finansiering av åtte prosjekter til en verdi av 40 mill. euro, hvorav 10 mill. euro var egenkapitalinvesteringer. NDFs totale prosjektportefølje innen klima er nå på 117 prosjekter til en verdi av 410 mill. euro. 52 pst. av porteføljen er i Afrika. På bakgrunn av en evaluering av fondet som forelå høsten 2019, som konkluderte med at fondet har oppfylt sitt mandat, ble arbeidet med en ny strategi for virksomheten påbegynt. Utgangspunktet var at NDF skulle fortsette med sitt mandat som et rent klimafond, med fokus på de fattigste landene i Afrika, i tillegg til å være et viktig instrument for nordisk klimafinansiering.

Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)

Det vises til kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 90 *Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)* for rapportering i 2019.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 847 mill. kroner for 2021, fordelt som følger:

- Det afrikanske utviklingsfondet (AfDF): 694 mill. kroner (forvaltes av Norad)
- Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB): 98 mill. kroner (kursavhengig)
- Det asiatiske utviklingsfondet (AsDF): 51 mill. kroner (forvaltes av Norad)
- Det inter-amerikanske investeringssekskapet (IIC/IDB Invest): 4 mill. kroner

Bevilgningsforslaget er en reduksjon på 22 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 1 og 5 om utbetaling, romertall XI om bruk av gjeldsbrev og romertall XII, pkt. 1, 2, 7, 8 og 10 om deltakelse i kapitaløkninger.

Post 72 Strategisk samarbeid, kan overføres

Bevilgningen dekker øremerkede bidrag til de multilaterale utviklingsbankene på områder av høy politisk prioritet der det er ønskelig å styrke bankenes arbeid. Dette er svært aktuelt i en situasjon der alle bankenes låntakere står overfor en krise pga. covid-19-pandemien. Midler til strategisk samarbeid med utviklingsbankene er viktig katalytisk finansiering, som supplement til kjernestøtte.

I tillegg til kjernestøtten til utviklingsbankene, bidrar Norge med midler til ulike fond. Fondene brukes til politisk påvirkning gjennom dialog med bankene og for å gi Norge politisk synlighet. Sentralt i dialogen står tiltak for større utviklingseffektivitet, innovativ katalytisk finansiering, økt mobilisering av privat kapital, og bedre resultater og resultatformidling.

Mål 2021

Denne bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden, bærekraftsmål 10 – Redu-

sere ulikhet i og mellom land, og bærekraftsmål 13 – Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem.

Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket
- Inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst

Prioriteringer 2021

Covid-19 vil påvirke handlingsrommet for nye initiativer under denne posten. Norge vil fortsette å bidra til innovasjon og fremme av økonomisk vekst og jobbskaping. Dette blir en svært viktig del av Verdensbanken og de regionale utviklingsbankenes agenda for «Build Back Better and Greener» i fase to av bankenes covid-19-respons. Innenfor handlingsrommet er det nærliggende å søke samarbeid med Verdensbanken om sosiale sikkerhetsnett, herunder ev. kontantoverføringer til sårbare grupper. Dette er områder Norge har støttet tidligere, med gode resultater.

Rapport 2019

De multilaterale utviklingsbankenes samlede innsats for effektiv fattigdomsbekjempelse og levering av fellesgoder er styrket

Digitalisering

Norge prioriterte i 2019 digital teknologi som en framtidig del av utviklingssamarbeidet med Verdensbanken, særlig for Afrika, gjennom fondet «Digital Development Partnership» (2019–2021). Digitalisering bidrar til økonomisk vekst, og fondet fremmet entreprenørskap. Fondet støttes av ni land og private teknologibedrifter. Fondet bidro til verdensbanklån og støtte i forbindelse med reformarbeid i mer enn ti land, leverte et stort spekter av kunnskapsbasert teknologi og bistått myndighetene i en rekke land til å forbedre digitale sektorreguleringer (f.eks. Etiopia, Jordan, Peru).

Næringsutvikling inkl. jobbskaping og samarbeid med privat sektor

Norge videreførte partnerskapet i flergiverfondet «Youth Entrepreneurship and Innovation Trust Fund» i Afrikabanken, som støtter opp om bankens strategi for jobbskaping for unge i Afrika. I 2019 ble det inngått samarbeid med nye partnere i regionen, som «Africa Guarantee Fund», for å nå målgruppene med opplæring og finansiering. I gjennomføringen ble det lagt vekt på digitale verktøy. Framdriften skal vurderes i en kommende

evaluering av bankens «Jobs for Youth in Africa»-strategi, som forventes ferdigstilt i 2021.

Godt styresett, åpenhet og institusjonsbygging

Norge videreførte partnerskapet med Africa Legal Support Facility (ALSF), som gir juridisk rådgivning til afrikanske myndigheter i kontraktsforhandlinger med internasjonale selskaper, som oftest til naturressursforvaltning og infrastrukturprosjekter. ALSFs tilbud om opplæring og kapasitetsbygging ble styrket gjennom kurs og «hotline»-tjenester. Det ble gitt juridisk bistand til Rwandas regjering i forhandlinger med en investor om oppbygging av et energikraftverk (56 megawatt). En håndbok om god finansforvaltning av offentlig gjeld som dekker et viktig behov, ble utarbeidet. Antall medlemsland økte fra 29 i 2008 til 53 i 2019. En nylig gjennomført evaluering bekrefter relevansen av ALSFs tjenester.

Norge videreførte støtten til «Transparency Trust Fund» i Den inter-amerikanske utviklingsbanken. I 2019 fortsatte arbeidet med å forhindre og redusere korrupsjon gjennom støtte til prosjekter innen finansiell integritet, natur- og ressursforvaltning, kontrollsystemer og åpent styresett. Fondet bidro til å integrere åpenhet i bankens virksomhet og transparens er nå innlemmet i bankens institusjonelle strategi.

Fra 2019 gjennomgikk Riksrevisjonen «Jobs Umbrella Trust Fund». Norge har støttet fondet siden 2014. Fondet har hatt 103 prosjekter i over 40 land.

God forvaltning av offentlige inntekter og utgifter i partnerland er avgjørende for mobilisering av ressurser for fattigdomsreduksjon. Norge videreførte i 2019 støtten til «Public Expenditure and Financial Accountability» (PEFA), som er et internasjonalt samarbeid gjennom Verdensbanken for å styrke offentlig finansforvaltning. PEFA-analysene identifiserer styrker og svakheter i lands finansforvaltning. Analysene benyttes aktivt av partnerland i deres reformarbeid på området. I 2019 ble det gjennomført PEFA-analyser i bl.a. Haiti, Etiopia og Kenya. Programmet bidro til bedre kvalitet på forvaltningen av offentlige inntekter og utgifter i lavinntektsland.

Sårbare stater, kriserespons og menneskerettigheter

Gjennom støtte til «State and Peacebuilding Fund» i 2019 bidro Norge til at Verdensbanken styrket sitt bidrag til felles gjenoppbyggings- og fredsbyggingsanalyser. Dette ga grunnlag for samlet innsats i sårbare stater. Norge videreførte

støtten til fondet «Human Rights and Development Trust Fund (HRDTF)» som bidro til økt kunnskap om rettighetsbasert tilnærming til utvikling i Verdensbanken. Fondet understøttet arbeidet med inkludering av sårbare grupper, spesielt personer med nedsatt funksjonsevne, LHBTI og urfolk.

Norge støttet en ny fase i «Debt Management Facility» (DMF III) i regi av IMF og Verdensbanken. DMF III bisto de fattigste utviklingslandene å håndtere gjeld på en bærekraftig måte. Gjennom en tiårsperiode har mer enn 80 land mottatt støtte til prosjekter.

Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)

For omtale av resultater for IFC i 2019 vises det til kap. 162 *Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi*, post 73 *Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC)*.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 90 mill. kroner for 2021. Dette er en reduksjon på 49 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2020 for å tilpasse bistandsbudsjettet til reduserte rammer i 2021. Løpende prosjekter forvaltes av Norad.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall X, pkt. 2 og 5 om utbetalinger av tilskudd.

Post 73 Gjeldslette, kan overføres

Bevilgningen dekker Norges forpliktelser til de multilaterale gjeldsletteinitiativene «Highly Indebted Poor Countries Initiative» (HIPC, fra 1996), og «Multilateral Debt Relief Initiative» (MDRI, fra 2005) for sletting av fattige lands gjeld til multilaterale utviklingsbanker og finansinstitusjoner. Norge er politisk forpliktet til å delta i disse store internasjonale spleiselagene fram til 2044 og 2054 for hhv. Verdensbanken og Afrikabanken. Norges juridisk bindende forpliktelser, som utvides hvert tredje år i forbindelse med giverlandspåfyllingene i IDA og Afrikafondet, er nedfelt i romertallsvedtak fram til hhv. 2031 og 2032. Bevilgningsbehovet antas å øke fram mot et topp-punkt rundt 2025.

Bevilgningen kan ved ev. behov også brukes til inndekning for bilateral gjeldslette overfor land med statsgjeld til Norge som ikke er omfattet av *Handlingsplan for gjeldslette* fra 2004, som hjemler gjeldslette uten ordinær bevilgning.

Norge støttet IMF og Verdensbankens initiativ av februar 2020 om et gjeldsmoratorium, dvs. beta-

lingsutsettelse på lån, for de fattigste landene for å sette dem bedre i stand til å håndtere covid-19-pandemien gjennom frigjøring av finansielle ressurser. Parisklubben (kreditorlandene i OECD) og G20 fulgte opp med å gi betalingsutsettelse til de fattigste landene fra mai 2020 og ut året, med muligheter for forlengelse i 2021. Pakistan er det eneste landet som kvalifiserer til betalingsutsettelse på gjeldsforpliktelser til Norge, og det inngås bilateral avtale i 2020.

Mål 2021

Bevilgningen støtter opp under alle bærekraftsmålene. Spesielt relevante på overordnet nivå er bærekraftsmål 1 – Utrydde alle former for fattigdom i hele verden. Bevilgningen skal bidra til å nå følgende mål:

- Norge har oppfylt sine juridisk bindende forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer (HIPC og MDRI)

Prioriteringer 2021

Gjeldslette har blitt aktualisert som følge av covid-19. Den globale økonomiske krisen vil ramme de fattigste landene hardt. Norge vil aktivt følge opp gjeldsmoratoriet fra Parisklubben og G20, og på bakgrunn av resultatet av dette vurdere nye tiltak. Det vil fortsatt være viktig å arbeide for at det internasjonale samfunnet står sammen om de store multilaterale gjeldsletteinitiativene fra 1990- og 2000-tallet. Norge vil innfri sine forpliktete andeler i HIPC og MDRI overfor Verdensbanken og Afrikabanken. Statsgjelden i mange lavinntektsland vil kunne øke ytterligere som følge av covid-19. Norge vil derfor fortsette å mane til ansvarlig låntaking og långivning, slik at nye gjeldsopptak ikke overstiger grenser for økonomisk bærekraft. Som ledd i arbeidet for ansvarlig låntaking og långivning vil Norge ta til orde for økt åpenhet/transparens rundt statsgjeld og skjult gjeld. Dette er et ansvar som først og fremst påhviler låntakerland, men der långivere (særlig nye kreditorland som Kina) har et medansvar.

Dersom det som følge av covid-19 eller andre forhold skulle bli behov for gjeldslette til land som ikke er omfattet av *Handlingsplanen for gjeldslette og utvikling*, vil dette måtte dekkes inn ved omdisponering innenfor bistandsrammen, ev. ekstrabevilgning. Det samme gjelder dersom det i lys av covid-19 skulle bli et globalt spleiselag for å finansiere multilateral gjeldsbetjening for de fattigste landene, f.eks. til IDA og Afrikafondet.

Det er en viss mulighet for at Sudan vil kvalifisere seg for multilateralt koordinert gjeldslette i 2021 (men mest sannsynlig ikke før 2022), som ett av de aller siste HIPC-landene. En eventuell sletting av norsk statsgjeld vil for Sudans vedkommende kunne gjøres uten ordinær bevilgning iht. romertallsvedtak nr. XI i Prop. 1 S (2014–2015).

Rapport 2019

Målene for 2019 var å oppfylle Norges forpliktelser til tidligere vedtatte multilaterale gjeldsletteinitiativer.

Norge bidro med 326 mill. kroner som dekket forpliktelsene under MDRI og HIPC i Verdensbanken (IDA) og Afrikabanken. De berørte 39 utviklingslandene fikk dermed frigjort det tilsvarende beløpet, som de ellers ville ha måttet bruke

på renter og avdrag, til formål som infrastrukturutbygging, helse og utdanning.

Det politiske påvirkningsarbeidet for ansvarlig låntaking og ansvarlig långivning ble særlig ført gjennom Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og FNs generalforsamling.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 355,7 mill. kroner for 2021 for å innfri Norges juridisk bindende multilaterale gjeldsletteforpliktelser. Dette er en økning på 29,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2020. Bevilgningen forvaltes av Norad.

Det vises for øvrig til forslag til vedtak under romertall IX om ettergivelse av fordringer og romertall XII, pkt. 9 og 12.

Kap. 179 Flyktningsiltak i Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2019	Saldert budsjett 2020	Forslag 2021
21	Spesielle driftsutgifter	562 663	718 575	550 808
	Sum kap. 0179	562 663	718 575	550 808

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen dekker visse utgifter til asylsøkere til Norge i løpet av det første året, som etter OECD/DACs retningslinjer kan klassifiseres som offisiell utviklingsbistand (ODA). Ordningene ligger under hhv. Justis- og beredskapsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, jf. omtale i de respektive departementers fagproposisjoner. Bevilgningen brukes til å refundere utgiftene til de tre departementene. OECDs retningslinjer er lagt til grunn for beregningen av bevilgningsforslaget for 2021.

Rapport 2019

I 2019 ble ODA-andelen av utgifter til flyktninger i Norge beregnet til 562,7 mill. kroner, tilsvarende 1,5 pst. av totale bistandsutbetalinger.

Budsjett 2021

Det foreslås bevilget 550,8 mill. kroner for 2021.

Del III
Spesielle tema

8 Nordområdepolitikken

Langsiktig satsing på kunnskap, næring, infrastruktur, beredskap og internasjonalt samarbeid i nord

Nordområdene er Norges viktigste strategiske ansvarsområde. Granavolden-plattformen fastslår at nordområdepolitikken skal vektlegge internasjonalt samarbeid, næringsutvikling, kunnskap, infrastruktur, miljøvern, sikkerhet og beredskap. Den nye stortingsmeldingen om nordområdene som vil presenteres høsten 2020 beskriver mål og tiltak for nordområdepolitikken for årene framover. Det er viktig for Norge å opprettholde Arktis som en fredelig og stabil region, basert på internasjonalt samarbeid og respekt for folkerettslige prinsipper. Samtidig er regjeringens mål å utvikle Nord-Norge til en av landets mest skapende og bærekraftige regioner da dette er avgjørende for norske interesser i nord.

Utenriksdepartementet har det overordnede ansvaret for koordinering av regjeringens nordområdepolitikk i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. For øvrig bidrar hele departementsfelleskapet i nordområdesatsingen. Samarbeid og felles situasjonsforståelse med regionene i nord er viktig i dette arbeidet. Regionalt nordområdeforum, med sekretariat i Vadsø, gir en ramme for systematisk og tett dialog mellom regjeringen, fylkeskommunene og Sametinget.

Covid-19-pandemien har også påvirket nordområdepolitikken og det internasjonale samarbeidet i nord. Mange nordnorske samfunn og næringer er rammet, og internasjonale samarbeidsfora og folk-til-folk samarbeid over grensene er preget av pandemiens begrensninger. Regjeringen har gjennom krisepakken bevilget støtte til ulike sektorer i nord. Det internasjonale samarbeidet fortsetter med økt bruk av digitale plattformer.

Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt samarbeid er viktig for å ivareta norske interesser knyttet til sikkerhet, miljø og ressurser i Arktis, og for å utløse det fulle potensialet for bærekraftig vekst. Arktis og nordområ-

dene er i dag i all hovedsak en fredelig og stabil region. Kontakten mellom de arktiske landene preges av samarbeid og overholdelse av internasjonal rett.

Norge har en åpen økonomi og en strategisk beliggenhet. Stormaktsrivalisering og økt proteksjonisme krever et årvåkent diplomati for å ivareta dialog og motvirke spenning. Store, og til dels nye, aktører legger mer tydelig og økende vekt på sine interesser i Arktis. Det kreves bevisst og aktiv innsats for å sikre forståelse og respekt for norske synspunkter og interesser.

Norge bidrar med betydelige ressurser for å styrke det bilaterale og multilaterale samarbeidet med nabolandene i nord for å løse felles utfordringer. Regionale samarbeidsstrukturer som f.eks. Arktisk råd og Barentsrådet er viktige for tillitsbyggende kontakt og prosjektsamarbeid. Arbeidsgruppene i Arktisk råd viderefører aktivt sitt arbeid og har støtte fra alle åtte medlemsland. Norges formannskap i Barentsrådet 2019–2021 med prioriteringene helse, folk-til-folk og kunnskap, bidrar til å styrke Barentsregionen på sentrale områder. Det er samtidig norsk formannskap i flere av arbeidsgruppene, herunder transport, økonomi, skog, kultur og ungdom, der en betydelig innsats nedlegges av de respektive departementer.

Kulturdimensjonen er en integrert del av regjeringens nordområdesatsing. Støtte til grenseoverskridende kunst- og kulturtiltak understøtter det internasjonale samarbeidet og bidrar til gode og åpne relasjoner mellom folkene i Arktis. Se mer utførlig omtale under kap. 115 *Næringsfremme, kultur og informasjon*, post 70 *Kultur- og informasjonsformål*.

Kunnskap

Kunnskap er en grunnleggende forutsetning for en vellykket nordområdepolitikk. Det er bevisst politikk å arbeide for Norge som ledende på kunnskap om, for og i nordområdene, i en tid der det internasjonale engasjementet for Arktis øker. Ressurs- og miljøforvaltning, næringsaktivitet og samfunnsutvikling i nordområdene skal være basert på et godt vitenskapelig kunnskapsgrunnlag. Til-

gangen til kunnskap og kompetanse er en avgjørende forutsetning for å øke innovasjonsevnen og verdiskapingen til næringslivet i nord. I forbindelse med Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett for 2020 ble det vedtatt å opprette 4 000 nye studieplasser og 250 rekrutteringsstillinger ved universiteter og høyskoler over hele landet, jf. Innst. 360 S (2019–2020) og Prop. 117 S (2019–2020). 543 av studieplassene og 34 av rekrutteringsstillingene går til sammen til Nord universitet, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet og Samisk høgskole. I tillegg fikk Nord universitet og Universitetet i Tromsø 30 nye studieplasser i saldert budsjett for 2020. Fra 2020 ble den konkurransebaserte norske polarforskningen styrket med 15 mill. kroner gjennom Forskningsrådet. Regjeringen fremmer også norsk deltakelse i internasjonalt forskningssamarbeid, bl.a. under Arktisk råd og i EUs forskningsprogrammer.

Næringsutvikling

Verdiskaping og næringsutvikling står sentralt i regjeringens nordområdepolitikk. Næringslivet i nord presterer godt, og har stolte tradisjoner å bygge på. Den økonomiske veksten i de nordnorske fylkene har vært høyere enn i resten av landet de siste ti årene, med om lag 2 pst. vekst i snitt. Nord-Norge utgjorde 8,5 pst. av samlet verdiskaping i fastlands-Norge i 2018, og det nordnorske næringslivet gir et betydningsfullt bidrag til velferd, arbeidsplasser og bosetting i landsdelen. Regjeringen vil sikre økt økonomisk, samfunnsmessig og miljømessig bærekraftig næringsutvikling i nordområdene.

En rekke næringer, særlig havnæringene, har et betydelig framtidig potensial. Etterspørselen etter både oppdrettsfisk og villfisk øker. Veksten i reiselivsnæringen har de siste årene vært stor, men har blitt sterkt rammet av covid-19-pandemien. Det finnes sterke industrielle miljøer i Nord-Norge basert bl.a. på mineraler og metaller. Om lag halvparten av de uoppdagede olje- og gassressursene ligger i Barentshavet. Disse utgjør et stort potensial for verdiskaping og framtidige arbeidsplasser fra olje- og gassvirksomheten i nord.

Satellitter er viktige verktøy for bærekraftig nordområdeforvaltning og for ivaretagelse av norsk sikkerhet og suverenitet i nordområdene og Arktis. Regjeringen besluttet i 2019 å tilføre Space Norway AS inntil USD 101 mill. i egenkapital, for å etablere et satellittkommunikasjonssystem for nordområdene og Arktis. Systemet vil

være operativt fra 2023 og gi døgkontinuerlig bredbåndsdekning i hele Arktis. Regjeringen har foreslått å bevilge inntil 282,6 mill. kroner i egenkapital og 83 mill. kroner i tilskudd til Andøya Space Center (ASC), for etablering av en oppskyttingsbase for småsatellitter på Andøya (Andøya Space Port), noe Stortinget har sluttet seg til. Utbetalingen forutsettes av at visse vilkår oppfylles. En slik etablering vil kunne få positive ringvirkninger for befolkningen, næringer og kunnskapsmiljøer i nord.

Infrastruktur

Regjeringen har som mål å utvikle en effektiv og sammenhengende infrastruktur som bidrar til bærekraftig utvikling, grønt skifte og omstillingsdyktighet for landsdelens næringsliv. Det er igangsatt et arbeid med en konseptvalgutredning for transportløsninger i Nord-Norge for å se helhetlig på transportformer i landsdelen. Det er slått fast at jernbane fra Fauske til Tromsø, Nord-Norgebanen, skal være en del av vurderingsgrunnlaget. Konseptvalgutredningen er etter regjeringens syn den mest hensiktsmessige videreføringen av arbeidet med å vurdere jernbane i Nord-Norge.

Regjeringen har sørget for å opprettholde et godt flytilbud i Nord-Norge, både gjennom utlysning av anbudskonkurranse på flyruten Harstad/Narvik – Bodø, da det kommersielle tilbudet falt bort, og gjennom direktekjøp av flyruter under etterspørselssvikten som fulgte av smitteutbruddet av covid-19.

Norge leder Barentsrådets arbeidsgruppe for transport fram til høsten 2021 og legger bl.a. opp til samarbeid med Sverige, Finland og Russland om døgnhvileplasser for tungtransporten på grensekryssende vegforbindelser. Norge jobber også for kunnskapsdeling og erfaringsutveksling om trafikkikkerhet, og samarbeid om grønne og smarte transportformer.

Klima og miljø

Klimaendringene skjer raskere og er mer omfattende i nordområdene enn i resten av verden, og er den største trusselen mot naturen, lokalsamfunn og urfolk i Arktis. Tiltak for å begrense klimaendringer er avgjørende for å ta vare på miljøet i nordområdene. Regjeringen vil redusere klimagassutslipp i samsvar med nasjonale mål og internasjonale forpliktelser. Regjeringen vil integrere disse målene i samfunnsplanleggingen, og sikre bærekraftig bruk og ivaretagelse av truet og ver-

difull natur. I 2020 la regjeringen fram oppdaterte forvaltningsplaner for norske havområder. Disse gir en ny definisjon av grensen for iskantsonen som et særlig verdifullt og sårbart område i Barentshavet, og som områdespesifikk ramme for petroleumsvirksomheten. Regjeringen har styrket innsatsen mot plastforsøpling i de nordlige havområdene, bl.a. ved å utvide forsøksordningen for gratis innlevering av eierløst marint avfall i utvalgte havner i Nord-Norge. Gjennom Enova og Klimasats er det gitt tilsagn for å støtte satsingen på el-ferger og hydrogenbåter i Nordland og Troms og Finnmark.

For å framskaffe strategisk kunnskap om klima og miljø i nordområdene vil regjeringen videreføre og videreutvikle satsingen på Framsenteret – nordområdesenter for klima og miljø i Tromsø, og på det nye isgående forskningsskipet F/F Kronprins Haakon. Norge deltar aktivt i miljøsam arbeidet innen Arktisk råd og Barentsrådet, i det bilaterale miljøsam arbeidet med Russland, og i det globale arbeidet med å begrense utslipp av klimagasser og forurensning som truer miljøet i Arktis.

Sikkerhet og beredskap

Regjeringen ønsker å styrke beredskapen i nord. Store avstander, krevende klimatiske forhold og periodevis mørketid gir særskilte utfordringer i nord med forebygging, beredskap og håndtering av uønskede hendelser, til lands og til havs. Aktiviteten i nordlige havområder øker. Dette øker ulykkesrisikoen med konsekvenser for liv, helse og miljø. Regjeringen vil fortsette å bygge opp norske ressurser innen sikkerhet og beredskap slik at de er rustet for å møte krevende forhold som følger av klima- og miljøendringene. Norge vil få 16 nye redningshelikoptre av typen AW101 som vil erstatte dagens Sea King-helikoptre. De første helikoptrene ble satt i drift 1. september 2020. De nye helikoptrene vil få høyere hastighet, vesentlig bedre rekkevidde og plass, samt velegnet utstyr til medisinsk behandling, allvørsoperasjoner og navigasjon- og søk. Dette vil bidra til mer effektive søk- og redningsaksjoner, også i nordområdene. For å styrke redningsberedskapen i Nord-Norge tas det sikte på å opprette en ny redningshelikopterbase i Tromsø i løpet av 2022 basert på sivil innleie. Justis- og beredskapsdepartementet har innhentet anbud og saken er til vurdering.

Det er utfordringer med effektiv nødkommunikasjon i nordlige havområder. Oppfølgingen av regjeringens initiativ og Stortingets beslutning om å etablere høyfrekvens radiodekning i de

nordligste havområdene pågår og forventes å være etablert mot slutten av 2020. Tiltaket vil bedre kommunikasjonsmulighetene og bidra til å redusere risikoen for alvorlige konsekvenser av ulykker og andre hendelser. Effektiv kommunikasjon, både når det gjelder dialog med personer i nød og når det gjelder deling av kritisk informasjon mellom redningsressurser, er viktig for rask og riktig hjelp. Norge bidrar aktivt til oppfølgingen av internasjonale avtaler om søk og redning i nordområdene.

De siste årene er det gjennomført en rekke tiltak for å styrke beredskapen mot akutt forurensning i nordområdene. Flere forsknings- og utviklingsprosjekter er satt i gang for å bygge kompetanse og kapasitet for å håndtere akutt forurensning i islagte farvann, bl.a. etableringen av Senter for oljevern og marint miljø som ble åpnet i Svolvær i desember 2018. Havariet til tråleren Northguider i Hinlopenstredet på Svalbard har gitt nyttig kunnskap og erfaring om gjennomføring av aksjoner under ekstreme forhold i mørketiden. Som en konsekvens av dette vil det bli gjort endringer i utstyr og kapasiteter på fartøyet KV Svalbard og Sysselmannens skip Polarsysse.

Forsvar

Forsvarets tilstedeværelse og aktivitet forblir en viktig del av regjeringens satsing i nord. Synlig norsk og alliert militær tilstedeværelse gir viktige signaler om evne og vilje til å ivareta norske interesser og bidrar til forutsigbarhet og stabilitet. Regjeringen vil i 2021 videreføre aktivitetsnivået fra inneværende år. Videre styrkes det landmilitære nærværet i nord ytterligere. Ledelseelementet i Finnmark landforsvar, ved Garnisonen i Porsanger, vil etter planen bli fullt operativ i løpet av 2021. Oppbyggingen av en kavaleribataljon fortsetter på Porsangmoen. Jegerkompaniet ved Garnisonen i Sør-Varanger, som tidligere er besluttet etablert, er nå i ferd med å bygges opp. Dette arbeides videreføres i 2021. Videre pågår en omgjøring av 2. bataljon på Skjold fra lett infanteribataljon til mekanisert bataljon. Ellers arbeides det videre med å legge til rette for samtrening mellom norske og allierte styrker i Indre Troms. For øvrig fortsetter utbyggingen av Evenes flystasjon for å kunne operere nye maritime patruljefly og fungere som framskutt base for F-35.

Svalbard

Regjeringens overordnede mål for svalbardpolitikken framgår av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*.

Regjeringen signaliserer en fortsatt satsing på forskning, høyere utdanning og reiseliv, og annen variert næringsvirksomhet, innenfor de rammene miljøregelverket og miljømålene for Svalbard setter.

Prosjektstøtte

Utenriksdepartementet opprettet i 2015 tilskuddsordningen Arktis 2030 for å støtte opp om regjeringens prioriteringer i nordområdepolitikken gjennom støtte til ulike prosjekter. Som ledd i regionreformen ble 40 pst. av tilskuddsordningen

i 2020 overført til Troms og Finnmark fylkeskommune, som skal forvalte midlene i samarbeid med Nordland fylkeskommune. Resten av midlene forvaltes av Utenriksdepartementet. Mål og fokusområder for Arktis 2030-ordningen forblir de samme. Se mer utførlig omtale av hele Arktis 2030 og den delen av ordningen som Utenriksdepartementet forvalter under kap. 118 *Utenrikspolitiske satsinger*, post 70 *Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet*. For omtale av fylkeskommunens del av Arktis 2030 vises til Klima- og miljødepartementets Prop. 1 S for 2021.

9 EU-programmer 2021–2027

Norsk deltakelse i EUs nye rammeprogram for 2021–2027

Norsk deltakelse i EUs programmer er en viktig del av Norges samarbeid med EU. I 2021 påbegynnes en ny programperiode som varer til 2027. Programperioden følger tidsperioden for EUs langtidsbudsjett. I tillegg til det kommende ordinære langtidsbudsjettet planlegger EU å etablere et instrument for økonomisk opphenting etter covid-19-pandemien (Next Generation EU). EUs langtidsbudsjett er ikke endelig vedtatt, og det er foreløpig flere spørsmål som er uavklart når det gjelder norsk deltakelse i EUs programmer for neste periode, inkludert endelig fastsettelse av kostnad. Enkelte av programmene vil være delvis knyttet til Next Generation EU, men det er usikkert hva slags konsekvenser det vil kunne få for norsk deltakelse. Et annet spørsmål som foreløpig er uavklart er hvorvidt ikke-EU medlemsland kan delta i kun deler av enkeltprogrammene.

EUs langtidsbudsjett forventes vedtatt i løpet av høsten 2020. Det må tas forbehold om at endelig beslutning om norsk deltakelse i EUs programmer i perioden 2021–2027 blir tatt etter at EUs langtidsbudsjett er vedtatt.

Programmene som kan være aktuelle for norsk deltakelse er:

- EUs rammeprogram for utdanning, opplæring, ungdom og idrett, Erasmus+
- EUs romprogram
- EUs kultur- og medieprogram Kreativt Europa
- EUs helseprogram EU4Health
- EUs ordning for sivil beredskap (UCPM)
- Delen om sysselsetting og sosial innovasjon (EaSI) i Det europeiske sosialfondet+ (ESF+)
- Digitalt Europa (DEP)
- Målområdet for rettigheter, likestilling og ikke-diskriminering i EUs flerårige samarbeidsprogram for medborgerskap, likestilling, rettigheter og verdier (CERV)
- Finansieringsprogrammet InvestEU
- Deler av programmet for det indre marked:
 - Forbrukervern
 - Statistikk
 - Effektivt indre marked
 - Indre markedsverktøy
 - Operasjonalisering og utvikling av indre marked for varer og tjenester
 - Gjennomføring og utvikling av indre marked for finansielle tjenester
 - Selskapsrett og hvitvasking
 - Konkurransopolitikk for et sterkere EU i den digitale tidsalder
- Konkurranseskraft for SMB-er og entreprenører, COSME

- EUs rammeprogram for forskning og innovasjon Horisont Europa

10 2030-agendaen med bærekraftsmålene – status for måloppnåelse og Norges bidrag

Realisering av 2030-agendaen med bærekraftsmålene er en sentral målsetting for utenriks- og utviklingspolitikken. Årets rapport bekrefter at et forpliktende internasjonalt samarbeid gjennom det multilaterale systemet er nødvendig for å nå bærekraftsmålene. Bare på den måten kan Norge bidra til å håndtere felles utfordringer og ivareta norske og globale interesser.

Statsministeren viderefører sammen med Ghanas president sin globale lederrolle i pådrivergruppen for bærekraftsmålene, etablert av FNs generalsekretær. Denne oppgaven setter Norge på kartet som en troverdig partner i det globale arbeidet med 2030-agendaen.

Oppfølging av bærekraftsmålene stiller krav til tilgjengelig statistikk av høy kvalitet, både nasjonalt og globalt. Dette arbeidet har over tid vært en prioritert oppgave. Det var derfor en milepæl i norsk oppfølging av 2030-agendaen da Statistisk sentralbyrå i april 2020 lanserte faktasiden «Bærekraftsmålene», med statistikk som viser hvordan Norge ligger an med måloppnåelsen så langt.

Normalt omhandler denne statusrapporten 2019. Siden covid-19 har en gjennomgripende effekt på bærekraftig utvikling, inkluderes også viktige elementer fra første halvår av 2020.

Kriser, særlig helsekriser, utløst av pandemien kan føre til alvorlige sosiale og økonomiske tilbakeslag. Erfaringene så langt er at covid-19-pandemien representerer en alvorlig trussel for oppfølgingen av bærekraftsmålene. I motsetning til

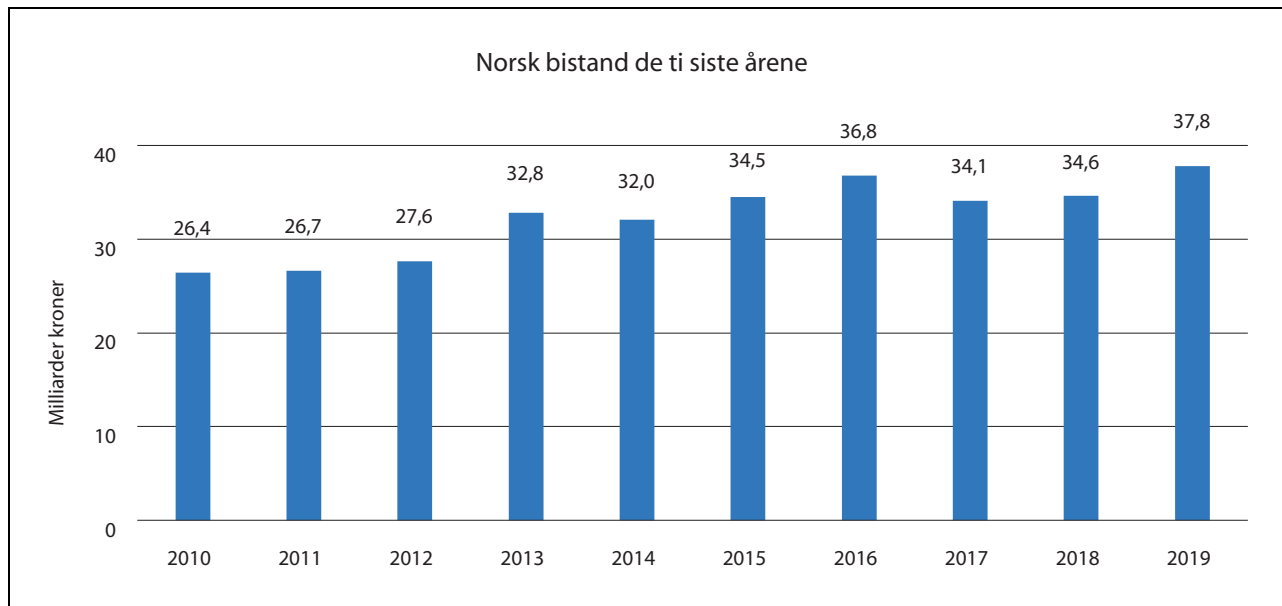
2030-agendaens intensjon om en rettferdig og inkluderende utvikling for alle, har covid-19 tvunget verden inn i en negativ spiral som ennå ikke har nådd bunnpunktet.

Krisen har tydeliggjort at det haster med å styrke det globale samarbeidet for å ivareta menneskenes grunnleggende behov og skape en grønnere, mer motstandsdyktig og rettferdig verden. Det er nettopp det bærekraftsmålene handler om.

Mål 1: Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

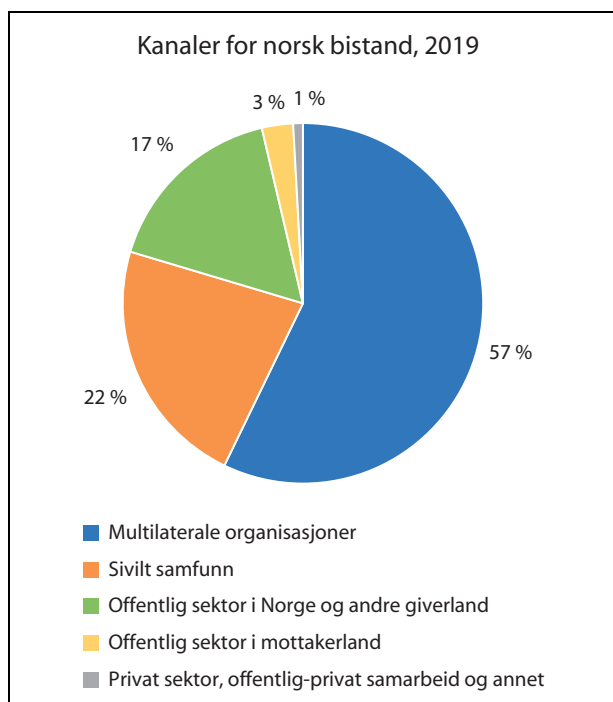
Selv før covid-19-pandemien inntraff, var ikke verden i rute for å bekjempe ekstrem fattigdom innen 2030. I 2020 er ekstrem fattigdom forventet å øke for første gang siden 1998. Covid-19 kan medføre at inntil 100 millioner flere mennesker havner i ekstrem fattigdom, ifølge Verdensbanken. Mangel på sosiale sikkerhetsnett forverrer krisen.

Norsk utviklingspolitikk ligger fast. Det overordnede målet er å bidra til fattigdomsreduksjon og en rettferdig og inkluderende utvikling– ingen skal utelates. Norge er en viktig internasjonal aktør med en klar fattigdomsorientering. I 2019 var bistandsbudsjettet større enn noen gang før, 37,8 mrd. kroner. Det har vært et mål å gjøre bistanden mer målrettet, slik at den i enda større grad når de samfunn og mennesker som trenger den mest.

Figur 10.1 Utviklingen av norsk bistand de siste ti årene

Med 2030-agendaen har Norge og verdenssamfunnet gått inn for å vinne kampen mot ekstrem fattigdom. Bærekraftsmålene danner bakteppet for norske satsinger for å bekjempe fattigdom i alle dets former, gjennom politikken, næringslivet og sivilsamfunnet. Norge økte i 2019 andelen av bistandsbudsjettet som gikk til de fattigste landene og til humanitære innsatser. Dette innebærer bl.a. styrket innsats i Afrika sør for Sahara. Av verdens 47 minst utviklede land ligger 33 i denne regionen.

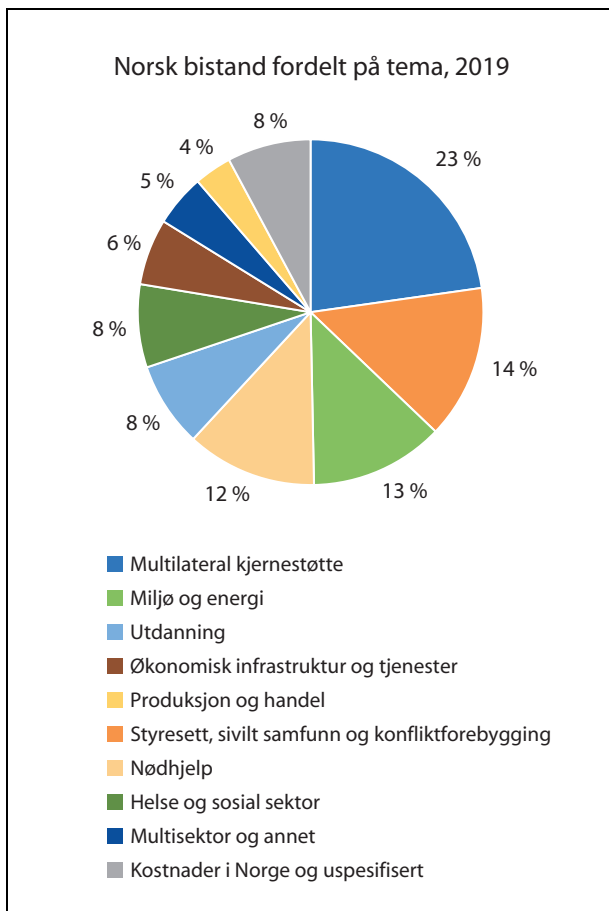
Figur 10.2 Kanaler for norsk bistand

Utviklingspolitisk samarbeid fungerer best når innsatsen fokuseres på noen hovedområder. Norge har gjennom året videreført støtte til følgende tematiske hovedprioriteringer: helse, utdanning, klima, miljø og hav, næringsutvikling, landbruk, fornybar energi og humanitær innsats. En del av støtten ble gitt bilateralt og gjennom regionale aktører. Sivilsamfunnet fortsetter å være viktige samarbeidspartnere og mottar rundt 22 pst. av samlet bistand. Hovedbolken av norsk bistand formidles imidlertid gjennom de multilaterale utviklingsbankene og FN-systemet. Meld. St. 27 (2018–2019) *Norges rolle og interesser i multilateralt samarbeid* ble lagt fram for Stortinget i 2019.

Resultatene i det utviklingspolitiske samarbeidet er oppmuntrende, men ikke uten utfordringer. Med skoletilbud til mer enn én milliard barn, har den globale satsingen på utdanning aldri vært større. Likevel er det fortsatt 258 mill. barn som ikke går på skolen, og tallet er økende som en konsekvens av covid-19-pandemien. Aldri tidligere i historien har så mange barn blitt vaksinert. Støtte til arbeid for menneskerettigheter økte i 2019. Tilgangen til fornybar energi for de mest utsatte var en viktig prioritet. Kampen mot klimaendringene fortsatte å være blant de fremste prioriteringene. Samlet sett er norsk utviklingssamarbeid satt opp for å bekjempe fattigdom og marginalisering.

Den pågående covid-19-pandemien utfordrer imidlertid alle bærekraftsmålene. 2030-agendaen og ikke minst bærekraftsmål 1 utfordres av at den globale bistanden til de minst utviklede lan-

dene reduseres årlig, og pressede nasjonale ressursbaser omdisponeres i kampen mot pandemien.

Figur 10.3 Kanaler for norsk bistand

Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Global økonomisk tilbakegang pga. covid-19-pandemien truer global matsikkerhet. Det er i dag flere mennesker som sulter enn i 2015, og antall underernærte barn øker. Mer enn 350 millioner skolebarn får ikke sine skolemåltider. 35 millioner mennesker i Øst-Afrika og Jemen opplever allerede akutt matusikkerhet.

De fleste av de over 820 millioner menneskene som er feil- eller underernærte bor i Afrika sør for Sahara. Befolkningen vokser raskt og trenger mer mat. Klimaendringene og covid-19-pandemien gir stadig større utfordringer for matproduksjon. For å styrke innsatsen i kampen mot sult lanserte regjeringen i 2019 *Handlingsplanen for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk 2019–2023*.

Norge støttet i 2019 ulike satsingsområder som kan bidra til matsikkerhet. Norge har sterke kompetansemiljøer innen sjømat og klimatilpasset

jordbruk. Disse miljøene har utstrakt faglig samarbeid med en rekke utviklingsland.

Samarbeidet med relevante FN-organisasjoner om matsikkerhet og ernæring som Verdens matvareprogram (WFP) og FNs ernærings- og landbruksorganisasjon (FAO) var sentralt også i 2019. Støtte til kunnskapsbasert landbruksutvikling gjennom bl.a. Den konsultative gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR) har gitt gode resultater. Samlet norsk støtte til matsikkerhet, landbruk og fiskeri var i 2019 totalt 2,1 mrd. kroner. Dette inkluderer også humanitær bistand.

Det ble i 2019 igangsatt nye samarbeid innen alle handlingsplanens mål med multilaterale organisasjoner, forskningsinstitusjoner og sivilsammfunnsorganisasjoner.

Mål 3: Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Selv om mødre- og barnehelse er forbedret siden 2015, er ikke verden i rute for å nå dette målet innen 2030. Covid-19 har redusert viktige helsetjenester i minst 70 land. Vaksinerer framstår som en av de mest effektive helseinnsatsene: 86 pst. av alle spedbarn ble vaksinert i 2018.

Helse er en hovedprioritet i utviklingspolitikken. Norge bidrar særlig til bedre universell helsedekning (delmål 3.8), helsefremmende arbeid og helsesikkerhet i de fattigste landene, og til styrking av seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (delmål 3.7). Norsk bistand til global helse prioriterer landenes ansvar for sine helsetjenester og legger mer vekt på nasjonal finansiering. Økt støtte til primærhelsetjenester bidrar til å sikre universell helsedekning.

Norge prioriterer å bekjempe smittsomme sykdommer (delmål 3.3) og mødre- og barnehelse (delmål 3.1 og 3.2). Multilaterale aktører som Vaksinealliansen Gavi, Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), Den globale finansieringsfasiliteten (GFF) og kampanjen *Every Woman Every Child* er særlig viktige partnerskap. I forbindelse med covid-19-pandemien har Norge i 2020 økt innsatsen gjennom Vaksinekoalisjonen CEPI, der Norge er største giver.

Norge arbeider for å mobilisere støtte for et globalt system for rettferdig og kriteriebasert tilgang til og fordeling av covid-19-vaksinen, som også skal komme utviklingsland til gode. Norge deltar aktivt i det WHO-ledede initiativet «Access to COVID-19 Tools – Accelerator» (ACT-A).

Norge er en sentral aktør i utformingen av den globale helsearkitekturen. Gjennom Verdens

helseorganisasjon (WHO), Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) har Norge videreført støtten til rekruttering, opplæring og arbeidsmuligheter for helsearbeidere (delmål 3c).

Det gjelder også for støtte til helsesystemer gjennom globale partnerskap, forskning, høyere utdanning og kapasitetsbyggende tiltak på landnivå. Innsats gjennom Gavi har ledet til en historisk reduksjon av barnedødelighet og forebygget 13 mill. dødsfall gjennom rutineimmunisering og vaksinasjonskampanjer (delmål 3.2 og 3.3). Gavis mål for 2021–2025 er å vaksinere 1,1 milliarder barn.

Regjeringens strategi for bekjempelse av ikke-smittsomme sykdommer for perioden 2020–2024, ble lansert i november 2019 (delmål 3.4 og 3.5). Strategien fanger opp forskyvningen i den globale sykdomsbyrden fra smittsomme til ikke-smittsomme sykdommer (hjerte- og karsykdommer, kreft, luftveissykdommer, diabetes, psykiske lidelser). Disse sykdommene er en viktig årsak til kronisk fattigdom. Arbeidet med iverksetting av strategien startet i 2020.

Norge har, sammen med Ghana og Tyskland, tatt initiativ til den globale handlingsplanen for å oppnå de helserettede bærekraftsmålene «Healthy Lives and Well-being for All», som ble lansert under FNs generalforsamling i september 2019. Arbeidet ledes av WHO og omfatter totalt tolv helseaktører/-fond.

Norge bidro til å styrke koordineringen og samarbeidet mellom de globale helseaktørene, både internasjonalt og i enkeltland. Gavi og GFATM er nå samlokalisert i Genève og samarbeider stadig tettere med GFF, med hovedsete i Verdensbanken.

Den globale handlingsplanen for bærekraftsmål 3 styrket samarbeidet ytterligere, også med Verdensbanken og WHO. Blant de konkrete resultatene av bedre samarbeid, er enklere systemer for utbetalinger i Ghana og sterkere forpliktelser til helsebudsjettens andel av statsbudsjettet i Elfenbenskysten.

Mål 4: Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Globalt fullførte 85 pst. av alle barn grunnskolen i 2018, sammenlignet med 74 pst. i år 2000. 90 pst. av elever og studenter globalt har i 2020 måttet holde seg hjemme pga. skolestenginger under pandemien. Millioner av barn har ikke tilgang til

digital undervisning, og står derfor uten et undervisningstilbud. Verden var ikke i rute for å nå dette målet innen 2030 selv før covid-19 inntraff. Om ikke dagens utbygging av utdanningstilbud styrkes, forventes det at kun 60 pst. vil kunne fullføre videregående innen 2030.

Utdanning er en hovedprioritet i norsk utviklingspolitikk. God og relevant utdanning er avgjørende for å bekjempe fattigdom, og for å oppnå stabilitet og bærekraftig utvikling, samt for næringsutvikling og sysselsetting. Likevel er det 258 millioner barn og unge som ikke går på skole. 617 millioner, eller 58 pst. av barn og unge, mangler grunnleggende lese- og regneferdigheter. Tilgangen til utdanning har blitt ytterligere svekket pga. covid-19.

Delmål 4.1 handler om å sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole av høy kvalitet som kan gi dem et relevant og reelt læringsutbytte. Viktige aktører er UNESCO, Unicef, Det globale fondet for utdanning i kriser (ECW), sivilt samfunn og Det globale partnerskapet for utdanning (GPE). I landene som mottok støtte gjennom GPE i 2019 økte andelen barn som fullførte grunnskolen. Andelen som fullførte økte også blant jenter og barn i sårbare stater.

Delmål 4.5 handler om å avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og sikre lik tilgang til utdanning for sårbare personer, herunder personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner. Skolegang er fundamentet for jenters og kvinners selvbestemmelse og for deres økonomiske og politiske deltakelse, og er derfor en hovedprioritet i utviklingspolitikken. I de minst utviklede landene er det kun 2 pst. av de fattigste jentene som fullfører videregående utdanning. Tendensen er likevel klar: Jenter går i økende grad på skolen. Norge bidrar gjennom finansiering av utdanning og pådriverarbeid for økt global aksept for jenters utdanning, selvbestemmelse og økonomiske frihet. To tredjedeler av utdanningsbistanden gis gjennom multilaterale organisasjoner.

Det ble gjort en betydelig innsats for utdanning for barn med funksjonsnedsettelse.

Gjennom Verdensbankens flergiverfond for inkluderende utdanning styrkes inkluderingen av barn med funksjonsnedsettelse i skolen i pilotlandene Etiopia, Nepal og Rwanda. I Malawi var Norge pådriver for opprettelsen av en departementsledet arbeidsgruppe for inkluderende opplæring. Norsk støtte bidro til kompetanseheving for 6 244 lærere og nytt læremateriell og en læreveileder. I Nepal har Unicef bistått myndighetene i å utvikle retningslinjer for inkluderende utdan-

ning. I tillegg fikk 600 lærere opplæring i inkluderende undervisningsmetoder.

Norsk støtte har også i 2019 bidratt til å øke andelen unge og voksne med kompetanse i bl.a. tekniske fag og yrkesfag. Yrkesopplæring av god kvalitet er viktig for å realisere bærekraftsmål 8 sysselsetting og anstendig arbeid. Norsk støtte gjennom Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) bidro til at 2 320 personer fikk yrkesopplæring og at 40 yrkesopplæringsinstitusjoner ble styrket i Etiopia, Ghana, Malawi, Niger, Libanon, Senegal og Tanzania i perioden 2018–2019. Gjennom programmer i Kenya, Mosambik, Tanzania og Uganda har norsk støtte bidratt til at over 66 000 har deltatt på kurs (39 pst. kvinner). Over 23 000 (30 pst. kvinner) sikret seg fast arbeid etter gjennomført kurs.

I Malawi bidro norsk støtte til at 212 106 elever fikk et skolemåltid hver dag i 2019. Frafallet for jenter på barnetrinnet ved skolene som deltar i programmet ble redusert fra 15,6 pst. ved oppstarten av prosjektet til 5,2 pst. i 2019. Norsk støtte har bidratt til økt kunnskap om seksuell og reproduktiv helse. Programmet i Malawi er et godt eksempel på et utdanningstiltak som bidrar til framgang på andre bærekraftsmål, herunder mål 2 om å utrydde sult, mål 3 om god helse og mål 5 om likestilling.

Utvekslingsprogrammene i regi av Norec formidler kunnskap og kompetanse mellom partnerland og Norge og gjennom et voksende sør-sør samarbeid. Disse programmene støtter opp om mål 4 og andre nærliggende mål som helse (3), likestilling (5), hav (14) og gir opplæring i hvordan ivareta sivile rettigheter (16). 80 utvekslinger på institusjonsnivå og 228 med enkeltpartnere ble gjennomført i 2019.

Høyere utdanningsinstitusjoner og forskning gir opphav til ny kunnskap, innsikt og teknologi som er nødvendig for å oppnå bærekraftsmålene. Utdanning er derfor både et mål i seg selv og et middel for å realisere 2030-agendaen. Støtten til sør-sør-nord samarbeid mellom universiteter, og samarbeid mellom universiteter og andre samfunnsaktører, er et viktig bidrag til bærekraftsmål 17 om partnerskap.

Mål 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

En rekke framskritt er gjort, bl.a. har antallet barneekteskap sunket, og andelen kvinner i ulike lederstillinger og i regjeringsdeltakelse har økt. Kvinners tilgang til digital kommunikasjon akselererer med økonomisk og sosial utvikling.

Det er bekymringsfullt at kvinner rammes hardest av konsekvensene av covid-19. I mange land har vold i nære relasjoner økt under pandemien.

Norge er en tydelig stemme globalt for å oppnå likestilling og for å beskytte jenters og kvinners stilling og rettigheter i tråd med bærekraftsmål 5. Prioriterte områder er jenters utdanning, politisk og økonomisk deltakelse, bekjempelse av vold mot kvinner, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) og kvinner i fred og konflikt. Regjeringen innførte i 2019 et mål om at 50 pst. av all bilateral bistand skal ha likestilling som del- eller hovedmål.

Finansiell og politisk støtte til FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women) og FNs befolkningsfond (UNFPA) bidrar til å realisere målet. Kjernestøtten til UN Women styrket likestillingen i 122 land, bl.a. gjennom endringer i nasjonale lovverk, handlingsplaner mot kjønnsbasert vold og økt kvinnelig deltakelse (delmål 5.5).

Kjernestøttebidrag til UNFPA bidro til økt tilgang til SRHR (delmål 5.6), som inkluderer bedre fødselsomsorg, reproduktive rettigheter, familieplanlegging og seksualundervisning. I 2019 bidro UNFPA til å forhindre 44 mill. uønskede graviditeter, 12,8 mill. utrygge aborter og 121 000 svangerskapsrelaterte dødsfall.

Avskaffelse av alle former for vold mot jenter og kvinner (delmål 5.2.) er et hovedmål i Norges globale innsats for likestilling. Samarbeidet med FN-partnere bidro til styrket beskyttelse av ekstra voldsutsatte kvinner og jenter med funksjonsnedsettelse i rurale strøk i land som Indonesia, Nepal og Zimbabwe. Beskyttelsen av særlige sårbare grupper er i tråd med 2030-agendaens prinsipp om at ingen skal utelates.

Regjeringen la i 2019 fram en egen strategi mot skadelige skikker (2019–2023) (delmål 5.3). Koordinert internasjonal innsats har ført til en redusert forekomst av bl.a. kjønnslemlestelse og barneekteskap. Regjeringens satsing på utdanning må også ses i sammenheng med arbeidet mot barneekteskap og tidlige graviditeter.

Innsats mot seksuell og kjønnsbasert vold i humanitære kriser er et viktig satsingsområde. UN Women mobiliserte i 2019 flere eksperter for å undersøke konfliktrelatert seksuell vold, og 120 kvinner fikk opplæring i fredsbevarende operasjoner. Norges handlingsplaner og tette oppfølging av kvinner, fred og sikkerhetsagendaen bidrar også til å fremme jenters og kvinners deltakelse og rolle i fred- og konflikt (nærmere omtalt under mål 16).

Programmet Likestilling for utvikling (LIKE) styrker likestillingen og kvinners økonomiske deltagelse gjennom institusjonelt og bilateralt samarbeid i de to partnerlandene Etiopia og Nepal. I tillegg har regjeringen bidratt med støtte til kvinnelige entreprenører gjennom Verdensbanken og FN, og FNs samarbeidsprogram for kvinner i jordbruket.

Mål 6: Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Omtrent 70 pst. av verdens befolkning har tilgang til rent vann og gode sanitærforhold. Global investering i vann- og sanitæranlegg er økende.

På tross av framgang, melder UN Water at det fortsatt er i overkant av to mrd. mennesker som ikke har tilgang til trygt drikkevann, og at nesten halvparten av verdens befolkning mangler tilgang til fungerende sanitæranlegg (delmål 6a). Vannmangel og forurensing er en utfordring i mange land. Tre milliarder mennesker mangler tilgang til såpe og vann i hjemmet.

Internasjonalt støtter Norge programmer i en rekke land med mål om å bedre tilgangen til trygt drikkevann og tilfredsstillende sanitærforhold.

Norge har videreført utviklingssamarbeidet i med internasjonale partnere om grenseoverskridende vannressurser og vannressursforvaltning, delvis med tanke på vannkraftutvikling. Norge brukte i 2019 om lag 159 mill. kroner på vann og sanitær innen helse, utdanning, landsbygdsutvikling og humanitær bistand.

Kirkens Nødhjelp er en viktig samarbeidspartner for bærekraftig vannforvaltning. Organisasjonen bidro til at 1,4 millioner mennesker fikk tilgang på vann- og sanitærtjenester i 2019. Norge har også vært en viktig bidragsyter til FNs økonomiske kommisjon for Europa (UNECE) sine prosjekter for å fremme grenseoverskridende vannsamarbeid i Øst-Europa, Sentral-Asia og Kaukasus-området.

I forbindelse med UNECE/WHO's protokoll om vann og helse har Norge gjennom flere år støttet Øst-Europa. Norge bidro særskilt med kapasitetsbygging til overvåking av drikkevann, vannbårne sykdommer og utbrudd, i samarbeid med Hviterussland.

Mål 7: Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

Andelen av verdens befolkning som har tilgang til elektrisitet er økende: Global elektrifiseringsrate ligger i dag på 83 pst. Fremdeles mangler mer

enn 780 millioner mennesker i verden tilgang til elektrisitet. Det er svakest utbyggingstakt i Afrika sør for Sahara, og raskest i Latin-Amerika og Asia. Selv om det er økende bruk av rentbrennende kokeovner, bruker fortsatt ca. 2,8 milliarder ineffektive og forurensende kokeovner. Andelen fornybar energi øker og omtrent én fjerdedel av elektrisiteten som produseres globalt kommer fra fornybare energikilder.

Norge bidro i 2019 til at flere fikk tilgang til energi og til utbygging av fornybar energi.

Internasjonalt arbeidet Norge for å fremme tilgangen til fornybar energi og for å redusere utslipp av klimagasser (delmål 7a og 7b). Tilgang til energi er en forutsetning for økonomisk vekst og er derfor helt sentralt i arbeidet med å avskaffe fattigdom.

For å nå bærekraftsmålene må andelen til fornybar energi og innsatsen for energieffektivisering økes betraktelig. Gjennom Norfund investerer Norge i ren energi i lav- og mellominntektsland, og hadde i 2019 en energiportefølje verdt 11,9 mrd. kroner. 30 kraftverk inngår i Norfunds investeringsportefølje. Disse anleggene produserte 17,4 TWh i 2018, og 64 pst. av dette var i Afrika sør for Sahara. Norfund har gjennom sine investeringer bidratt til at 2,4 millioner mennesker har fått tilgang til solenergi. Samlet norsk støtte til fornybar energi var i 2019 1,037 mrd. kroner. Norge vil etablere en garantiordning for investeringer i fornybar energi i utviklingsland.

Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle.

Vekstraten i de minst utviklede landene lå allerede før pandemien under det som er forventet i 2030-agendaen. Prognosene fra det Internasjonale pengefondet (IMF) viser at den globale økonomien vil reduseres med 4,9 pst. i 2020. De økonomiske konsekvensene av covid-19-pandemien vil derfor få ringvirkninger for arbeidslivet og personlig økonomi. Mer enn 1,6 milliarder mennesker i uformell sektor i utviklingsland er rammet. I tillegg forventes det at framskrittene innenfor barnearbeid de siste 20 årene vil bli reversert.

Mange land mangler et «sosialt sikkerhetsnett» for personer som ikke er i arbeid. Med en global arbeidsledighet på ca. 15 pst. har yngre mennesker (15–24 år) tre ganger høyere arbeidsledighet enn resten av arbeidsstyrken. Oppfølging av delmål 8.6 er derfor spesielt viktig for å redusere andelen unge som ikke er i arbeid, utdanning

eller opplæring. Covid-19 har forsterket denne negative trenden.

Norge fremmer inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst gjennom internasjonale institusjoner som det internasjonale pengefondet (IMF), de multilaterale utviklingsbankene og FN. Utviklingsbankene fremmer utvikling av privat sektor i lavinntektsland ved å tilby teknisk assistanse og støtte til programmer som stimulerer til investeringer. Utviklingsbankene gir garantier som fremmer investeringer i privat sektor og tiltrekker seg ekstra økonomiske ressurser (delmål 8.1 og 8.2).

Norge støtter G20 «Compact for Africa»-initiativet, som har som mål å forbedre regelverk og øke innenlandske næringsinvesteringer, samt investeringer fra G20-land. Norge videreførte støtten til flergiverfondet i Verdensbankgruppen for utvikling av privat sektor, små bedrifter, jobbskaping og sysselsetting, samt et fond for sårbare stater i Afrika (CASA) og «Umbrella Trust Fund for Jobs». Finansiering av digitalisering i utviklingsland på 61 mill. kroner i 2019 gikk til Verdensbankens fond «Digital Development Partnership».

Afrikabankens flergiverfond «Youth Entrepreneurship and Innovation» underbygger bankens strategi for arbeidsplasser for ungdom i Afrika. Denne støtten kommer i tillegg til et betydelig norsk kjernebidrag til Det afrikanske utviklingsfondet (614 mill. kroner i 2019), som var avgjørende for bankens implementering av strategien i lavinntektsland. Målet med strategien er å gi 50 millioner ungdommer jobbferdigheter og å skape 25 millioner jobber innen 2025. Fordi ni av ti arbeidsplasser i utviklingsland er i privat sektor, er det et betydelig potensial for å øke skatteinntektene fra næringslivet.

Innenfor handelsrettet utvikling («Aid for Trade») prioriterer Norge de fattigste landene. Ved å støtte partnerskapet for handelsbistand til de minst utviklede land («Enhanced Integrated Framework») har Norge bidratt til at 41 av de fattigste landene har integrert handel i sine nasjonale utviklingsplaner. Norge deltar aktivt i FNs organisasjon for industriell utvikling (UNIDO), for å fremme inkluderende og bærekraftig industriell utvikling.

Norge bidrar med kjernestøtte til Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA). Styresett og institusjoner er et eget tema for IDA19. Det er definert tolv konkrete politiske forpliktelser for å styrke offentlig sektor og for å legge til rette for private investeringer som gir inkluderende økonomisk vekst.

En tverrdepartemental arbeidsgruppe bistår i statens implementering av en nasjonal handlingsplan for oppfølging av FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (delmål 8.7). Norge sponser anstendige arbeidstiltak, i samarbeid med Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO), inkludert universell ratifisering av ILOs åtte kjernekonvensjoner. ILOs innsats for yrkesopplæring hjelper unge til å få et anstendig arbeid.

I 2019 sluttet Norge seg til «Alliance 8.7», som er en global samarbeidsplattform som jobber for å realisere delmål 8.7 – bekjempe tvangsarbeid, moderne slaveri, menneskehandel, og alle former for barnarbeid. ILO er sekretariat for «Alliance 8.7». Fra og med 2020 er det avsatt midler for å bekjempe moderne slaveri over kap. 164 *Likestilling*, post 73 *Sårbare grupper*. Et eget bistandsprogram mot moderne slaveri ble opprettet i 2020. Det inkluderer en søknadsbasert ordning for sivilt samfunn.

Mål 9: Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Investeringer i forskning og innovasjon globalt øker. Det gjelder også for investeringer i infrastruktur i utviklingsland. Industrialiseringen i de minst utviklende landene går imidlertid for sakte. Covid-19-pandemien har en destabiliserende effekt på globale verdikjeder. Grunnet lavere etterspørsel har forventet økning i industriell produksjon i forhold til BNP nesten stagnert.

Forebygging av kriser og naturkatastrofer og økt robusthet i gjenoppbygging og ny infrastruktur er forutsetninger for bærekraftig utvikling. Gjennom solide og flerårige kjernebidrag til FN og de multilaterale utviklingsbankene, samt norsk støtte til den asiatiske infrastrukturbanken (AIIB) støttes investeringer i infrastruktur som veier, jernbaner, havner, strømmnett, industrialisering og digital infrastruktur, med vekt på de fattigste landene, og særlig i Afrika.

Norfund er Norges viktigste verktøy for bærekraftig næringsutvikling i utviklingsland. Gjennom å tilby egenkapital og lån bidrar Norfund til å etablere virksomhet som ellers ikke ville ha blitt igangsatt som følge av høy risiko. Norfund prioriterer bedrifter innen ren energi, finanssektoren, grønn infrastruktur og vekstbedrifter innen landbruk, hovedsakelig i Afrika sør for Sahara.

Norge støttet forskningsinstitusjoner i utviklingsland, både direkte og gjennom samarbeid med norske forskningsmiljøer. I 2018 ble det inn-

gått femårsavtaler med seks forskningsinstitusjoner i Afrika sør for Sahara som forsker på naturressursforvaltning, global helse og økonomisk utvikling. Det har blitt forsket fram innovative dyrkingsmetoder for å håndtere skadedyr uten bruk av sprøytemidler og som samtidig øker avlinger og matsikkerheten. Innovasjon innen helse og utdanning støttes gjennom *Visjon 2030*-mekanismen, der næringsliv, forskning og sivilsamfunn samarbeider internasjonalt om innovasjon.

Ingen skal utelates i den teknologiske utviklingen. Nye digitale virkemidler gjør at varsling av katastrofer, dens art og omfang, kan gjøres tidligere. Det er en utfordring at de mest marginaliserte oftest er de som har dårligst tilgang til digitale verktøy. Meld. St. 11: *Digital transformasjon og utviklingspolitikken* (2019–2020) peker på fire barrierer for digitalisering i utviklingsland: tilgang, digital kompetanse, regulering og ekskludering. Disse barrierene inkluderes i den samlede vurderingen som gjøres for norske innsatser innen de prioriterte områdene.

I 2019 gikk Norge inn i et nytt partnerskap om digitalisering med Verdensbanken. Målet er bl.a. til å gi befolkningen på det afrikanske kontinentet rimelig tilgang til nettbaserte tjenester, samt støtte til tiltak som fremmer fornybar energi og IKT til skoler, sykehus og personer uten tilgang til strømmettet. Utviklingsbankenes innsats for etablering av grunnleggende infrastruktur er nødvendig for at fattige land skal kunne nyttiggjøre seg digitale løsninger. Norge har derfor inngått avtale med Verdensbanken om flergiverfondet for digital utvikling («Digital Development Partnership»). Fondet støtter Afrikabankens initiativ om å skape 25 millioner arbeidsplasser i Afrika innen 2025. Det ble også gitt midler til Norges nye samarbeid med Strathmore University i Nairobi, som utrufter unge til entreprenørskap med nødvendige digitale ferdigheter.

Mål 10: Redusere ulikhet i og mellom land

De 40 pst. av verdens befolkning som tjener minst har hatt en beskjeden økning i inntektene siden 2015. Vedvarende ulikhet innad og mellom land representerer likevel en alvorlig utfordring i kampen mot fattigdom. Det er bekymringsfullt at de mest sårbare og marginaliserte gruppene rammes hardest av covid-19. Det har vært en svak økning i eksport fra de minst utviklede landene.

Regjeringen sitt overordnede mål om å redusere fattigdom bidrar til å bremse økt økonomisk ulikhet. I 70 av de 91 landene med tilgjengelig data, oppnådde man en inntektsøkning for de fat-

tigste 40 pst. av befolkningen mellom 2010 og 2015. For 49 av disse landene var økningen raskere enn gjennomsnittet, noe som bidro til å redusere ulikhet i disse landene (delmål 10.1). Denne utviklingen trues av covid-19.

Verdensbankens fond for de fattigste landene, IDA, er den største kilden til utviklingsfinansiering for verdens 76 fattigste land. Norge bidro med 916 mill. kroner i 2019. Norge gir støtte til flere av Verdensbankens fond som arbeidet mot ulikhet. Norge gir forutsigbar, langsiktig kjernefinansiering til Det afrikanske utviklingsfondet (614 mill. kroner i 2019), og er fondets niende største giver. Fondets mål er en mer inkluderende og grønnere vekst i Afrikas lavinntektsland. Norge bidrar også til den asiatiske utviklingsbankens (ADB) fond for lavinntektsland. Påfyllingen av fondet for perioden 2017–2020 gjorde det mulig for ADB å øke bevilgningene til de fattigste landene, spesielt sårbare stater. Norge bidrar med 229 mill. kroner over fireårsperioden.

Fondene er med på å styrke de innenlandske finansmarkedene, og sørger for at finansiering blir mer tilgjengelig både for kvinner og menn. Utviklingsbankene bidrar med risikokapital, aksjeinvesteringer og langsiktig gjeldsfinansiering for å støtte bl.a. lokale entreprenører.

Norge støtter FNs menneskerettighetsbaserte tilnærming i arbeidslivet og jobber aktivt gjennom styrene i FNs organisasjoner og multilaterale finansinstitusjoner for å utvikle instrumenter som kan bedre rettighetene til minoriteter, sårbare grupper og kvinner.

Mål 11: Gjøre byer og samfunn inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

Pandemien rammer spesielt den sårbare befolkningen i byene. Rask urbanisering bidrar til økt luftforurensing, utilstrekkelig infrastruktur og mangel på nødvendige tjenester. Med en stor andel i uformell sektor, er arbeidstakere i byene særlig sårbare i økonomiske nedgangstider. Mer enn en milliard mennesker (24 pst. av alle som bor i byer), er bosatt i slumområder.

Norge støttet FNs bosetningsprogram (UN-Habitat) «New Urban Agenda». Programmet bisto regjeringer og bymyndigheter i bl.a. Afghanistan, Haiti, Kamerun og andre utviklingsland i å regulere arealbruk, drive byplanlegging, skattelegging, boligbygging og satse på infrastruktur og samfunnssikkerhet (delmål 11.a, 11.b og 11.c). Behovene til kvinner, ungdom og utsatte grupper prioriteres. Støtte til «Global Land Tool Network» (GLTN) sikrer bl.a. land- og eiendomsrettigheter

for kvinner. 43 land har oppdatert sine urbane lovverk. Mer enn 1,3 millioner mennesker har hatt fordeler av GLTN.

Luftforurensning er et særlig stort og voksende problem i storbyer i fattige land. I samarbeid med flere internasjonale partnere, bl.a. WHO, Verdensbanken, og «Climate and Clean Air Coalition», videreførte Norge i 2019 støtten til arbeidet med å bekjempe luftforurensning i byer. Gjennom FN og Verdensbanken har Norge bidratt til at risikoreduksjon og katastrofeberedskap ble integrert i byutvikling og planlegging for å bygge motstandsdyktige byer.

Norge har de siste årene styrket innsatsen for forvaltningen av de åtte norske verdensarvområdene. Det er per mars 2020 etablert verdensarvsentre ved seks av dem, med formål å gi besøkende god informasjon om verdensarven og styrke den lokale forankringen.

Norge er medlem av UNESCOs verdensarvkomité for perioden 2017–2021. Det er en norsk hovedprioritet å styrke institusjoner, eksperter og lokalsamfunn, slik at de kan sikre verdensarvens universelle verdier og gjøre landene bedre i stand til å reagere og handle når den trues som følge av krig, konflikt og naturkatastrofer.

Mål 12: Sikre bærekraftig forbruk- og produksjonsmønstre

Ikke-bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre utfordrer planetens tålegrenser. Framskritt i enkelte land i form av reguleringer og lovverk, ødelegges av økt produksjon og forbruk i andre land. Det globale materielle fotavtrykket (bruk av ulike naturressurser) har økt med 66 pst. siden år 2000, mens jordens befolkning har økt med ca. 20 pst.

Støtte til internasjonale tiltak for å utvikle subsidier av fossile energikilder og dermed sikre overgangen til bærekraftig forbruk og produksjon, ble videreført i 2019. Norge støttet også internasjonale miljøavtaler som skal øke faglig kapasitet og styrke institusjoner med å utvikle strategier for grønn vekst og økonomisk utvikling.

Resirkulering og håndtering av avfall er tiltak som har som mål at ressurser forblir i den lokale økonomien så lenge som mulig. Gjennom støtte til det norske selskapet Penda i Etiopia er det etablert et gjenvinningssystem i Addis Abeba med innsamling av 20 tonn per dag. Avfallspapiret selges til lokale papirfabrikker som gjenvinner og produserer nye papirprodukter. Prosjektet har bidratt til importsustitusjon, jobbskaping (spesielt for ufaglært ungdom), bedre avfallshåndtering og forsterket bevissthet om gjenvinning og klima.

Norge arbeider nå for en ny global avtale mot marin forsøpling der bærekraftig produksjon og forbruk av plast er sentrale elementer. Under regjeringens bistandsprogram mot marin forsøpling arbeides det også med aktører der utvikling av mer bærekraftige systemer for forbruk er sentralt.

I «Generasjon 2030» – den nordiske strategien for oppfølging av 2030-agendaen, er mål 12 sentralt. Følgeforskning i strategiperioden viser at strategien har bidratt til mer kunnskap om bærekraftig konsum og produksjon, økt bevisstheten om koblingen mellom mål 12 og andre bærekraftsmål, samt engasjement, særlig blant unge i Norden.

Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Selv om klimafinansiering har økt med 17 pst. de siste seks årene, blir ikke nødvendige tiltak for å stoppe klimaendringene iverksatt i tide. Klimaendringene skjer raskere enn forventet. Global oppvarming fortsetter. 2019 var det nest varmeste året noensinne registrert. Selv om covid-19 har resultert i lavere utslipp globalt det siste halve året, monner det lite. Verden er ikke i nærheten av å nå målene i Parisavtalen. En konsekvens av klimaendringene er økt forekomst av naturkatastrofer.

Parisavtalen er sentral for Norges internasjonale innsats på klimaområdet (delmål 13.a og 13.b). Norge øker støtten til lavinntektsland og små øystater for å forebygge klima- og naturkatastrofer og styrke tiltak for klimatilpasning, forebygging og sult.

FN-systemet og Verdensbanken er, sammen med sivilt samfunn, de viktigste samarbeidsaktørene for norsk støtte til klimatilpasning. Det grønne klimafondet (GCF) er hovedkanalen for norsk multilateral klimafinansiering. Norge vil bidra med 3,6 mrd. kroner til fondet fram mot 2023. Mer enn halvparten av GCFs støtte går til klimatilpasningstiltak, spesielt i de mest sårbare landene.

Norge støtter også systemer for tidlig varsling av ekstremvær og god klimainformasjon i utviklingsland gjennom Verdens meteorologiorganisasjon og Meteorologisk Institutt.

Det internasjonale klima- og skoginitiativet har som mål å redusere klimagassutslipp fra avskoging og skogdegradering i utviklingsland (REDD+). Dette skjer gjennom en rekke resultatbaserte partnerskap med land med viktige skogområder. Klima- og skoginitiativet disponerte i 2019 omtrent 3,1 mrd. kroner. Norge gir betyde-

lige bidrag til fornybar energi i utviklingsland for å bidra til utslippsreduksjoner og en grønn utviklingsbane (se også omtale under mål 7).

Parisavtalen ble fulgt opp gjennom forvaltning av tilskudd og gjennom deltakelse i klimaforhandlingene i Bonn og Madrid.

Norad ga faglig støtte til nytt rammeverk for Konvensjonen om biologisk mangfold og i møtene til Verdensbankens klimafond (CIF), GCF og FNs miljøprogram (UNEP).

Mål 14: Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

Havet er verdens største matfat og absorberer 23 pst. av de globale klimagassutslippene. Ikke-bærekraftig fiske er en stor utfordring i flere regioner. 17 pst. av havet er regulert innenfor nasjonale territorialsoner. Dette er en dobling sammenlignet med 2010. Surheten i havoverflaten øker i tråd med økte globale klimagassutslipp, med alvorlige konsekvenser for livet i havet.

Sunne og produktive hav bidrar til å nå målene til fattigdom (1), sult (2), helse (3), bærekraftig energi (7), bærekraftig vekst og full sysselsetting (8) og klima (13). Samtidig vil framgang på disse områdene ha mye å si for mulighetene for å realisere bærekraftsmål 14. Sammenhengen mellom hav og øvrige bærekraftsmål ligger til grunn for Norges helhetlige og integrerte havsatsing. Det vil være et viktig budskap når Høynivåpanelet for en bærekraftig havøkonomi (HLP) legger fram sine anbefalinger i forkant av FNs havkonferanse i 2021.

Havdialoger er innledet med Australia og India og er under utforming med Indonesia og Kina, samt ASEAN og Den afrikanske union. Det arbeides med å styrke samarbeidet med EU og sentrale europeiske land.

Our Ocean-konferansen, arrangert i Oslo i oktober 2019, understreket betydningen av kunnskapsbasert havforvaltning. Konferansen samlet over 600 ledere fra hele verden. Den munnet ut i over 370 nye forpliktelser for bærekraftige hav. Et eget seminar for små øystater «Ocean management: opportunities, challenges and experiences» ble arrangert dagen før Our Ocean.

Regjeringen har tatt internasjonalt lederskap i havspørsmål. Havsatsingen har blitt skalert opp kraftig de siste årene. Et tiltak som står sentralt

for å nå bærekraftsmål 14 er at alle kyststater iverksetter en helhetlig, økosystembasert havforvaltning (delmål 14.2). Norge arbeider aktivt for dette innen rammen av HLP, i internasjonale organisasjoner og på et bilateralt nivå overfor kyst- og øystater.

På initiativ fra Norge ble partene til Baselkonvensjonen i 2019 enige om å skjerpe kontrollen av handel med plastavfall (delmål 14.1). Samtidig følger Norge, med støtte i fra de nordiske klima- og miljøministrene, opp arbeidet med å få på plass en global avtale mot marin forsøpling. Norge har innledet et tett samarbeid med en rekke land for å nå dette målet. Bistandsprogrammet mot marin forsøpling og mikroplast videreføres i utviklingsland. Flere viktige avtaler ble inngått i 2019, inkludert med multilaterale aktører, forskningsinstitusjoner og sivilsamfunnsaktører.

Konsultasjoner nasjonalt og internasjonalt for å etablere marine verneområder og andre effektive arealbaserte bevaringstiltak ble videreført (delmål 14.5). For eksempel finnes det kaldtvannskoraller av nasjonal og internasjonal verdi i det nye marine verneområdet i Skarnsundet i Trøndelag.

Norge støtter internasjonale initiativ for å fjerne subsidier som er skadelige mht. overkapasitet og overfiske i fiskerisektoren, og som bidrar til ulovlig, urapportert og uregulert fiske (delmål 14.6). De to første møtene i flergiverfondet PROBLUE i Verdensbanken ble avholdt i 2019. Norge ga i 2019 støtte til fondet for å fremme grønn utvikling av havnæringer i utviklingsland, bidra til helhetlig kyst- og havforvaltning og forebygge marin forurensning og forsøpling (delmål 14.1 og 14.2). Norge er valgt til medleder for PROBLUES Partnerskapsråd i 2020.

Flere tiltak over bistandsbudsjettet støtter opp om utviklingslands, og spesielt små øystaters, mulighet til å delta i havrettslige prosesser i FN-regi, samt styrke gjennomføring av havretten generelt (delmål 14.c). Gjennom det nye kunnskapsprogrammet «Hav for utvikling» vil Norge bidra til kapasitetsutvikling og helhetlig havforvaltning i samarbeidsland. Det vil komplementere programmet «Fisk for utvikling», som bidrar med norsk kompetanse til fiskeri- og havbruksnæringen i utviklingsland (delmål 14.7). Gjennom det norske initiativet «Blue Justice» bistår Norge utviklingsland med å bekjempe fiskerikriminalitet (delmål 14.4).

Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold

Ødeleggelse av natur og biologisk mangfold har intensivert siden 2015. Mange arter står i fare for utryddelse. Mange land har iverksatt viktige tiltak for å bevare økosystemene – globalt har totalt skogdekket land økt de siste årene, og det er en positiv trend i regulering og lovgivning som har som mål å bevare biologisk mangfold.

Regjeringen støttet i 2019 implementeringen av internasjonale miljøkonvensjoner i utviklingsland og bidro med 4,1 mrd. kroner for bevaring av biologisk mangfold og bærekraftig bruk av økosystemer (delmål 15.a, 15.b og 15.c).

Den globale miljøfasiliteten (GEF) og FNs miljøprogram (UNEP) er sammen med FNs utviklingsprogram de viktigste samarbeidsaktørene for norsk støtte til tiltak i utviklingsland. Norges drift av Det globale frøhvelvet på Svalbard utgjør støtte til Konvensjonen om biologisk mangfold og Nagoya-protokollen. Norsk bidrag til bærekraftig skogforvaltning var i 2019 på om lag 3,1 mrd. kroner, og ble i all hovedsak kanalisert gjennom Klima- og skoginitiativet.

Mål 16: Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

Krig og konflikt er en trussel mot menneskerettigheter og dermed for bærekraftig utvikling. Antall mennesker som flyktet fra krig og konflikt nådde sin (foreløpige) topp i 2019 – 79,5 millioner mennesker. Pandemien har bidratt til økt vold mot kvinner. Ett av fire barn blir aldri registrert ved fødsel, noe som kan ha dramatiske konsekvenser for deres oppvekstmuligheter. Korrupsjon og mislighold er minst utbredt i utviklede land. Lavinntektsland ligger på toppen av statistikken.

Norge viderefører samarbeidet med FN, Verdensbanken og sivilsamfunnsorganisasjoner for å legge til rette for, og støtte, dialoginitiativer og fredsprosesser i konflikter rundt omkring i verden for å fremme fredelige og inkluderende samfunn (delmål 16.1). Overgangsrettferdighet og inkludering av kvinner er hovedspor i dette arbeidet.

Arbeidet mot vold og overgrep mot barn gjennom Unicef og FNs spesialrepresentant for bekjempelse av vold mot barn videreføres (delmål 16.2). Arbeidet med å forebygge og oppklare straf-

fesaker om seksuelt relatert kriminalitet mot barn og unge ble styrket med en politiutsending ved ambassaden i Manila. Beskyttelse mot seksualisert og kjønnsbasert vold, spesielt mot kvinner og jenter, er høyt prioritert i Norges humanitære strategi.

Norge støtter stabiliseringsinnsats i Afghanistan, Irak, Sahel, Somalia og Sør-Sudan. Formålet er å legge til rette for at internt fordrevne kan returnere, samt at lokale myndigheter kan gi grunnleggende tjenester til befolkningsgrupper rammet av væpnet konflikt (delmål 16.3). Stabiliseringsinnsatsen i Jordan og Libanon videreføres for å dekke behovene til den syriske flyktningebefolkningen og støtte lokalsamfunnene som har tatt imot flyktningene. Den langsiktige støtten til Palestina er forankret i bærekraftsmål 16.

Norge samarbeider med aktører i sivil samfunn, som «International Commission of Jurists», som fremmer rettssikkerhet for menneskerettighetsforsvarere.

Norge samarbeider med FNs kontor mot narkotika og kriminalitet (UNODC), FNs generalforsamling, FNs økonomiske og sosiale råd (ECO-SOC), utviklingsbankene, OECD og andre fora for å forebygge og bekjempe skatteunndragelser, korrupsjon og ulovlig kapitalflyt (delmål 16.4 og 16.5).

Med norsk støtte arrangerte UNODC et andre ekspertmøte i Oslo om storskalakorrupsjon i 2019. Norge deltok på Det åttende statspartsmøtet for FNs anti-korrupsjonskonvensjon (UNCAC) i 2019. Oslo-erklæringen om storskalakorrupsjon er synlig i flere av resolusjonene som ble vedtatt. Norge deltar i forberedelsene til FNs spesialsesjon om korrupsjon 2021. Støtten til faglig samarbeid for å bekjempe korrupsjon og fremme godt styresett er økt.

Norge bidrar til å utvikle viktige rammebetingelser for bærekraftige, fredelige og inkluderende samfunn gjennom samarbeid med globale og regionale aktører, stater og sivil samfunn, som arbeider for å styrke demokratiske institusjoner og strukturer basert på rettsstatens premisser og respekt for menneskerettighetene (delmål 16.6). Bl.a. støttes International IDEAs innsats for å inspirere og veilede beslutningstakere til å gjennomføre inkluderende og konfliktsensitive demokratiske prosesser, og rettighetshavere til å holde beslutningstakere ansvarlige.

I alle fredsprosesser der Norge har en formell rolle, støtter Norge kvinners og sivil samfunns deltakelse i tråd med *Handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet* og i samarbeid med sivil samfunn, myndigheter, FN og regionale organisasjo-

ner. Samtlige av Norges humanitære partnere involverer kvinner som har behov for humanitær hjelp i sitt arbeid. I Norges innsats for forebygging og bekjempelse av voldelig ekstremisme er inkludering en gjennomgående prioritet (delmål 16.7). I 2019 kunne halvparten av landinnsatsene rapportere at kvinner faktisk deltok og hadde innflytelse, og at kvinners rettigheter ble integrert i arbeidet. Norge er aktivt engasjert for å bidra til at fredsoperasjoner i regi av FN og regionale aktører inkluderer flere kvinner og ivaretar menns og kvinners rettigheter.

Norge støtter inkluderingen av utviklingsland i det internasjonale pengefondet (IMF) og de multilaterale utviklingsbankene (delmål 16.8). Norge går inn for stemmereform i Verdensbanken med sikte på en rettferdig stemmeandel gjennom en åpen prosess som inkluderer tiltak for å beskytte de minst utviklede landene.

Gjennom samarbeid med Universitetet i Oslo, Folkehelseinstituttet og Statistisk sentralbyrå styrkes innsatsen for å utvikle helseinformasjonssystemer, registre og plattformer for kunnskapsdeling i samarbeid med internasjonale organisasjoner og nettverk. SSB har vært med å utvikle internasjonale anbefalinger for CRVS-systemer («Civil registration and vital statistics») i regi av FNs statistikkdivisjon og i samarbeid med FNs økonomiske kommisjon for Asia gitt opplæring i hvordan enkeltland i Sentral- og Sørøst-Asia kan lage bedre statistikk over fødsler, dødsfall og dødsårsaker (delmål 16.9). Gjennom partnerskap med bl.a. UNESCO bidrar Norge til at flere stater utvikler og gjennomfører lover som bedrer befolkningens tilgang til informasjon. Norge deltar i «Freedom Online Coalitions» arbeid for å sikre bl.a. et fritt, uavhengig og menneskerettighetsbasert internett som gir allmennheten tilgang til informasjon (delmål 16.10). Gjennom støtte til internasjonale og norske sivilsamfunnsorganisasjoner (bl.a. International Media Support, Article 19, Institutt for Journalistikk og OsloMet) bidrar Norge til at befolkningen i en rekke land får økt tilgang på kildekritisk journalistikk.

Gjennom støtte til partnerskapsavtalen mellom GANHRI (Global Alliance for National Human Rights Institutions), UNDP og OHCHR bidro Norge i 2019 til å styrke nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner (NHRIs) i Afrika. Som ledd i en bredere satsing på beskyttelse og bekjempelse av vold mot menneskerettighetsforsvarere, inkludert bl.a. journalister og forsvarere av minoriteters rettigheter, leder Norge arbeidet med å styrke den normative beskyttelsen av menneskerettighetsforsvarere gjennom periodiske

resolusjoner i FNs menneskerettighetsråd og Generalforsamlingen (delmål 16.a).

Norge støtter det internasjonale arbeidet bl.a. for LHBTI-personer, urbefolkninger og personer med funksjonsnedsettelse sine rettigheter (delmål 16.b).

Mål 17: Styrke virkemidlene som trengs for å gjennomføre arbeidet og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Det er fortsatt stor oppslutning om 2030-agendaen med bærekraftsmålene internasjonalt. Manglende finansiering og tilgang på statistikk er utfordrende for samarbeidet om bærekraftsmålene. Multilateralisme og globale partnerskap er derfor viktigere enn noensinne. Verdenshandelen forventes å synke med inntil 32 pst. i 2020. Det var en svak nedgang i samlet ODA i 2019 sammenlignet med året før (fra 153,5 mrd. USD i 2018 til 152,8 mrd. USD i 2019), men andelen til de minst utviklede landene økte med 3 pst. Utenlandske investeringer fortsatte å synke (13 pst. nedgang), private overføringer forventes falle med inntil 20 pst. pga. pandemien. Nesten 54 pst. av verdens befolkning er nå online, Afrika sør for Saharas andel er 26 pst. Eksport fra de minst utviklede landene er fortsatt marginal (1 pst. av verdenshandelen).

Finansiering

Finansiering for utvikling har vært hovedtema for Norges presidentskap i FNs økonomiske og sosiale råd (ECOSOC) i perioden 2019–2020. Sammen med presidenten for FNs generalforsamling (Nigeria) lanserte presidenten for ECOSOC (Norge) høynivåpanelet for finansiell ansvarlighet, åpenhet og integritet (FACTI-panelet) i mars 2020. Panelet drøftet både skattemessige/kommersielle, korrupte og andre kriminelle kilder til ulovlig kapitalflyt. Formålet var å styrke gjennomføringen av internasjonale forpliktelser og foreslå juridiske og institusjonelle mekanismer på områder der dette mangler.

Det faglige samarbeidsprogrammet «Skatt for utvikling» (Sfu) ble videreutviklet og målet om å doble skatterelatert bistand fra 2015 til 2020 ble nådd i 2019 (delmål 17.1).

Norge er i verdenstoppen som bistandsgiver – både i pst. av BNI og per innbygger. Et høyt bistandsnivå gir muligheter til å videreutvikle strategiske partnerskap som fremmer norske utenriks- og utviklingspolitiske prioriteringer. Regjeringen opprettholder derfor bistandsvolumet på 1 pst., hvorav minst 0,2 pst. går til de minst utviklede lan-

dene. Norge er en pådriver overfor andre giverland om betydningen av å opprettholde bistandsbudsjettene på et høyt nivå (delmål 17.2).

Norske bistandsinnsatser stimulerer private investeringer i utviklingsland. I 2018 mobiliserte Norfund 698 mill. kroner i private investeringer, utløst av Norfunds egne investeringer bl.a. innen fornybar energi. I tillegg til Norfund gir Norge støtte til organisasjoner og fond som mobiliserer privat sektor. Bedriftsstøtteordningen har vært på rundt 40 mill. kroner i året (delmål 17.3).

De multilaterale utviklingsbankene utfører bærekraftsanalyse og rådgivning til gjeldtyngede land. Dette arbeidet støttes av kjernebidrag fra Norge. Norge bidrar til en ny fase i «Debt Management Facility» (DMF III) med i alt 24 mill. kroner over tre år f.o.m. 2020. Fondet, i regi av Verdensbanken og IMF, har som mål til å gjøre de fattigste landene bedre i stand til å håndtere sin gjeld. Norge spiller en aktiv rolle i Parisklubben som samler offentlige kreditorer. I 2019 hjalp DMF bl.a. Angola og Etiopia med strategier for å håndtere gjeld (delmål 17.4).

Teknologi

Norge støtter bl.a. FNs teleunion (ITU) og FNs teknologibank. Utenriksdepartementet gir, gjennom Norec, råd og finansiell støtte til gjensidig utveksling av personell innenfor rammen av institusjonssamarbeid. Støtten gjelder bl.a. teknologi og vitenskap. Norecs støtte gis til partnerskap mellom organisasjoner, institusjoner og forretningsvirksomheter, i nord-sør/sør-nord, sør-sør og triangulære partnerskap. Støtten forutsetter likeverd mellom partene i planleggingen og gjennomføringen av utvekslingen. Det ble inngått totalt 80 avtaler i 2019, som involverer 133 sør-sør partnere, med hovedvekt på temaer innen helse, utdanning og næringsutvikling. Som medlem i FNs generalsekretærs høynivåpanel for digitalt samarbeid, har Norge tatt lederskap for deling av digitale varer og tjenester med utviklingsland, gjennom et initiativ for globale fellesgoder.

Innovasjon er en hovedprioritering i den humanitære strategien. Hovedsporet i satsingen er et større program opprettet sammen med Innovasjon Norge om innovasjonsprogrammet «Humanitarian Innovation Fund (HIP) Norway». Programmet er en treårig pilot for 2018–2020, og bidrar til å styrke de humanitære organisasjonenes arbeid med innovasjon. Bevilgningene har vært på 30 mill. kroner i 2018, 36 mill. i 2019 og 42 mill. kroner i 2020. I tillegg går øremerkede midler til innovasjoner på SGBV-feltet (delmål 17.6).

I 2019 utbetalte Norge 103 mill. kroner øremerket bistand til fornybar energi gjennom Verdensbankgruppen og regionale utviklingsbanker. Norge støttet digitalisering i utviklingsland ved å gi 61 mill. kroner i 2019 til Verdensbankens fond «Digital Development Partnership» (DDP), som støttes av ni land og private teknologibedrifter. I Etiopia hjalp dette partnerskapet myndighetene med å reformere telecom-sektoren (delmål 17.7 og 17.8).

Kunnskapsbanken samordner og styrker faglig samarbeid i flere programmer: Olje for utvikling, Fisk for utvikling, Skatt for utvikling, Likestilling for utvikling, Anti-korrupsjon og styresett, Statistikk og registersamarbeid, Ren energi for utvikling, Høyere utdanning og forskning for utvikling, Hav for utvikling, Digitalisering for utvikling, Landbruk for utvikling. Programmenes overordnede formål er å styrke kompetansen og kapasiteten i offentlige institusjoner i samarbeidsland, samt å styrke nord-sør-sør-samarbeid (delmål 17.9).

Handel

Å reformere og styrke Verdens handelsorganisasjon (WTO) er en viktig handelspolitisk prioritering. Hensynet til fattige land må stå sentralt i reformbestrebelsene i WTO. Norge la i mai 2019 fram et forslag i WTO om hvordan positiv særbehandling av utviklingsland kan løses pragmatisk i framtidige forhandlinger. Som følge av covid-19-pandemien ble alle forhandlinger i WTO midlertidig stanset.

GSP (Generalized System of Preferences) er et nyttig verktøy for utvikling. GSP gir lavere tollsats for import fra utviklingsland. De minst utviklede land og andre lavinntektsland har lenge hatt toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle varer. De fleste lavere mellominntektsland klassifiseres som GSP+-land. Disse landene tilbys i dag, med noen unntak, 20 pst. enheter lavere tollsats enn andre mellominntektsland (delmål 17.10, 17.11 og 17.12).

Politisk og institusjonell samstemthet

Norge jobber gjennom Det internasjonale pengefondet (IMF) for å styrke overvåking av finansmarkedene og for å implementere forskrifter som gjør finansmarkedene mer robuste og effektive. Norge bidrar med 600 mill. SDR (Special Drawing Rights) til IMF's subsidierte utlånsordning for lavinntektsland. På samme måte støtter Norge stemmereform i Verdensbanken med øye for rett-

ferdig stemmeandel, som inkluderer tiltak for å beskytte de minste fattige landene.

Grunnet økonomisk nedgang pga. covid-19, er økte gjeldsbyrder en reell utfordring. Et viktig element er derfor ansvarlig gjeldsforvaltning men også gjeldslette for de land som sliter med for høy gjeldsbyrde. Norge samarbeider med de regionale utviklingsbankene og andre multilaterale partnere for å legge til rette for ansvarlig håndtering av landenes gjeldsbyrder (delmål 17.13).

Samstemt politikk har som mål å sikre at nasjonale politiske prioriteringer støtter opp om det internasjonale utviklingssamarbeidet. Nasjonal rapport (2019) bekrefter at regjeringens samstemthetsforum har bidratt til en mer åpen debatt og hva som kreves for å realisere samstemt politikk. Regjeringen har besluttet å legge fram en samstemthetsrapport hvert annet år. Neste rapport kommer i 2021. Et innspillsforum for samstemt politikk vil ivareta dialogen mellom privat sektor, frivillige organisasjoner, academia, arbeidslivsorganisasjonene og politikere (17.14).

Partnerskap

Norsk bistand støtter samarbeidslandenes utviklingsmål. For å sikre effektiv bistand har Norge konsentrert bistanden om 16 partnerland. Formålet er å utvikle gjensidige og likeverdige partnerskap basert på landenes egne nasjonale mål og planer for bærekraftig utvikling. Langsiktige strategier for hvert enkelt land er utviklet for å sikre at samarbeidet styrkes og tilpasses utvikling og utfordringer i de respektive partnerlandene.

Norge fortsetter å vekte samarbeidet om nasjonal ressursmobilisering i kampen mot fattigdom. Fra norsk side prioriteres partnerskap som fremmer fattigdomsbekjempelse, klimarelaterte innsatser og som er rettet mot de mest sårbare og marginaliserte gruppene (delmål 17.15, 17.16 og 17.17).

Data

Statistisk sentralbyrå (SSB) bidrar med støtte til nasjonale statistikkssystemer i elleve land; Etiopia, Ghana, Kenya, Kirgisistan, Mosambik, Nepal, Somalia, Sudan, Tanzania, Uganda og Ukraina. De syv siste er blant Norges partnerland i utviklingssamarbeidet. I tillegg samarbeider SSB bl.a. med Den afrikanske union (AU) og Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) om å utvikle verktøy for statistikkproduksjon som er tilpasset behov i utviklingsland. Samarbeidet bidrar til bærekraftige

nasjonale statistikkssystemer som gir faktagrunnlag for politikktutforming, evaluering og debatt.

Norge deltar i og støtter arbeidet i OECD/DAC med regelverket for offisiell bistand og utvikling av statistikk. FNs statistiske kommisjon har opprettet en arbeidsgruppe for å følge utviklingsfinansiering i tråd med 2030-agendaen. Her deltar Norge sammen med representanter for alle geografiske regioner (delmål 17.18).

Norge støtter Paris21 (OECD) som er ansvarlig for rapportering om bærekraftsmålene mht. statistisk lovgivning (delmål 17.18.2), nasjonale statistikkplaner (delmål 17.18.3) og finansiering av støtte til statistikk i utviklingsland (delmål 17.19).

Informasjon om 2030-agendaen

Mer enn 60 pst. av alle nordmenn har kjennskap til bærekraftsmålene, mot 35 pst. da kampanjen startet i 2016. Flere nattvandring i regi av Norad, har brakt mer enn 70 000 deltakere med hodelykter til kjente fjell og høyder i hele landet. Kampanjen har bidratt til folkeopplysning om 2030-agendaen med bærekraftsmålene. Disse vandringene ble komplettert med fagseminarer i arrangørbyene og gjennom 360 medieoppslag og informasjonsfilmer med over 13 millioner visninger i sosiale medier.

EØS-finansieringsordningene 2014–2021

Rapportering på 2030-agendaen med bærekraftsmålene

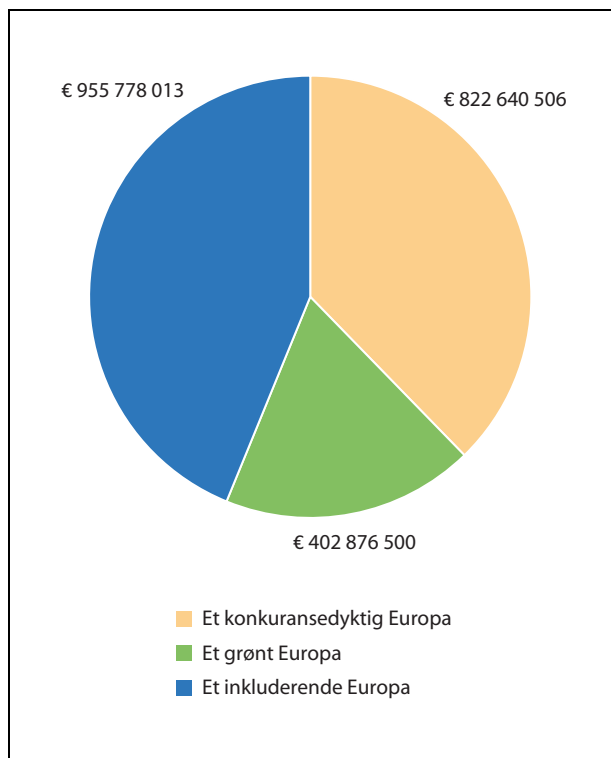
EØS-finansieringsordningene for perioden 2014–2021 skal bidra til å nå følgende overordnede mål: Sosiale og økonomiske forskjeller i EØS-området er redusert, og at bilaterale forbindelser mellom Norge og mottakerlandene er styrket. De overordnede målene relaterer seg mest til bærekraftsmål 8 (Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle) i tillegg til bærekraftsmål 10 (Redusert ulikhet i og mellom land) og 17 (Samarbeid for å nå målene).

Prioriteringene under finansieringsordningene 2014–2021 er basert på de fem hovedsektorene Regjeringen har valgt for bruk av EØS-midlene, som også var retningsgivende for 2019:

1. Innovasjon, forskning, utdanning og konkurranseevne
2. Sosial inkludering, fattigdomsbekjempelse og sysselsetting for ungdom
3. Miljø, energi, klima og lav-karbonsamfunnet

4. Kultur, siviltt samfunn, godt styresett og grunnleggende rettigheter
5. Justis og innenrikssaker

Sektorene er valgt både ut fra at de er sentrale for utviklingen i mottakerlandene, men også fordi det eksisterer potensial og interesse for samarbeid med Norge. Hovedvekt er lagt på sektor 1,3 og 5. EØS-midlene 2014–2021 i hovedsak støtter opp om utvikling av et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa over perioden. Disse tre områdene korresponderer godt med de tre pilarene for bærekraftsmålene (sosialt, økonomi og miljø).

Figur 10.4 Rapport 2019 – Mot et grønt, konkurransedyktig og inkluderende Europa

Mottakerlandene under EØS-midlene arbeider med å oppfylle de 17 bærekraftsmålene. EØS-midlene støtter opp om 12 av de 17 bærekraftsmålene. Dette gjelder; 1. (utrydde fattigdom), 3. (God helse), 4. (God utdanning), 7. (Ren energi), 8. (Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle), 9. (Innovasjon og infrastruktur), 10. (Redusert ulikhet i og mellom land), 11. (Bærekraftige byer og samfunn), 13. (Stoppe klimaendringene), 14. (Liv under vann), 16. (Fred og rettferdighet) og 17 (Samarbeid for å nå målene).

I rapporten for 2019 reflekterer de tre pilarene for bærekraftsmålene:

Et konkurransedyktig Europa – 823 mill. euro

Et konkurransedyktig Europa bidrar til vekst ved å støtte utviklingen av kunnskapsbaserte økonomier. Det handler om å investere i mennesker – herunder kunnskap, forskning, innovasjon og sysselsetting og ved å støtte opp om de komparative fortrinnene for mottakerlandene innenfor kompetanse, kvalitet og likestilling.

EØS-midlene bidrar til et konkurransedyktig arbeidsmarked og støtter videre utvikling av kunnskapsøkonomien i mottakerlandene. Et viktig aspekt er å bidra til å skape et sosialt inkluderende arbeidsliv gjennom å bekjempe ungdomsledighet, legge til rette for kvinners deltakelse og fremme sosial dialog. EØS-midlene representerer en merverdi på dette området på grunn av mulighetene for pilotprosjekter og uttesting av nye innovative tilnærminger.

Alle mottakerlandene, med unntak av Ungarn, har programmer som bidrar til målene for et konkurransedyktig Europa. I alt 36 programmer støtter opp om målene og det er øremerket om lag 823 mill. euro (om lag 30 pst.) av midlene så langt. I 2019 ble 275 prosjekter igangsatt. I løpet av programperioden forventes 781 små og mellomstore bedrifter å delta i ulike prosjekter med mer enn 290 nye produkter utviklet. 370 nye produksjonsprosesser forventes å bli oppgradert til mer miljø- og konkurransekraftige standarder.

Det forventes en reduksjon på 326 000 tonn i CO₂-utslipp som en følge av utbedringene av fabrikker etc., og mer enn 4 000 nye arbeidsplasser. 464 vitenskapelige publikasjoner forventes å bli publisert. Over 1800 personer vil delta i ulike utvekslings- og mobilitetsaktiviteter mellom landene.

Et inkluderende Europa – 956 mill. euro

I alt 51 programmer støtter opp om målet og 956 mill. euro (34 pst.) av midlene er øremerket. Programområdene fremmer velfungerende samfunn ved å støtte sosial inkludering og myndiggjøring av sårbare grupper, lik tilgang til utdanning, arbeid og helsetjenester samt utvikling av kompetente og ansvarlige offentlige institusjoner. EØS-midlene representerer en merverdi ved at innsatsen brukes på langsiktig forebygging, endring av samfunnsstrukturer og ved å oppmuntre til uttesting av pilotprosjekter.

Det er igangsatt 310 prosjekter med fokus på grunnleggende rettigheter og demokrati med mer enn 210 000 personer engasjert. Det er forventet at mer enn 17 mill. personer vil omfattes av ulike

holdningskampanjer innen sosial inkludering. 3 800 sivilt samfunn organisasjoner vil motta støtte. Mer enn 45 000 personer vil få opplæring i ulike aspekter av sosial inkludering. Mer enn 11 000 studenter vil få opplæring i menneskerettigheter og demokrati. Mer enn 40 000 sårbare personer (inkludert romfolk) vil bli omfattet av ulike støttetiltak.

Et grønt Europa – 403 mill. euro

Et grønt Europa omfatter i alt 14 programmer, med en samlet tildeling på om lag 403 mill. euro (14 pst.). Effektiv og bærekraftig bruk av naturressurser, redusert sårbarhet for klimaendringer, energisikkerhet og en overgang til lavkarbonøkonomi er viktige faktorer for økonomisk

og sosial utjevning i Europa. Programområdene under et grønt Europa fremmer god miljøforvaltning, tilpasning til klimaendringer og økt bruk av fornybar energi.

Programmene er i oppstartsfasen med bare to igangsatte prosjekter. Forventede resultater er at det årlig skal produseres 8 170 447 MWh/år av fornybar energi. CO₂ utslippet i landene forventes å bli redusert med om lag 1 000 000 tonn. Det er forventet at tiltak innen energieffektivisering vil gi et redusert energiforbruk på 852 808 MWh årlig i de 12 landene. Det er tilrettelagt for produksjon av fornybar energi i størrelsesorden 20 MWh årlig. Om lag 1,2 millioner personer er omfattet av ulike kampanjer for å ta i bruk fornybar energi. Om lag 4 500 personer har deltatt på ulike opplæringstiltak.

11 Rapport om norsk utviklingssamarbeid 2019

Nedenfor rapporteres det på samlet volum og fordeling av bistanden i 2019 basert på innrapportering til OECD av offisiell utviklingshjelp (ODA) iht. kodeverket til OECD/DAC. Dette inkluderer bistand som forvaltes av Utenriksdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Kunnskapsdepar-

tementet, Finansdepartementet og Riksrevisjonen. Det vises også til vedlegg 1–6 for mer detaljerte oversikter. For 2019 er det rapportert 37,8 mrd. kroner som Norges offisielle bistand i henhold til OECDs retningslinjer. Dette tilsvarer 1,02 pst. av BNI, opp fra 0,94 pst. i 2018.

Tabell 11.1 Samlet ODA-godkjent bistand fordelt på bistandstype, 2016–2019 (mrd. kroner og pst.)

Bistandstype	2016		2017		2018		2019	
Land- og/eller sektor-spesifikk bistand ¹	27,0	73 %	23,8	70 %	24,2	70 %	26,9	71 %
Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner ²	7,8	21 %	8,2	24 %	8,3	24 %	8,6	23 %
Administrasjon	2,0	5 %	2,1	6 %	2,1	6 %	2,3	6 %
Totalt	36,8	100 %	34,1	100 %	34,6	100 %	37,8	100 %

¹ Tilsvarer «bilateral bistand» multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

² Tilsvarer multilateral bistand

Andelen øremerket bistand lå stabilt i 2017 og 2018 med en svak økning i 2019 til 71 pst. av bistanden. Beløpet som går til kjernestøtte til multilaterale organisasjoner har økt gjennom perio-

den, mens andelen ble noe redusert fra 2018 til 2019. Andelen som går til administrasjon av bistanden har holdt seg stabilt på 6 pst. (5 pst. i 2016).

Tabell 11.2 Samlet bistand fordelt på sektor, perioden 2016–2019 (i mill. kroner og pst.)

Sektor	2016		2017		2018		2019	
Multilateral	7 804	21 %	8 223	24 %	8 223	24 %	8 645	23 %
Styresett, sivilt samfunn og konflikthforebygging	3 559	10 %	3 778	11 %	3 778	11 %	5 434	14 %
Miljø og energi	3 660	10 %	3 816	11 %	3 816	11 %	4 733	13 %
Nødhjelp	3 868	11 %	4 544	13 %	4 544	13 %	4 604	12 %
Utdanning	3 076	8 %	3 028	9 %	3 028	9 %	2 999	8 %
Helse og sosial sektor	2 420	7 %	2 784	8 %	2 784	8 %	2 936	8 %
Økonomisk infrastruktur og tjenester	1 583	4 %	1 753	5 %	1 753	5 %	2 343	6 %
Multisektor og annet	1 061	3 %	1 412	4 %	1 412	4 %	1 838	5 %
Produksjon og handel	921	3 %	1 084	3 %	1 084	3 %	1 330	4 %
Kostnader i Norge og uspesifisert ¹	8 836	24 %	3 692	11 %	3 692	11 %	2 953	8 %
Totalt	36 786	100 %	34 113	100 %	34 113	100 %	37 815	100 %

¹ Inkluderer administrasjon og utgifter til flyktninger i Norge

Sektorfordelingen viser at bistanden til nødhjelp har økt betydelig fra 3,9 mrd. 2016 til 4,6 mrd. i 2019. I tillegg kommer humanitær bistand som er kategorisert som bistand til andre sektorer, som bl.a. utdanning og helse. Bistand kategorisert som styresett, sivilt samfunn og konflikthforebygging har økt mest fra 2016, fra 10 pst. til 14 pst. av

bistanden. Også støtten til økonomisk utvikling og handel, som omfatter landbruk og fiskeri, har økt noe i perioden. Støtten til utdanning og helse har ligget stabilt på omtrent samme nivå. Den kraftige nedgangen i kostnader i Norge fra 2016 til 2019 skyldes nedgangen i flyktningutgifter.

Tabell 11.3 Samlet øremerket bistand¹ fordelt på hovedregion, 2016–2019 (i mrd. kroner og pst.)

Hovedregion	2016		2017		2018		2019	
Afrika	5 291	20 %	6 185	26 %	6 413	26 %	7 044	26 %
Midtøsten	3 322	12 %	3 633	15 %	3 190	13 %	3 508	13 %
Asia og Oseania	2 511	9 %	2 373	10 %	2 283	9 %	2 572	10 %
Latin-Amerika	1 750	6 %	1 413	6 %	1 555	6 %	1 728	6 %
Europa	407	2 %	533	2 %	595	2 %	691	3 %
Global uspesifisert	13 743	51 %	9 665	41 %	10 195	42 %	11 370	42 %
Totalt	27 024	100 %	23 803	100 %	24 231	100 %	26 912	100 %

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

Tabellen viser hvordan den øremerkede bistanden fordeler seg på hovedregion. Bilateral bistand til Afrika økte med vel 600 mill. kr i 2019. Bistand som kodes som global uspesifisert utgjorde i 2019

42 pst. av den øremerkede bistanden. Mye av denne bistanden ender opp i fattige land i Afrika og Asia, for eksempel gjennom globale programmer. Nedgangen i global uspesifisert bistand fra

2016 til 2019 henger sammen med nedgangen i flyktningsutgiftene i Norge. I tillegg til den øremerkede bistanden går mye norsk bistand som kjerne støtte til de multilaterale organisasjonene. Hoveddelen av Verdensbankens og FN-organisasjonenes samlede midler går til lavinntektsland i Afrika og Asia. FN-organisasjonene fordeler mid-

ler i henhold til retningslinjer som Norge gjennom styrearbeidet har vært med på å vedta. Gjennom dialog og retningslinjer sikrer man at en stor andel av den tematiske støtten som kanaliseres gjennom multilaterale finansinstitusjoner går til de fattigste landene i Afrika.

Tabell 11.4 Landfordelt¹ bistand fordelt på inntektskategori, i perioden 2016–2019 (i mill. kroner)

Inntektskategori	2016	2017	2018	2019
Minst utviklede land	5 535	6 053	6 257	6 439
Andre lavinntektsland	192	211	104	85
Andre lavere middelinntektsland	3 076	3 214	3 240	3 711
Øvre middelinntektsland	3 007	2 679	2 474	2 662
Total landfordelt bistand	11 811	12 157	12 075	12 897
<i>Andel landfordelt bistand til minst utviklede land og andre lavinntektsland</i>	<i>48 %</i>	<i>52 %</i>	<i>53 %</i>	<i>51 %</i>

¹ Landfordelt bistand omfatter bistand gitt til enkeltland. Det inkluderer ikke bistand til landene kanalisert gjennom regionale og globale programmer/prosjekter eller bistand kodet som multilateral bistand (ikke-øremerkede bidrag til multilaterale bistandsaktører).

Bistanden til minst utviklede land og andre lavinntektsland økte noe fra 2018 til 2019, men gikk noe

ned som andel av bistanden. Den utgjør vel halvparten av den landfordelte bistanden.

Tabell 11.5 De ti største mottakerland/områder av norsk øremerket bistand¹ i 2019, perioden 2016–2019 (i mill. kroner)

Land	2016	2017	2018	2019
Syria	1 019	1 070	1 003	1 194
Afghanistan	694	621	795	699
Etiopia	442	497	520	698
Colombia	327	517	411	671
Palestina	572	584	637	616
Sør-Sudan	561	604	616	604
Somalia	340	547	543	564
Mosambik	239	299	342	509
Malawi	526	479	475	492
Libanon	546	523	524	444

¹ Inkluderer bilateral bistand, multi-bilateral bistand og triangulært samarbeid

Norges bidrag til Syria-krisen i 2019 er totalt beregnet til 2,5 mrd. kroner. Om lag 1,2 mrd. kroner ble registrert som støtte til Syria, som da ble det største mottakerlandet av norsk bistand. Etter Syria fulgte i 2019 åtte norske partnerland som

har ligget stabilt høyt over tid. Den betydelige økningen i støtten til Colombia skyldes støtte til gjennomføring av fredsavtalen. Bistanden til Libanon er primært relatert til krisen i Syria.

Tabell 11.6 Bistand til enkeltland 2019¹. Inkluderer landfordelt bistand over kapitler og poster omfattet av geografisk konsentrasjon

Land	mill. kroner
Etiopia	612,2
Afghanistan	544,7
Palestina	471,4
Colombia	452,0
Guyana	419,7
Mosambik	415,8
Malawi	406,8
Indonesia	398,2
Somalia	363,3
Sør-Sudan	347,5
Tanzania	347,0
Uganda	210,6
Ukraina	187,3
Nepal	158,0
Myanmar	154,7
Mali	134,1
Syria	119,4
Brasil	114,3
Ecuador	113,5
Irak	113,2
India	108,0
Kina	88,3
Nigeria	80,7
Kenya	73,9
Peru	72,7
Sudan	69,5
Niger	69,3
Madagaskar	64,9
Tunisia	57,9
Serbia	56,7
Georgia	55,4
Rwanda	53,4
Bosnia-Herzegovina	51,6

Land	mill. kroner
Kosovo	42,9
Bangladesh	41,7
Libanon	38,1
Dem. Rep. Kongo	35,4
Egypt	34,6
Sri Lanka	32,8
Pakistan	31,3
Jordan	30,7
Angola	30,3
Ghana	29,7
Vietnam	27,5
Sør-Afrika	25,7
Liberia	23,2
Montenegro	18,6
Haiti	18,6
Moldova	17,6
Zambia	16,9
Makedonia	16,7
Tyrkia	16,1
Guatemala	12,5
Zimbabwe	12,5
Libya	12,0
Albania	12,0
Jemen	10,0
Marokko	10,0
Sentralafrikanske Rep.	9,7
Kirgisistan	7,7
Filippinene	5,6
Cuba	5,2
Eritrea	5,0
Nicaragua	4,8
Øst-Timor	4,4
Sierra Leone	3,6
Kamerun	3,1
Thailand	3,1

Land	mill. kroner	Land	mill. kroner
Republikken Kongo	2,1	Malaysia	0,3
Gabon	1,9	Laos	0,3
Kambodsja	1,4	Guinea-Bissau	0,2
Benin	1,0	Usbekistan	0,2
Elfenbenskysten	0,8	Tadsjikistan	0,2
Gambia	0,7	Bolivia	0,1
Burundi	0,6	Den Dominikanske Republikk	0,1
Senegal	0,5	Jamaica	0,0
Hviterussland	0,5	Sao Tome og Principe	0,0
Guinea	0,4	Totalt	7 647,3
Aserbajdsjan	0,3		

¹ Inkluderer tilbakebetalinger, men land som kun har tilbakebetalinger og ingen positive utbetalinger i 2019 er utelatt.

Det var tre unntak fra den geografiske konsentrasjonen: kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn*, kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70 *Nødhjelp og humanitær bistand* og kap. 151 *Fred, sikkerhet og globalt samarbeid*, post 70 *Fred og forsoning*. Dersom en ser bort fra postene som er unntatt fra konsentrasjonsprinsippet, var det 88 mottakerland i 2019.

Antallet land som mottok bistand som er omfattet av konsentrasjonsprinsippet økte i 2019. KLD innledet et skogprosjekt i Malaysia. Tiltak i Guinea og Guinea-Bissau som tidligere har vært støttet over kap. 170, post 70 *Sivilt samfunn*, ble i 2019 delfinansiert med midler fra kap. 164, post 70 *Likestilling* og framgår dermed i denne oversikten. Sao Tome og Principe og Jamaica er kommet med på listen som følge av hhv. enkeltstående reise støtte til deltakelse på et «Nordic African Business Association»-møte, samt en juniorekspert til Jamaica. Dette er ikke innsatser som planlegges videreført.

Tabell 11.7 Multilaterale organisasjoner: De største mottakerne av norsk bistand, 2016–2019 (i mrd. kroner)

	2016	2017	2018	2019
Verdensbankgruppen	2,9	3,1	3,1	4,1
UNDP – FNs utviklingsprogram + UN Multi-Partner Trust Fund Office ¹	1,7	2,0	2,2	2,6
Unicef – FNs barnefond	1,7	1,7	1,8	1,9
Gavi – Vaksinealliansen	1,3	1,5	1,4	1,5
Regionale utviklingsbanker	1,1	1,2	1,2	1,2
UNFPA – FNs befolkningsfond	0,5	0,6	0,8	0,9
UNHCR – FNs høykommissær for flyktinger	0,8	0,8	0,8	0,8
WFP – Verdens matvareprogram	0,6	0,8	0,8	0,8
GFATM – Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria	0,6	0,6	0,7	0,7
GPE – Det globale partnerskap for utdanning	0,5	0,6	0,7	0,7
10 største, totalt	11,8	13,0	13,4	15,2
Andre FN-organisasjoner	2,9	3,5	4,0	4,6
Andre multilaterale organisasjoner	1,2	1,8	1,8	1,9
Totalt	15,9	18,4	19,3	21,6

¹ Norsk bistand gjennom UNDP og MPTF-O er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtalepartner og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.

Tabell 11.8 Norske frivillige organisasjoner: De seks største mottakerne av norsk bistand, 2016–2019 (i mill. kroner)

	2016	2017	2018	2019
Flyktningshjelpen	873	1 011	1 009	1 084
Norges Røde Kors	990	986	884	1 013
Kirkens Nødhjelp	585	587	545	543
Norsk Folkehjelp	448	460	435	423
Redd Barna Norge	417	419	359	359
Digni	164	161	240	194
Andre	1 548	1 580	1 639	1 920
Totalt	5 026	5 204	5 110	5 536

Flyktningshjelpen og Norges Røde Kors er de to organisasjonene som mottar mest midler. De fem største organisasjonene mottok om lag 65 pst. av støtten til norske frivillige organisasjoner i 2019.

Norsk sivilt samfunns bistandsinnsats ble støttet fra flere ulike kapitler og poster i henhold til formål, hvorav kap. 150 *Humanitær bistand*, post 70

Nødhjelp og humanitær bistand og kap. 170 *Sivilt samfunn*, post 70 *Sivilt samfunn* står for de største andelene.

En mer detaljert oversikt på kapittel og post framgår av vedlegg 2, Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser.

Tabell 11.9 Bistand fordelt på type avtalepartner (ekskl. administrasjonskostnader), 2016–2019 (i mill. kroner)

	2016		2017		2018		2019	
Offentlige aktører	11 591	33 %	5 754	18 %	5 219	16 %	5 106	14 %
<i>Offentlige aktører i utviklingsland</i>	<i>1 989</i>	<i>6 %</i>	<i>1 352</i>	<i>4 %</i>	<i>1 402</i>	<i>4 %</i>	<i>1 058</i>	<i>3 %</i>
<i>Norske offentlige aktører</i>	<i>9 189</i>	<i>26 %</i>	<i>4 033</i>	<i>13 %</i>	<i>3 475</i>	<i>11 %</i>	<i>3 579</i>	<i>10 %</i>
<i>Offentlige aktører i andre giverland</i>	<i>413</i>	<i>1 %</i>	<i>369</i>	<i>1 %</i>	<i>342</i>	<i>1 %</i>	<i>469</i>	<i>1 %</i>
Frivillige organisasjoner/ stiftelser	6 983	20 %	7 344	23 %	7 484	23 %	8 477	24 %
<i>Norske</i>	<i>5 026</i>	<i>14 %</i>	<i>5 204</i>	<i>16 %</i>	<i>5 110</i>	<i>16 %</i>	<i>5 536</i>	<i>16 %</i>
<i>Internasjonale</i>	<i>955</i>	<i>3 %</i>	<i>1 040</i>	<i>3 %</i>	<i>1 219</i>	<i>4 %</i>	<i>1 433</i>	<i>4 %</i>
<i>Lokale</i>	<i>627</i>	<i>2 %</i>	<i>607</i>	<i>2 %</i>	<i>644</i>	<i>2 %</i>	<i>732</i>	<i>2 %</i>
<i>Andre donorland</i>	<i>376</i>	<i>1 %</i>	<i>493</i>	<i>2 %</i>	<i>511</i>	<i>2 %</i>	<i>777</i>	<i>2 %</i>
Privat sektor	175	1 %	406	1 %	392	1 %	153	0 %
<i>Norsk privat sektor</i>	<i>103</i>	<i>0 %</i>	<i>55</i>	<i>0 %</i>	<i>81</i>	<i>0 %</i>	<i>94</i>	<i>0 %</i>
<i>Privat sektor i andre giverland</i>	<i>21</i>	<i>0 %</i>	<i>284</i>	<i>1 %</i>	<i>269</i>	<i>1 %</i>	<i>9</i>	<i>0 %</i>
<i>Privat sektor i utviklingsland</i>	<i>51</i>	<i>0 %</i>	<i>67</i>	<i>0 %</i>	<i>41</i>	<i>0 %</i>	<i>50</i>	<i>0 %</i>
Multilaterale organisasjoner	15 948	46 %	18 386	57 %	19 272	59 %	21 644	61 %
Offentlig-privat samarbeid	75	0 %	83	0 %	98	0 %	105	0 %
Nettverk og uspesifisert	56	0 %	53	0 %	47	0 %	71	0 %
Totalt	34 828	100 %	32 026	100 %	32 511	100 %	35 556	100 %

Støtten gjennom sivilt samfunnsorganisasjoner har økt til 8,5 mrd. kroner og utgjør nå 24 pst. av bistanden. Støtten til de multilaterale organisasjonene har økt gjennom perioden og utgjorde i 2019 61 pst. mot 46 pst. i 2016. Statistikken over norsk støtte (ODA) til FN for 2019 viser at den samlede ODA-godkjente støtten til FN økte fra 10,4 mrd. kroner i 2018 til 11,6 mrd. kroner i 2019. FN-statistikken skiller, i tråd med rammeresolusjonen om

FNs operasjonelle virksomhet, mellom ulike typer finansielle bidrag. Fleksible bidrag legger bedre til rette for å gjennomføre FN-reformene enn sterkt øremerkede bidrag. FN-statistikken for 2018 (sist tilgjengelige), som er et vedlegg til FNs generalsekretærs årlige rapport til ECOSOC, viser at norsk støtte til langsiktig utvikling og humanitært arbeid fordelte seg som følger: Pliktige bidrag og medlemskontingenter 2 pst., frivil-

lige kjernebidrag 23 pst., bidrag til felles fond i FN 16 pst., mykt øremerket støtte til enkeltorganisasjoner 7 pst. og sterkt øremerket støtte 52 pst. De relative andelene for frivillige kjernebidrag og støtte til fellesfond gikk ned sammenlignet med året før. Støtten til offentlig sektor i samarbeids-

landene (stat-til-stat-bistand) er betydelig redusert fra 2016 og utgjorde 3 pst. av total bistand (eksklusive administrasjonskostnader) i 2019. Andelen av bistandsbudsjettet som kanaliseres gjennom norske institusjoner har gått markert ned i løpet av perioden.

12 Sektorovergripende miljø- og klimapolitikk

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøhensyn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljømålene kan nås. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer

Konsekvensene av klimaendringene rammer utviklingslandene og de mest sårbare landene særlig hardt. Hyppigere tørke- og flomkatastrofer fører til sviktende avlinger i landbruket og ødelagt infrastruktur. Klimaendringene kan bidra til å undergrave det som hittil er oppnådd for å bekjempe fattigdom og for å nå bærekraftsmålene.

Regjeringen har derfor gjort klimatilpasning, forebygging og sultbekjempelse til et sentralt element i den norske utviklingspolitikken. Innsatsen på området skal trappes opp i årene framover. Samtidig vil arbeidet med reduksjon av utslipp av klimagasser og luftforurensning fortsette. Slik vil regjeringen styrke det norske bidraget til gjennomføringen av Parisavtalen, arbeidet for bærekraftsmålene og gjennomføringen av det globale Sendai-rammeverket for katastrofe-forebygging.

Den norske støtten i 2019 ble gitt på nasjonalt, regionalt og globalt nivå. Det grønne klimafondet (GCF) under FNs klimakonvensjon var en av de største mottakerne av norsk klimafinansiering (400 mill. kroner i 2019). Halvparten av fondets investeringer går til utslippsreduksjoner, og den andre halvparten skal gå til klimatilpasning. Det ble også gitt betydelig klimabistand gjennom kjernebidrag og øremerkede tilskudd til de multilaterale utviklingsbankene. Norge bidro til styrkede værvarslingstjenester i Afrika og Sør-øst Asia gjennom Verdens meteorologiorganisasjon (WMO) og Meteorologisk institutt. Støtten til forebygging av klimarelaterte katastrofer gjennom Verdensbanken og FNs organ for katastrofe-forebygging ble styrket.

I 2021 vil arbeidet med klimatilpasning og forebygging av klimarelaterte katastrofer intensive-

res. Dette vil ses i sammenheng med handlingsplanen for bærekraftige matsystemer (se under overskriften Matsikkerhet) som også vil være et viktig bidrag til klimatilpasning.

Miljø

Et rent og sunt miljø er en forutsetning for å nå bærekraftsmålene om utvikling. Regjeringen har økt innsatsen for globale miljøtiltak. Norske bistandsmidler støtter tiltak i utviklingsland for gjennomføring av globale avtaler på miljøområdet, avfallshåndtering og kompetansebygging. Noen hovedkanaler for dette er FNs miljøprogram (UNEP) og Den globale miljøfasiliteten (GEF). Norge bidrar også til å styrke internasjonal forvaltning av biodiversitet gjennom Konvensjonen om biodiversitet, og fremme sammenhengene mellom miljø og helse gjennom samarbeid med bl.a. Verdens helseorganisasjon (WHO).

Hav

Hav er av sentral interesse i norsk utenriks- og utviklingspolitikk, og regjeringen har styrket det internasjonale samarbeidet om havpolitiske spørsmål. Bærekraftig forvaltning og bruk av verdens hav er avgjørende for vår felles framtid og er en forutsetning for implementering av de fleste bærekraftsmålene, herunder bekjempelse av sult, jobbskaping, bekjempelse av klimatrusselen, ivaretagelse av biologisk mangfold m.fl. Statsministeren har opprettet et høynivåpanel bestående av 14 sitende stats- og regjeringssjefer som i 2021 vil framlegge konkrete anbefalinger for utvikling av en bærekraftig havøkonomi globalt. Klima- og miljøtruslene er en hovedtrussel for å realisere vekstmuligheter i den blå økonomien. Det er derfor sterke koblinger mellom regjeringens klima-, miljø- og havinnsats.

Marin forsøpling

Norge har bidratt aktivt til innsatsen mot marin forsøpling. Mikroplast og miljøkriminalitet er høyt på den internasjonale dagsorden. Regjeringen

arbeider for å få på plass en avtale for å bekjempe marin forsøpling. Videre har regjeringen opprettet et eget bistandsprogram som skal bistå utviklingsland i å forhindre og redusere marin forsøpling. I 2019 ble om lag 241 mill. kroner utbetalt til 34 prosjekter. Blant disse organisasjonene er det både multilaterale organisasjoner som FN og Verdensbanken, ikke-statlige organisasjoner og forskningsinstitutter. De fleste av disse samarbeider med myndigheter, privat næringsliv, sivilsamfunnsorganisasjoner og/eller lokalbefolkning. I perioden 2019–2024 har regjeringen satt av 1,6 mrd. kroner til programmet.

Fornybar energi

Tilgang til energi er en sentral forutsetning for økonomisk og sosial utvikling. Stabil forsyning av elektrisitet er en forutsetning for næringsutvikling og jobbskaping, men energisektoren er også den største kilden til utslipp av karbondioksid. Det er derfor avgjørende at eksisterende energiproduksjonen går over fra fossil energi til energiproduksjon basert på fornybare kilder som vannkraft, sol og vind og at innsatsen på energieffektivisering styrkes.

Antall personer uten tilgang til elektrisitet har siden år 2000 blitt redusert fra 1,7 milliarder til 840 millioner i 2017. Vellykkete programmer i flere land medfører at antall personer som får tilgang til elektrisitet er økende, men innsatsen må økes for å nå bærekraftsmål 7 – Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris. Nesten all økning i tilgangen til elektrisitet siden 2000 er basert på tilkoblinger til det nasjonale strømmettet, men desentraliserte løsninger har økt betydelig de siste årene. Fortsatt mangler omtrent 3 milliarder mennesker tilgang til gode kokeløsninger, med omfattende utviklingsmessige konsekvenser. Omtrent 4 millioner mennesker dør årlig som følge av innendørs luftforurensing. Regjeringen vil i 2021 øke innsatsen for å skaffe tilgang til trygge og gode kokeløsninger.

Bevilgningen over bistandsbudsjettet til fornybar energi bidrar til økt tilgang til elektrisitet, utbygging av fornybar energi og mobilisering av privat sektor til å delta i slik utbygging i utviklingsland. Dette skjer gjennom kapasitets- og institusjonsbygging, tiltak som reduserer risikoen i tidlig prosjektfase, utbygging av strømmettet og støtte til lokale strøm-løsninger. Bevilgningen er særlig rettet mot land i Afrika.

Vann og sanitær

Mangel på tilgang til trygt drikkevann og gode sanitærløsninger truer oppnåelsen av bærekraftsmålene og fattigdomsbekjempelse. Fortsatt mangler 785 millioner mennesker tilgang til basis vannforsyning og 673 millioner har ikke tilgang til toalettfasiliteter. Klimaendringene forsterker problemene med manglende tilgang til vann og sanitær.

I 2019 ble det gitt 159 mill. kroner til vann- og sanitærtiltak. Hovedinnsatsen skjer gjennom humanitær bistand, helse, utdanning, sivil samfunn og regionbevilgningen. Norge støtter Unicefs arbeid med vann, sanitær og hygiene, som har aktivitet i ca. 80 land. Bilateralt støtter Norge aktiviteter bl.a. i Afghanistan og i Myanmar. Videre støttes tiltak som legger til rette for samarbeid om felles forvaltning av grenseoverskridende vassdrag.

Matsikkerhet

Klimaendringer og landbruk påvirker hverandre. Endringer i gjennomsnittlig temperatur, nedbørsnivå, ekstremvær, havnivå, konsentrasjonen av ozon og CO₂ i atmosfæren er blant de mange elementene som påvirker landbruket. Så mye som 95 pst. av landbruksarealet i Afrika sør for Sahara er avhengig av naturlig nedbør og således svært sårbart for svingninger i vær og endringer i klima.

På den andre siden står landbruk ifølge FNs klimapanel for rundt 24 pst. av de totale utslippene av klimagasser. Det er behov for å tenke nytt hva gjelder reduksjon av klimagasser fra landbruket.

Norge lanserte våren 2019 en handlingsplan for bærekraftige matsystemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk. Et viktig aspekt med planen er at det arbeides helhetlig med flere bærekraftsmål samtidig. Norge satser med dette mer på matsikkerhet og koblingene mellom mat og andre utviklingspolitiske satsinger. Dette inkluderer koblingen mellom humanitær innsats og langsiktig utvikling, klimatilpasning og forebygging, så vel som arbeid med helse, utdanning og miljø. Klimatilpasning i landbruket vil i tillegg bidra til økt robusthet og styrket kapasitet for lokale samfunn til å stå imot klimarelaterte kriser.

EØS-finansieringsordningene

Mange europeiske klima- og miljøutfordringer er grenseoverskridende og krever samarbeid på tvers av landegrensene. Gjennom EØS-finansieringsordningene støttes tiltak som fremmer klima,

miljø og fornybar energi. Midlene bidrar til at landene skal kunne oppfylle sine nasjonale og internasjonale forpliktelser, inkludert oppfyllelse av EU-direktiver. EØS-midlene styrker også de bilaterale forbindelsene mellom Norge og mottakerlandene. Innenfor miljø og klima er miljøforvaltningens etater, herunder Miljødirektoratet, samt en rekke forskningsaktører og institusjoner aktive i flere land. Samarbeidet mellom norske aktører og partnere i mottakerlandene er positivt for Norges nasjonale miljøarbeid, ettersom forvaltningen får ny kunnskap gjennom europeisk samarbeid.

EØS-midlene: Rapport 2019 på miljøforvaltning og biologisk mangfold og klimatilpasning og fornybar energi

Miljø, energi, klima og lav-karbonsamfunnet er blant prioriterte hovedsektorer under EØS-mid-

lene for 2014–2021. Støtten til et grønt Europa omfatter i alt 14 programmer med en samlet tilde-ling på om lag 403 mill. euro i tolv land. Detaljerte planer, inklusive konkrete mål, ble ferdigstilt i løpet av 2019, og to prosjekter ble igangsatt. Om lag 4 500 personer har deltatt på ulike opplærings-tiltak.

EØS-midlene: Plan for videre arbeid

For perioden 2014–2021 er forventede resultater at det årlig skal produseres 8 170 447 MWh/år av fornybar energi. CO₂-utslippet i landene forventes å bli redusert med om lag 1 000 000 tonn. Det er forventet at tiltak innen energieffektivisering vil gi et redusert energiforbruk på 852 808 MWh årlig i de tolv landene. Det er tilrettelagt for produksjon av fornybar energi i størrelsesorden 20 MWh årlig.

13 Kvinners rettigheter og likestilling i utenriks- og utviklingspolitikken

Den globale situasjonen for likestillingsarbeidet fortsetter å være utfordrende. Flere lands økte motstand mot kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter gir et vanskelig samarbeidsklima og dårlige rammevilkår for forbedring av helsetilbudet og undervisningen på dette feltet. Krig og konflikt hindrer framgang for kvinners rettigheter og hemmer økonomisk utvikling, noe som ofte rammer kvinner hardest.

På den andre siden er det et stadig bredere samarbeid mellom land som står ved internasjonale likestillingsforpliktelser. Kvinneorganisasjoner og andre menneskerettighetsforsvarere er aktive for å fremme jenters og kvinners deltakelse på alle samfunnsområder. De kjemper for kvinners rett til å definere egne liv og deres mulighet til å forsørge seg selv og sin familie.

Kvinner og menn har blitt ulikt rammet av covid-19-pandemien. Kvinner og jenter utsettes i økende grad for vold i hjemmet. Kvinner utgjør 70 pst. av verdens helsepersonell og har også måtte ta seg av en stor del av den hjemmebaserte omsorgen, spesielt i land med svakt helsevesen. Kvinner er også i større grad enn menn sysselsatt i den uformelle økonomien. Covid-19-pandemien forsterker allerede eksisterende diskriminering og marginalisering av kvinner. Respons og opp-

bygging etter pandemien må ha et tydelig kjønnsperspektiv og den må bygge på menneskerettighetene og bærekraftsmålene.

Handlingsplanen for kvinners rettigheter og likestilling, «*Frihet, makt og muligheter*» (2016–2020), forlenges ut denne stortingsperioden. Sammen med handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet (2019–2022), strategi mot skadelige skikker (2019–2023), strategi for norsk humanitær politikk og relevante stortingsmeldinger, legger den rammene for Norges utenriks- og utviklingspolitiske innsats for likestilling mellom kvinner og menn.

Regjeringens likestillingsarbeid skal ivaretas i hele bredden av utenriks- og utviklingspolitikken. Statistikken viser imidlertid at norsk bistand til likestillingsformål er lavere enn andre land det er naturlig å sammenligne seg med. Derfor satte regjeringen i 2019 som mål at halvparten av all bilateral bistand skal ha likestilling som hoved- eller delmål.

Statistikken nedenfor illustrerer utviklingen i bruken av OECD/DACs likestillingsmarkør for perioden 2015–2019. Riktig bruk av markøren forutsetter analyse av kjønnsdimensjonene i de ulike tiltakene, konkrete mål for å redusere ulikhet og indikatorer for å måle endring.

Tabell 13.1 Likestillingsrelatert bistand¹, fordelt på hoved- og delmål. 2015–2019 (i mill. kroner)

	2015	2016	2017	2018	2019
Likestilling som hovedmål	1 255	934	1 082	1 215	1 509
Likestilling som delmål	5 419	5 793	5 495	6 952	7 909
Total likestillingsrelatert bistand	6 674	6 728	6 577	8 168	9 418
Andel øremerket bistand markert med likestillingsmarkøren	26,9 %	24,9 %	27,6 %	33,7 %	35,0 %

¹ Øremerket bistand markert med likestillingsmarkøren som hoved- eller delmål. Kjernestøtte til multilaterale organisasjoner og administrasjon av bistandsforvaltningen er ikke inkludert, ettersom denne støtten ikke kan markeres med policymarkører.

Likestilling er også en prioritet i det europeiske samarbeidet. Mange EU-land har fremdeles store utfordringer for å oppnå likestilling. Det gjelder

tilgang på arbeid for kvinner, lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, mulighet for å kombinere arbeid og familieliv, og kvinners deltakelse i poli-

tiske og økonomiske beslutningsprosesser. Under EØS-midlene 2014–2021 (kap. 117 *EØS-finansieringsordningene*) er det to programområder som direkte fremmer likestilling; harmonisering av arbeidsliv og familie, og bekjempelse av vold i nære relasjoner og kjønnsbasert vold.

Flere andre programområder inkluderer også likestillingskomponenter, bl.a. innenfor justissektoeren, næringsliv og innovasjon, forskning, helse, lokalutvikling, menneskerettigheter, inkludering av rom-folk og migrasjon. Sivilsamfunnsfondene omfatter likestilling som et fokusområde for støtte til frivillige organisasjoner.

Nedenfor illustreres kort de fem hovedprioriteringene i handlingsplanen *Frihet, makt og muligheter*.

Jenters rett til utdanning

Regjeringens mål er å sikre inkluderende og rettferdig kvalitetsutdanning for alle jenter og gutter

Utdanning er sentralt for å fremme likestilling mellom kjønnene. Skolegang er fundamentet for jenters og kvinners selvbestemmelse og for deres økonomiske og politiske deltakelse. Målet om lik skoledeltakelse for jenter og gutter nærmer seg, men i de fattigste landene hindres mange jenter i å fullføre skolegang. Kun to pst. av de fattigste jentene i lavinntektsland gjennomfører i dag videregående utdanning. Svært mange jenter faller ut av utdanningen i ungdomsskolen. Dette har ofte å gjøre med tidlig ekteskap og graviditet, ansvar for familie og andre former for sosialt press som vanskeliggjør skolegang. Tendensen er likevel klar: jenter går i økende grad på skolen. Norge bidrar til dette både gjennom finansiering av utdanning, og pådriverarbeid for økt global aksept for jenters utdanning, selvbestemmelse og økonomiske frihet.

Jenters utdanning må ses i sammenheng med en rekke andre innsatser, herunder arbeid mot barne- og tvangsekteskap. Covid-19-pandemien øker risikoen for at mange jenter, særlig fra fattige familier, ikke vil komme tilbake på skolen. Det er estimert at ti millioner flere jenter i ungdoms- og videregående skole alder ikke vil gå på skole når krisen er over. Regjeringen vil derfor legge vekt på jenters utdanning også i tiden framover.

Kvinnens politiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal delta på lik linje med menn i det politiske liv

Framgang i arbeidet for å nå bærekraftsmålet om likestilling og andre internasjonale likestillingsforpliktelse forutsetter at kvinner er representert på

lik linje med menn der politiske beslutninger tas. Hvilke temaer som prioriteres, og hvordan kvinners og jenters situasjon beskrives og følges opp, påvirkes av hvem som sitter med makten og har politisk innflytelse. På verdensbasis er 24,9 pst. av alle parlamentarikere kvinner per juni 2020. Det er en oppgang på kun 0,6 pst. siden 2019. Statistikken viser også at det kun er tolv kvinnelige regjeringsjefer i verden.

Arbeidet for kvinners politiske deltakelse internasjonalt er sammensatt. Norge støtter målrettet innsats bl.a. gjennom UN Women, OHCHR, UNDP og frivillige organisasjoner som sikrer kvinners plass i politikken og fremmer kvinners rettigheter og behov. I tillegg er det behov for å arbeide for likestilling i innsats som ikke har kvinners rettigheter som hovedmål. Kvinners rettigheter og deltakelse må følges opp innenfor alle sektorer i samfunnet. Et eksempel på framgang er norsk støtte til FN i Malawi. Støtten har bidratt til gjeninnføring av likestillingsrådgivere i alle departementer. Dette vil kunne styrke kjønnsperspektivet i landets politikk.

Kvinnens økonomiske rettigheter og deltakelse

Regjeringens mål er at kvinner skal ha fulle økonomiske rettigheter og delta på lik linje med menn i arbeidslivet

Kvinnens økonomiske deltakelse er et område som har stor støtte internasjonalt fordi det har dokumentert effekt på et lands utvikling. Likevel har mange land lover og holdninger som diskriminerer kvinners tilgang til økonomiske ressurser og lønnsarbeid. Dette må Norge arbeide mot gjennom brede partnerskap på alle nivåer.

Norge gir støtte til kvinnelige entreprenører gjennom Verdensbanken og FN. Norge støtter også FNs samarbeidsprogram for kvinner i jordbruket. UN Womens arbeid i Haiti illustrerer hvordan FN jobber på landnivå med denne tematikken. Med norsk støtte har UN Women tilrettelagt for kvinners deltakelse i bærekraftig jordbruksproduksjon i landet. Flere hundre kursdeltagere, hvorav om lag 80 pst. er kvinner, har fått kunnskap om bærekraftige og klimavennlige produksjonsmetoder. Samarbeid med privat sektor, landbruksdepartementet og lokale myndigheter har bidratt til en bedre forståelse av kvinners rettigheter og sentrale rolle i matproduksjon i miljøer som tradisjonelt er svært kvinnekriminerende.

Norads næringslivsordninger prioriterer støtte til prosjekter som bidrar til likestilling. Et eksempel er prosjektet «Middle East Investment Initiative» i Palestina som har gjort det mulig for mange

hundre kvinnelige entreprenører å få banklån for første gang. Et annet eksempel er NHOs samarbeid med arbeidsgiverorganisasjonene i Uganda, Kenya og Tanzania hvor ledelsesutviklingsprogrammet «Female Future» er etablert. Siden 2015 har til sammen 398 kvinner deltatt i dette programmet, hvorav 164 har blitt forfremmet innad i egen bedrift og 121 har fått styreverv. Norfund følger opp likestilling som et tverrgående hensyn med en egen likestillingsstrategi. Norfund har f.eks. i et opplæringsprogram i Kenya gjennom Equity Bank stilt krav om at 50 pst. av deltakerne må være kvinner. Programmet har gitt opplæring i likestilling til egne ansatte og selskaper de investerer i.

Gjennom EØS-midlene er det satt av 6 mill. euro til et bredt likestillingsprogram i Portugal for å fremme likelønn og motvirke stereotypier og kjønnsoppdeling i utdanning, opplæring og arbeidsliv.

Et liv fritt for vold og skadelige skikker

Regjeringens mål er å avskaffe vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner

Vold og skadelige skikker rettet mot jenter og kvinner er fortsatt alvorlige utfordringer. Det antas at én av tre kvinner globalt har opplevd fysisk og/eller seksualisert vold fra en partner i løpet av livet. I krig og konflikt og i humanitære kriser utsettes jenter og kvinner, men også gutter og menn, for seksualisert vold som gir lidelse for den enkelte og destabiliserer lokalsamfunn. Regjeringen har tatt en aktiv internasjonal rolle for å forebygge og styrke beskyttelsen mot seksualisert og kjønnsbasert vold i humanitære kriser. Den humanitære bistanden er også sterkt trappet opp på dette området.

Skadelige skikker begrenser jenters og kvinners livsutfoldelse og muligheter i livet, og henger tett sammen med manglende likestilling. Barneekteskap er en av de viktigste årsakene til at jenter slutter på skolen. Konsekvensen er at muligheten for økonomisk og politisk deltakelse reduseres. FN anslår at tolv millioner jenter under 18 år utsettes for barneekteskap, og om lag fire millioner jenter for kjønnslemlestelse hvert år. Kjønnslemlestelse er mest utbredt i vestlige, østlige og nordøstlige områder i Afrika. Regjeringens strategi mot skadelige skikker innebærer økt innsats mot kjønnslemlestelse, mot barneekteskap og mot preferanse for sønner. Støtte til FNs programmer mot kjønnslemlestelse og barneekteskap står sentralt i gjennomføringen av strategien. Programmet mot kjønnslemlestelse har bidratt til at det i dag er

en tredjedel mindre sannsynlig at jenter i alderen 15 til 19 år vil bli utsatt for skikken enn det var i 1997. Regjeringen er bekymret for at nedgangen i både kjønnslemlestelse og barneekteskap kan bli redusert som følge av covid-19. Erfaringsmessig øker forekomsten av barneekteskap i økonomiske kriser og når skoler stenges.

Gjennom EØS-midlene er det hittil avsatt i underkant av 21 mill. euro til innsats mot kjønnsbasert vold og vold i nære relasjoner i Estland, Latvia, Litauen, Portugal, Romania, Slovakia og Tsjekkia.

Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter

Regjeringens mål er å fremme jenters og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter

Internasjonalt har det de siste årene vært økende motstand mot kvinners rettigheter og likestilling i flere land i flere regioner. Særlig har motstanden mot seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) økt. Norge arbeider derfor sammen med en rekke land for å unngå svekkelse av internasjonale forpliktelser og etablerte rettigheter. Dette er viktig for å forhindre begrensninger i FNs arbeid på landnivå, og for å støtte myndighetenes egen innsats med å yte de nødvendige seksuelle og reproduktive helsetjenestene.

Det er bekymringsfullt at covid-19 vil kunne bidra til ytterligere tilbakeslag i tilgangen til seksuelle og reproduktive helsetjenester og rettigheter. FN har anslått at 47 millioner kvinner i lav- og mellominntektsland risikerer å miste tilgang til prevensjon som følge av pandemien. Dette kan føre til syv millioner nye uønskede graviditeter.

Suksessen rundt markeringen av 25-års jubileet for handlingsprogrammet fra Kairo om befolkning og utvikling (ICPD 25) i Nairobi i november 2019 gir imidlertid grunn til optimisme. Markeringen, med mange tusen deltakere fra nærmere 170 land, var et ledd i innsatsen for å øke tilgangen til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, og forhindre kjønnsbasert vold. Markeringen mobiliserte flere milliarder amerikanske dollar, og en rekke forpliktelser til arbeidet med SRHR. Norge forpliktet seg til å opprettholde et høyt nivå på innsatsen og bidra med 10,4 mrd. kroner til SRHR i perioden 2020–2025. Dette inkluderer 760 mill. kroner til kampen mot skadelige skikker for perioden 2020–2023.

Resultatrapporteringen for Norges finansielle støtte er særlig omtalt under kap. 164 *Likestilling*, post 72 *FNs befolkningsfond (UNFPA)* og støtten til SRHR under kap. 160 *Helse*, post 70 *Helse*.

14 Likestilling og ikke-diskriminering i utenriktjenesten

Overordnede mål

Utenriktjenesten har som strategisk mål å være en arbeidsplass som rekrutterer, utvikler og beholder dyktige medarbeidere uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, religion og funksjonsevne.

Utenriktjenestens personalpolitikk skal, i samsvar med lovpålagte krav, bidra til at alle med-

arbeidere, har like reelle muligheter til faglig, personlig og karrieremessig utvikling og til å bruke sin kompetanse. Likestilling og mangfold skal være integrert i hele departementets virksomhet og gjøres relevant i alle organisasjonsledd og på alle nivåer.

Lønns- og stillingsnivåer

Tabell 14.1 Overordnet kjønnsfordeling pr 31.12.2019

	Totalt	Kvinner	Menn	Andel kvinner	Andel menn
Samlet	1442	769	673	53,3 pst.	46,7 pst.
Utsendte	621	316	305	50,9 pst.	49,1 pst.
I UD/Oslo	821	453	368	55,2 pst.	44,8 pst.

Mål

Det er departementets målsetting å ha en god kjønnsfordeling på alle nivåer og stillingskategorier.

Tilstandsrapport

Den overordnede kjønnsfordelingen viser en liten overvekt av kvinner i tjenesten samlet og i departementet.

Tabell 14.2 Kjønnsfordeling i departementet fordelt på andel kvinner i stillingskategori (i pst.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Utenriksråd, ass. utenriksråd, ekspedisjonssjef	30	60	60	60	42	45	50	50	36	36
Stasjonssjefer	29	25	25	31	35	38	39	39	39	41
Avdelingsdirektører	42	44	45	47	47	47	45	48	46	44
Underdirektører	56	58	55	54	57	57	61	60	63	69

Prosentvis andel kvinnelige ledere i tjenesten totalt var 50,4 pst i 2019, en økning fra 48,7 pst. i 2018. Det målrettede arbeidet for å skape balanse mellom kvinner og menn i lederstillinger i utenriktjenesten har gitt gode resultater. Blant toppledelsen i departementet, utenriksråd, assisterende utenriksråd og ekspedisjonssjefer, har kvinnean-

delen variert mellom 60 pst. og 36 pst. i årene siden 2011.

Tiltak

I de stillingskategoriene hvor det ene kjønn er underrepresentert, inneholder alle utlysning-

tekster en oppfordring til det underrepresenterte kjønn om å søke på stillingen. Det legges vekt på å innkalle søkere fra det underrepresenterte kjønn til intervju når disse vurderes som kvalifiserte. I en del tilfeller oppfordrer man også enkeltkandidater fra det underrepresenterte kjønn til å søke på stillinger.

Antallet kvinner som søkte stasjonssjefsstillinger har hatt en positiv utvikling siste årene. Utenriksdepartementet vil fortsatt benytte tiltak som kan øke dette antallet ytterligere, herunder motivere kvalifiserte kvinner til å søke flere stasjonssjefsstillinger. Som tidligere vil også ledere bli

anmodet om å oppmuntre kvalifiserte kvinnelige medarbeidere til å søke stasjonssjefsstillinger.

Kjønnsaspektet er også sentralt i lønnsvurderingen ved stillingsskifter, som det er relativt mange av i utenriktjenesten.

Lønn

Mål

Utenriksdepartementet har konkrete målformuleringer om kjønn og likelønn, bl.a. i lønnspolitisk og personalpolitisk dokument. Formuleringene er i tråd med bestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven.

Tabell 14.3 Kjønnfordeling lønn og stilling

Stillingsstittel	År	Antall	Andel menn (i pst.)	Andel kvinner (i pst.)	Lønn menn	Lønn kvinner	Kvinnerns andel av menns lønn (i pst.)
Ambassadør	2019	87	60	40	1 055 869	1 036 415	98
Ambassadør	2018	88	61	39	1 038 938	998 086	96
Avdelingsdirektør	2019	60	60	40	906 015	900 167	99
Avdelingsdirektør	2018	61	54	46	898 547	885 322	99
Fagdirektør	2019	43	49	51	840 431	836 681	100
Fagdirektør	2018	38	68	32	807 386	806 636	100
Generalkonsul	2019	9	44	56	996 257	944 523	95
Generalkonsul	2018	9	56	44	969 912	948 532	98
Rådgiver	2019	253	44	56	536 707	531 594	99
Rådgiver	2018	206	46	54	529 277	529 000	100
Seniorrådgiver	2019	872	45	55	700 680	679 913	97
Seniorrådgiver	2018	839	44	56	682 471	668 340	96
Spesialrådgiver	2019	6	67	33	1 021 775	963 138	94
Spesialrådgiver	2018	6	67	33	914 400	926 300	101
Underdirektør	2019	74	34	66	740 582	730 305	99
Underdirektør	2018	76	37	63	721 266	728 122	101

Tilstandsrapport

Arbeidsgiver utarbeider kjønnsdelt lønnsstatistikk fordelt på stillingskategorier før og etter lokale lønnsforhandlinger.

Totalt sett har menn noe høyere lønn enn kvinner, men det er små forskjeller innen de forskjellige stillingskodene. Generelt kan lønnsforskjellen forklares med at menn fortsatt har noe lenger

tjenestetid enn kvinner, spesielt på høyeste ledernivå. Dette forholdet er i fortsatt endring, etter som antallet kvinner med ledererfaring øker.

Kjønnsforskjellene i lønn er små innad i de fleste store stillingskategoriene (rådgiver, seniorrådgiver, mv.).

I hovedsak skjer lønnsdannelsen i de lokale lønnsforhandlingene, der de fleste får sin lønnsutvikling.

Permisjoner/Fravær

Tilstandsrapport

Menn i utenriktjenesten tar ut fedrekvoten under hjemmetjeneste, men ikke alltid under utestasjonering når mor f.eks. mangler rettigheter til permisjon og heller ikke oppfyller aktivitetskravet. Menn tar ofte ut lite av fellesperioden.

I Utenriksdepartementet har kvinner fortsatt et mye høyere sykefravær enn menn. Selv om

kvinner i Utenriksdepartementet har høyere sykefravær, som i samfunnet ellers, ser ikke departementet behov for konkrete tiltak som retter seg spesielt mot menn eller kvinner.

Utenriksdepartementet følger opp sykefravær på individnivå i tråd med IA-avtalen, annet regelverk og lovpålagte krav om tettere oppfølging.

Hyppigere bruk av graderte sykemeldinger og nye digitale løsninger gjør oppfølgingsarbeidet og kontakten med den sykemeldte enklere.

Tabell 14.4 Kjønnfordeling sykefravær. Sykefraværprosent 2012 – 2019 (i pst.):

År	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Menn	2,7	2,6	2,1	1,5	1,5	3,0	3,7	1,9
Kvinner	4,7	4,4	4,1	4,5	3,6	4,6	4,7	3,5
Totalt	3,7	3,5	3,3	3,6	2,5	3,8	4,2	2,7

Ansettelsesforhold

Tabell 14.5 Kjønnfordeling heltids- og deltidsansatte

	Andel kvinner	Andel menn	Andel av total	Antall kvinner	Antall menn
Heltid 2019	52,9 pst.	47,1 pst.	97,9 pst.	749	665
Heltid 2018	53,2 pst.	46,8 pst.	98,3 pst.	755	664
Heltid 2017	53,0 pst.	47,0 pst.	98,5 pst.	746	661
Deltid 2019	73,3 pst.	26,7 pst.	2,1 pst.	22	8
Deltid 2018	70,8 pst.	29,2 pst.	1,7 pst.	17	7
Deltid 2017	76,2 pst.	23,8 pst.	1,5 pst.	16	5

2,1 pst. av stillingene i utenriktjenesten er deltidsstillinger. Av disse er de fleste kvinner. Gitt det lave antallet deltidsstillinger anses det ikke nødvendig å iverksette tiltak på dette området.

Tabell 14.6 Kjønnsfordeling fast/midlertidig (i pst.)

	Andel av total	Andel kvinner
Fast 2019	84	54
Fast 2018	85	54
Fast 2017	86	54
Midlertidig 2019	16	50
Midlertidig 2018	15	49
Midlertidig 2017	14	49

Mål

Utenriksdepartementet følger den generelle målsettingen om at bruken av midlertidige stillinger skal være begrenset.

Tilstandsrapport

16 pst. av stillingene i utenriksstjenesten er midlertidige. Kvinner utgjør et lite mindretall av de som er ansatt i midlertidige stillinger. Hovedtyngden av midlertidig tilsatte har fast arbeid i andre statlige virksomheter. Spesialutsendingsstillingene ved utenriksstasjonene utgjør en stor del av de midlertidige stillingene i departementet. Dette er stillinger som i sin natur er midlertidige. Ansatte i disse stillingene rekrutteres fra andre offentlige etater/departementer for en begrenset tid, og har permisjon fra egen virksomhet mens de er spesialutsendinger.

Tiltak

Utenriksdepartementet legger vekt på å begrense bruken av reelle midlertidige stillinger.

Mangfold

Utenriksstjenestens personalpolitiske mål er å ivareta mangfold og inkludering, bl.a. med hensyn til kjønn, alder, funksjonsevne og innvandrerbakgrunn. Utenriksdepartementet ønsker medarbeidere med ulik kompetanse, livserfaringer og perspektiver for å bidra til en best mulig oppgaveløsning. Som IA-virksomhet ønsker departementet å tilrettelegge for medarbeidere som har behov for det. Dersom det er kvalifiserte søkere med funksjonsnedsettelse, hull i CV eller innvandrerbakgrunn, skal minst én søker i hver av disse gruppene innkalles til intervju. Nevnte søkere oppfordres til å krysse av for dette i jobbsøkerportalen.

Som IA-virksomhet har Utenriksdepartementet som mål å rekruttere nye ansatte og/eller vikarer med nedsatt funksjonsevne, og tilrettelegge arbeidsplassen.

Likestillingsmessige konsekvenser grunnet covid-19

Covid-19-pandemien har satt sitt preg på hele samfunnet. Pandemien og tiltakene som er iverksatt for å begrense smitte og å opprettholde aktivitet i næringslivet og samfunnet kan få ulike konsekvenser for ulike personer avhengig av deres kjønn, alder, etnisitet, religion og livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuelle orientering, kjønnsidentitet osv.

Som offentlig myndighet er departementene forpliktet til å vurdere likestillingskonsekvenser i alt sitt arbeid, jf. Likestillings- og diskrimineringsloven § 24 første ledd. Stortinget har i vedtak nr. 537 (2019 – 2020) bedt regjeringen kartlegge effekten av covid-19-pandemien på likestillingsfeltet, og komme tilbake til Stortinget med resultater og funn på egnet måte.

Utenriksdepartementet vil i det følgende gi en overordnet oversikt over likestillingsmessige konsekvenser av covid-19-pandemien så langt i 2020 i utenriksstjenesten.

Departementet legger til grunn at departementet skal levere en fullstendig likestillingsredegjørelse i tråd med likestillings- og diskrimineringsloven § 24 andre ledd i Prop. 1 S for 2022, og at departementet der vil redegjøre for aktivitetene i 2020.

Hovedtiltakene som utenriksstjenesten tok i bruk for å møte utfordringene med covid-19 var utstrakt bruk av hjemmekontor for alle i tjenesten, og midlertidig, frivillig hjemreise fra utenriksstasjon med opphold i Norge for utsendt personell. Medarbeidere som benyttet seg av tilbudet om frivillig hjemreise, fortsatte så langt mulig å bruke mobile kontorløsninger til å fjernarbeid fra sitt midlertidige oppholdssted i Norge.

Etter mars 2020 har det vært mer enn dobbelt så mange medarbeidere som registrerte arbeid fra hjemmekontor sammenlignet med perioden før mars 2020. Inkludert de utsendte som tok imot tilbudet om frivillig hjemreise og fjernarbeidet mot utenriksstasjonen de var tilknyttet, jobbet mer enn halvparten av UD's ansatte fra et annet sted enn sin normale kontorplass.

Tilbud om frivillig hjemreise ble gitt til alle medarbeidere ved utenriksstasjonene. Medarbeidere og medfølgende i grupper med forhøyet risiko for alvorlig sykdomsforløp ble oppfordret til

å benytte seg av tilbudet om frivillig hjemreise. Resultatet var likevel at gruppen som tok imot tilbudet ikke hadde spesielt høy gjennomsnittsalder sammenlignet med hele utenriks tjenesten.

Når situasjonen ble mer avklart har de utsendte i stor grad returnert til tjenestestedet. Ved retur til tjenestestedet har det blitt lagt vekt på objektive kriterier som stedlig risikofaktorer og smitterisiko under reisen. I enkelte tjenesteland er det praktiske forhold som har forhindret retur.

I gruppen som ikke har returnert til tjenestestedet per. september 2020 er det en svak overre-

presentasjon av kvinner sammenlignet med demografien i gruppen av utsendt personell, men ikke med utenriks tjenesten samlet. Utenriksdepartementet har ikke kunnskap om hvorfor det er slik, og om det representerer en likestillingsutfordring.

Norad – likestillingsredegjørelse

Norad har alltid hatt et flertall kvinnelige ansatte. Tabellen under viser at andelen kvinner er større enn andelen menn i alle stillingskategorier.

Tabell 14.7 Kjønnfordeling stilling

		Ansatte	Prosent K/M	
			M	K
Per 31.12.2019				
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2019	264	35	65
Totalt i Norad (inkl. direktør) ¹	2018	259	37	63
Avdelingsledelse ²	2019	11	36	64
Avdelingsledelse ²	2018	10	30	70
Fagdirektører	2019	11	27	73
Fagdirektører	2018	12	33	67
Mellomledelse	2019	24	35	65
Mellomledelse	2018	23	43	57
Seniorrådgivere	2019	170	37	63
Seniorrådgivere	2018	170	38	62
Rådgivere	2019	29	26	74
Rådgivere	2018	33	24	76
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2019	19	33	67
Konsulent, første- og seniorkonsulent	2018	11	55	45

¹ Inkludert stillinger finansiert av Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet

² Inkludert assisterende direktør

Tabell 14.8 Prosentvis fordeling mellom kvinner og menn

År	Deltid		Midlertidig ansatte		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær		Samlet fravær (lege og egenmeldt)
	M	K	M	K	M	K	M	K	
2019	45	55	22	78	21	79	1,4	4	6,7
2018	58,3	41,7	26,9	73,1	20	80	1,8	3	3,6

I 2019 hadde Norad ti utlysninger av til sammen 13,5 stillinger (finansiert av både UD og KLD) med til sammen 698 søkere. 111 av søkerne var registrert med innvandrerbakgrunn. Åtte søkere oppga å ha nedsatt funksjonsevne. Kjønnfordelingen blant ansatte reflekteres i søkergrunnlaget til stillingene. Minst én kvalifisert søker med innvandrerbakgrunn og/eller funksjonsnedsettelse kalles inn til intervju. To personer med innvandrerbakgrunn ble ansatt i 2019.

Norads drift, herunder rekruttering, har i 2019 vært påvirket av en langvarig omstillingsprosess med rekrutteringsfrys. Dette har så langt også påvirket Norads mulighet til aktivt å følge opp alle deler av inkluderingsdugnaden.

Gjennom samarbeid med NAV, har Norad arbeidet aktivt for å gi tilbud om praksisplass og ansettelse med lønnstilskudd fra NAV. Fem personer fikk tilbud om dette i siste halvdel av 2019.

Norec – likestillingsredegjørelse

Tabell 14.9 Tilstandsrapport (Kjønn)

	År	Kjønnsbalanse			Lønn gjennomsnitt per mnd.	
		Menn pst.	Kvinner pst.	Antall totalt	Menn	Kvinner
Totalt Norec	2018	35	65	55	47 879	47 190
	2019	35	65	40	53 917	49 402
Ledelse	2018	100		1	90 958	
	2019	100		1	94 133	
Mellomledelse (avdelingsdirektører)	2018	50	50	2	70 733	70 733
	2019	50	50	2	75 500	73 591
Teamledere	2018	33,3	66,7	6	53 625	60 146
	2019	25	75	4	60 267	57 161
Seniorrådgivere/ rådgivere	2018	34	66	38	46 654	45 363
	2019	35,5	64,5	31	47 721	48 751
Førstekonsulenter	2018	0	100	1	0	38 700
	2019	0	0	0	0	0

Tabell 14.10 Prosentvis andel

		Midlertidig ansettelse				Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		Vikarer		Engasjement		Antall i permisjon			
Deltid									
Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
0	0	0	100	0	100	0	0	0,10 pst.	2,60 pst.

Norec som arbeidsgiver

Norecs personalpolitiske mål er å ha en stabil stab bestående av ansatte med variasjon i alder, kjønn, etnisk bakgrunn og yrkesmessig funksjonsevne. I alle søknadsprosesser vurderes kvalifiserte søkere utfra målet om å ha mangfold blant de ansatte.

Tilstandsrapporten viser relativt god kjønnsfordeling i de fleste stillingskategorier. Det var stor utskiftning av ansatte i 2018 fordi kontoret flyttet til Førde. Alle de åtte fra orginalstaben som

ble med på flyttingen fra Oslo til Førde er fortsatt ansatt i Norec.

Lavt sykefravær og godt motiverte ansatte er fortsatt gjennomgående for Norec. God tilrettelegging for alle med behov for det, både med bruk av hjemmekontor og fysisk tilpasning, er fortsatt høyt prioritert. Norec har gjennomført mange tiltak for trivsel og trygging av ansatte i Førde.

I 2019/2020 har Norec ansatt to kvinner gjennom Framtidsfylkets traineeordning, henvist til i tabell 14.10 under «Engasjement».

15 Omtale av lederes ansettelsesvilkår i statlige foretak under Utenriksdepartementet

Norfund

Daglig leder (betegnelsen som er brukt i Norfund-loven) Jan Tellef Thorleifsson mottok i 2019 totalt 2 847 014 kroner i godtgjørelse, bestående av 2 671 294 kroner i lønn, 156 274 kroner i pensjon og 19 446 kroner i andre godtgjørelser. Godtgjøringen av øvrige ansatte i Norfunds ledergruppe framkommer av note 3 i Norfunds årsregnskap. Styret fastsetter lønn til daglig leder, og daglig leder fastsetter lønn til avdelingsledere som rapporterer til ham. Ved fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte følger Norfund regjeringens retningslinjer av 13. februar 2015.

Daglig leder har en pensjonsalder på 70 år. Daglig leder har avtale om etterlønn tilsvarende seks måneders lønn ved oppsigelse, jf. arbeidsmiljølovens § 15–16. Daglig leder mottar ikke bonus.

Daglig leder har en innskuddsbasert pensjonsordning. I 2018 lukket Norfund den ytelsesbaserte pensjonsordningen for nye tilsatte, og tilbyr nå en innskuddsbasert pensjonsordning til alle nye ansatte i selskapet, inkludert ledende ansatte. Overgangen til ny ordning var frivillig. Det innebærer at Norfund i en overgangsfase både har en ytelsesbasert og en innskuddsbasert pensjonsordning. Med den innskuddsbaserte pensjonsordningen avsettes det 7 pst. av lønn 0–7 G og 20 pst. av lønn 7,1–12 G.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2020–2021) om statsbudsjettet for år 2021 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Utenriksdepartementet føres det i Prop. 1 S (2020–2021) statsbudsjettet for budsjettåret 2021 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 100–179, 3100

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken			
100	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	2 451 214 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	38 630 000	
	45 Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 522 000	
	70 Erstatning av skader på utenlandske ambassader	1 156 000	
	71 Hjelp til norske borgere i utlandet	196 000	
	90 Lån til norske borgere i utlandet	360 000	2 517 078 000
103	Regjeringens representasjon		
	01 Driftsutgifter	67 355 000	67 355 000
104	Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		
	01 Driftsutgifter	10 341 000	10 341 000
	Sum Programkategori 02.00 Administrasjon av utenrikspolitikken		2 594 774 000
Programkategori 02.10 Utenriksformål			
115	Næringsfremme, kultur og informasjon		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70 og 71</i>	13 192 000	
	70 Kultur- og informasjonsformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	28 752 000	
	71 Næringsfremme, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	8 070 000	50 014 000
116	Internasjonale organisasjoner		
	70 Pliktige bidrag	1 418 050 000	1 418 050 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
117	EØS-finansieringsordningene		
	77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	3 311 000 000	
	78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, <i>kan overføres</i>	2 678 000 000	5 989 000 000
118	Utenrikspolitiske satsinger		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70, 71, 72 og 73</i>	95 038 000	
	70 Nordområdetiltak, samarbeid med Russland og atomsikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	255 081 000	
	71 Globale sikkerhetsspørsmål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	11 889 000	
	72 Nedrustning, ikke-spredning og kjernefysisk sikkerhet mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	14 886 000	
	73 Klima, miljøtiltak og hav mv., <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	22 392 000	
	74 Forskning, dialog og menneskerettigheter mv.	53 490 000	452 776 000
	Sum Programkategori 02.10 Utenriksformål		7 909 840 000
	Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		
140	Utenriksdepartementet		
	01 Driftsutgifter	1 708 482 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	140 208 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	37 570 000	1 886 260 000
141	Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad)		
	01 Driftsutgifter	290 264 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	23 896 000	314 160 000
144	Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)		
	01 Driftsutgifter	54 654 000	
	70 Utvekslingsordninger, <i>kan overføres</i>	140 477 000	195 131 000
	Sum Programkategori 03.00 Forvaltning av utviklingssamarbeidet		2 395 551 000
	Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		
150	Humanitær bistand		
	70 Nødhjelp og humanitær bistand, <i>kan overføres</i>	4 803 354 000	
	71 Verdens matvareprogram (WFP), <i>kan overføres</i>	300 000 000	
	72 FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)	380 000 000	5 483 354 000
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		
	70 Fred og forsoning, <i>kan overføres</i>	418 260 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	71	Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, <i>kan overføres</i>	270 060 000	
	72	Stabilisering av land i krise og konflikt, <i>kan overføres</i>	764 829 000	
	73	FN og globale utfordringer, <i>kan overføres</i>	268 138 000	
	74	Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	274 690 000	1 995 977 000
152		Menneskerettigheter		
	70	Menneskerettigheter, <i>kan overføres</i>	633 817 000	
	71	FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR), <i>kan overføres</i>	165 000 000	798 817 000
159		Regionbevilgninger		
	70	Midtøsten og Nord-Afrika, <i>kan overføres</i>	634 011 000	
	71	Europa og Sentral-Asia, <i>kan overføres</i>	792 134 000	
	72	Afghanistan, <i>kan overføres</i>	510 241 000	
	75	Afrika, <i>kan overføres</i>	2 402 693 000	
	76	Asia, <i>kan overføres</i>	483 503 000	
	77	Latin-Amerika og Karibia, <i>kan overføres</i>	210 339 000	5 032 921 000
160		Helse		
	70	Helse, <i>kan overføres</i>	3 681 186 000	
	71	Verdens helseorganisasjon (WHO), <i>kan overføres</i>	235 500 000	
	72	FNs aidsprogram (UNAIDS), <i>kan overføres</i>	45 000 000	3 961 686 000
161		Utdanning, forskning og faglig samarbeid		
	70	Utdanning, <i>kan overføres</i>	1 978 798 000	
	71	Forskning, <i>kan overføres</i>	76 298 000	
	72	Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, <i>kan overføres</i>	793 714 000	2 848 810 000
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		
	70	Næringsutvikling og handel, <i>kan overføres</i>	402 736 000	
	71	Matsikkerhet, fisk og landbruk, <i>kan overføres</i>	715 966 000	
	72	Fornybar energi, <i>kan overføres</i>	439 000 000	
	73	Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), <i>kan overføres</i>	124 000 000	
	75	Norfund – tapsavsetning	438 288 000	
	95	Norfund – grunnfondskapital ved investeringer i utviklingsland	1 239 864 000	3 359 854 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
163	Klima, miljø og hav		
	70 Miljø og klima, <i>kan overføres</i>	1 228 218 000	
	71 Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning, <i>kan overføres</i>	281 967 000	1 510 185 000
164	Likestilling		
	70 Likestilling, <i>kan overføres</i>	158 319 000	
	71 FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UN Women), <i>kan overføres</i>	100 300 000	
	72 FNs befolkningsfond (UNFPA)	538 600 000	
	73 Sårbare grupper, <i>kan overføres</i>	522 000 000	1 319 219 000
170	Sivilt samfunn		
	70 Sivilt samfunn, <i>kan overføres</i>	2 028 471 000	2 028 471 000
171	FNs utviklingsarbeid		
	70 FNs utviklingsprogram (UNDP)	598 400 000	
	71 FNs barnefond (UNICEF)	426 600 000	
	72 FNs fellesfond for bærekraftig utvikling, <i>kan overføres</i>	70 000 000	
	73 Internasjonale rekrutteringer og tilskudd til andre tiltak i FN, <i>kan overføres</i>	59 099 000	1 154 099 000
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette		
	70 Verdensbanken, <i>kan overføres</i>	1 086 000 000	
	71 Regionale banker og fond, <i>kan overføres</i>	847 000 000	
	72 Strategisk samarbeid, <i>kan overføres</i>	90 000 000	
	73 Gjeldslette, <i>kan overføres</i>	355 700 000	2 378 700 000
179	Flyktningstiltak i Norge		
	21 Spesielle driftsutgifter	550 808 000	550 808 000
	Sum Programkategori 03.10 Utviklingssamarbeidet		32 422 901 000
	Sum departementets utgifter		45 323 066 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kroner	Kroner
Diverse inntekter				
3100	Utenriksdepartementet			
	01	Diverse gebyrer ved utenriksstasjonene	36 656 000	
	02	Gebyrer for utlendingssaker ved utenriksstasjonene	131 400 000	
	05	Refusjon spesialutsendinger mv.	45 312 000	
	90	Tilbakebetaling av nødlån fra utlandet	318 000	213 686 000
		Sum Diverse inntekter		213 686 000
		Sum departementets inntekter		213 686 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 100 post 01	kap. 3100 post 05
kap. 140 post 01	kap. 3140 post 05

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 100 Utenriksdepartementet, post 90 Lån til norske borgere i utlandet, ved behov for bistand fra aktuelle transportselskaper ved evakuering av norske borgere i kriserammede land. Fullmakten gjelder i de tilfeller og på de betingelser som gjelder for denne typen bistand.

2. overskride bevilgningene under kap. 117 EØS-finansieringsordningene, post 77 EØS-finansieringsordningen 2014–2021, og post 78 Den norske finansieringsordningen 2014–2021, med en samlet øvre ramme på 600 mill. kroner som følge av usikkerhet i fremdrift og valutakursjusteringer, dersom dette er nødvendig for å oppfylle norske forpliktelser gjennom avtale inngått med EU.

IV

Valutatap (disagio)/ Valutagevinst (agio)

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 gis fullmakt til å utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning valutatap (disagio)/valutagevinst (agio) som følge av justering av midlene ved utenriksstasjonene under kap. 100/3100 Utenriksdepartementet og kap. 140/3140 Utenriksdepartementet, postene 89 Valutatap (disagio)/Valutagevinst (agio).

V

Bruk av opptjente rentemidler

Stortinget samtykker i at opptjente renter på tilskudd som er utbetalt kan benyttes til tiltak som avtales mellom Utenriksdepartementet og den enkelte mottaker.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 kan gi tilsagn om:

1. støtte utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
117		EØS-finansieringsordningene	
	77	EØS-finansieringsordningen 2014–2021	2 803 mill. kroner
	78	Den norske finansieringsordningen 2014–2021	3 403 mill. kroner
162		Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	
	70	Næringsutvikling og handel	100 mill. kroner
	72	Fornybar energi	100 mill. kroner

2. tilskudd til en global finansieringsordning for kvinne- og barnehelse med inntil 5 400 mill. kroner samlet i perioden 2015–2023 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.
3. tilskudd til Den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI) med inntil 1 600 mill. kroner under kap. 160 Helse, post 70 Helse, samt fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Inntil 1 000 mill. kroner gis i direkte støtte til CEPI i årene 2017–2021, og inntil 600 mill. kroner i årene 2021–2025. Hele eller deler av disse midlene har fra 2019 kunnet gå via en finansieringsmekanisme forvaltet av Verdensbanken eller IFFIm.
4. tilskudd til Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria med inntil 2 020 mill. kroner samlet i perioden 2020–2022 under kap. 160, post 70 Helse.
5. tilskudd til Det grønne klimafondet med inntil 2 800 mill. kroner i perioden 2020–2023 under kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
6. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 2 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160 Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån. Tilsagnet skal finansiere epidemi- og pandemibekjempelse gjennom Den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI).
7. tilskudd til International Finance Facility for Immunisation (IFFIm) med inntil 4 000 mill. kroner i perioden 2021–2030 under kap. 160

Helse, post 70 Helse, og fravike stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av tilskudd før det er behov for å dekke de aktuelle utgiftene og bruke tilskudd som sikkerhet for lån.

8. tilskudd til Vaksinealliansen Gavi med inntil 6 250 mill. kroner i perioden 2021–2025 under kap. 160 Helse, post 70 Helse.

VII

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2021 kan inngå avtaler om forsikringsansvar for utstillinger ved visningsinstitusjoner i utlandet innenfor en total

ramme for gamle og nye garantier på inntil 500 mill. kroner. Forsikringsansvaret omfatter tap og skade under transport, lagring og i visningsperioden.

VIII

Toårige budsjettvedtak

Stortinget samtykker i at Norge kan slutte seg til toårige budsjettvedtak i FAO, WHO, ILO, UNIDO, OECD, WTO, IAEA, IEA, Havbunnsmyndigheten, Den internasjonale havrettsdomstolen, Mekanismen for internasjonale straffedomstoler (MICT) og for regulært bidrag til FN.

Andre fullmakter

IX

Ettergivelse av fordringer

Stortinget samtykker i at Kongen i 2021 kan ettergi statlige fordringer på utviklingsland i samsvar med kriteriene i handlingsplanen av 2004 *Om gjeldslette for utvikling* innenfor den resterende ramme på 834 mill. kroner under Garantiinstituttet for eksportkredits gamle portefølje (gammel alminnelig ordning og den gamle særordningen for utviklingsland). Fordringene verdsettes til faktisk utestående beløp på ettergivelsestidspunktet inklusive påløpte renter, belastes gjeldsplanens ramme og ettergis uten bevilgning over bistandsbudsjettet. Rammen belastes ikke ved en eventuell ettergivelse av statlige fordringer på Sudan som stammer fra den norske skipseksportkampanjen (1976–1980), jf. Prop. 110 S (2012–2013).

X

Utbetaling av tilskudd

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 gis unntak fra bestemmelsene i stortingsvedtak av 8. november 1984 om utbetaling av gitte bevilgninger på følgende måte:

1. Utbetalinger av norske medlemskapskontingenter, pliktige bidrag og andre bidrag til internasjonale organisasjoner Norge er medlem av, kan foretas en gang i året.
2. Utbetalinger av tilskudd til utviklingsformål kan foretas en gang i året dersom avtaler om samfinansiering med andre givere innenfor utviklingssamarbeidet tilsier det.

3. Eventuelle utbetalinger av regjeringens gave til TV-aksjoner kan i sin helhet utbetales som et engangsbeløp.
4. Utbetalinger av tilskudd til Climate Investment Funds (CIF) kan foretas i samsvar med fondets prosedyrer for fondsoppbygging.
5. Utbetalinger av tilskudd til fond forvaltet av Verdensbankgruppen, Afrikabanken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken, Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) og Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD) kan foretas i henhold til regelverket til det enkelte fond.
6. Utbetalinger av tilskudd til Ukraine Trust Fund for Military Career Transition forvaltet av NATO, kan foretas i henhold til fondets regelverk.
7. Utbetalinger av tilskudd til akutt nødhjelpsarbeid kan i enkelte tilfeller foretas for opptil ett år frem i tid når dette er påkrevd for å sikre raske og nødvendige investeringer.
8. Utbetalinger til Vaksinealliansen Gavi, Den globale koalisjonen for forebygging av epidemier og pandemier (CEPI) og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM) kan foretas årlig i tråd med organisasjonens finanseringsstrategi og regelverk.
9. Utbetalinger av tilskudd til Det grønne klimafondet (GCF) kan foretas i samsvar med fondets strategi og prosedyrer for fondsoppbygging.
10. Utbetalinger under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 72 Fornybar energi av samlet tilskudd på inntil 300 mill. kroner til garantiinstrumenter for fornybar energi

i utviklingsland kan skje i samsvar med regelverket til den enkelte garantiinstitusjonen.

11. Tilskudd under kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 70 Næringsutvikling og handel kan utbetales til avsetning for tap ved utlåns- eller garantiinstrumenter hos tilskuddsmottaker.
12. Utbetalinger av tilskudd til fondsforvalter for fellesfond i FN kan skje i henhold til regelverket for det enkelte fond.

XI

Bruk av gjeldsbrev og raskere trekk på gjeldsbrev

Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2021 kan fravike Bevilgningsreglementet § 3 annet ledd ved utstedelse av gjeldsbrev i forbindelse med kapitalpåfyllinger under Det internasjonale utviklingsfondet, Det asiatiske utviklingsfondet, Det afrikanske utviklingsfondet og Den globale miljøfasiliteten.

XII

Deltakelse i kapitaløkninger og fondspåfyllinger i internasjonale banker og fond

Stortinget samtykker i at:

1. Norge deltar, i forbindelse med formalisering av Sør-Sudans medlemskap i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB), i en selektiv kapitaløkning i banken, med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av til sammen UA 0,57 mill. (UA tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR). Innbetalingen foretas i løpet av årene 2016–2023, og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 8,93 mill.
2. Norge deltar i kapitalpåfyllingen til Den interamerikanske utviklingsbankens (IDB) organisasjon for privat sektor, Inter-American Investment Corporation (IIC), med en andel på USD 10,1 mill. innbetalt i syv årlige avdrag for perioden 2016–2022. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.
3. Norge deltar i den 5. kapitaløkningen i Den internasjonale bank for rekonstruksjon og utvikling (IBRD) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 47,6 mill. i perioden 2020–2023, som belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken. Den norske statsgarantien i IBRD økes samtidig med inntil USD 354 mill. Økningen i statsgarantien vil skje i takt med de årlige kapitalinnskuddene.
4. Norge deltar i kapitaløkningen i Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av inntil USD 38,1 mill. innbetalt over perioden 2020–2025 som belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 73 Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC).
5. Norge deltar i kapitalpåfyllingen i Den globale miljøfasiliteten (GEF) med en innbetalt andel på inntil 520 mill. kroner over perioden 1. juli 2018 – 30. juni 2022. Innbetalingene belastes kap. 163 Klima, miljø og hav, post 70 Miljø og klima.
6. Norge deltar i den 11. kapitalpåfylling i Det internasjonale fond for jordbruksutvikling (IFAD-11) med et bidrag på til sammen 360 mill. kroner for perioden 2019–2021, innbetalt i tre årlige bidrag på 120 mill. kroner per år i 2019–2021. Innbetalingene belastes kap. 162 Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi, post 71 Matsikkerhet, fisk og landbruk.
7. Norge deltar i den 7. generelle kapitaløkningen i Den afrikanske utviklingsbanken (AfDB) med en innbetalt andel tilsvarende motverdien i norske kroner på innbetalingstidspunktet av 56 780 000 Units of Accounts, UA (UA tilsvarer IMF's spesielle trekkrettigheter SDR) i perioden 2020–2027. Innbetalingene foretas i åtte like årlige beløp og belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond. Kapitaløkningen innebærer også en økning i den norske statsgarantien i AfDB med UA 889 520 000. Forpliktelser inngås i SDR, og kronebeløpet må valutajusteres i forbindelse med årlige utbetalinger.
8. Norge deltar i den 15. påfyllingen av givlandsbidrag til Den afrikanske utviklingsbankens fond for de fattigste landene, Afrikafondet (ADF-15), med et bidrag på til sammen 2 052 mill. kroner for perioden 2020–2022, innbetalt i tre like årlige beløp. Som følge av covid-19-pandemien, gis et tilleggsbidrag på til sammen 20 mill. kroner for perioden 2021–2022, innbetalt i to like årlige beløp. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond.

9. Norge deltar, i forbindelse med den 15. kapitalpåfyllingen av AfDF-15 for perioden 2020–2022, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries initiative (HIPC), med et bidrag på til sammen 55,4 mill. kroner til «Grant Compensation» (kompensasjon til Afrikafondet for at land med gjeldsproblemer i større eller mindre grad mottar gaver framfor lån på myke vilkår). Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
 10. Norge deltar i den 13. påfyllingen av Den asiatiske utviklingsbankens fond for de fattigste landene for fireårsperioden 2021–2024, med 201,1 mill. kroner. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 71 Regionale banker og fond
 11. Norge deltar i den 19. påfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA-19) med et bidrag på til sammen 2 928 mill. kroner for perioden 2020–2022, innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 70 Verdensbanken.
 12. Norge deltar, i forbindelse med den 19. kapitalpåfyllingen av Det internasjonale utviklingsfondet (IDA-19) for perioden 2020–2022, i det internasjonale gjeldsletteinitiativet for de fattigste landene, Heavily Indebted Poor Countries initiative (HIPC), med et bidrag på 161,7 mill. kroner innbetalt i tre like årlige bidrag. Innbetalingene belastes kap. 172 Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette, post 73 Gjeldslette.
-

Vedlegg 1

Bilateral bistand i 2019

Kategori	Post	Land										Andre land/oppsett	Kumulert			
		Europa	Sri Lanka	Sentral	Mosambik	Madagaskar	Tanzania	Uganda	Mali	Domin. Rep. Kongo	Nigeria			Andre land/oppsett		
Kapittel	Post															
144 - Norsk senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	2645				3 299	21 195	8 009	8 069							38 588	81 806
150 - Humanitær bistand	24000	160 410	123 000	21 000	4 000	11 993	28 032	125 404	99 856	258 284	855 979			96 704	46 643	
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		6 518	8 759	1 000			1 000							96 704	89 703	
		9930	54 000	71 400		15 000								119 124	269 454	
152 - Mennekerrettigheter	8809				11 100	9 770	9 200							1 800	1 800	
159 - Regionbevilgninger														84 930	123 869	
160 - Helse	29933	32 171	150 477	259 109	80 000	16 361	124 047	74 000	33 608	23 172	23 366	249 894	1 065 874	13 047	13 047	
161 - Utdannning, forskning og faglig samarbeid	120260	8 100	67 775		31 867	140 179	8 566	33 766		2 578	25 529	200 567	630 886	58 765	208 040	
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi		906		6 706	21 131	13 256	22 773					18 774	26 874	58 469	123 241	
		30 276	70 000	97	111 700	93 001	6 000	56 500			21 000	84 898	556 744	129 853	220 938	
		113 548			125 500	2 789	129 176	25 639	2 771		311	213 473	499 770			
163 - Klima, miljø og hav					2 500		8 460	30 000					40 000	40 000	40 000	
													38 500	79 460	79 460	
164 - Ligestilling	9003		8 000	14 860	7 800	18 695	11 485	13 862	11 267		4 455	122 401	221 828			
170 - Svilt samfunn	61803		89 435	66 498	72 315	81 314	64 556	90 168	97 537	53 746	2 241	478 998	1 199 992			
171 - FNs utviklingsarbeid								148				1 449	10 709	13 549	13 549	
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette													10 000	10 000	10 000	
179 - Flyktningtiltak i Norge													93 660	93 660	93 660	
182 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	246651						1 269			8 253			419 426	675 599	675 599	
51 - Rikerevisjonen								1 609					7 831	9 439	9 439	
5909 - Tilbakeføringer		-157	-2 445	-1 617		-4 290	-4 137	-95		-50			-106 495	-118 986	-118 986	
Totalt		697 988	603 840	563 567	509 082	492 121	411 514	312 721	260 716	214 552	184 461	2 793 099	7 043 659			

Figur 1.1 Bilateral bistand¹ til største mottakerland i Afrika fordelt på kapital og post, 2019² (i 1000 kr)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken. Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Kapittel	Post	Syria	Maldiver	Kambodsja	Tak	Ordn	Iran	Yemen	Kan	Middøsten region	Middøsten
150 - Humanitær bistand	70 - Nedhjelp og humanitær bistand, kan overf.	1 058 488	82 498	386 937	150 564	185 000	2 09 980	22 000	92 869	2 188 237	
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøning, kan overf.	16 568	1 000	5 000	2 000	2 406			9 286	35 774	
	71 - Globale sikkerhetsprosjekt og nedrustning, kan overf.	1 000	4 000							7 406	
	72 - Sårbare stater og regioner, kan overf.	40 000	3 200	108 000					269 000	420 200	
152 - Mennekerettigheter	70 - Mennekerettigheter, kan overf.	24 270	4 125	977					25 023	54 345	
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.	282 196				10 000			977	293 173	
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	40 000							52 000	40 000	
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.	78 437	92 138	7 795	22 407					252 818	
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.		20 000	10 460	1 741					12 222	
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	72 - Fornybar energi, kan overf.									20 000	
163 - Klima, miljø og hav	71 - Hav og marin forsyning, kan overf.		6 085							6 085	
	70 - Likestilling, kan overf.	11 671	4 000	1 000	3 525				16 584	36 779	
170 - Svitt samfunn	70 - Svitt samfunn, kan overf.	61 977	18 409	11 010	4 654				42 805	138 856	
171 - FNs utviklingsarbeid	71 - Andre tilskudd (FN), kan overf.	1 227			100					1 327	
179 - Fluktningstiltak	21 - Spesielle driftsutgifter			2 500						2 500	
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen		-134	-1 613		1 449				1 449	
5309 - Tilbakeløpninger	29 - Tilbakeløpninger				-94					-1 187	
Totalt		1 194 494	615 883	444 319	279 816	222 375	221 980	21 929	507 271	3 508 072	

Figur 1.3 Bilateral bistand¹ til Midtøsten fordelt på kapittel og post, 2019² (i 1000 kr)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/>/statistikk

Kapittel	Post	Colombia	Guatemala	Brasil	Ekvador	Peru	Venezuela	Guatemala	Haiti	Bolivia	Meksiko	Andre land i regionen	Latin-Amerika region
144 - Norsk senter for utviklingsarbeid (Norec)	70 - Utviklingsordninger, kan overføres	3 363		5 789				1 981			1 733		12 866
150 - Humanitær bistand	70 - Nedhjelp og humanitær bistand, kan overf.	69 700					46 900				19 725		136 323
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøning, kan overf.	120 565		2 400			1 694				5 735		127 994
152 - Mennekerettigheter	70 - Mennekerettigheter, kan overf.	2 200					800				13 450		18 850
159 - Regionbevilgninger	77 - Latin-Amerika, kan overf.	111 000					9 312		2 515		8 525		128 837
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.	9 500					130		9 000	128	2 700		12 015
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utdanning, kan overf.	27 809		233				392					589 40 982
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.	12 450											22 309 34 759
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	29 080						0					1 636 30 716
	71 - Matsikkerhet og landbruk, kan overf.												0
	72 - Fornybar energi, kan overf.												323
163 - Klima, miljø og hav	71 - Hav og marin forsyning, kan overf.			885							323		9 000 9 000
	70 - Likestilling, kan overf.	6 420							9 000				14 275 15 160
170 - Svitt samfunn	70 - Svitt samfunn, kan overf.	28 419		13 717	13 815	14 060		29 443	3 200	21 336	16 151		19 757 159 898
171 - FNs utviklingsarbeid	72 - Andre tilskudd (FN), kan overf.												10 000 10 000
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldstette	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.												13 996 975 106
1482 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	73 - Klima- og skogsatsingen	250 138	419 737	105 160	113 464	72 611							2 117
5309 - Tilbakeløpninger	29 - Tilbakeløpninger			-136									-27
Totalt		670 644	419 737	128 049	127 278	86 801	48 594	41 928	21 761	21 464	20 907	140 389	1 727 553

Figur 1.4 Bilateral bistand¹ til største mottakerland i Latin-Amerika fordelt på kapittel og post, 2019² (i 1000 kr)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/>/statistikk

Kapittel	Post	Regioner					Totalt
		Asia	Middelen	Asia	Latin/Amerika	Europa	
144	Norske senter for utvekslingssamarbeid (Norec)	81 806	27 545	12 866			122 216
150	Humanitær bistand	855 979	2 188 337	292 220	136 225	95 156	3 567 917
151	Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	46 643	35 774	44 922	127 994		255 333
	70 - Fred og forskning, kan overf.	99 700	7 406	13 048		1 401	121 555
	71 - Globale sikkerhetsspørsmål og nedrustning, kan overf.	269 454	420 200	21 900			711 554
	72 - Sårbare stater og regioner, kan overf.	1 800					1 800
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.	123 809	54 345	28 521	18 850	10 000	235 525
	70 - Memneskerettigheter, kan overf.	13 047	293 173				306 220
159	Regionbevilgninger					530 676	601 871
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.						
	72 - Afghanistan, kan overf.	1 065 874		537 558			1 603 432
	75 - Afrika, kan overf.						88 583
	76 - Asia, kan overf.			88 583			88 583
	77 - Latin-Amerika, kan overf.				128 837		128 837
160	Helse	2 08 040	40 000	21 249	12 015	4 500	285 803
161	Utdanning, forskning og faglig samarbeid	630 886	252 818	126 700	40 982	9 539	1 060 925
	71 - Utdanning, kan overf.	26 874	56 000				84 874
	71 - Forskning, kan overf.	123 241	12 722	129 309	34 759		299 531
162	Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	220 938	45 946	30 716	23 833		321 433
	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.	556 744	1 500	0			558 244
	71 - Matikkerne og landbruk, kan overf.	499 770	20 000	142 856	323	2 902	670 850
	72 - Fornybar energi, kan overf.	40 000					40 000
	73 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overf.	79 460	56 531	9 000	9 139		154 130
163	Klima, miljø og hav	19 428	6 085	84 835	15 160		125 528
	71 - Hav og marin forsyning, kan overf.	221 828	36 729	59 822	15 420	2 000	335 849
164	Ukestilling	1 159 992	138 566	344 557	159 898	1 249	1 814 715
170	Sivilt samfunn	10 000					10 000
171	FNs utviklingsarbeid	9 439	1 327	5 271	1 419	186	21 751
172	Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette						
	73 - Gjeldslette, kan overf.	93 660					93 660
179	Flyktningtiltak i Norge	675 599	1 449	412 883	975 106	4 040	2 065 037
1482	Internasjonale klima- og utviklingstiltak	15 085	2 500	4 400			26 025
51	Bilkeresvisjonen	9 439		4 776			14 215
	1 - Driftsutgifter	-118 986	-3 098	-67 563	-2 117	-4 058	-195 822
5209	Tilbakeføringer	7 045 659	3 598 072	2 556 585	1 727 553	699 563	15 160 15 541 592
	29 - Tilbakeføringer						
Totalt							

Figur 1.5 Bilateral bistand¹ til hovedregionene fordelt på kapittel og post, 2019² (i 1000 kr)

- 1 Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Vedlegg 2

Bistand gjennom norske frivillige organisasjoner og stiftelser i 2019

Kategori	Post											
	Kjenningskoden	Norges Røde Kors	Kirkenes Næringsliv	Norsk Frelstsjel	Redd Barna Norge	Dugn	Regnskapsrådet	CAKE Norge	Aktivt barn	Utviklingsrådet	Sem andre norske og	Norske og lokale
144 - Norske senter for utvekslingsarbeid (Nores)		688	-4					6 993			37 547	38 147
150 - Humanitær bistand		764 707	929 051	187 674	204 251	111 150					91 577	2 295 404
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid		13 185		2 711	1 653						101 949	119 498
		20 707						20 000			6 500	27 207
		6 856									68 400	95 256
		11 717									32 500	44 217
152 - Menneskerettigheter		12 000			1 763						80 276	94 039
159 - Regioner/regioner		7 371										7 371
		17 800		10 000							20 000	47 800
		51 924		25 050							34 140	111 114
		26 296		124 421	30 000	-139	-247				820	181 148
		5 100		4 347							3 714	8 061
		78 500									10 795	10 795
		1 015									14 342	34 867
					2 000	15 972	3 000			1 921	32 662	135 955
											20 379	21 395
											12 892	64 774
											47 020	24 915
												7 500
												24 688
												54 550
												14 933
												580 949
												23 725
												-462
												1 343 063
												5 535 590

Figur 2.1 Bistand gjennom norske ikke-statlige organisasjoner/stiftelser fordelt på kapittel og post, 2019¹ (i 1000 kr)

¹ Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Vedlegg 3

Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner og stiftelser i 2019

Kapittel	Post	Mer - Mot Resources	Mak - Mkt. salary	Group. Res.	Int. - International	CPA/Work Foundation	AEQ - Agency for External Development	UN Foundation	Henry Dunant Centre for International Dialogue	IFCD - International Financial	IFAS	Intnat - Int. St. Available Trade	Sum andre ikke-norske org	Ikke-norske org - Totalt
144 - Norsk senter for utvekslings samarbeid (Norec)	70 - Utvekslingsordninger, kan overføres												41 212	41 212
150 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.	96 290											108 804	205 093
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forskning, kan overf.							45 900					125 358	171 258
	71 - Globale sikkerhetsoppsaml og nedrustning, kan overf.												64 004	64 004
	72 - Sikrars stater og regioner, kan overf.												5 310	5 310
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.												6 115	6 115
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.												207 727	207 727
159 - Regionbevilgninger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.												15 403	15 403
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.												89 350	89 350
	72 - Afghanistan, kan overf.			70 040									50 570	120 610
	75 - Afrika, kan overf.												124 708	124 708
	76 - Asia, kan overf.												12 408	12 408
	77 - Latin-Amerika, kan overf.												6 877	6 877
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.												63 793	63 793
161 - Utddanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utddanning, kan overf.												80 201	80 201
	71 - Forskning, kan overf.												26 874	26 874
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.				4 000								39 145	43 145
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.												59 227	59 227
	71 - Matsikkerhet og landbruk, kan overf.												80 038	125 538
	72 - Fornybar energi, kan overf.				47 000				45 500				42 542	89 542
163 - Klima, miljø og hav	70 - Miljø og klima, kan overf.	34 000											40 327	54 327
	71 - Hav og marin forspøling, kan overf.												12 175	12 175
164 - Utesetting	70 - Utesetting, kan overf.												90 528	107 882
170 - Sivilt samfunn	70 - Sivilt samfunn, kan overf.	12 648								4 805			189 870	291 878
179 - Flyktningstiltak Norge	21 - Spesielle driftsutgifter	68 613								33 395			1 200	1 200
1482 - Internasjonale klima- og utviklingsiltak	73 - Klima- og skogsatsingen	172 045			72 800								611 159	891 735
51 - Bikerewisjonen	25 - Internasjonale organisasjoner og nettverk												26 200	26 200
5309 - Tilbaketrøinger	29 - Tilbaketrøinger												2 250	2 250
Totalt		1 865 045	96 290	81 282	72 800	70 040	51 000	45 900	45 500	38 200	35 730	2 218 874	2 941 644	

Figur 3.1 Bistand gjennom ikke-norske, ikke-statlige organisasjoner/stiftelser¹ fordelt på kapittel og post, 2019² (i 1000 kr)

1 Internasjonale og lokale NGOer.
 2 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.
 Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistik>

Vedlegg 4

Bistand gjennom multilaterale organisasjoner i 2019

Kategori	Post	Verdensbank og andre multilaterale organisasjoner		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond		UNICEF - FN-utviklingsfond	
		UNICEF - FN-utviklingsfond	Verdensbank og andre multilaterale organisasjoner	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond	UNICEF - FN-utviklingsfond
116 - Internasjonale organisasjoner	70 - Pliktige bidrag																				
	90 - Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)																				
130 - Humanitær bistand	70 - Nødhjelp og humanitær bistand, kan overf.																				
	71 - Verdens matvareprogram (WFP), kan overf.																				
	72 - FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR)																				
151 - Fred, sikkerhet og globalt samarbeid	70 - Fred og forsøning, kan overf.																				
	71 - Globale sikkerhetsråd og nedrustning, kan overf.																				
	72 - Sårbar stater og regioner, kan overf.																				
	73 - FN og globale utfordringer, kan overf.																				
	74 - Pliktige bidrag til FN-organisasjoner mv., kan overf.																				
152 - Menneskerettigheter	70 - Menneskerettigheter, kan overf.																				
	71 - FNs høykommissær for menneskerettigheter (OHCHR)																				
159 - Regionbevillinger	70 - Midtøsten og Nord-Afrika, kan overf.																				
	71 - Europa og Sentral-Asia, kan overf.																				
	72 - Afghanistan, kan overf.																				
	75 - Afrika, kan overf.																				
	76 - Asia, kan overf.																				
	77 - Latin-Amerika, kan overf.																				
160 - Helse	70 - Helse, kan overf.																				
	71 - Verdens helseorganisasjon (WHO), kan overf.																				
	72 - FNs aidsprogram (UNAIDS), kan overf.																				
161 - Utdanning, forskning og faglig samarbeid	70 - Utanning, kan overf.																				
	72 - Kunnskapsbanken og faglig samarbeid, kan overf.																				
162 - Næringsutvikling, landbruk og fornybar energi	70 - Næringsutvikling og handel, kan overf.																				
	71 - Matikkerhet og landbruk, kan overf.																				
	72 - Fornybar energi, kan overf.																				
163 - Klima, miljø og hav	73 - Det internasjonale finansieringsinstituttet (IFC), kan overf.																				
	70 - Bærekraftige hav og tiltak mot marin forurensning, kan overf.																				
	71 - Hav og marin forurensning, kan overf.																				
164 - Likestilling	70 - Likestilling, kan overf.																				
	71 - FNs organisasjon for kvinners rettigheter og likestilling (UNWOMEN), kan overføres																				
171 - FNs utviklingsarbeid	72 - FNs utviklingsfond (UNFPA)																				
	70 - FNs utviklingsprogram (UNDP)																				
	71 - FNs barnefond (UNICEF)																				
172 - Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldsløse	72 - Andre tilskudd (FN), kan overf.																				
	70 - Verdensbanken, kan overf.																				
	71 - Regionale banker og fond, kan overf.																				
	72 - Strategisk samarbeid, kan overf.																				
	73 - Gjeldsløse, kan overf.																				
179 - Flyktningtiltak i Norge	21 - Spesielle utfordringer																				
180 - Klima- og miljødepartementet	71 - Internasjonale organisasjoner																				
182 - Internasjonale klima- og utviklingstiltak	76 - Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak																				
5309 - Tilbakeføringer	73 - Klima- og skogsøstingen																				
	29 - Tilbakeføringer																				
Totalt																					

Figur 4.1 Bistand gjennom multilaterale organisasjoner fordelt på kapital og post, 2019¹ (i 1000 kr)

1 Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.
 2 Norsk bistand gjennom UNDP og MPTF-O er slått sammen i denne tabellen, ettersom fordelingen mellom avtaler hvor disse er avtalepartnere og iverksetter overlapper i bistandsstatistikken. I tilsvarende vedlegg til tidligere års Prop. 1 S har totalvolumet for bistand gjennom UNDP også inkludert overføringer hvor UNDP ikke er iverksetter.
 Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Vedlegg 5

Største mottakerland av bilateral bistand i 2019

	Svea	Maldiver	Brunei	Comorb	Paraguay	Sri Lanka	Senegal	Mozambik	Mali	Libanon	Kore (Sørlig)	Tot bilateral bistand
DAC Hovedsektorer												
111- Utanning, uspesifisert	437	49 964	1 766	774	79 433	2 187	9 184	6 341	45 429		263 064	458 578
112- Grunntutanning		38 824	78 581	2 970	16 553	90 550	21 212	16 618	139 842	13 592	1 713 854	2 127 595
113- Videregående utanning			28 645	43	18 139		1 812	16 107	12 355	6 095	92 510	175 706
114- Høyere utanning		20 000	39 138	2 258	2 566	11 929					154 964	237 483
121- Helse, generell			9 029	4 400	27 590		11 027	799	108 943		437 954	594 741
122- Primærhelsete	-125	3 588	2 706	-980	4 774		3 724	16	4 826		1 089 439	1 107 468
123- Ikke-smittsomme sykdommer		985			9 296					2 501	5 375	18 157
130- Befolkningspolitikk og reproduktiv helse		7 898	32 296	3 262	15 100	6 254		4 340	18 266	3 432	325 662	417 510
140- Vannforsyning og sanitær		10 486	4 279	364	6 000	7 153	2 500		5 485	123 129	159 395	
151- Offentlig forvaltning og sivilsamfunn	14 000	145 272	68 058	66 028	65 024	104 750	50 006	87 388	73 012	17 744	2 944 832	3 636 715
152- Konfliktløsning og fredsbygging	42 568	38 056		272 147	20 425	136 966	165 160	7 000		21 805	1 092 668	1 796 845
160- Sosial infrastruktur og tjenester		10 749	3 489	5 560	41 948	6 672	4 020	33 300	9 710	7 536	515 905	638 909
210- Transport og logistikk												
220- Kommunikasjon		481		10 561								2 012
231- Energpolicy			39		20 000			76 343				85 918
232- Energitilførsel, fornybare kilder									2 789			417 587
235- Elektriske kraftverk, kjernekraft												120 777
236- Oppvarming, kjøling og energidistribusjon												143 677
240- Bank- og finansielle tjenester		6 310			1 681			42 195			1 763	1 763
250- Næringsliv		667	317					1 027	1 790		289 938	332 132
311- Landbruk		6 594	40 885	14 499			2 088	78 190	50 420		93 568	104 176
312- Skog											2 132 546	2 132 546
313- Fiskeri								5 000		-149		405 137
321- Industri			11 787				1 284	32 218	3 800	280 317	11 529	16 380
322- Mineralressurser og gruvedrift								2 140	8 906	128 092	150 925	
323- Bygg og anlegg							352	15 303	642	10 377	93 688	122 064
331- Handelspolitikk og reguleringer												680
410- Miljøvern		247 588	248 121	3 000				7 462	-300		112 565	112 265
480- Multisektor		281 096	99 857	126	25 217		169 000	627	5 250		3 254 079	3 761 219
510- Budsjettstøtte							160 000					160 000
600- Gjeldstiltak												
720- Nødhjelp	1 097 614	89 000	24 000	20 050	88 422	230 410	122 100	59 600	3 644	352 100	2 287 228	4 374 668
730- Gjennoppbygging og rehabilitering	40 000				23 100	514		10 725			111 662	185 487
740- Katastroferedning og beredskap											43 097	43 611
930- Flyktninger i Norge											523 829	523 829
998- Uspesifisert		1 875									169 189	171 064
Totalt	1 194 494	699 403	697 988	670 644	615 883	603 840	563 567	509 082	492 121	444 319	20 420 355	26 911 675

Figur 5.1 Største mottakerland av bilateral bistand¹ fordelt på sektorer, 2019² (i 1000 kr)

- Inkluderer multi-bilateral bistand (øremerket bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner).
- Det vil forekomme noe avvik mellom statsregnskapet og bistandsstatistikken.

Det vises til Norads hjemmesider for ytterligere statistikk; <http://www.norad.no/statistikk>

Vedlegg 6**Bistand som andel av BNI i OECD/DAC-land 2019¹**

DAC land:	2019
Luxembourg	1,05
Norge	1,02
Sverige	0,99
Danmark	0,71
Storbritannia	0,70
Tyskland	0,60
Nederland	0,59
Sveits	0,44
Frankrike	0,44
Belgia	0,42
Finland	0,42
Irland	0,31
Japan	0,29
New Zealand	0,28
Island	0,27
Canada	0,27
Østerrike	0,27
Italia	0,24
Australia	0,22
Ungarn	0,22
Spania	0,21
Slovenia	0,16
USA	0,16
Portugal	0,16
Sør-Korea	0,15
Hellas	0,14
Tsjekkia	0,13
Slovakia	0,12
Polen	0,12
Total DAC	0,30

¹ Basert på foreløpig rapporterte tall til OECD.

Vedlegg 7**Utviklingsbankene**

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2019

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Etablert	1944	1959	1964	1966	2016
Hovedsete	Washington	Washington	Abidjan	Manila	Beijing
President	David Malpass (USA)	Luis Alberto Moreno (Colombia)	Akinwumi Adesina (Nigeria)	Masatsugu Asakawa (Japan)	Jin Liqun (Kina)
Antall ansatte	12 283	2 000	2 080	3 092	279
Utlån 2019	62,3 mrd. USD	11,3 mrd. USD, inkl IIC 4,7 mrd.	5,4 mrd USD	21,6 mrd. USD	4,5 mrd. USD
Antall medlemsland	189	48, hvorav 20 ikke- regionale	80, hvorav 26 ikke- regionale	68, hvorav 19 ikke- regionale	102, hvorav 52 ikke- regionale
Norsk årlig kjernebidrag 2019 ¹	916 mill. kr. (IDA)	18,5 mill. kr. (Inter-Ameri- can Invest- ment Corpora- tion - IIC)	Bank: 2 mill. kr. Fond: 614 mill. kr.	Fond: 57,4 mill. kr.	Bank: 186,8 mill. kr.
Garantiansvar pr. 2019	13,45 mrd. kr.	2,46 mrd. kr.	8,7 mrd. kr.	4,2 mrd. kr.	3,87 mrd. kr.
Norsk eierandel, pst. i 2019 ¹	IBRD: 0,59 IDA: 1,04 IFC: 0,68 MIGA: 0,67	Bank: 0,17 IIC: 0,67	Bank: 1,13 Fond: 3,64	Bank: 0,34 Fond: 0,86	Bank: 0,5691
Norsk bidrag til strategisk samarbeid i 2019 ²	154 mill. kr.	10 mill. kr.	10 mill. kr.	0 mill. kr.	0 mill. kr.

Tabell 7.1 Utviklingsbankene 2019

	Verdensbank- gruppen (IBRD, IDA, IFC, MIGA)	Den inter- amerikanske utviklings- banken (IDB)	Afrikabanken	Asiabanken	Den asiatiske investerings- banken for infrastruktur (AIIB)
Valggruppe med felles styremedlem	Sverige, Danmark, Finland, Island, Latvia, Estland, Lituaen	Sverige, Danmark, Finland, Spania, Frankrike, Østerrike	Sverige, Danmark, Finland, India	Sverige, Danmark, Finland, Canada, Nederland, Irland	Sverige, Danmark, Island, Storbritannia, Sveits, Polen, Ungarn, Romania

¹ Inkluderer bare kjernebidrag over kap. 172 *Multilaterale finansinstitusjoner og gjeldslette*, post 70 *Verdensbanken* og 71 *Regionale banker og fond* og kap. 116 *Internasjonale organisasjoner*, post 90 *Innskudd i Den asiatiske investeringsbanken for infrastruktur (AIIB)*.

² Inkluderer bare strategisk samarbeid over kap. 172, post 72 *Strategisk samarbeid*

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Media AS – 10/2020

